

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

KENTSEL DÖNÜŞÜM UYGULAMALARININ KENTSEL YAŞAM
KALİTESİNE ETKİSİNİN TOPLUMSAL YANSIMASI: MAMAK ÖRNEĞİ

Doktora tezi

Hazırlayan
Fatma ÖKDE

Danışman
Doç.Dr. Hasan YAYLI

Haziran 2019
KIRIKKALE

KİŞİSEL KABUL

Doktora Tezi olarak sunduğum “Kentsel Dönüşüm Uygulamalarının Kentsel Yaşam Kalitesine Etkisinin Toplumsal Yansıması: Mamak Örneği” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve faydalandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden olduğunu, bunlara atıf yapılarak faydalanılmış olduğunu beyan ederim.

24/06/2019

Fatma ÖKDE

ÖN SÖZ

Tez çalışmam boyunca değerli katkılarıyla beni yönlendiren saygıdeğer hocam Doç. Dr. Hasan Yaylı'ya ve tez izleme komitesi üyelerimden olan saygıdeğer hocam Dr. Öğr. Üyesi Rafik Yaslikaya'ya en içten dileklerle teşekkürlerimi sunarım. Tezin alan araştırmasında elde edilen verilerin analizinde yardımcı olan sevgili arkadaşım Dr. Öğr. Üyesi İlknur Bilgen ve bu zorlu süreçte her konuda desteğini esirgemeyen arkadaşlarım Öğr. Gör. Çağla Pınar Tunçer, Öğr. Gör. Anıl Nail Cinisli ve Arş. Gör. Pınar Ertunç'a çok teşekkür ederim.

Tüm doktora süreci boyunca her anımda yanımda olan ve her konuda yardımcı olan sevgili eşim Dr. Öğr. Üyesi Burak Ökde'ye sonsuz teşekkürler. Ayrıca hayatım boyunca maddi manevi desteklerini esirgemeyen annem ve babam ile bu mesleği seçmemde etkili olan ancak bugün hayatta olmayan amcam Prof. Dr. Ayhan Sıtkı Demir'e verdikleri emek için çok teşekkür ederim. Ve doktora tez sürecimde dünyaya gelen canım kızım Nil'e bana verdiği moral ve motivasyon için ve ondan esirgediğim zaman için teşekkür ediyorum.

KENTSEL DÖNÜŞÜM UYGULAMALARININ KENTSEL YAŞAM KALİTESİNE ETKİSİNİN TOPLUMSAL YANSIMASI: MAMAK ÖRNEĞİ

ÖZET

Kentsel dönüşüm uygulamalarının kentsel yaşam kalitesine olan etkisi “Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm Projesi” uygulama alanı ile incelenmiştir. Kentsel yaşam kalitesi fiziksel, sosyal ve ekonomik çevreleri oluşturan çeşitli göstergeler kullanılarak nicel ve nitel verilerle desteklenerek ortaya konulmuştur. Dönüşüm uygulamasının yapıldığı alanı oluşturan altı mahallede dönüşüm öncesi ve sonrası kentsel yaşam kalitesinde meydana gelen değişim incelenmiştir. Bireyin gündelik yaşamını sürdürdüğü çevrede meydana gelen değişimden etkilendiği, bu nedenle toplumsal yansımaların kentsel yaşam kalitesini ölçmede önemli bir gösterge olduğu ve birçok boyutu olduğu görülmüştür.

Tez sonucunda ana hipotez olan kentsel dönüşüm uygulamalarının kentsel yaşam kalitesi üzerinde olumlu bir etkisi olduğu görülmüştür. Bunun yanında sosyal çevre kalitesini oluşturan komşuluk ilişkileri, bağlılık- aidiyet, güvenlik ve dönüşüm sürecine katılım unsurlarının olumsuz etkisinin olduğu gözlemlenmiştir. Kentsel dönüşüm uygulamalarının temel amaçları arasında kentsel yaşam kalitesini arttırmak bulunmaktadır. Bununla birlikte kentsel dönüşümün alan kullanıcılarının sürece dahil edilmesi ve bütünlükçü bir bakış açısıyla gerçekleştirilmesi gerektiği sonucunu ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Kentsel dönüşüm, kentsel yaşam kalitesi, yaşam memnuniyeti, göstergeler, sosyal çevre, fiziksel çevre ve ekonomik çevre.

**THE SOCIETAL REFLECTION OF THE EFFECT OF URBAN
TRANSFORMATION PRACTICES ON THE URBAN QUALITY OF LIFE:
A CASE STUDY ON MAMAK DISTRICT (ANKARA/TURKEY)**

ABSTRACT

The effect of urban transformation applications on standard of living in urban life was examined in accordance with the “Urban Transformation Project in Mamak District”. The standard of living in urban life has been examined by supporting the quantitative and qualitative data by using various indicators which constitute physical, social and economic environments. The changes in the standard of living in urban life before and after the transformation in the six districts that constitute the area where the transformation project took place are examined. It is seen that the individual is influenced by the change in the environment in which he/she is maintaining his daily life and therefore social reflection is an important indicator in measuring the standard of living in urban life and it has many dimensions.

The results of the thesis show that urban transformation practices, the main hypothesis of this thesis, have a positive effect on the standard of living in urban life. Also, it has been observed that the factors that constitute social environment quality such as neighborly relations, loyalty, sense of belonging, security and the participation to the transformation process have negative effects. One of the main objectives of urban transformation applications is to increase the standard of living in urban life. Therefore, it has been concluded that the local community should be included in the process of urban transformation and it should be carried out in a holistic view.

Keywords: Urban transformation, standard of living in urban life, life satisfaction, indicators, social environment, physical environment and economic environment.

SİMGELER VE KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

ADNKS: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi

AET: Avrupa Ekonomik Topluluğu

AVM: Alışveriş Merkezi

BKZ: Bakanız

BM: Birleşmiş Milletler

CIAM: Uluslararası Modern Mimari Kongreleri

DİE: Devlet İstatistik Enstitüsü

DPT: Devlet Planlama Teşkilatı

DTÖ: Dünya Ticaret Örgütü

HABİTAT: İnsan Yerleşmeleri Ulusları Konferansı

IMF: International Monetary Fund

KİT: Kamu İktisadi Teşekkülleri

KDO: Kentsel Dönüşüm Öncesi

KDS: Kentsel Dönüşüm Sonrası

OECD: Organisation For Co-operation and Development

NASA: Amerikan Uzak ve Havacılık Dairesi

SPSS: Statistical Packages for the Social Sciences/Sosyal Bilimler İstatistik Paketi

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TDK: Türk Dil Kurumu

TMMOB: Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği

TOKİ: Toplu Konut İdaresi Başkanlığı

TUİK: Türkiye İstatistik Kurumu

UNEP: Birleşmiş Milletler Çevre Programı

WHO: Dünya Sağlık Örgütü

YKB: Yapı Kayıt Belgesi

YKG: Yeni Kentsel Gündem

TABLÖLARDİZİNİ

Tablo 1: Kentsel Dönüşüm Yapılanmasının Evrimi.....	60
Tablo 2: Kentsel Dönüşüm Değişkenleri ve Uygulamaları.....	77
Tablo 3: Dörtlü Yaşam Kalitesi.....	111
Tablo 4: Kentsel Yaşam Kalitesi Kavramı Hakkında Bilgi Sahibi Olma Durumu.....	183
Tablo 5: Kentsel Yaşam Kalitesi Kavramı Hakkında Bilgi Edinme Kaynakları.....	183
Tablo 6: Kentsel Yaşam Kalitesi Size Ne İfade Ediyor Sorusuna Verilen Cevaplar.....	184
Tablo 7: Dönüşümden Önce Ev Sahibi veya Kiracı Olma Durumu.....	186
Tablo 8: Son Oturulan Evde Ev Sahibi veya Kiracı Olma Durumu.....	186
Tablo 9: Dönüşümden Önce Yaşanılan Mahalleler.....	187
Tablo 10: Dönüşüm Sonrası Yaşanılan Mahalleler.....	187
Tablo 11: Dönüşüm Öncesinde Yaşanılan Senti Seçmede Etkili Olan Neden.....	188
Tablo 12: Dönüşümden Önce Evde Oturma Süresi.....	188
Tablo 13: Dönüşümden Önce Yaşanılan Evin Alanı (m ²).....	189
Tablo 14: Dönüşümden Sonra Yaşanılan Evin Alanı (m ²).....	190
Tablo 15: Konut ve Çevresine İlişkin Memnuniyet Düzeyine Dair İfadelere Katılımcıların Verdikleri Cevaplar.....	191
Tablo 16: Kentsel Dönüşüm Uygulamalarına İlişkin Genel değerlendirmelerin Frekans Dağılımı	195
Tablo 17: Kentsel Dönüşüm Öncesi ve Sonrası Kentsel Yaşam Kalitesi Ölçeğinde Yer Alan İfadelere İlişkin Frekans Dağılımları.....	199
Tablo 18: Kentsel Yaşam Kalitesi Ölçeğine İlişkin Açıklayıcı Faktör ve Güvenilirlik Analizi Sonuçları.....	211
Tablo 19: Komşularla Görüşme Sıklığı İlişkin Frekans Dağılımları.....	224
Tablo 20: Kentsel Dönüşüm Sürecine Katılım Düzeyine İlişkin Memnuniyet Düzeyi.....	229

Tablo 21: Dönüşüm Süreci Boyunca Gerçekleştirilen Eylemlere İlişkin Frekans Dağılımları.....	231
Tablo 22: Dönüşüm Sonrasında Karşılanmayan Beklentiler.....	238
Tablo 23: Katılımcıların Cinsiyet Özelliklerine İlişkin Frekans Dağılımları.....	239
Tablo 24: Katılımcıların Yaş Dağılımları.....	240
Tablo 25: Katılımcıların Eğitim Düzeylerine İlişkin Frekans Dağılımları.....	240
Tablo 26: Katılımcıların Medeni Durum Dağılımları.....	240
Tablo 27: Katılımcıların Çocuk Sayılarına İlişkin Frekans Dağılımları.....	241
Tablo 28: Katılımcıların Toplam Hane Gelirlerine İlişkin Frekans Dağılımı.....	241
Tablo 29: Cinsiyete Göre Kentsel Dönüşüm Öncesi Kentsel Yaşam Kalitesi Bağımsız Gruplar t Testi.....	242
Tablo 30: Cinsiyete Göre Kentsel Dönüşüm Sonrası Kentsel Yaşam Kalitesi Bağımsız Gruplar t Testi.....	243
Tablo 31: Cinsiyete Göre Farklılığın Aritmetik Ortalamaları.....	244
Tablo 32: Yaş Değişkenininin Kentsel Dönüşüm Öncesi Kentsel Yaşam Kalitesi Farklılığına İlişkin ANOVA.....	245
Tablo 33: Yaş Gruplarına Göre Kentsel Dönüşüm Öncesi Kentsel Yaşam Kalitesi Farklılığına İlişkin Aritmetik Ortalamalar.....	246
Tablo 34: Yaş Gruplarına Göre Kentsel Dönüşüm Sonrası Kentsel Yaşam Kalitesi Farklılığına İlişkin ANOVA.....	247
Tablo 35: Yaş Gruplarına Göre Kentsel Dönüşüm Sonrası Kentsel Yaşam Kalitesi Farklılığına İlişkin Aritmetik Ortalamaları.....	247
Tablo 36: Eğitim Durumuna Göre Kentsel Dönüşüm Öncesi Kentsel Yaşam Kalitesi Farklılığına İlişkin ANOVA.....	249
Tablo 37: Eğitim Durumuna Göre Kentsel Dönüşüm Öncesi Kentsel Yaşam Kalitesi Farklılığına İlişkin Aritmetik Ortalamaları.....	249
Tablo 38: Eğitim Durumuna Göre Kentsel Dönüşüm Sonrası Kentsel Yaşam Kalitesi Farklılığına İlişkin ANOVA.....	250
Tablo 39: Eğitim durumuna Göre Kentsel Dönüşüm Sonrası Kentsel Yaşam Kalitesi Farklılığına İlişkin Aritmetik Ortalamaları.....	251

Tablo 40: Medeni Duruma Göre Kentsel Dönüşüm Öncesi Kentsel Yaşam Kalitesi Farklılığı.....	252
Tablo 41: Medeni Duruma Göre Kentsel Dönüşüm Sonrası Kentsel Yaşam Kalitesi Farklılığına İlişkin Aritmetik Ortalamalar.....	253
Tablo 42: Medeni Duruma Göre Kentsel Dönüşüm Sonrası Kentsel Yaşam Kalitesi Farklılığına İlişkin ANOVA.....	253
Tablo 43: Medeni duruma Göre Kentsel Dönüşüm Sonrası Kentsel Yaşam Kalitesi Farklılığına İlişkin Aritmetik Ortalamalar.....	254
Tablo 44: Katılım ve Konut ile Çevresine İlişkin Memnuniyet Düzeyine Dair İfadelerin Ortalama Değerleri.....	256
Tablo 45: KMO İçin Nitelendirmeler.....	257
Tablo 46: Katılım ve Konut ile Çevresine İlişkin Memnuniyet Düzeyi Ölçeğine İlişkin Açıklayıcı Faktör ve Güvenilirlik Analizi Sonuçları.....	258
Tablo 47: Kentsel Dönüşüm Öncesi Kentsel Yaşam Kalitesi Boyutları Arasındaki Korelasyon Analizi Sonuçları.....	259
Tablo 48: Kentsel Dönüşüm Sonrası Kentsel Yaşam Kalitesi Boyutları Arasındaki Korelasyon Analizi Sonuçları.....	260
Tablo 49: Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk Test Sonuçları.....	261
Tablo 50: Çarpıklık ve Basıklık Analizleri Sonuçları.....	264
Tablo 51: Kentsel Yaşam Kalitesi Bağımlı Gruplar t Testi.....	261
Tablo 52: Kentsel Yaşam Kalitesi Alt Boyutları Dönüşüm Öncesi ve Sonrası Aritmetik Ortalamaları.....	264
Tablo 53: Kentsel Dönüşüm Öncesi Ve Sonrası Kentsel Yaşam Kalitesi Unsurlarının Bağımlı Gruplar T Testi Sonuçları	265
Tablo 54: Kentsel Dönüşüm Öncesi Ve Sonrası Kentsel Yaşam Kalitesi Unsurlarının Aritmetik Ortalamaları.....	267

ŞEKİLLER DİZİNİ

Grafik 1: Türkiye'nin Yıllara Göre Kent ve Kır Nüfusu.....	71
Şekil 1: Araştırma Sonucunda Kabul Edilen Model.....	237
Resim 1: Mamak Siyasi Haritası.....	165
Resim 2: Dönüşüm Öncesi Mamak Genel Görünümü 1.....	167
Resim 3: Dönüşüm Sonrası Mamak Genel Görünümü 1.....	167
Resim 4: Dönüşüm Öncesi Mamak Genel Görünümü 2.....	168
Resim 5: Dönüşüm Sonrası Mamak Genel Görünümü 2.....	168
Resim 6: Dönüşüm Öncesi Gülseren, Anayurt Mahalleleri Genel Görünümü.....	169
Resim 7: Dönüşüm Sonrası Gülseren, Anayurt Mahallerleri Genel Görünümü.....	169
Resim 8: Dönüşüm Öncesi Altağaç, Karağaç Mahalleleri Genel Görünümü.....	170
Resim 9: Dönüşüm Sonrası Altağaç, Karağaç Genel Görünümü.....	170
Resim 10: Dönüşüm Öncesi Yatık Musluk/Altnevler Genel Görünümü.....	171
Resim 11: Dönüşüm Sonrası Yatıkmusluk/Altnevler Genel Görünümü.....	171

ÖZET.....	i
ABSTRACT	ii
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	iii
TABLolar DİZİNİ.....	iv
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	viii
GİRİŞ	1

1. BÖLÜM

KENTSEL DÖNÜŞÜMÜN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

1.1.KENT VE TOPLUM	17
1.1.1. Kent Kavramı.....	18
1.1.2.Kent, Toplum, Kültür Ve Mekan İlişkisi.....	21
1.1.3.Kentleşme.....	23
1.2. KENTSEL DÖNÜŞÜM KAVRAMI	26
1.3. KENTSEL DÖNÜŞÜMÜN AMACI	29
1.4. KENTSEL DÖNÜŞÜM BOYUTLARI	31
1.4.1. Kentsel Dönüşümün Yasal/Siyasal Boyutu.....	32
1.4.2. Kentsel Dönüşümün Fiziksel Boyutu.....	33
1.4.3. Kentsel Dönüşümün Sosyal Boyutu.....	34
1.4.4. Kentsel Dönüşümün Ekonomik Boyutu.....	38
1.4.4.1. İmar Haklarının Toplulaştırılması.....	41
1.4.4.2. İmar Haklarının Aktarımı.	42
1.4.4.3. Menkulleştirme.....	43
1.4.5. Kentsel Dönüşümün - Planlama ve Tasarım Boyutu Kent Planlaması İlişkisi.....	43
1.5.KENTSEL DÖNÜŞÜM SÜRECİ	46
1.6. KENTSEL DÖNÜŞÜM UYGULAMA ŞEKİLLERİ	49

1.6.1. Kentsel İyileştirme (Rehabilitation).....	50
1.6.2. Kentsel Yenileme (Renewal).....	50
1.6.3. Yeniden Canlandırma (Revitalization).....	51
1.6.4. Kentsel Koruma (Preservation-Conservation).....	52
1.6.5. Kentsel Rönesans.....	52
1.7. SOYLULAŞTIRMA (Gentrification).....	53
1.8. DÜNYADA KENTSEL DÖNÜŞÜM VE GELİŞİM SÜRECİ.....	58
1.8.1. Avrupa’da Kentsel Dönüşüm Gelişim Süreci	60
1.8.2. Amerika’da Kentsel Dönüşüm Süreci ve Gelişimi.....	64

2. BÖLÜM

TÜRKİYE’DE KENTSEL DÖNÜŞÜM

2.1. TÜRKİYE’DE KENTLEŞME VE KENTSEL DÖNÜŞÜM.....	68
2.2. TÜRKİYE’DE KENTSEL DÖNÜŞÜMÜN ORTAYA ÇIKIŞI VE TARİHSEL GELİŞİMİ.....	72
2.2.1. Osmanlı’dan Cumhuriyetin Kuruluşuna Kadar Kentsel Dönüşüm.....	72
2.2.2. Cumhuriyetin Kuruluşundan 1945’e Kadar Kentsel Dönüşüm.....	73
2.2.3. İkinci Dünya Savaşı Sonrası Dönemden 1980’e Kadar Olan Dönemde Kentsel Dönüşüm	75
2.2.4. 1980 Ve 2000 Arası Dönemde Kentsel Dönüşüm.....	79
2.2.5. 2000 Sonrasından Günümüze Kentsel Dönüşüm.....	83
2.3. TÜRKİYE’DE KENTSEL DÖNÜŞÜMÜNLE İLGİLİ YASAL DÜZENLEMELER	84
2.3.1. 775 Sayılı Gecekondu Kanunu.....	86
2.3.2. 3194 Sayılı İmar Kanunu	89
2.3.3. 2985 Sayılı Toplu Konut Kanunu.....	90
2.3.4. 5104 Sayılı Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi Kanunu.....	92
2.3.5. 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu Ve 5393 Sayılı Belediye Kanunu.....	94
2.3.6. 5366 Sayılı Yıpranan Tarihi Ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması Ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkındaki Kanun.....	96

2.3.7.6306 Sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun	99
---	----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KENTSEL YAŞAM KALİTESİNİN TEMEL ÇERÇEVESİ

3.1. YAŞAM KALİTESİ KAVRAMI VE TANIMLARI	106
3.1.1. Yaşam Kalitesi Göstergeleri.....	108
3.2. KENTSEL YAŞAM KALİTESİ KAVRAMI	113
3.2.1. Kentsel Yaşam Kalitesi Göstergeleri Ve Ölçümü	116
3.2.2. Kentsel Yaşam Kalitesinin Belirlenmesinde Kullanılan Objektif Ve Subjektif Göstergeler.....	118
3.3.KENTSEL YAŞAM KALİTESİ KAVRAMININ DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE GELİŞİMİNE GENEL BİR BAKIŞ	121
3.3.1. Dünyada Kentsel Yaşam Kalitesinin Gelişimi.....	121
3.3.2. Avrupa Kentsel Şartları ve Kentsel Yaşam Kalitesi.....	128
3.3.2.1. Avrupa Kentsel Şartı 1.....	128
3.3.2.2. Avrupa Kentsel Şartı 2.....	133
3.3.3. Türkiye'de Kentsel Yaşam Kalitesinin Gelişimi.....	134
3.3.4. Literatür Taraması.....	141
3.4. KENTSEL DÖNÜŞÜM VE YAŞAM KALİTESİ ARASINDAKİ İLİŞKİ	153

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KENTSEL DÖNÜŞÜM UYGULAMASININ KENTSEL YAŞAM KALİTESİ ÜZERİNE ETKİSİ: MAMAK ÖRNEĞİ

4.1.ANKARA VE MAMAKLA İLGİLİ BİLGİLER	157
4.1.1. Ankara'nın Kentsel Gelişimi.....	157
4.1.2. Mamak ve Genel Özellikleri.....	163

4.2. Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm Projesi.....	166
4.2.1. Gülseren ve Anayurt Mahallesi.....	168
4.2.2. Altağaç, Karaağaç ve Hüseyingazi Mahallesi.....	170
4.2.3. Yatıkmusluk Mahallesi.....	171
4.3.ALAN ARAŞTIRMASI: YENİ MAMAK KENTSEL DÖNÜŞÜM UYGULAMASI'NIN KENTSEL YAŞAM KALİTESİ ÜZERİNE ETKİSİ VE TOPLUMSAL YANSIMALARI	173
4.3.1. Araştırmanın Yöntemi.....	173
4.3.2. Ana Kütle ve Örneklem Çerçevesinin Belirlenmesi	174
4.3.3. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	174
4.3.4. Anket Sorularının Hazırlanması.....	175
4.3.5. Verilerin Analize Hazırlanması.....	179
4.3.6. Veri Analizinde Kullanılan İstatistiksel Yöntemler	179
4.3.7. Araştırma Hipotezleri	181
4.4. BULGULAR, BULGULARIN YORUMLANMASI İLE HİPOTEZLERİN SINANMASI.....	182
4.4.1. Kentsel Yaşam Kalitesi Algısına İlişkin Bulgular ve Yorumlanması..	183
4.4.2. Fiziksel Çevre Kalitesi.....	185
4.4.2.1.Dönüşüm Öncesi ve Sonrası Yaşam Alanlarının Genel Duruma İlişkin Bulgular ile Yorumlanması.....	186
4.4.2.2. Dönüşüm Sonrasında Konut ve Çevresinin Kalitesine İlişkin Bulgular ve Yorumlanması.....	190
4.4.3. Kentsel Dönüşüme İlişkin Genel Değerlendirmelerin Bulguları ve Yorumlanması.....	195
4.4.4. Kentsel Dönüşüm Öncesi ve Sonrasında Kentsel Yaşam Kalitesine İlişkin Bulguların Karşılaştırılmalı Analizi	198
4.4.4.1. Kentsel Dönüşüm Öncesi ve Sonrasına Kentsel Yaşam Kalitesine İlişkin Faktörlerin Karşılaştırılmalı Analizinin Geçerlilik ve Güvenirlik Analizi...211	
4.4.5. Bölgeden Duyulan Memnuniyet ve Ekonomik Çevre Kalitesi.....	213
4.4.6. Ulaşım ve Kamusal Hizmetlere Erişim.....	217
4.4.7. Çevresel Kalite.....	221
4.4.8. Sosyal Çevre kalitesi.....	223

4.4.8.1. Komşuluk ilişkileri ve Bağlılık/Aidiyet.....	224
4.4.8.2. Dönüşüm Sürecinde Katılım Unsuruna İlişkin Bulgular ve Yorumlanması.....	229
4.4.8.3. Güvenlik.....	234
4.4.9. Araştırma Sonucunda Ortaya Konulan Model.....	237
4.4.10. Dönüşüm sonrasında Karşılanmayan Beklentilere İlişkin Bulgular.....	237
4.4.11. Demografik Özelliklere İlişkin Bulgular.....	239
4.4.12. Kentsel dönüşüm Öncesi ve Sonrası Değişen Kentsel Yaşam Kalitesini Oluşturan Faktörlerin Demografik Özelliklere Farklılığı.....	242
4.4.12.1. Cinsiyete Göre Dönüşüm Öncesi ve Sonrası Kentsel Yaşam Kalitesinin Farklılaşması.....	242
4.4.12.2. Yaş Değişkenine Göre Kentsel Dönüşüm Öncesi ve Kentsel Yaşam Kalitesinin Farklılığı.....	245
4.4.12.3. Eğitim Durumuna Göre Kentsel Dönüşüm Uygulamalarının Kentsel Yaşam Kalitesi Farklılığı.....	248
4.4.12.4. Medeni Duruma Göre Kentsel dönüşüm Uygulamalarının Kentsel Yaşam Kalitesinin Farklılığı.....	252
4.5. Araştırmanın Betimsel İstatistikleri ile Geçerlilik ve Güvenirlik Testleri.....	255
4.5.1. Dönüşüm Sürecine Katılım ile Konut ve Çevresine İlişkin Memnuniyet Düzeylerinin Betimsel İstatistikleri, Geçerlilik ve Güvenirlik Analizleri.....	256
4.5.2. Kentsel Dönüşüm Öncesi ve Sonrasına Kentsel Yaşam Kalitesine İlişkin Faktörlerin Karşılaştırılmalı Analizleri.....	259
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	271
KAYNAKÇA.....	282
EKLER.....	311
EK-1 Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm Projesi Uygulama Esasları.....	311
EK.2. Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm Uygulaması'nda Kentsel Yaşam Kalitesi Araştırması Derinlemesine Mülakat Soruları.....	315
EK.3. Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm Uygulaması'nda Kentsel Yaşam Kalitesi Araştırması Anket Formu.....	317

Giriş

Kentler, geçmişten günümüze kadar gelen tarihsel süreç içerisinde yaşanan tüm değişim ve dönüşümlerden etkilenen karmaşık ve dinamik bir organizasyon özelliği taşımaktadır. Bu değişim ve dönüşümü hazırlayan arka planda dünyada ve ülkemizde yaşanan göçler, hızlı nüfus artışı, plansız kentleşme, sanayileşme, küreselleşme, teknolojiye gelişmeler, siyasi politikalar ve ekonomi politikaları yer almaktadır. Bu faktörler kentlerde çoğu zaman sorun alanlarının oluşmasına neden olmaktadır. Kentlerde meydana gelen sorunlar, kenti birçok açıdan etkilediği, gibi kentte yaşayan insanları da sosyo-kültürel, ekonomik ve çevresel olarak etkilemekte ve kent halkının yaşam kalitesi üzerinde önem teşkil etmektedir. Kentsel mekanlarda oluşan sorunların giderilmesi için yenileme ve dönüşüm uygulamaları yapılmakta ve bu uygulamaların temel amaçları arasında kentsel yaşam kalitesinin artırılması yer almaktadır. Ancak ülkemizde yapılan kentsel dönüşüm uygulamalarının çoğu zaman kentsel yaşam kalitesini artırma amacını göz ardı ettiği, farklı birtakım kaygılar doğrultusunda yapıldığı görülmektedir. Bu kapsamda çalışmanın temel tezi, “kentsel dönüşüm uygulamalarının kentsel yaşam kalitesini ne yönde etkilediğini Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm Projesi örneğiyle tespit etmektir”. Davranışsal araştırmalarda, ortaya konulan araştırma problemin cevabının bireylerin davranışlarına ilişkin teorilerle elde edilmesi amaçlanmaktadır (Somer ve diğ. 2002: 4). Tez çalışması ile yaşanan çevre ile bireyin davranışlarının etkileşimi sonucunda yaşam kalitesinin nasıl etkilediği hususunu ortaya koyma amacı taşımaktadır.

Tez kapsamında belirlenen amaç doğrultusunda, kentsel dönüşüm ve kentsel yaşam kalitesi kavramlarına ilişkin tanımlamaların ardından, bu kavramlara ilişkin tüm boyutlar (ekonomik, fiziksel, sosyal, çevresel) ele alınarak, kentsel yaşam kalitesine ilişkin göstergeler belirlenmiştir. Belirlenen bu göstergeler, alan araştırması için seçilen Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm Proje Alanını kapsayan altı mahallede yaşayanlar üzerinde incelenerek, sosyal hayatlarında ve yaşam alanlarında meydana gelen farklılıklar, değişim öncesi ve sonrası karşılaştırılmasıyla tespit edilmektedir. Araştırma ile dönüşümün, toplumun kentte yaşam kalitesini ne yönde etkilediği ortaya konulmaktadır. Bu kapsamda derlenen model ve ölçek kullanılarak Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm Projesinde kentsel yaşam ölçümü yapılarak elde edilen

bulguların değerlendirilmesi ile kentsel dönüşüm uygulamalarıyla kentin yaşam kalitesinin iyileştirilmesi bağlamında çıkarımlar yapılmıştır.

Kentsel yaşam kalitesinin en büyük belirleyicilerinden birisi, bireyin yaşadığı konut ve konut çevresinin kalitesi olarak değerlendirilmektedir. İnsanoğlunun var olduğu andan itibaren temel ihtiyaçlarının başında barınma gelmektedir. Barınmanın karşılık bulduğu mekan olgusu, tarihsel süreç içerisinde yaşanan gelişmelerden ve değişimlerden etkilenmektedir. İnsanların yaşam koşulları hayat tarzları ve tercihleri farklılık gösterse de, insanlar hayatlarının her alanında mekanla etkileşim içindedir. Bu noktada yaşam alanında meydana gelen her gelişme ve değişmeden doğrudan orada yaşayanlar etkilenmektedir. Bu bağlamda toplumun algısı, yaşadığı çevreye dair izlenimlerin aktarılmasını sağlamaktadır.

Mekanla toplumun etkileşimi, birbirini üreten ilişkiler doğrultusunda ele alınmaktadır. Toplumlar kendi özelliklerine göre mekan üretmektedir. Ortaya çıkarılan her bir yeni mekan, yeni bir toplum ilişkisini de meydana getirmektedir. Mekanın üretiminden anlaşılan sadece fiziksel ve mekansal değişikliklerden ziyade, yapılan değişikliklerin toplumsal yansımaları olarak görülmektedir. Mekanın toplumsal bir ürün olarak kavranmasının zaman aldığı görülmektedir. Dolayısıyla bu durum herhangi bir fiziksel değişiklikten ziyade, girdi ve çıktı arasındaki ilişkinin derinleştirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Dahası, mekan toplumla birlikte değişmektedir. Dolayısıyla mekanın tarihi vardır ve bu tarih hala yazılmayı beklemektedir (Lefebvre, 2015: 22-24). Mekanla toplumun etkileşiminin ve bu üretim sürecinin göstergesi olarak, toplumların sosyal yapılarına, inançlarına, kültürlerine ve geçimlerini sağladıkları kaynaklarına göre farklı kent biçimlerinin ortaya çıktığı görülmektedir.

Bir mekân birimi olarak kent, yaşadığı dönüşüm ve değişimlerle birlikte, içinden doğduğu toplumun, ekonomik, fiziksel ve kültürel koşullarının izlerini taşımaktadır. Kent, böylece sahip olduğu her özelliğini tarih boyunca taşıyarak aktarmaktadır. Kent, bir kez ortaya çıktığında kendisi ve çeperini, kurduğu bölgesel ilişkileriyle geliştiren örgütlü işleyişinin etkisi altına alan bir merkez işlevi görmeye başlar. Bu nedenle kentin olgusal ve kültürel yapısının hareketli ve iletken özellikleri olduğu söylenebilir (Uğurlu, v.d. 2010: 25). Kentin bu özelliğinin tarihte var olmasıyla birlikte başladığını, bugün bile var olan kavramsal bir gerçeklik kazandığını, değişim

yaşanmadan kalsalar da, kent gerçekliğinin hala oldukça fazla evrim geçirebileceği belirtilmektedir (Bookchin,2014: 22).

Kentlerin sürekli değişen bir yapı özelliği taşıdığı, zaman içinde sosyokültürel, ekonomik, fiziksel ve teknolojik açılardan dönüşüme ve değişime uğradıkları gerçeği 19.yy. sanayi devrimiyle birlikte kendini göstermeye başlamıştır. Sanayileşme süreci ile birlikte şekillenen kent hayatı, beraberinde yeni ihtiyaçlar ve beklentiler getirmektedir. Bu beklenti ve ihtiyaçları karşılamak için kırsal kesimden kentlere yönelik hızlı bir göç akışı olmaya başladığı görülmektedir. Bu durum, kentlerin kentleşme ve küreselleşmenin etkisiyle, sosyal, ekonomik, fiziksel ve siyasi yapılarında bozulmalara neden olmaktadır. Kentler de meydana gelen değişim ve dönüşümlerden özellikle büyük kentler etkilenmekte ve bu kentlerde oluşan sorunlara çözüm bulmak için kentlerin revize edilme ihtiyacı doğmaktadır. Kentlerde artan konut ihtiyacını karşılamak, çarpık yapılaşmadan kurtarıp daha düzenli ve planlı bir yapıya kavuşturmak için kentsel dönüşüm çalışmaları yapılmaktadır.

20.yy. gelindiğinde yaşanan II. Dünya savaşı ve ardında yıkılan kentler, yeni yapılanmaların ve değişimlerin zorunlu olduğu bir durumu ortaya çıkarmıştır. Savaşın ardından kentlerde büyük bir çöküş yaşanmış, ekonomik ve sosyal sorunlar görülmeye başlanmış ve kentlerde yenileme fikri de tam olarak bu dönemde gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Bu düşünce başta Amerika ve Batı Avrupa ülkeleri olmak üzere tüm dünya kentlerinde görülmeye başlanmış ancak burada yapılan uygulamalar eski ve bozuk kentsel alanları yıkarak, yerlerine yeni kent alanları kurmak biçiminde gerçekleşmiştir. Bunun yanında mevcut kentler yenilenirken kentlerin çapı daha da büyümüş, kent nüfus yoğunlukları hızla artmış, dolayısıyla kentleri yenileme çabaları kentleşme hızına yetişemez ya da bir başka deyişle yetemez olmuştur. Bununla birlikte teknolojinin gelişmesi, ulaşım, bilgi ve iletişimde meydana gelen ilerlemeler ve küreselleşmenin etkisiyle birçok kentte değişim ve dönüşümler kaçınılmaz olarak ortaya çıkmıştır (Özden, 2016:32).

Kentlerin değişim ve dönüşüm nedenleri arasında, kapitalist bakış açısının ve yaşam tarzının, yaşamı ve sosyal hayatı kendi bakış açısıyla şekillendirmesi, mekanı kendi anlayışına göre üretmesi yer almaktadır. Bu nedenle kapitalizmin egemen olduğu toplumlarda kentleşme süreci ile sermayenin gelişimi birbiriyle bağlı olmaktadır

(Harvey, 2016: 77). Kapitalizmin mekana etkisi sürecinin hem kenti hem de toplumu etkilediği ve bu doğrultuda şekillendirdiği görülmektedir.

Tüm dünyada belli kentler yaşanan bu gelişmeler doğrultusunda ilerleyerek önem kazanmaya ve buldukları alandaki diğer küçük kentleri hakimiyetleri altına almaya başlamıştır. Bu durum ülkeler arasında hatta aynı bölgedeki kentler ve toplumlar arasında büyük farklılıklar yaratmaya başlamıştır. Gelişen ve değişen dünya düzeni içerisinde bu farklılıklarla birlikte şekillenen kent hayatı, beraberinde yeni ihtiyaçlar ve beklentiler getirmektedir. Tüm bu nedenler sonucunda yaşanan gelişmelere ve sürece ayak uydurmak durumunda kalan kentlerin ve toplumun beklentilerini karşılamak için kentsel dönüşüm uygulamaları yaygınlaşmakta ve bugün tüm dünya kentlerinde güncelliği koruyan konular arasında yer almaktadır. Kenti ve toplumu birçok açıdan etkileyen kentsel dönüşüm uygulamaları bu noktada farklı alanlarda ele alınmaktadır.

Kentsel dönüşüm, birçok disiplin tarafından incelenen farklı boyutları olan ve güncelliğini koruyan alanlar arasında yer almaktadır. Bu yüzden kavrama yüklenen anlamlar da farklılık göstermektedir.

Kentsel dönüşüm, dönüşümün sağlandığı alanda iktisadi sorunların, kentsel çevre ve donanım yetersizliklerinin giderilmesi hususunda ortaya konulan çözümlerin yeterli ve süreklilik arz eden bir yapıda olmasını hedefleyen bir olgu olarak tanımlanmaktadır(Thomas, 2003: 43).

Kentsel dönüşüm farklı olarak, arsanın rantının üzerindeki yapının değerinden fazla olduğu, mevcut haliyle kent hizmetlerinden ve imkanlarından tam olarak yararlanamayan, yetersiz altyapı ve sağlıksız yaşam koşullarının mevcut olduğu, eskimiş, amacını yitirmiş veya kanun dışı kalmış yapıların modern kentleşme anlayışı çerçevesinde değiştirilmesi şeklinde yorumlanabilmektedir (Özden, 2016: 44). Bir diğer yorum olarak kentsel dönüşüm, mevcut alanın özelliklerinin korunarak, gerekli iyileştirmelerin yapılmasını, yeni eklemeler ile ekonomik değerinin artırılmasını ve burada yaşayan toplumsal yapının değiştirilerek iş merkezleri ile konutların birbirinden ayrılmasını ifade etmektedir (Tekeli, 2011: 277).

Kentsel dönüşüm olgusuna ilk başlarda, fiziki bir iyileştirme olarak bakılmakla birlikte zaman içerisinde salt fiziksel müdahale biçimi olmaktan uzaklaşarak

ekonomik ve sosyal bir boyut kazandığı görülmektedir. Çok boyutlu bir olgu olmaya başlamasıyla birlikte sadece fiziki, mekânsal ya da ekonomik kaygılarla değil daha geniş perspektiften konuya yaklaşılmaktadır. Kentsel dönüşümün en temel amacı kentin sorunlarının, eksikliklerinin giderilmesi ve kentin mevcut durumundan daha iyi bir hale getirilmesidir. Bu temel amaç, içinde fiziksel, çevresel, ekonomik boyutlar taşımakla birlikte zamanla kentsel dönüşümden beklentiler artarak, sosyal unsurların da göz önüne alınması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu çerçevede, kentsel dönüşüm, değişen kent koşullarının beklentileri karşılayarak yaşam kalitesini artırmaya yönelik amaçlar taşımaktadır. Kentsel dönüşümün amacı, zamanla değişen ve gelişen hızlı kent olgusuna ayak uyduramayan, yeni sosyal hayatın ve özellikle ekonominin gerisinde kalan, altyapı eksikliklerinin görüldüğü alanların modern anlayışa göre yenilenmesi olarak görülmektedir. Özellikle ekonominin geri planda kaldığı bölgelerde, bölgenin geri kalmasının hızlandığı görülmektedir. Ekonominin yavaşladığı bölgelerde başta konut ve sosyal donatı alanlarının hızla özelliklerini kaybetmesi, sosyal alanda gerilemenin ortaya çıkması, yapılacak olan dönüşüm projelerinde ekonominin merkeze alınarak, iktisadi hayatın canlandırılması planlarının önemini göstermektedir (Akkar, 2006: 30). Kentsel dönüşüm uygulamalarının amaçları arasında kenti farklı boyutlarla düzenlemek ve iyileştirmek olmakla birlikte kentsel alanda yaşayanları da aynı noktada göz önünde bulundurup yaşam kalitelerini iyileştirmek yer almalıdır. Çünkü yapılan değişim ve dönüşümden etkilenen başta kent olmakla birlikte, dönüşümden etkilenen diğer tarafı ise toplum oluşturmaktadır. Toplum ve onu oluşturan bireyler yaşadığı çevreden ve onu ilgilendiren her değişimden etkilenmekte ve bu değişimi günlük yaşamının her anında hissederek yaşamaktadır.

Yaşam döngüsü içerisinde yaşamın farklı boyutlarında meydana gelen bir değişim toplumun gündelik yaşamını sürdürdüğü çevrede değişimlere neden olmaktadır. Bu değişim, bireylerin ihtiyaçları ve isteği doğrultusunda olabildiği gibi bireyin isteği olmadan da gerçekleşebilmektedir. Konut ve yer aldığı çevre, mahalle doğrudan bireyin yaşamını etkilemekte ve bireyin algısı etkileyen bileşenlerin başında yer almaktadır. Bu kapsamda bireyin isteği ve tercihleri doğrultusunda yaşamayı seçtiği konut ve çevresi bireyin yaşam tarzına uygun olduğunda, yaşam kalitesi algısını olumlu yönde şekillendirirken, tercih imkanı olmadığı bir çevrede yaşaması ve uyum

sağlayamaması yaşam kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir. Kentsel dönüşüm uygulamaları, bu durumların gözlenebilmesi ve karşılaştırmalar yapılabilmesi için elverişli alanlar sunmaktadır (Gür, 2014: 2).

Kentsel dönüşüm uygulamalarının toplum çerçevesinden ele alınması, uygulamaların diğer boyutlarını da içermekle beraber özellikle sosyal boyutunu ön planda tutulması ve toplumsal yansımalarına ilişkin değerlendirmelerin yapılması olanağını sunmaktadır. Tez çalışmasıyla bu noktada referans alınan Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm Uygulaması, alan kullanıcılarının kentsel yaşamlarını, özellikle sosyal boyut çerçevesinde ele alarak, çeşitli çıkarımlar ve değerlendirmeler yapılmasını sağlayacaktır.

Kentsel dönüşüm uygulamaları tüm dünyada yaygınlaşmakta ve başarılı örnekler ortaya konulmaktadır. Ancak özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yapılan kentsel dönüşüm uygulamalarına yönelik, hem siyasal hem de toplumsal alanda tepkiler gözlemlenmektedir. Bu durumun nedenleri arasında kentin dönüşümü ile hedeflenen ekonomik, fiziksel, kültürel ve sosyal gelişmenin göz ardı edilerek, dönüşümle oluşacak sermayeye kent ve çevresinde yeni rant alanları yaratılması amaçlandığı endişesi yer almaktadır. Dönüşüm uygulamalarının tepki almasının diğer nedenleri ise, dönüşüm yapılan alanın kullanıcılarının yapılacak konutlardan yararlanmasının engellenmesine yönelik çalışmalar yapılması ya da yüksek farklar istenerek yerel halkın kendiliğinden gitmelerine zemin hazırlanması, dönüşüm yapılacak alana lüks konutlar yapabilmek için bu bölgelerdeki mevcut kültürel ve tarihi dokunun bozulmaya çalışılması ve aynı sebeplerle bölgede bulunan değerlerin ve doğal kaynakların tahrip edilmesidir. Kentsel dönüşüm uygulamalarıyla toplumda oluşan endişelerin giderilmesi ve halkın memnun olacağı uygulamaların yapılabilmesi noktasında yerel halkın dönüşümün tüm sürecinde aktif olarak katılımın sağlanması gerekmektedir (Göz, 2008: 11-12). Çünkü toplumu bizzat ilgilendiren hususlarda karar alımında aktif rol alması bir haktır. Aynı zamanda toplum daha yaşanabilir ve yaşam kalitesi yüksek kentlerde yaşama hakkına sahiptir. Bu yüzden değişim ve dönüşüm yapılan alanda kullanıcıların ön planda olduğu uygulamalar yapılarak yaşam kalitesi yüksek, daha yaşanabilir alanlar oluşturulması gerekmektedir.

Kentlerde yaşam kalitesi arayışı, dünyada kentsel dönüşüm uygulamalarını gerektiren hızlı nüfus artışı, sanayileşme, plansız kentleşme, küreselleşme v.b. gibi durumların kentlerde yarattığı sorunların topluma da yansması sonucunda gerçekleşmeye başlamıştır. Kentlerde oluşan ekonomik, fiziksel ve sosyo-kültürel sorunlar toplum yaşamlarını olumsuz yönde etkilemekte ve yaşamın sürdürüldüğü çevrenin kalitesinin düşmesine neden olmaktadır. Bu durum kentlerdeki yaşam kalitesini küresel ölçekte güncel bir sorun haline getirmekte ve konuya ilişkin çalışmaların yaygınlaşmasına ortam hazırlamaktadır.

Özellikle kentleşme olgusunun büyüyerek devam etmesiyle birlikte yaşam kalitesi tanımlarına, göstergelerine ve ölçümüne yönelik araştırmaların artması, yaşam kalitesi ve kent kavramını bir araya getirmiştir (Yıldız, 2007: 1). Çok boyutlu ve disiplinler arası bir kavram olan yaşam kalitesi kentliye, yaşadığı kentin değerli bir parçası olma hakkını verir. Dolayısıyla bireyin içinde yaşadığı başta aile ortamı olmak üzere, apartman, mahalle ve kenti kapsayan tüm çevresi, bireyin yaşam kalitesini doğrudan etkileyen faktörlerdir. Bireyin yaşamını sürdürdüğü mekanlardan hoşnutluğu, yaşam kalitesinin seviyesini belirlemektedir (Çolakoğlu, 2005: 9) Bu nedenle mekan da kentsel yaşam kalitesinden etkilenmektedir (Kaya, 1994: 4). Dolayısıyla mekanın kentsel yaşam kalitesinin belirlenmesinde önemli bir payı bulunmaktadır.

Kentin yaşam kalitesi, bireyi etkileyen birçok etmenin bir araya gelmesinden meydana gelmektedir. Bu etmenler sosyal yaşam ve sosyal çevre, sağlıklı ve kaliteli bir yaşam alanı, canlı bir ekonomiye sahip olunması gibi değişkenlerden oluşmaktadır. Özellikle bireyin yaşadığı konut, sosyal ve fiziki çevresi kentsel yaşam kalitesinin belirlenmesinde önemli rol almaktadır (Shookner, 1998: 545). Ayrıca bireysel özgürlükler, kişisel sağlık durumu ve yaşadığı çevrede olan diğer bireylerle olan ilişkileri kentsel yaşam kalitesi üzerinde önemli etkileri bulunan faktörlerdir (WHOQOL, 1995). Kentsel topluluklara kümelenen tüm insanların yaşam kalitesi, hem doğal hem de insan yapımı ortamlarda birbirleriyle doğrudan ilişki içerisinde olmaktadır (Perloff, 1969:3).

Perloff yaşam kalitesinin mekana yansması üzerine çalışmada bulunuş ve kentsel yaşam kalitesi kavramının yaygınlaşmasına kaynaklık etmiştir. Perloff'dan sonra yaşam kalitesinin mekanla etkileşimi üzerine birçok alanda çalışmalar yapılmakta

olup, yaşam kalitesi kavramı ve ölçümüne ilişkin göstergeler belirlenmeye çalışılmıştır. Bu göstergelerin iki boyutlu olduğu görülmektedir. Birinci boyutunda yaşam kalitesi kavramının bireyin hayatına ilişkin objektif değişkenleri içerdiği görülmektedir. İkincisinde ise, yaşam kalitesi, bireyin çevresindeki bu objektif değişkenlerle oluşan algı kapsamında şekillenen sübjektif değişkenleri içermektedir (Marans, 2007: 28). Bu çerçevede yaşam kalitesi göstergelerini oluşturan objektif ve sübjektif değişkenlerin nasıl belirlendiği söz konusu olmaktadır. Bireylerin son derece belirleyici olduğu bu değişkenlerde ortak göstergeler mevcut olduğu gibi, özellikle sübjektif değişkenler, algıya göre şekillendiği için oldukça farklı göstergelerden oluşmaktadır. Söz konusu değişkenlerle oluşan göstergelerin belirlenmesinde farklı birçok unsur etkili olmaktadır. Temelde çevresel ve psikolojik unsurların ön plana çıktığı görülmektedir (Wish, 1986: 94). Yaşam kalitesi için belirlenen göstergeler, bireylerin günlük yaşamlarını sürdürdüğü çevreyle olan doğrudan etkileşimi noktasında kentsel yaşam kalitesi göstergelerinin belirlenmesinde de kullanılmakta olup, bunun yanında, kente özgü unsurların da ele alınması söz konusu olmaktadır.

Ülkemizde kentsel dönüşüm uygulamaları ve kentsel yaşam kalitesinin nasıl olduğunun ele alınması, konunun anlaşılması ve çalışmayı oluşturan sebeplerin arka planının yansıtılması önem taşımaktadır. Ülkemizde gerek kentsel dönüşüm uygulamaları gerekse kentsel yaşam kalitesinin gelişimi ve mevcut durumu, dünyada gerçekleşen seyirden farklılıklar taşımaktadır. Bu farklılıkların nedeni, ülkemizin taşıdığı ekonomik, sosyokültürel, yasal ve yönetsel kimliklerinde ve dinamiklerinde yer almaktadır. Bu yüzden öncelikle ülkemizdeki tarihsel süreçte değişimi ve dönüşümü gerektiren durumların değerlendirilmesi gerekmektedir.

Türkiye’de dönüşümü zorunlu kılan sebeplerin başında gecekondular olmaktadır. Türkiye’de gecekondular yapıları, kırdan kente göçün arttığı 1950’li yıllarda barınma ihtiyacını karşılamak için başlamış ve giderek yaygınlaşmıştır. Daha çok büyük kentlerde yaygınlaşan gecekondular yapımının, 1970’li yıllarda amacından uzaklaşarak piyasacı ve ticari ilişkilerin önem taşıdığı bir niteliğe büründüğü görülmektedir. 1980’li yıllarda dünyada yaşanan küresel olguların etkisi Türkiye’de de görülmektedir. Neo- liberal politikalarla serbest piyasanın etkin hale getirilmesi ve devletin kamusal hizmetlerden çekilmesiyle yeni uygulamaların başladığı da

değerlendirilmektedir. Bunun kente ve kent yaşamına etkisi ise bireysel çıkarların ve rant projelerine dönük uygulamaların artması şeklinde olmaktadır. Kentsel alanların rantı artırmak için cazibe merkezi haline geldiği görülmektedir. Bu atmosferdekentsel dönüşüm uygulamaları başlayarak, 2000'den sonra yaygınlaşarak devam etmiş ve ülkemizin gündeminde yer almayı sürdürmüştür.

Ülkemizde kentsel dönüşüm uygulamalarının, gecekondu bölgelerini iyileştirmek, artan nüfusun bir an önce konut ihtiyacını karşılamak, belirli bir alan kapsamında yapılan, bütüncül olamayan dolayısıyla sosyal olarak da kent ile bütünleşemeyen, bireysel çıkarlar ve rant projeleri gibi kaygılarla yapıldığı için, uygulanan projelerde kentsel yaşam kalitesi unsurlarının göz ardı edildiği görülmektedir. Ancak 21. Yüzyıl dünyasında kalkınmanın önemli göstergesi olan kentsel yaşam kalitesi, her geçen gün nüfusu artan büyük kentlerin planlanmasının yeniden yapılması, toplumun daha sağlıklı, yaşanabilir ve modern bir alanda yaşaması; açık, yeşil ve sosyal alanlarıyla, güzel ve ferah bir kent yaratma isteği artık bir gereksinim haline gelmektedir. Kentsel yaşam kalitesine ülkemizdeki dönüşüm projelerinde dikkat edilmeye başlanmıştır. Toplumun beklentilerini karşılayan yaşam alanları oluşturmak için çeşitli yasal düzenlemeler, ekonomik, yönetsel, sosyal politikalar yapılmaya başlandığı görülmektedir. Bu konuda adımlar atılıp çeşitli politikalar geliştirilse de kentlerimizdeki değişim/dönüşüm projelerinin kentsel yaşam kalitesi açısından sorunlar taşıdığı görülmektedir. Çalışmada bu sorunlar tespit edilecek ve kentsel dönüşüm alanlarındaki yaşam kalitesi göstergeleri olan; konut ve çevresi, güvenlik, katılım, ekonomik çeşitlilik, sosyal ilişkiler, ulaşım, kamusal hizmetlere erişim, altyapı, sosyal donatılar, yeşil alanlar v.b. kapsamında, Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm Uygulaması özelinde yapılacak alan araştırmasıyla incelenecektir.

Tezin Konusu, Doktora tez çalışması, kentsel yaşam kalitesinin gündelik yaşamın sürdürüldüğü konut ve çevresini oluşturan mahalle ölçeğinde, kentsel dönüşüm uygulamasıyla değişen yaşam alanlarından ne yönde etkilendiği konusunu taşımaktadır. Kentsel dönüşüm kenti birçok açıdan etkileyerek kamusal alanları değiştirdiği için doğal olarak alanı kullanan toplumu da etkilemektedir. Dönüşüm süreci, hem kent hem kentli, özellikle de alan kullanıcısının yaşam kalitesini farklı boyutlarıyla (fiziksel, ekonomik, sosyal, çevresel) şekillendiren uzun soluklu bir

eylemidir. Bu bağlamda tezde, kentsel dönüşüm uygulamasıyla değişen çevre, dönüşüm öncesi ve sonrası karşılaştırılarak fiziksel, ekonomik, sosyal ve çevresel boyutların alan kullanıcılarının kentsel yaşam kalitelerini nasıl etkilediği Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm Uygulamasının gerçekleştirildiği altı ayrı mahallede yapılacak olan anket çalışmasıyla tespit edilecektir. Kentsel dönüşümle değişen yaşam çevresinin alan kullanıcıları olan kiracı ve hak sahiplerinin memnuniyeti, kentsel dönüşüm uygulamalarından neler bekledikleri, yapılan dönüşümün yaşadıkları alanı nasıl etkilediği, yaşam kalitelerini nasıl etkilediği ve eleştirel sorun alanlarına yönelik tutumları ayrıntılı şekilde değerlendirilerek toplumsal algı ölçülecektir.

Tezin Amacı,Kentsel dönüşüm uygulamaları sonucunda yenilenen kentsel alan ve konut çevresinde yaşam kalitesinin ne yönde etkilendiğinin incelenmesidir. Bu bağlamda araştırmanın temel problemi, “kentsel dönüşüm uygulamalarının kentsel yaşam kalitesini ne yönde etkilediğinin Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm Projesi örneğinde sorgulanmasıdır”. Kentsel dönüşüm uygulamalarının tüm boyutlarına değinildiği gibi, daha çok sosyal yönü referans alınarak, dönüşüm uygulamaları sonucunda alan kullanıcılarının algısında, sosyal hayatlarında ve yaşam alanlarında meydana gelen değişimler irdelenecektir. Kentsel yaşam kalitesinin önemine vurgu yaparak, kentsel dönüşüm uygulamalarıyla konut yapıları değişen, mekânsal dönüşüm süreci geçiren kent halkının kentsel algısının nasıl olduğunu incelemek ve yaşamlarında olan değişimleri tespit etmektir. Gündelik yaşamın sürdürüldüğü çevrenin bir dönüşüm uygulaması sonucunda yenilenmesinin kentsel yaşam kalitesi üzerindeki etkisi geliştirilen ölçek kapsamında örneklem olarak seçilen Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm Uygulaması araştırmasıyla tespit edilerek, alanı kullanan kiracı ve hak sahiplerinin konuya ilişkin algısı doğrultusunda kentsel yaşam kalitesinin hangi yönde artıp azaldı irdelenecektir.

Bu amaçlar doğrultusunda araştırma probleminin bilimsel olarak çözümü aracılığıyla, alan araştırması sonucunda derlenen ölçek kullanılarak elde edilen veriler neticesinde, kentsel yaşam kalitesi ölçümü gerçekleştirilecektir. Bu tez çalışması sonucunda elde edilen bilgiler ışığında dönüşüm sonucunda yaşam alanı değişen kullanıcılar aracılığıyla kentsel yaşam kalitesinin hangi boyutları ve ne

yönde etkilendiğine ilişkin farklı çıkarımlarda bulunularak, benzer uygulamaların kentsel yaşam kalitesini olumlu yönde etkilemesinin sağlanması adına çeşitli öneriler geliştirilecektir. Dönüşüm sürecinde üst ölçekten yerel ölçeğe kadar gerçekleştirilen politikaların kentsel yaşam kalitesi üzerindeki toplumsal yansımalarının belirlenmesiyle gerek ülkemizde yapılacak olan yeni dönüşüm uygulamalarında dikkat edilecek boyutların kazandırılması noktasında, gerekse akademik ortama yeni bir bakış getirmesi noktasında katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Tezde Ankara'nın Mamak ilçesinde gerçekleştirilen "Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm Uygulaması"nın çalışılmasının sebebi, dünyanın en büyük kentsel dönüşüm uygulamalarından biri olmasının yanında Mamak ilçesinin Türkiye'de göç olgusu sonucu oluşan gecekondu sorununun en yaygın görüldüğü kentsel alanlardan biri olmasıdır. Ayrıca, Ankara'nın bugün hala devam eden kentlerin değişim ve dönüşüm hikayesinin en yaygın görüldüğü üç büyük şehirden biri olması diğer önemli etkendir. Gelişmekte olan ülkemizde kentleşme süreci devam ettiği için, Ankara'nın bu sürecin yansıdığı şehirlerin başında gelmesi, ülkenin başkenti olması, burada uygulanan politika ve projeleri ön plana çıkartmaktadır. Ankara'daki birçok kentsel dönüşüm projesi devam etmekle birlikte gerek konumu gerek kapsadığı alanın büyüklüğü ve son derece çarpık, düzensiz ve sağlıklı yapılaşmaların olması, Mamak ilçesindeki kentsel dönüşüm uygulamalarını ve sonuçlarını öne çıkartmaktadır. Farklı sosyo-ekonomik, kültürel ve toplumsal dokuların bir arada bulunduğu Mamak ilçesi, yapılan kentsel dönüşüm uygulamaları sonucunda başka bir anlam kazanmaktadır. Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm Projesi, dünyanın sayılı projeleri arasında yer almakla birlikte 7 milyon m² alanda 6 ayrı mahallede gerçekleştirilen uygulamaları kapsamakta, Mamak'ın %90 oranında olan gecekondu yapılarının, uygulama sonrasında %10'a düşürülmesi hedeflenmektedir. Bu durum bir ilçenin neredeyse tamamının özellikle fiziksel çevresi olmak üzere sosyal, ekonomik ve kültürel olarak değişmesine, aynı zamanda burada yaşayan toplumun kentsel yaşam kalitesinde önemli ölçüde farklılıkların oluşmasına neden olmaktadır. Bu nedenle, yaşam alanları değişen toplumun bu konudaki tutumu kentte meydana gelen değişimin hangi boyutlarının nasıl değiştiği noktasında dikkat çekmektedir. Yaşam alanları dönüşüm sonrasında farklılaşan Mamak halkının konuya ilişkin memnuniyet düzeyi, beklentilerin karşılanıp karşılanmadığı, öncesinde ve

sonrasındaki durum karşılaştırılmasıyla ortaya konulmayı hedeflemektedir. Bu kapsamda dönüşüm uygulamalarının yaşam kalitesi üzerine etkisinin tespit edilmesi için dönüşüm öncesinde ve sonrasında aynı alanda yaşayanların olması gerekmektedir. Bu nedenle dönüşüm uygulamalarının bitmiş ve yaşam kalitesine etki eden unsurlarının yaşayarak deneyimlenmiş olması gerekmektedir. Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm Projesi, altı mahallede (Altiğaç, Karağaç, Gülseren, Anayurt, Hüseyin Gazi, Yatık Musluk/Altınevler) gerçekleştirilmiş ve tamamlanmıştır. Bu durum tezin amaçlarını gerçekleştirmek için uygun bir alan olduğunu göstermektedir.

Tezin Önemi, Kentsel dönüşüm uygulamalarını ekonomik ve fiziki yönleriyle ele alan çalışmalar yaygın olmakla birlikte, sosyal yönlerinin araştırıldığı çalışmaların bulunduğu ancak doktora tezi çerçevesinden ayrıntılı çalışmaların sınırlı kaldığı görülmektedir. Çalışma konusunun belirlenmesinde gelişmekte olan bir ülke olan ülkemizde, kentsel dönüşüm uygulamalarının giderek yaygınlık kazanarak, güncelliğini koruyan bir alan olacağı düşüncesi etkili olmuştur. Kentsel yaşam kalitesi unsurlarıyla ve sorun alanlarıyla ilgili tartışmalar süreceği için, çalışmayla bu konulara ilişkin farklı bir bakış açısı ile toplumsal yansıma sonucunda ortaya konulacak önerilerin, gelecekte yapılacak olan yeni uygulamalara sağlayacağı katkı kapsamında önem taşıyacağı düşünülmektedir. Konunun özgünlük kazanmasında, alan araştırması çerçevesinde seçilen bölgenin başkentte en fazla göç alan ve gecekonduların en yaygın görüldüğü alan olması, çok büyük bir alanda gerçekleşecek olması dolayısıyla taşıdığı sosyo-ekonomik, kültürel, bölgesel farklılıkları barındırması etkili olmaktadır. Buradaki toplumun kentsel yaşam kalitesi algısına önem verilerek, bu çalışmayla literatüre katkı sağlanacağı hedeflenmektedir.

Tezin Kapsamı, Sınırlılıkları ve Temel Hipotezler, Çalışma kapsamında öncelikle kentleşme, kentsel dönüşüm uygulamaları, kentsel yaşam kalitesi, toplum, mekan, gecekondu, sosyal boyut, yaşanabilirlik gibi kentsel dönüşüm ve kentsel yaşam kalitesine ilişkin kavramlara yer verilecektir. Kentsel dönüşüm uygulamalarının ve kentsel yaşam kalitesinin dünyada gelişimine genel olarak değinilerek konu Türkiye bağlamında, tarihsel süreç ile birlikte ele alınacaktır. Türkiye’de uygulanan kentsel dönüşüm uygulamalarının yaşam kalitesine etkisi Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm

Uygulamasını çerçevesinde değerlendirilecektir. Mamak ilçesinin altı ayrı mahallesinde gerçekleştirilen dönüşüm uygulamaları, alan kullanıcılarıyla yapılacak olan anket çalışmasıyla ve derinlemesine mülakatlarla kentsel yaşamın fiziksel, kültürel, sosyal ve çevresel boyutlarında meydana gelen değişimler kapsamında nasıl etkilendiği ele alınacaktır. Bu bağlamda tezin teori kısmında ayrıntılarıyla ele alınan konular alan araştırması için derlenen ölçekle desteklenerek toplumun konuya ilişkin algısı yansıtılacaktır.

Son yıllarda, kentsel dönüşüm uygulamaları ve kentsel yaşam kalitesi literatürü giderek zenginleşmektedir. İlk olarak teknik bölümler tarafından, dönüşümün sosyal boyutu ikinci plana atılarak çeşitli çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Mühendislik ve mimarlık alanlarında yapılan çalışmaları, daha sonra sosyal bilimler özellikle kamu yönetimi alanında yapılan çalışmalar takip etmiştir. Bu nedenle yapılan çalışmaların dönüşüm uygulamalarının sosyolojik, kültürel ve ekonomik çıktılarıyla daha fazla ilgilendiği söylenebilmektedir. Bu alanlarda Türkçe literatürde de birçok tez çalışması ve makale yayınlanmıştır.

Tezde Türkiye'deki kentsel dönüşüm uygulamaları ve kentsel yaşam kalitesi kapsamlı bir incelemeye tabi tutulacaktır. Kentsel dönüşüm uygulamalarının kentsel yaşam kalitesine olan etkisini tespit etmek için konuya kamu yönetimi bakış açısı başta olmak üzere farklı bilim dallarıyla da sosyolojik, psikolojik, kültürel, ekonomik boyutlar ile bütüncül bir bakış açısıyla yaklaşılacaktır. Kentsel yaşam kalitesi ile kentsel dönüşüm kavramları çok boyutlu ve aynı zamanda birçok alanla ilişkili olduğundan, konuyla ilgili kavramsal derinliği sağlamak için farklı bilim dallarından çalışmalar referans alınmıştır. Tez çalışması akademik yazından, tez, kitap, makale, sempozyum vb gibi kaynaklara yaslanmaktadır.

Tezin Kapsamı,Bu tez, giriş, değerlendirme ve sonuç kısımları hariç dört bölümden oluşmaktadır. Tezin giriş bölümünde, genel bir değerlendirmeye tezin konusu, amacı, önemi, kapsamı, sınırlılıklarıyla ilgili genel bilgiler verilmekte ve hedeflenen konuya temel oluşturacak tezler ele alınmaktadır. Çalışmada izlenecek yöntem üzerinde durulmakta, veri toplama tekniği ve analizinin nasıl olduğuna dair genel ve kısa bilgiler verilmektedir.

Çalışmanın birinci bölümünde; Kentsel dönüşümün kavramsal çerçevesi başlığı altında öncelikle kent ve toplum ilişkisi değerlendirilerek, kentsel dönüşümle ilgili temel kavramlar alt başlıklar halinde ele alınmıştır. Bu başlıklar arasında yer alan, kentsel dönüşümün amacı, yöntemleri, boyutları, uygulama şekilleri açıklanmaya çalışılmıştır. Bölümün sonunda, kentsel dönüşümün tarihsel süreç içerisinde dünyada nasıl geliştiği ve uygulandığı hakkında bilgi verilmeye çalışılmıştır.

İkinci bölümde ise, Türkiye’de kentsel dönüşüm başlığı altında, tarihsel süreç içerisinde kentsel dönüşümün, ülkemizde nasıl ortaya çıktığı dönemsel gelişimleriyle belirtilecektir. Türkiye’de kentsel dönüşümün başlangıç sebeplerinden olan gecekondular ve konut sorunlarının değerlendirilmesi yapılarak, değişim ve dönüşümü gerekli kılan durumlar açıklanmaya çalışılacaktır. Son olarak ise, Türkiye’deki kentsel dönüşüm uygulama alanları için yapılan yasal düzenlemeler ele alınacaktır.

Üçüncü bölümde, kentsel dönüşümün sosyal boyutu olan, kentsel yaşam kalitesi kavramının temel çerçevesi aydınlatılmaya çalışılacaktır. Yaşam kalitesi kavramı açıklanarak kentsel yaşam kalitesi kavramının ne olduğu, taşınması gereken unsurları, nasıl ölçüldüğü ve göstergelerinin neler olduğu ele alınacaktır. Dünyada ve Türkiye’de kentsel yaşam kalitesi kavramının nasıl geliştiği ve ne aşamada olduğu belirtilerek, Avrupa Kentsellik Şartı ve Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartındaki kentsel yaşam kalitesi kavramları ele alınacaktır. Bölümün sonunda kentsel dönüşüm ve kentsel yaşam kalitesi arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi yapılacaktır.

Dördüncü bölümde, diğer bölümlerde açıklanan kentsel dönüşüm ve kentsel yaşam kalitesinin uygulamalı alan araştırması yapılacaktır. Ankara’nın Mamak ilçesindeki kentsel dönüşüm uygulamalarının kentsel yaşam kalitesine etkisi, ilçede yaşayanlara yapılan anket çalışmasıyla belirlenmeye çalışılacaktır. Öncelikle Ankara’nın kentsel gelişimi hakkında genel bilgiler verilecektir. Daha sonra Mamak’da kentsel dönüşüm uygulamaları yapılma gerekçeleri, Mamak’ın konumu ve genel özelliklerine ilişkin bilgiler verilecektir. Mamak’da, gerçekleştirilen Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm Uygulamalarının, kentsel yaşamın farklı boyutlarını nasıl etkilediği, toplumun beklentilerini ne oranda karşıladığı derlenen ölçekle tespit edilmeye çalışılacaktır. Bu ölçüm yapılırken izlenecek yöntemin kuramsal çerçevesi bağlamında; kapsam, sınırlılıklar, hipotezler, veri toplama süreci, örneklem yöntemi açıklanarak, araştırmanın metodolojisi ve bulguları alt başlıklar ile ele alınacaktır. Yapılan anket

çalışması ve derinlemesine mülakatlar ile toplumun kentsel yaşam kalitesine yönelik algısı belirlenmeye çalışılacaktır. Gelineen noktada durum tespitiyle sorun alanları belirlenerek, genel değerlendirmeler ve öneriler kısmına yer verilecektir.

Hipotezler, Doktora çalışmasının temel tezini (H₁), “*Kentsel dönüşüm uygulamaları kentsel yaşam kalitesini olumlu yönde etkiler*” oluştururken bunu tespit etmek için “*Yeni Mamak kentsel dönüşüm Projesi*” ele alınmıştır. Alt hipotezler ise aşağıda belirtilmiştir:

H₂-Gündelik yaşamın sürdürüldüğü çevrenin, kentsel dönüşüm uygulamalarıyla değişen fiziksel, sosyal, ekonomik ve çevresel boyutları kentsel yaşam kalitesini etkilemektedir.

H₃-Kentsel dönüşüm uygulamaları bütüncül bir bakış açısıyla gerçekleştirilmemektedir.

H₄. Kentsel dönüşüm sürecine halkın katılımı düşüktür.

H₅-Kentsel dönüşüm uygulamaları sonrasında sosyal ilişkiler(komşuluk ilişkileri, bağlılık- aidiyet) azalmaktadır.

H₆-Kentsel dönüşüm uygulamaları, kentsel alanda yaşam memnuniyetini şekillendirmektedir.

H₇-Kentsel dönüşüm uygulamaları sonrasında alana gelenlerin gelir düzeyi öncesine göre daha yüksektir.

Yukarıda belirtilen hipotezler sınanarak, konuya farklı bir bakış açısı getirilmeye çalışılacaktır. Alan araştırması sonuçları ile çözüm yolları üretilerek, kentsel dönüşüm uygulamalarının kentsel yaşam kalitesini olumlu yönde etkilemesinin sağlanması adına çeşitli öneriler getirilmeye çalışılacaktır.

Araştırmanın Yöntemi, Veri Toplama Tekniği ve Analizi,Tezin teorik ve uygulama kısmındaki verilerin birbiriyle uyumlu ve etkin olarak ortaya konulabilmesine önem verilmiştir. Konuyla ilgili ulusal ve uluslararası literatür (kitap, tez, rapor, makale, sempozyum, seminer, kongre) tüm yazılı ve görsel kaynaklar taranarak geniş kapsamlı ve ayrıntılı incelemeler yapılmıştır.

Tezin alan araştırmasında karma yöntem kullanılarak, nesnel ve öznel veriler birlikte ele alınmıştır. Çünkü kentsel yaşam kalitesinin sosyal, ekonomik, fiziksel ve çevresel

boyutları olan ve yaşam kalitesinin yaşanılan çevreyle etkileşimi sonucu gerçekleşen öznel ve nesnel ölçütlerin değerlendirilmesiyle ifade edilen bir kavramdır. Bu nedenle, derlenen ölçekte amacın tespit edilmesi noktasında nesnel ve öznel göstergelerden birlikte yararlanılmıştır. Bu sayede hem alana ilişkin genel bulgular ortaya konulurken hem de alan kullanıcıların memnuniyetinin tespit edilmesi sağlanmıştır.

Kentsel dönüşümün yaşanılan çevrede yaşam kalitesine olan etkisinin karma yöntem kullanılarak derlenen ölçekte geniş kapsamlı sorulara cevap aranması adına anket çalışması yapılmıştır. Anket çalışmasına ek olarak, ölçümün güçlü olmasına katkı sağlaması noktasında, alan araştırması yapılan mahallenin sakinleri ve muhtarlarıyla derinlemesine mülakat gerçekleştirilmiştir. Kentsel yaşam kalitesinin çeşitli göstergelerle ölçüldüğü anket formu uygulamasıyla 408 katılımcıya kapalı uçlu sorular yöneltilirken, 30 kişiye de açık uçlu sorular yöneltilmiştir. Araştırma verileri, yüz yüze anket yöntemiyle toplanmıştır. Yüz yüze anket yönteminin tercih edilmesinin nedeni, bu yöntemin daha güvenilir biçimde veri toplama olanağı sağlamasıdır. Anketin birinci bölümünde giriş soruları, ikinci bölümünde kentsel yaşam kalitesine ilişkin sorular ve üçüncü bölümünde ise demografik sorular yer almaktadır. Kentsel yaşam kalitesi ölçeği 30 ifadeden oluşmak, kentsel dönüşüm öncesi ve sonrası olarak ölçülecektir. Kentsel yaşam kalitesinin ölçümünde 5’li Likert tipi ölçek tercih edilmiştir.

Tezin hipotezlerini test etmek için örnek alınan alan araştırmasında kullanılan ölçekten elde edilen verilerin analizi için SPSS (Statistical Packages for the Social Sciences/Sosyal Bilimler İstatistik Paketi) 21 kullanılmıştır. Veri analizinde kullanılan istatistiksel yöntemler; frekans dağılımları, betimsel istatistikler, Kolmogorov-Smirnov testi, çarpıklık-basıklık, açımlayıcı faktör analizi, güvenilirlik analizi, bağımlı gruplar t testi, bağımsız gruplar t testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) dir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KENTSEL DÖNÜŞÜMÜN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

Bu bölümde, kentsel dönüşümü açıklayabilmek için kent kavramı tanımlanarak, kentin toplumla olan ilişkisi ile kentleşme kavramına ilişkin genel değerlendirmeler yapılmıştır. Devamında kentsel dönüşüm olgusu birçok açıdan ele alınarak kavramsal ve kuramsal tartışmalar yapılmıştır. Bu çerçevede, kentsel dönüşümün tanımı, amacı, kent planlaması ile ilişkisi, boyutları, uygulama şekilleri ve yöntemleri incelenmiştir. Kentsel dönüşümün dünyadaki gelişimi genel olarak değerlendirilerek, dünyada yaşanan tarihsel süreçteki değişim ve dönüşümlerden nasıl etkilendiği ele alınmıştır.

1.1.KENT VE TOPLUM

İnsanların barınma ihtiyacı insanoğlunun var olduğu andan itibaren başlamıştır. İnsanlar barınma ihtiyacını karşılamak için çeşitli mekanlarda yaşamıştır. Bununla birlikte bu mekanların günümüzdeki kent özelliklerini taşımadığı görülmektedir. Günümüzde kent olarak adlandırdığımız mekanlardan önce insanların yaşamlarını sürdürdükleri alanlar kırsal alanlardı. Bu alanların taşıdığı özellikler gereği tarım ve avcılıkla insanlar yaşamlarını sürdürmekteydiler. Zaman içerisinde değişen koşullar ve yaşanan gelişmelerle birlikte yaşam alanlarında ve bu alanların taşıdığı özelliklerde farklılıklar olmaya başlamıştır.

Kentler, günümüzdeki formlarına 19. Yüzyılda yaşanan sanayileşmeyle birlikte gelişen kentleşme sonucunda ulaşmışlardır. Yaşanan gelişmeler sonucunda oluşan kent, bugüne kadar çeşitli ekonomik, sosyal, politik ve fiziksel gelişim ile şekillenmiş ve bunlara bağlı unsurlar çerçevesinde varlığını sürdürmüştür. Kentler ortaya çıktıkları andan itibaren sürekli olarak kendini yenilemiş ve yaşanan gelişmelere uyum sağlamıştır.

Kentler tarihsel süreç içerisinde yaşanan değişimlerden her zaman etkilenmişlerdir. Bu nedenle her zaman müdahale edilen, gelişen, değişen ve dönüştürülen yerler olmuşlardır. Özellikle kapitalizmin sanayi devrimi sonrası aldığı yeni biçim, insanların yaşam tarzlarında ve yaşamlarıyla bütünleşen mekanların yapısında

dönüşümlere yol açmıştır (Yırtıcı, 2005: 9). Bu dönüşümler birçok ülke kentinin ekonomik, hukuki, sosyal, siyasal açılardan etkilenmesine ve farklı biçimlerde gelişmesine neden olmuştur. Sanayi devrimiyle birlikte de kapitalizmin kentler üzerindeki etkisi kırsal ilişkileri derinden etkilemiştir. Bu gelişme kırsal ilişkilerin hâkim olduğu toprağa bağlı yaşamı sona erdirmiş, üretimin kırsal bölgelerden kentlere yönelmesini sağlamıştır. Toplum yapısında ekonomik ve sosyal önemli değişimlere sebep olmuştur. Yeni kentsel alanlar ortaya çıkmış ve toplumsal örgütlenme kentlerde yeniden biçimlenmiştir (Yırtıcı, 2005: 83).

Dolayısıyla kentler insanlığın tarihi ile beraber ortaya çıkmamıştır. Kentleşme tarihsel bir süreç olarak değerlendirilmektedir. İnsanlık, sosyal ilişkilerde, sanatta, mimaride, dini yaşamda geliştikçe, kentler de gelişmeye başlamıştır. Her değişiklik kültürel ve toplumsal alanda yenilikler getirmiş ve kent kültürünün oluşmasına neden olmuştur (Alver, 2017: 11).

1.1.1. Kent Kavramı

Kent kavramının birçok alanda, farklı bakış açlarına göre değişik tanımları bulunmaktadır. Bu tanımlarda kentin öne çıkan özellikleri olan; demografik, siyasi, sosyoekonomik ve kültürel unsurlara göre farklılar olduğu görülmektedir. Bazı yazarlar bu özelliklerinin birine göre tanımlama yaparken, bazıları hepsini harmanlamaktadır.

Kentin hem oluşum sürecinde hem de mekânsal bir birim olarak tanımlanmasında kullanılan değişkenlerin sabit sayıda olmaması, meydana gelen tüm değişimlerde bu değişkenlere yenilerinin eklenmesini zorunlu kılmaktadır. Günümüzde bu değişkenler genel olarak şöyle sıralanmaktadır; nüfus büyüklüğü ve yoğunluğu, üretim özelliği, bütünleşme, işlevsellik ya da hetorejenlik.

1. Büyüklük, nüfusa göre ölçülebilmektedir.
2. Yoğunluk, birim alanda bulunan nüfus sayısını ifade etmektedir.
3. Üretim özelliği, tarım dışı olan üretimin toplam üretim içerisinde yer alan oranıyla ölçülebilmektedir.
4. Bütünleşme, iletişim ve ulaşım yoluyla gerçekleşen insan ilişkilerinin yoğunluğunu ve bu ilişkilerin söz konusu coğrafi alana ne şekilde dağıldığını göstermektedir.

5.Heterojenlik, her tür görünümde çeşitlilik ve çok fonksiyonluluk ve toprak kullanım işlevlerinin çeşitliliği ile ölçülür. Tekeli kent tanımlaması yaparken, bu beş değişkeninin önem sırasını gözeterek o yerin kent olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceğini önermektedir (Tekeli, 2011: 18).

Sezal, kenti, sosyal hayatın işbölümüne, mesleklere ve farklı kültürel gruplara göre organize edilerek; insan ilişkilerinin karmaşık bir boyut taşıdığı ve kurumlaşmaların da yoğun olduğu bir yerleşim birimi olarak tanımlamaktadır (Sezal, 1992: 22).

Kentin bir diğer tanımı, çeşitli ekonomik faaliyetlerin yoğun bir şekilde yürütüldüğü, ekonomik çıktılarının kent alanına yayıldığı, kent nüfusunun sınırları belirli bir ortamda farklı sosyal gruplar halinde yaşadığı bir alan olduğu şeklinde yapılmaktadır. Ayrıca böyle bir kentte sivil toplum anlayışının güçlendiği, ulusal ve uluslararası ilişkilerin de çok boyutlu olduğunu belirtmek gerekmektedir (Bal, 1999: 23). Kent ve kırsal arasındaki ilişkinin ele alınmasında kentin merkez olması ve denetimci bir görev üstlenmesi dikkat çekmektedir. Kent, idari bir merkezi olan ve bu merkezden çevre yerleşimlerde ki iktisadi faaliyetleri denetleyen, uzmanlaşan, üretim yapan, idari ve toplumsal açıdan da etrafını denetleyen bir yerleşim alanı olarak da değerlendirilmektedir (Ortaylı, 2007: 279-280).

Max Weber kenti tanımlarken, iktisadi özelliğine vurgu yapmakta, kentte yaşayanların geçimlerini tarımdan değil, ticaret ve alışverişten sağladıklarını belirtmektedir. Kentin ekonomik işlevi doğrultusunda kentin pazar yeri olma özelliğini vurgulayarak bu özelliği sayesinde hem merkezin hem de art bölgesindekilerin beslenmesini sağladığını ele almaktadır. Weber, kentin siyasal örgütlenme biçimi özelliğine vurgu yaparak, kenti kalesi ve askeri gücü olan siyasal bir birim olarak açıklamaktadır. Ayrıca kentlerin ayırt edici özelliklerini değiş- tokuş, ticaret ve zanaat faaliyetlerinin yapıldığı alan olarak belirtmiştir (Weber, 2012: 88).

Bununla birlikte, kentler yalnızca iktisadi bir oluşum olarak tanımlanmamaktadır. Kentler, bireylere sadece imkanlarından yararlanma imkanları sunmamalıdır. Aynı zamanda bireylerin istekleri doğrultusunda değişebilmeli ve bu sayede kentsel yaşam kalitesini artırabilmelidir. Bu durum en temel insan haklarından biri olarak görülmektedir (Harvey, 2003: 939).

Lefebvre ise, kentin devasalığı ve karmaşıklığına dikkat çekmekle birlikte, kentin çeşitlilik arz eden betimleme metotlarından doğduğunu ifade etmektedir. Kentin gerçekliliğinde taşıdığı karakter özellikleriyle birlikte, kentlerde çok sayıda pazarın (tarım ve sanayi ürünleri, sermaye, emek, mesken ve inşaat arazisi) yer aldığı bir merkezin bulunduğunu belirtmektedir (Lefebvre, 2017: 48-49).

Mumford kenti tanımlamasında coğrafik bir ağ özelliği taşıyan ekonomik bir organizasyon, toplumsal eylemlerin sergilendiği bir sahne, kurumsal bir süreç ve kolektif birlikteliğin sembolü yer almaktadır. Kentte yer alan birincil gruplar ile çeşitli işlevselliği bulunan kurumların birbiriyle ilişkilerinin toplandığını ifade ederken, bu ilişkilerde ilkinin aile ve komşuluk bağları, ikincisini ise kent yaşamının karakteristik özelliklerinin oluşturduğundan bahsetmektedir (Mumford, 2000: 93-94). Bunun yanında Mumford kenti, bir yapılar yığını olarak değil, birbiriyle sürekli ilişki ve etkileşim içerisinde işleyen bir kompleks, bir kültür kutuplaşması olarak da değerlendirmektedir (Mumford, 2013: 109).

İbn-i Haldun kente toplumsal ilişkiler açısından yaklaşarak kenti, medeniyetin maddi anlamda ilerlediği, ancak asabiyetin zayıfladığı, ahlaki olarak yozlaşmanın yaygınlaştığı, toplumun çözüldüğü ve kendi üretimini yapamadığı yer olarak değerlendirmektedir (Ateş ve Utkan, 2017: 223). Durkheim ise kente toplumsal işbölümü açısından yaklaşarak, kenti, mekanik dayanışmanın sona erdiği, organik dayanışmanın etkili olduğu yaşam alanı olarak açıklamaktadır (Durkheim ve Coenen-Huther, 2013: 50). Kentler, özgürlüklerin sağlanması açısından önem taşımaktadır. Özellikle gelişmiş kentsel ekonomilere bakıldığı zaman, gelişmiş bir özgürlük yapısının bulunduğu görülmektedir (Pirenne, 2013: 57).

Bir yerin kent olarak adlandırılması için gerekli olan nüfus büyüklüğü ülkeden ülkeye farklılıklar göstermektedir. Ülkemizde de kent ölçeğini belirleyen nüfus miktarı farklı kurum ve kanunlar çerçevesinde farklılık göstermektedir. Kalkınma Bakanlığı (2002), il ve ilçe merkezlerinin belediye sınırları içinde yaşayan nüfus veya 10.000 ve daha fazla nüfuslu yerlerde yaşayan nüfusu kent toplam nüfusu olarak tanımlamaktadır. 5393 Sayılı Belediye Kanununa göre bir yerin belediye olabilmesi için 5.000 nüfus sınırı bulunmaktadır. 6360 sayılı büyükşehir Belediyesi Kanuna göre ise, Büyükşehir belediyeleri için öngörülen nüfus sayısı 750.000 dir. Kır ve kent ayrımı 2014 yılında değişikliğe uğramıştır. Bu tarihten sonra 20 binden

fazla nüfusu olan yerleşim yerleri kent olarak, 20 binden az nüfusu olan yerler ise kır olarak tanımlanmaktadır.

1.1.2.Kent, Toplum, Kültür ve Mekan İlişkisi

Kent, kültürel ve toplumsal bir öze sahiptir ve bu öz kenti var etmektedir. Kent ve kültür iç içedir ve bu yüzden kentten söz ederken kültürel hayattan söz edilmektedir. Sürekli kültürle anılan kent, kültürü içeren mekan olma özelliği taşımaktadır.

Kent, oluşumundan itibaren yaşanan tüm değişim ve dönüşümlerden etkilenen faal bir yapıdadır. Kent tüm bu süreçlerde içinde barındırdığı ortamın kültürel, sosyal, ekonomik ve fiziki koşullarından etkilenmekte ve toplumu etkilemektedir. Bu etkileşimle toplum ve yaşadığı mekan arasında bir doku oluşmaktadır. Toplumların tarih boyunca yaşadıkları mekanlarda her birinin farklı olan yaşanmışlıkları ve izleri süregelenmiş, kimi zaman somut, fiziksel olarak kimi zaman soyut, manevi olarak kabul görmüş ve uzun yıllar korunmuştur. Toplum tarafından kabul edilen bu izler kentin kültürünü oluşturmakta, toplumun ve mekanın en güzel sentezini ortaya koymaktadır. Kültürün taşıyıcısı olan kentler, geçmişle bugün arasında bir iletişim aracı olarak varlık göstermekle birlikte bu izleri geleceğe taşıma özelliğini de içinde barındırmaktadır.

Es (2007: 50), kentlerin yaşayan kültürü olan bir organizma olduğunu belirterek bu işleyişin devam edebilmesi için kentlerin kültürel özelliklerinin korunup, gününü ve geçmişten aldıkları mirasını gelecek nesillere aktarabilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu sayede kentlerin, tarihten gelen kültürü taşıyan ve yansıtan mekanlar olduğunu vurgulamaktadır.

Kentlerin bir kültürü olduğu ve bunun devamlılık gösterdiği gerçeği bilinmekle birlikte her kentin birbirinden ayrılan özellikler taşıması hepsinin bir de kimliği olduğunu göstermektedir. Bu noktada kent kültürü ve kent kimliği kavramlarının birbiriyle ilişkisi, bu kavramların kent ve toplum açısından neyi ifade ettiği noktası ele alınmalıdır.

Kent kültürü ve kent kimliğinin birbiriyle ilişkili kavramlar olduğu, bu iki kavramın belli alanlarda birbirinin yerine de kullanılabildikleri belirtilmektedir. Kent kültürü, kentleşme süreciyle birlikte, kentte yaşayanların taşıdıkları değer yargılarının, davranış sistemlerinin, maddi olan ve olmayan yaşam tarzıyla oluşan kültürü ifade

etmektedir (Bal, 1999: 307). Kent kimliği fiziksel değişkenlerden etkilendiği gibi, kültürel anlamda da bireylerin benliklerinde taşımış oldukları özelliklerle de şekillenebilmektedir (Nacak, 2017: 103). Bu iki kavramın kategorik ayrımı ise, kimlik kavramı sosyolojik bir olguyu ötekinden ayırmaya yaradığı iin daha ziyade dışa dönük bir anlamı ifade ederken, kültür kavramı bu olgunun niteliklerine işaret ettiği iin daha isel bir anlamı olduğu belirtilmektedir. İnsan topluluklarına kimlik kazandıran şeyin kültür olduğu, toplumun demografik bir birim olarak değil kültürel bir bütün olarak değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Ayrıca, kent kültürünün teorik bir olgu olarak değil, kentte yaşayan ve insanlar tarafından yaşanan bir gereklik olarak algılanması gerekmektedir (Karaman, 2008: 1-9).

Kentler, kültür ve kimlik kavramlarının oluşturulduğu bir evre, toplumun her sahasında yer aldığı birim olarak ele alınmaktadır. Toplumun tüm özelliklerinin yansıdığı kentlerde diğer önemli bir nokta ise, hayatın her anını yaşamamıza tanıklık eden mekanlardır. Mekanların her biri kentin bir parasını oluşturmakta ve toplum iin vazgeilmez alanlar olma özelliği taşımaktadır. Toplumun yaşamına yönelik yapılacak olan en kk bir yolculuk mekanlar üzerinden yapılabilmekte, nk insanın yaşamına yönelik izlerin yansıması mekanlarda bulunmaktadır.

Karaman (2008: 9), kültürlerin birbirlerinden farklı evre algısının olduğunu, bu nedenle farklı mekânsal alanların oluşturulduğunu ifade etmektedir. Kültürel ve toplumsal değerlerin mekan tasarlanmasında etkili olduğunu ve bu durumun kentleri farklılaştırdığını belirtmektedir.

Kent insanının yaşamında bağlandığı, aidiyet kurduğu mekanların önemli bir yeri vardır. İnsanların sürekli gittiği restoran, kuaför salonu, kafe, park, bahe, sinema/tiyatro, alış veriş merkezleri gündelik alışkanlıklarını ve vazgeilmezlerini oluşturmaktadır. Kentliler bu mekanlar aracılığıyla yaşama tutunur, bağlanır, aidiyet, kimlik ve özdeşlik bağı kurarlar (Ayta, 2017: 253). Mekanın bir toplum iin son derece elzem olduğu ve her anımızı değerli kılacak bir birim olduğu görülmektedir. Kent ve toplum tarafından oluşturulan kültür, kimlik gibi kavramların var olduğu evre olarak mekan tüm bu değerlerin buluştuğu yer olarak görülmektedir.

Mekanın en belirgin özelliği değer yüklü oluşudur. Mekan, bellek, aidiyet, toplumsal ilişkiler, statü gibi birey kimliğini oluşturan glerle doğrudan ilgilidir. Bu ilgi mekanın kimliğe yansıması olarak ifade edilmektedir. Nasıl bir insan? Nasıl bir

toplum? Sorularının cevabı mekanda karşılık bulmaktadır. Her mekan, hem sadece mekansal olarak kendisi bir kimliğe sahiptir, hem de insanın mekanı bir kimlik unsuru olarak görmesi ile bir kimlik kazanmaktadır (Alver, 2007:20).

1.1.3.Kentleşme

Kentler bugünkü durumlarına gelinceye kadar tarihsel süreç ve olaylar neticesinde sürekli değişime uğramışlardır. Kentlerin değişim ve dönüşümüne neden olan en belirleyici unsur sanayileşmedir. Sanayileşmeyle, kentlerdeki farklılaşma süreci hız kazanmış ve kentler, daha önce benzerini hiç yaşamadığı fiziksel, toplumsal, ekonomik, siyasal ve ekolojik bir çok değişim ve beraberinde gelen sorunlarla karşı karşıya kalmıştır.

Tarımda makineleşmeye geçilmesi ve makineleşmenin yaygınlaşması daha az iş gücü kullanılarak daha fazla ürün elde edilmesini sağlamıştır. Bu durum tarım sektöründe çalışanların sektör dışına itilmesine neden olmuştur. Sanayileşmenin kentlerde yoğunlaşması ile bu sektörün iş gücü ihtiyacını tarım sektöründen boşalan hazır ve ucuz işgücüsüyle doldurulma çabası bireylerin kente gitmesine yol açtı. Böylece kentlere göç hareketleri hızlanarak nüfus artışı önlenemez hale gelmiş ve kentlerin büyümesi kaçınılmaz olmuştur. Kentler, köyden göç eden bireylerin barınma ihtiyacını karşılayacak yeterli konut olmaması nedeniyle sağlıklı yerleşim oluşturamamış ve bununla gelen sorunlarla uğraşmaya başlamıştır.

Sanayileşmenin kent yaşamına diğer bir etkisi ise, kara ve demir yolları ulaşımında yaşanan gelişmeler olmuş, bu durum, kırsalda ve kentlerde yaşayan insanların ilişkilerini hızlandırmıştır. Sanayileşme birlikte kentleşme süreci yaşayan ülkelerde önemli ölçüde iç göç devinimi yaşanmıştır. Kentleşmenin sosyal yönüne yapılan vurgu sadece göç ve doğum oranlarını artması sonucu yaşanan nüfus yoğunluğu değil, aynı zamanda kentleşme sorunu, toplumsal olarak yaşanan dönüşüm sürecidir. Üretim sürecinin kentlere kayması, iş niteliklerinin değişmesi, ulaşım ağlarının, iletişimin gelişmesiyle birlikte, kentlerde uzmanlaşma, örgütlenme ve iş bölümü derecesi artmıştır. Tüm bu gelişmeler kişilerin davranış ve ilişkilerinde 'şehre özgü' bir tutum sergileme sonucunu doğurmuştur (Alpar ve Yener, 1991: 1).

Kentlerde çeşitli gelişmeler ve değişimler sonucunda yaşanan göçlerle meydana gelen 'kentleşme olgusu' ve sonucunun toplumsal yansıması birçok disiplin ve farklı alanlardaki bilim insanları tarafından ele alınmıştır. Bu noktada kentleşmenin ne olduğuna dair farklı yaklaşımlarla kavram açıklanmaktadır.

Kentleşme kavramı farklı şekillerde ele alınabilmektedir. İlk önce kentleşme kavramından anlaşılan, kentlerde bulunan insan sayısı ve kent sayısı şeklinde olmaktadır. Kentsel nüfusun artması, doğal yollardan olduğu gibi (fazla doğum sayısı), kırsal kesimden gelen göçlerle de olabilmektedir. Ancak günümüzde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde doğum hızının azalma göstermesi sonucunda, kentsel nüfus artışı daha çok kırsal kesimden alınan göçler ile gerçekleşmektedir. Kentleşme kavramından anlaşılması gereken bir diğer husus ise, ekonomi hayatında meydana gelen hızlanma ve sosyal hayatta gözlemlenen değişimlerdir. Özellikle sanayileşme ile beraber ekonomik canlılık ve fazla üretim durumu, büyük kentlerin doğmasına neden olmuştur. Sanayi toplumu olarak kentlerde yaşayan bireylerin tutum ve davranışlarında da değişimler gözlemlenmiştir. Kırsal kesimde bir bireyin elinden hemen hemen her iş gelirken, kentli bireylerde iş bölümü ve alanında uzmanlaşma mevcuttur. Aynı şekilde kentli bireylerin siyasal görüş ve beklentileri de kırsal kesime göre farklılıklar gösterebilmektedir (Keleş, 2013: 31-32).

Şahin (2013: 8) ise kentleşmeyi bir süreç olarak değerlendirerek, dört değişik kritere göre tanımlamaktadır:

- (Demografik Kriter) Kentsel alanlarda yaşayan nüfusun toplam nüfusun içindeki oranının yükselmesi
- (Ekonomik Kriter) Kentin ekonomisinde tarım sektörünün payının azalarak yerine ticaret, sanayi ve hizmet sektörünün payının artması
- (Siyasi Kriter) Kent sayılan/kabul edilen yerleşim birimlerinin sayısının artması
- (Sosyolojik Kriter) Kentin yaşam tarzının yaygınlaşması

Davis ve Henderson (2003: 99), kentsellik tanımının önemli ölçüde bölgeden bölgeye değiştiğini belirtmektedir. Kentleşme, ülkelerin kırsal ve tarımsal faaliyetlerinden kentsel sanayi faaliyetlerine geçerken meydana gelmektedir. Kentleşme süreci hükümet politikalarından etkilenen bir süreç olmakla birlikte,

kentsel yoğunluğun ortalamanın üzerinde veya altında olması durumu, ekonomik büyüme üzerinde güçlü etkilere sahip olduğunu göstermektedir.

Tekeli'ye (2011: 17-29) göre kentleşme ise, insan yerleşmesinin kent özelliği kazanması da, kentin, belli bir yönde değişmesi, başka bir deyişle bazı değerlerden ayrılıp kentleşme olarak tanımlanan yönde değişmesidir. Yine kentleşmeyi tanımlarken toplumsal kuruluşlardaki dört farklı nokta üzerinde durulmayı önermiştir. Kentleşmenin ilk aşaması insan gruplarının bir alana gelerek buraya yerleşmeleri, bir diğer aşaması sanayi öncesi kentlerin ortaya çıkması, sanayileşme ile beraber sanayi kentlerinin kurulması ve son olarak metropollerin ortaya çıkması olarak görülmektedir. Kentleşmenin temel öğeleri, kentleşme sürecini belirleyen değişkenlerin bazılarını ise şöyle ele almaktadır: heterojenlik, hareketlilik, rekabet(yarışma), anonim ilişkiler, iş bölümü, yoğunluk, ihtisaslaşma, çeşitlenme...

Bookchin (1992: 3), kentleşmeyi ekolojik açıdan ele alarak, kentlere verdiği zarar çerçevesinde değerlendirmektedir. Kentlerin ekolojik bir şekilde değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu yapılmadığı takdirde günümüzün modern kentlerinin ortaya çıkarmış olduğu çevresel bozulmasının fark edilmesi ve gerekli çözümlerin ortaya konulması mümkün olamamaktadır. Çevreye verdiği zarar kadar kentlerin de hızla gelişen kentleşmeden olumsuz etkilendiği görülmelidir. Bu nedenle kentleşme kavramını sadece tarihi gelişimi veya sosyal ve ekonomik etkileri ile değil, bu yönüyle de ele almak gerekmektedir.

Kentleşmenin fiziki mekana yansıyan bir boyutu olduğu gibi, bu süreçten etkilenen aktörler olan insana yansması da diğer bir boyuttur. Kentleşme insan müdahalesi sonucu oluşan bir süreçken aynı zamanda kentte yaşayan insanların etkilediği kentsel yaşamlarında önemli değişikliklerin yaşandığı bir süreçtir. Yukarıda kent, kültür-toplum, mekan ilişkisinin ele alındığı açıklamalarda da yer aldığı üzere kentte yaşayan insan tüm bu ilişkiler çerçevesinde hem etken hem edilgen durumundadır. Kentleşme sürecinin insanlara dokunduğu hayatlarını, yaşam kalitelerini değiştirdiği ve dönüştürdüğü gerçeği de dikkate alınmakta, bunun insana yansmasına ise kentlileşme denilmektedir. Kentlileşme, kentin kültürünü taşıyan, tutumların ve davranışların benimsenmesi şeklinde tanımlanabilmektedir (Güneş, 2016: 149).

Wirth (2002: 78-82), kentlileşmeye bir medeniyet ve modernite problemi olarak yaklaşmaktadır. Kentlileşerek insanlığın medeniyete ve moderniteye yöneldiğini,

böylelikle kendi doğasından uzaklaştığını belirtmektedir. Wirth'e göre, kentleşme sadece kentli nüfus oranının artması olarak değerlendirilmemelidir. Bu artışın miktarının topluma yansımaya dikkat çekmekte, yaşam biçiminde meydana gelen değişimler noktasını vurgulamaktadır.

Wirth'in (2002: 87-88), dikkat çektiği diğer bir nokta ise, kentle ilgili konularda temel sorunun bilimsel anlamda bir kentleşme tanımının olmayışdır. Bu yüzden kentleşmenin tanımını yapmaya ve bu kavramın çerçevesini oluşturmaya, temel niteliklerini ortaya koymaya önem göstermektedir. Bu noktada Wirth üç unsura değinir bunlar: nüfus büyüklüğü, nüfusun yoğunluğu ve nüfusun heterojenliğidir. Wirth'e göre bir kent bu özellikleri ne kadar çok bünyesinde barındırırsa o kadar kent olacaktır, bu sayede, o kentte yaşayan da o ölçüde kentli olacaktır.

Kent olgusu, birden fazla ve değişkenlik gösteren etkenden meydana gelmektedir. Söz konusu etkenlerin varlığında kişilerin de bazı özelliklere sahip olması gerekmektedir. Kişinin yaşamını sürdürdüğü çevre, yani mekanla uyum sağlamasında, kentlilik bilincine sahip olması önemli bir durumdur (Ünal, 2004: 20).

1.2. Kentsel Dönüşüm Kavramı

Kentsel dönüşüm kavramının içeriğinin ne olduğuna dair tartışmalar birçok disiplin alanında devam etmekte, kavramın net bir tanımı olmamakla birlikte birden çok tanımı yapılmaktadır. Bu kavrama yüklenen anlam, önem, yöntem tanımlamalara göre değişiklik göstermektedir.

Kentsel dönüşüm kavramı çok tartışılan birçok kavramda olduğu gibi üzerinde net bir tanımla uzlaşılan bir kavram değildir. Dahası kentsel dönüşüm kavramının anlam sınırları doğru bir şekilde tespit edilmiş değildir. Bu sorunun ortaya çıkmasında bu kavramın sürekli gündeme getirilmesi ve kentle ilgili hemen hemen her konuda yeni bir olgunun kentsel dönüşüm olarak nitelendirilmesi yatmaktadır. Böylece kentsel dönüşüm olanla olmayan karıştırılmakta, kentle ilgili her şey kentsel dönüşüm kavramı içerisinde değerlendirilmektedir (Kömürcüoğlu, 2012: 74)

Kentsel dönüşüm kavramı kentle ilgili yapılan birtakım düzenlemeleri içinde barındırmakla beraber kavram kargaşasına neden olan diğer tanımlamalar, kentsel yenileme ve kentsel değişimle eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Bu yüzden

öncelikle bu kavramların kelime anlamlarının ne olduğu belirtilerek kavramın içeriğın daha iyi anlaşılması sağlanmalıdır. Türk Dil Kurumu kelimelerin anlamlarını şu şekilde açıklamaktadır: yenileme; Bir kentin ya da bir yapının belirli bölümlerini yenileştirerek koruma ve bir süreçte kullanılan etkinliğini yitirmiş özdeleri, nitel özelliklerini yeniden kazandırıp etkinleştirerek sürece katma.

Kentsel dönüşüm kavramından önce, özellikle mimari, şehircilik, planlama gibi alanları konu alan kitap ve sözlükler literatürlerinde kentsel yenileme kavramını kullanmaktaydı. Konuyla ilgili çok sayıda yayın yapan Keleş, 1980 tarihli Kent Bilim Terimleri Sözlüğü eserinde kentsel yenilemeyi tanımlarken, kentsel dönüşüm kavramını sözlüğe almamıştır. İlgili kitapta kentsel yenileme (ya da kent yenilemesi) şu şekilde tanımlanmaktadır: “Kamu girişimi ya da yardımıyla, yoksulluk yuvalarının temizlenmesi, yapıların iyileştirilmesi, korunması, daha iyi barınma koşulları, tecim ve ileyim olanakları, kamu yapıları sağlanması amacıyla, yerel tasar ve izlenceler uyarınca, kentleri ve kent özeklerinin tümünü ya da bir bölümünü, günün değişen koşullarına göre daha iyi yanıt verebilecek duruma getirmek.” (Keleş, 1998: 74) Kavrama yüklenen anlam zaman içinde kapsamlı ve bütüncül bir hal alarak kentsel yenileme kavramı yerine dönüşüm kavramı sıklıkla kullanılmaya başlanmıştır. Kentsel yenileme daha teknik bir tanım olarak değerlendirilirken dönüşüm, sadece kentlerin sorunlu alanlarını iyileştirme, fiziksel ve mekânsal bir uğraş olarak değil kentin ekonomik, sosyal, kültürel, fiziksel ve çevresel yönlerine de vurgu yaparak anlamını genişletmiştir.

Kentsel dönüşüm kavramını birçok yazılı kaynak da farklı şekilde tanımlamıştır. Bu yüzden kavramı açıklayabilmek için tek bir tanım yapmak mümkün değildir. Kentsel dönüşümün uygulamada ve kuramsal alanda bilinen tanımları şu şekilde sıralanabilir: Nolan ve Smith’in (2010: 62), kentsel dönüşüme ilişkin yaklaşımı, bir kentsel alanın fiziksel, ekonomik, çevresel ve sosyal artlarında kalıcı gelişmeler sağlanarak kentsel sorunların çözülmesi şeklindedir.

Kentsel dönüşüm farklı olarak, kentin mevcut eksikliklerinin giderilmesi, dönüşüme uğrayacak bölgenin iktisadi, fiziki ve sosyal donatı sorunlarının uzun vadeli bir bakış açısıyla çözülmesini hedefleyen bir uygulama olarak görülmektedir (Thomas, 2003: 43). Bu nedenle kentsel dönüşüm kavramının detaylı ve bütüncül bir anlayışla,

iktisadi, fiziki ve sosyal donatı alanlarında devamlı bir gelişmenin sağlanabilmesi olarak ele alınması gerekmektedir (Roberts ve Sykes, 2006: 9-37).

Yukarıdaki tanımlamalarda görüldüğü üzere kentsel dönüşüm kavramının kapsamı oldukça geniş bir alana hitap ederek dönüşümün ekonomik, fiziksel, sosyal ve çevresel şartların tümüne ilişkin olduğu belirtilmiştir.

Ayrıca, kentsel dönüşüm sosyal boyutu ile de önemli bir yere sahiptir. Özellikle düşük gelir gruplarının yaşadığı bölgelerde yapılan dönüşüm çalışmaları, bu bölgelerdeki yaşam kalitesinin artmasına da yardımcı olabilmektedir. Bununla beraber doğal ve tarihi mekanlarda ortaya koyulacak olan çalışmaların, hızlı kentleşme sonucunda ortaya çıkan ve kenti olumsuz etkileyen etmenlerin ortadan kaldırılması yönüyle önemli etkileri bulunmaktadır (Kocabaş, 2006: 10).

Tekeli'ye (2003: 2-7) göre, kentsel dönüşüm kavramı genel olarak birkaç temel yapısal özelliğe sahiptir. Kentsel dönüşüm fiziksel yapı, işlev ve sosyal tabaka değişimlerinden oluşmakla birlikte, aynı zamanda, sosyal, ekonomik, yasal, yönetsel ve politik birçok farklı unsuru da bir araya getirmektedir. Yapıların bakımsızlaşması ve sağlamlığını yitirmesi sonucunda fiziksel, işlevsel ve çevresel kalite düşüklüğü ile birlikte meydana gelen imaj sorunu kentsel dönüşüm ihtiyacını doğurmaktadır. Bu da yukarıda sayılan unsurların devreye girmesine ve dönüşümün başlamasına yol açmaktadır. Böylelikle kentsel dönüşüm, yapıların özelliğini kaybetmesi, sosyal ve kültürel eserler, dönüşümün ekonomik boyutu ve imarlı unsurların yasal hakları gibi etmenler projeleri etkileyen direnç unsurları ile bir mücadele içine girmektedir.

Kentsel dönüşüm, ekonomik etkinliğini ve sosyal işlevini yitiren mekanların yeniden iyileştirilerek canlandırılması, bütünleşmenin sağlanarak sosyal dışlanmanın yok edilmesi, ekolojik ve çevresel dengelerin yitirildiği alanlarda dengenin yeniden kurulmasıdır (Akkar, 2006: 29). Dengenin yeniden kurulabilmesi için, dönüşümün gerçekleştirildiği alanda ortaya konulan çözümlerin uzun vadede etkilerini koruyabilen bir anlayışla gerçekleştirilmesi gerekmektedir (Turok, 2005: 25). Görüldüğü üzere kentsel dönüşüm tanımları taşıdıkları amaç, vizyon, strateji ve yöntemlere göre farklılık göstermekle beraber hangi bakış açısıyla tanımlanırsa tanımlansın iyileştirilmesi gereken kentsel alanı fiziksel, ekonomik, sosyal ve çevresel koşullarıyla ele alan kapsamlı ve bütünleşik eylemler bütünü ifade etmektedir.

1.3. Kentsel Dönüşümün Amacı

Kentsel dönüşüm ile ilgili yapılan tanımlar çerçevesinde Turok'a göre (2004: 25) kavramın üç ayırt edici özelliği saptanarak kentsel dönüşümün amaçları ve kapsamı ortaya çıkarılmıştır. Bu özelliklere göre, kentsel dönüşüm öncelikle bir yerin mevcut düzenini değiştirmeyi amaçlarken, yerel halkın ve yerin geleceğini etkileyecek tüm aktörlerin sürece eklenmesinin zorunluluğunu belirtmektedir. Bu durumda dönüşümün gerçekleştirileceği bölgenin ihtiyaçlarına göre kamu sektörünün görev ve hizmetleri de daha etkili olarak sunulmaktadır. Son olarak, belirlenen amaç ve eylemler, dönüşümün gerçekleştirilmesi esnasında aktörlerin değişmesine rağmen, farklı paydaşlar arasında bir mutabakatın varlığı altında dönüşümün tamamlanmasını sağlamaktadır.

Roberts'a göre (2000: 14), kentsel dönüşümün başlıca beş temel amacı taşıması ve bu amaçlara hizmet etmesi gerekmektedir. Bunlar;

1. Kentin başta fiziksel koşullarıyla toplumda oluşan sorunlar arasında bağlantı kurulmalıdır. Çünkü kentsel alanlarda oluşan çöküntü durumunun en önemli sebepleri arasında toplumsal yıkım ya da bozulma yer almaktadır. Kentsel dönüşüm uygulamaları temelde yatan toplumsal bozulma ve sorunların sebeplerini araştırmalı ve bunu engelleyecek önerilerde bulunmalı,
2. Kentsel dönüşüm uygulamalarıyla fiziksel olarak sürekli değişimde olan kent dokusunu oluşturan birçok unsurun bu değişim ihtiyacını karşılanmalıdır. Başka bir deyişle, kentlerin hızlı büyümesiyle farklılaşan ve bozulan dokusunda oluşan fiziksel, ekonomik, toplumsal, çevresel ve altyapı ihtiyaçları doğrultusunda kentsel alanları yenileme ve geliştirme imkanı sağlamalı,
3. Kentsel yaşam kalitesinin ve refahın artmasına katkı sağlayacak ekonomik kalkınma imkanlarını sağlamalı,
4. Kentsel alanlarda oluşan fiziksel ve toplumsal bozulmaların yol açtığı çöküntü bölgelerinin bir diğer sebebini ise ekonomik canlılık yitirilmesi oluşturmaktadır. Bu yüzden dönüşüm uygulamalarıyla kentlerin çöküntü

bölgelerinde oluşan ekonomik durgunluğu canlandıracak stratejiler geliştirilmeli bu sayede kentsel yaşam kalitesinin ve refahın artması amaçlanmalı,

5. Kentsel mekanın etkin ve verimli ve şekilde kullanılarak gereksiz kentsel yayılmanın engellenmesine yönelik öneriler geliştirilmeli şeklindedir.

Günümüz kent sorunlarının temelinde plansız ve denetimsiz çarpık yapılaşmanın olduğu gerçeğinden yola çıkan bakış açısında, kentsel dönüşümün insan yaşamının ihtiyaçları çerçevesinde yapılması gerekliliği bulunmaktadır. Gerçekleştirilecek dönüşüm çalışmalarının ise, kent yönetiminde pay sahibi olan tüm paydaşların yapacağı çalışmalarla yürütülmesi gerekmektedir. Yapılacak olan planlama çalışmalarının, kentin konumu ve özellikleri düşünülerek gerçekleştirilmesi önem taşımaktadır. Bu noktada modern ve birey merkezli, uzun vadeli planlamalarla yapılmış, sosyal boyutuyla farklılık ortaya koyan yaklaşımlar gerekmektedir (Yılmaz, 2014: 60).

Kentsel dönüşüm uygulamaları, kentlerin fiziksel değişiklikten çok ekonomik olarak da canlandırılmasını temel almalıdır. Sağlıklı bir çevrede yaşama hakkına saygı duyan bir anlayış çerçevesinde, konut hakkına¹ önem verilerek, sorunlar adil bir şekilde çözümlenmelidir (Yaman, 2011: 36). Dönüşüm kapsamında gerçekleştirilecek uygulamaların kentin bütünlüğüne, kültürüne, tarihine ve geleceğine engel olmadan yapılması gerekmektedir (Tuna, 2014: 28 -29).

Kentsel dönüşümün amaçları arasında, kentteki yaşam koşullarının kentli açısından eşit bir şekilde dağıtılması ve iyileştirilmesi de yer almaktadır. Konut alanlarının iyileştirilmesine yönelik geliştirilen, kademeli bir dönüşüm sürecine odaklanan kentsel dönüşüm projelerinin başarı oranları, bölgede yaşayanları muhafaza edebilmeleri ile doğru orantılıdır. Fiziksel iyileştirme vurgusu, ekonomik ve sosyal iyileştirmeye yönelik kaygıları dışarı bırakmakta ve kentsel dönüşüm uygulamasının ve kentsel alanlar içerisinde eşitliğin sağlanmasını öne çıkarmaktadır. Ancak, kentsel dönüşüm projelerinin uygulama alanlarında, sadece fiziksel değil, sosyal ve

¹Anayasa'nın "Konut Hakkı" başlığı altında, 57. maddesinde, "devlet şehirlerin özelliklerini ve çevre şartlarını gözeterek bir planlama çerçevesinde, konut ihtiyacını karşılayacak tedbirleri alır, ayrıca toplu konut teşebbüslerini destekler" hükmü yer almaktadır. Anayasa'nın Sosyal ve Ekonomik Haklar Bölümünde konut hakkı olarak düzenlenmiştir.

ekonomik değişimler de yaşanmaktadır. Bu noktada yerel toplulukların kentsel dönüşüm projesi kapsamındaki bölgede yaşadıkları süre, birbirleriyle ilişkileri, kültürel alışkanlıkları, eğitim seviyeleri göz önünde bulundurulmalı ve değerlendirilmelidir. Böylelikle, fiziksel değişim beraberinde sosyal yapının da değişimini getirecektir (Turok ve Bailey, 2004: 137-138).

Kentsel dönüşüm uygulamalarının farklı zamanlarda farklı alanlarda değişik yöntem ve politikalarla yapıldığı görülmektedir. Hangi sebeple yapılırsa yapılsın mevcut durumu iyileştirip insanların yaşam kalitesini artırmak amacına sahip olduğu vurgulanmaktadır. Çalışmanın da temel vurgusunu oluşturan kentsel dönüşüm uygulamalarının yaşam kalitesine etkisinin vurgulanması bu noktada anlamlı olacaktır.

1.4. Kentsel Dönüşüm Boyutları

Kentlerin tarihsel süreçteki serüvenine bakıldığında yaşanan gelişmelerden ve değişimlerden sürekli olarak etkilendiği görülmüştür. Bu nedenle dünyada ve ülkemizde yaşanan gelişmelerden etkilenen kentler, sürekli müdahale edilen, değişen, dönüştürülen ve gelişen yerler olmuşlardır. Bilindiği gibi kentsel dönüşüm uygulamaları, kentlere bu müdahalelerin gerçekleştirilmesini sağlayarak kentlerin işlevselliğinin artmasına ve beklentilere cevap verecek duruma ulaşmasına katkıda bulunmaktadır. Bu bağlamda kentlerin işlevselliğinin sadece yıkılıp yenisi yapılan bina olarak değerlendirmek kentsel dönüşümün sadece bir boyutunu irdelemektir. Kentler zamanla fiziksel olarak yıprandığı ve zamana ayak uyduramadığı gibi, ekonomik, sosyal, yasal/yönetmelik açıdan da işlevselliğini yitirmektedir. Burada kentsel dönüşüm uygulamalarının farklı boyutları olduğunu ve bu çeşitlilikle ele alınması gerektiği gerçeği ortaya çıkmaktadır.

Kentsel dönüşümün fiziki, sosyolojik, ekonomik ve kanuni temellere dayanan boyutları bulunmaktadır. Bu boyutlar aşağıda ayrıntılı olarak ele alınmakla birlikte genel olarak kısaca şöyle değerlendirilebilir.

Fiziksel boyut, kentin çevresiyle olan ulaşım ağı, fiziksel olarak değişimi, dönüşümü ve korunması, teknik ve sosyal altyapı, konut stoku ile çevresel sorunları kapsamaktadır (Turok ve Bailey, 2004:172). Ekonomik boyut, dönüşüm için

belirlenen alanın ve çevresinin iş imkanlarının nicelik ve niteliklerinin yükseltilmesini içerir. Sosyal boyut içerisinde, toplumsal yapıyı ilgilendiren eğitim, sağlık, toplumsal dışlanma, suç unsurları, kamu hizmetlerine erişim, projeye başta yerel halkın olmak üzere kamu ile özel sektörün ve gönüllülerin katılımı gibi konuları barındırır. Yasal/yönetimsel boyut ise, dönüşüm sürecinde yerel halkla olan ilişkiler, yerel karar verme mekanizmasının işleyişi ve yapısı, tüm diğer çıkar gruplarının proje sürecine katılımın sağlanması gibi konuları kapsamaktadır (Polat-Dostoğlu, 2007:65).

1.4.1. Kentsel Dönüşümün Yasal/Siyasal Boyutu

Kentsel dönüşüm uygulamalarında önemli olan ve sorun yaşanan alanlardan biri yasal ve yönetimsel durumdur. Kentsel dönüşüm uygulamalarının yasalarla düzenlenmediği durumlarda hayata geçirilmesi, uygulama imkanı zorlaşmakta hatta imkansızlaşmaktadır. Bu yüzden kentsel dönüşümün yasal boyutu çerçevesinde her ülkenin dönüşümü doğrudan ya da dolaylı olarak ilgilendiren yasal düzenlemeleri bulunmaktadır. Dönüşüm uygulamalarının tam olarak hayata geçirilebilmesi için ülkelerin yasal düzenlemelerinin birbiriyle örtüşür veya birbirini tamamlar özellikte olması gerekmektedir. Bu konuda başta özel mülkiyet haklarından doğan sorunları, dönüşümün uygulanmasında yaşanan sorunları engellemek için gerekli yasal düzenlemelerin yapılması gerekmektedir (Özden, 2016, 97).

Kentsel dönüşüm uygulamalarının yasal boyutunda dikkat edilmesi gereken diğer önemli nokta ise, söz konusu uygulamanın bir imar affi işlevi taşımasıdır. Dönüşüm uygulamaları aynı zamanda rant aracı olarak belli kişiler tarafından kullanılabilir. Bu durumun önüne geçebilmek için hem yapılacak yasal düzenlemelerle hem de uygulamalar kapsamında, haksız kazançların önüne geçilecek hükümler yer almalıdır. Kentsel dönüşüm uygulamalarından kaynaklanan taşınmazların değerinde oluşan artışın ve taşınmazların devrine ilişkin konuların belli koşullara bağlanması gerekmektedir (Yasin, 2005: 135).

Kentsel dönüşüm uygulamalarının bir diğer boyutunu yönetimsel alan oluşturmaktadır. Bu konu özellikle yetki paylaşımı hususundan kaynaklanan sorunlar oluşmaktadır. Bu nedenle yetki paylaşımının da yasalarla düzenlenmesi gerekmektedir. Örgütsel

anlamda güçlü olan ülkelerin dönüşüm uygulamalarında daha başarılı olduğu görülmektedir. Bu noktada ülkelerin yerel yönetim yapıları ön plana çıkmaktadır. Yenileme uygulamalarının temel aktörlerinin başında gelen yerel yönetim yapıları ve kapasiteleri bu noktada önem taşımaktadır (Özden, 2016: 97-98). Ülkemizde de yerel yönetim birimi büyükşehir belediyeleri ve diğer belediyeler kentsel dönüşüm uygulamalarının yönetsel alanında oldukça önem taşımaktadır.

1.4.2. Kentsel Dönüşümün Fiziksel Boyutu

Kentsel dönüşüm uygulamalarının temel amaçlarından biri, yaşam kalitesinin yükseltilmesi ise bunun en temel göstergesi dönüşüm yapılacak alanın fiziki koşullarının iyileştirilmesi, sağlıksız, eskimiş ve düzensiz yapıların ortadan kaldırılmasıdır. Kentsel dönüşümün bir olgu olarak ortaya çıkmasında da bu amaçları gerçekleştirme isteği olduğu görülmektedir. Kentsel dönüşüm uygulamalarının II. Dünya Savaşı sonrasında ilk olarak Avrupa kentlerinin yeniden yapılması amacıyla gerçekleştirildiği günümüz de birçok ülkede, temelde bu mantık çerçevesinde, kentlerin eskiyen yönlerinin yenilenmesi ve şartların iyileştirilmesi için yapılmaktadır.

Kentsel dönüşüm uygulamalarının fiziki boyutu, zaman içinde kapsamını genişleterek kentin konumu, ulaşım bağlantıları ve imkanları, alt yapısı, bina ve konut durumu ve çevresel şartlar gibi bir çok unsuru içinde barındırmaktadır.

Kentin fiziği, biçimi, mimarisi onun birer referans alanını oluşturmaktadır. Kentler, insanın ürettiği karmaşık bir mekansal yaşam alanı özelliği taşımaktadır. Sokaklar, binalar, kavşaklar, anıtlar, yollar, çarşılar, köprüler, kaldırımlar, spor ve eğlence alanları, müzeler ve sanat merkezleri gibi çok sayıda mekanı kapsayan kent, kendini oluşturan tüm bu temel imgelerden meydana gelmektedir (Alver, 2016: 27). Tüm bu fiziki imgeler kenti, aynı zamanda görsel bir yapı haline getirmektedir. Bu noktada fiziksel unsurlar göz ardı edilemeyecek açıklıkta ve görsellikle kendini belli etmekte, bu unsurlardan kaynaklanan sorunlar da tüm açıklığıyla görülebilmektedir. Bu nedenle, kentsel dönüşüm uygulamalarının ilk olarak fiziki unsurların iyileştirilmesi ve sorun alanlarının giderilmesi kaygısı taşımaktadır.

Dönüşümün fiziki boyutu önemli bir unsur olmakla birlikte uygulamaların sadece bu bakış açısıyla yapılması yeterli değildir. Kentsel dönüşüm, fiziksel değişimin yanı sıra sosyokültürel ve ekonomik unsurları hesaba katan bütüncül bir bakış açısıyla geniş kapsamlı dönüşüm olarak algılanması gerekmektedir (Tunçer, 2003: 183).

1.4.3. Kentsel Dönüşümün Sosyal Boyutu

Kent, taşıdığı anlam açısından sosyal bir inzivaya sahip olduğu için bunun doğal yansıması olarak kentsel dönüşüm uygulamaları da sosyal bir boyut taşımaktadır. Kentsel dönüşüm uygulamalarının sosyal boyutu insanların yaşam biçimlerinin, hayata bakış açılarının, etkileşim mekanizmalarının fiziksel mekana yansıması olarak değerlendirilmektedir. Fiziksel mekan olan kent için yapılan her müdahale doğal ve kaçınılmaz olarak dönüşüm yapılacak yerde yaşayan kentliyi etkilemektedir. Bu gerçeğe kentsel dönüşüm uygulamaları kentlilerin beklentilerini karşılamak, yaşam kalitesini artırmak amacıyla yapılmaktadır. Bu durum içinde farklı boyutlar taşımakla birlikte etkilenenler penceresinden ele alındığında sosyal bir özellik taşımakla birlikte bunun mekana yansıması kaçılmaz bir gerçekliktir. Bu yüzden geçmişten gelen birikimi, mevcut durumu ve gelecekte sahip olmak istediği tüm mekânsal yansımalar toplumun bakış açısıyla ele alınmaktadır. Toplumun yaşadığı alandan direk etkilendiği ve yaşadığı alanı etkilediği için toplumun beklentileri, yapılan uygulamalarda dikkate alınarak dönüşüm gerçekleştirilmelidir.

Dönüşümün en önemli tanığı ve katılımcısı mevcut alanda yaşayan mahalle sakinleridir. Dolayısıyla mahalle sakini olan halk, dönüşümün başından sonuna kadar sosyal, ekonomik, fiziksel, yasal ve çevresel tüm boyutlarından etkilenmektedirler. Bu nedenle halkın dönüşüm sürecinin her aşamasından haberdar olması ve sürece katılması hem gerekli hem de kişilerin beklentilerinin neler olduğunu öğrenmek açısından fayda sağlayıcıdır. Kentsel dönüşümün amaçlarından olan yaşam kalitelerini yükseltmek ve bunun sonucunun ölçülebilmesi o alanda yaşayan halkın bizzat kendisi ile mümkündür. Dönüşüm sürecinden etkilenen halk sürece direkt katılarak kendisini ilgilendiren ve etkileyen değişikliklerin içinde yer almalıdır. Bu şekilde uygulamalara katılım olursa, dönüşümde toplumun yansımasının söz konusu olduğu söylenebilir. Halkın talep ve ihtiyaçlarının kendileri tarafından belirlenmesi

değil de tamamen idarenin takdiriyle şekillenmesi demokratik bir özellik taşımadığı gibi beklentilerin karşılanmasına cevap vermekten uzak bir özellik taşıyacaktır. Bu konuda Gündem 21 ve Yerel Gündem 21 bildireleri ülkelere, kenti ilgilendiren her konuda yerel düzeyde katılımın sağlanmasına yönelik bakış açısıyla katkı sağlamıştır.

1992 yılında Brezilya'nın Rio kentinde toplanan Dünya Çevre Zirvesinde uluslararası bir adım atılarak Gündem 21 Bildirgesi yayınlanmıştır. Bildirge ile kent değerlerinin ve çevresinin korunmasında kentte yaşayan insanların da sorumlu olduğu vurgulanmıştır. Bu nedenle yerel yönetimlerin katılımcı bir yönetim anlayışının benimsemesi gerektiği üzerinde durulmuştur (Adıgüzel, 2003: 50).

1997'de "Türkiye'de Yerel Gündem 21'lerin Teşviki ve Geliştirilmesi" projesi, bazı belediyelerde geliştirilmiştir. Proje ortağı ülkelerde yerel demokrasinin hayata geçirilmesi temel amacından yola çıkarak kenti ilgilendiren her konuda tüm çalışmalara kentlileri ortak ederek bu amacı gerçekleştirmektedir. Bunun aracı olan "Kent Kurultayı", "Kent Konseyi" gibi örgütlenmeler, kentin ortak paydaşı olan resmi ve sivil yöneticiler ile kentlilerin bir araya gelebildiği, sorunların belirlendiği ve sorunlara çözüm önerilerinin getirildiği işlevsel oluşumlar olarak değerlendirilmektedir (Adıgüzel, 2003:51).

Yerel Gündem 21 ile geniş tabanlı katılım anlayışının hakim olduğu günümüzde halkın katılımı olmadan bahsedilen geniş tabanlı katılımın sağlanamayacağı aşikardır. Yerel Gündem 21, kente dair bütün süreçleri etkilediği gibi kentsel planlamayı da etkilemiş durumdadır. Bunun sonucunda planlama eylemleri de halkın katılımını ve görüşlerini dikkate almak durumundadır. Planlama sürecinin halkın katılımı dahil çok aktörlü, katılımcı, ve esnek uygulama yöntemleriyle geliştirilmesi Yerel Gündem 21'in hedeflerinin gerçekleştirilmesi noktasında olumlu bir adım olacaktır. Nitekim ideal bir planlama sürecinin belli aşamalarında halkın katılımı sürecin demokratik bir karakterde ilerlemesi açısından hayati bir öneme sahiptir. Söz konusu aşamalardan olan, toplumsal değerlerin tayini, planlamanın hedef ve amaçlarının belirlenmesi, tasarlanan plan alternatifleri arasından birinin seçilmesi, planın düzeltilmesi ve onaylanması, geri dönüşümün sağlanması şeklindeki aşamalar halkın katılımı ile doğru bir şekilde iletilmiş olacaktır (Yirmibeşoğlu ve Yiğiter, 2003: 33-42).

Kentsel dönüşümün sosyal boyutunun içeriği ve taşıdığı unsurlar, eğitim, sağlık, konut ve kamu hizmetlerine erişim, toplumdan dışlanma, suç, katılım gibi konuları içerdiği şeklindedir (Tosun, 2010: 153). Sosyal boyut kapsamında, kentlerin sorunlu alanları özellikle sağlıksız ve plansız yapılaşmadan kaynaklanan sorunların giderilmesi, buralarda yaşayanların kentle bütünleştirilmesi ve kente kazandırılmasına yönelik çalışmaların hızlandırılması yer almalıdır (Genç, 2003: 424). Çarpık ve sağlıksız yapılaşma diğer bir deyişle plansız kentleşme, gecekondulaşma fiziki unsurlar taşısa da burada yaşayanların toplumsal unsurları, kentle olan ilişkileri ve uyumu, sosyalleşme süreçleri, kentlilik bilincinin oluşması, kente karşı suç işleme gibi birçok konunun sosyal ihtiva taşıması bu alanları sosyal boyut kapsamında ele almakta ve araştırmaktadır.

Özden'in (2016: 81) dönüşümün sosyal boyutuna ilişkin görüşleri konuyu açıklayıcı nitelikte olup verdiği örnekle sosyal boyutun önemini ortay koymaktadır. Kasım 2004'te İstanbul'da gerçekleşen sempozyumda İngiliz konuşmacılar, İngiltere'de uygulanan kentsel dönüşüm projelerinin eksik uygulandığını, gerçekleştirilen dönüşümlerde sosyal boyutun ihmal edildiğini ve fiziksel dönüşümün uygulandığı bölgelerin, hala sorunlu bölgeler olduğunu belirtmişlerdir.

Kentsel dönüşüm uygulamalarının temel amaçları arasında yer alan yaşam kalitesini artırmak misyonunun toplumsal yansıması sosyal boyutu kapsamında bu çalışmanın alan araştırması örneğiyle ayrıntılı olarak ele alınacaktır. Bunu yapabilmek için toplumun sahip olduğu durumu ve yaşam alanı özelliklerini iki eksen olarak incelemek gerekmektedir. Öncelikle ilk ekseninde, toplumun mevcut durumu incelenerek, dönüşüm öncesindeki özellikler veri olarak baz alınmaktadır. İkinci eksen ise, dönüşüm sonrası ulaşılmak istenen durum ve kentin taşıması istenen özelliklerdir. Dönüşüm sonrası topluma kazandırılan nitelikler ikinci eksen olarak ele alınmaktadır.

Özden (2016, 82-85), dönüşüm yapılmadan önce dikkat edilmesi gereken toplumsal verileri, kültürel özellikler yani toplumsal yapı, mülkiyet sahipliği durumu, bilinçlilik düzeyi, yaşam alanından memnuniyet, ekonomik durum şeklinde belirtmekte ve bunları şöyle açıklamaktadır; toplumsal yapı ve kişilerin kültürel özellikleri eğitim durumuna, geldiği yere, gelenek ve göreneklere göre değişiklik gösterebilir. Mülkiyet sahipliği, konutların kim tarafından kullanıldığını yani ev sahibi ya da

kiracılar tarafından kullanımı içeri taşımaktadır. Bu verinin önemli olmasının nedeni, kiracıların yaygın olduğu alanlarda dönüşüm uygulamalarının yapılması daha zordur. Bilinçlilik düzeyi toplumun yapılan dönüşüm uygulamalarına, yaşadığı alana, mahalleye, kente yönelik bilinç seviyesini ifade etmektedir. Ekonomik durum ise mahallede yaşayanların istihdam, gelir ve servet durumlarını içermektedir. Bazı kentsel dönüşüm uygulamalarında maliyetin bir kısmı yaşayanlar tarafından karşılandığı için ekonomik durumun iyi olması dönüşümün gerçekleşmesini kolaylaştıracaktır.

Bütün bunların yanı sıra toplumsal ihtiyaçların ve taleplerin tespit edilmesi açısından, dönüşüm uygulamalarına halkın katılımı büyük önem taşımaktadır. Gerçekleştirilecek olan dönüşüm projelerinde halkın katılımının sağlanması, çeşitli yollarla iletişimin sağlanmasıyla ve sivil toplum kuruluşlarının alacağı rolle sağlanabilmektedir. Projenin planlanması sırasında sosyolojik yapının dikkate alınması, bölgenin ihtiyaçlarının doğru tespit edilmesi açısından gerekli olmaktadır. Bu çalışmalardan sonra yapılacak olan dönüşüm projesi için izlenecek yol daha etkili bir şekilde belirlenebilmektedir (Ertaş, 2011:6).

Yöntemin belirlenmesi için aşağıda yer alan veriler ele alınarak stratejiler geliştirilmelidir (Özden, 2016: 82-88):

- Toplumun iyi analiz edilebilmesi için kimliği ve karakteri belirlenmeye çalışılır.
- Toplumsal gereksinimler saptanır.
- Toplumsal grupların (cinsiyet, yaş din, etnisite, eğitim, özel durumu vs göre) gereksinimleri belirlenir.
- Gereksinimleri karşılayacak araçlar belirlenir.
- Yerel düzeyde temsilcilerin seçimi gerçekleştirilir.
- Kentsel dönüşüm uygulamasına toplumun aktif katılım için özendirilir.
- Dönüşümün etkin olması için bazı ortaklıklar kurulur.
- Ekonomik ve sosyal şartları geliştirmek için ortak amaçlar belirlenir.

Kentsel dönüşüm uygulaması sonunda sosyal yapıda iki durum meydana gelir ve birisi tercih edilir. Birinci durumda sosyal yapının iyileştirilmesi, ikinci durumda ise sosyal yapının tamamen değiştirilmesidir. Bir kentsel dönüşüm uygulama alanlarında olması gereken o alanda yaşayanların orada yaşamaya devam etmeleridir. Bu nedenle

tercihlerin başında sosyal yapının iyileştirilmesi seçeneğinin gelmesi gerekir. Farklı yöntemlerle bu iyileştirme sağlanabilir. Sosyal yapıyı iyileştirmek ve güçlendirmek için yerel topluma iş imkanlarının sağlanması, kültürel ve eğitsel donatıların geliştirilmesi, çeşitli konularda meslek kursları açarak mevcut nüfusun meslek sahibi yapılması mümkündür. Bunun yanında bazı durumlarda, diğer seçenek olan sosyal yapının tümüyle değişmesi durumunda, dönüşüm alanındaki mevcut halkın yerine yeni bir toplumsal kesim gelebilmektedir. Bu durumda sosyal yapının büyük bir değişime ve deformasyona uğradığı, ciddi toplumsal bunalımların ve çöküntülerin yaşandığı, alanın eski ve yerleşik sakinlerinin buralardan taşındığı, köhnemeye terk edilen alanlara bir nüfusun yerleştiği, bu nüfusu koruyarak ya da iyileştirerek dönüşüm yapılması mümkün görünmediği, bununla birlikte toprak rantının yüksek olduğu durumlarda sosyal yapının değiştirilmesi bir gereklilik halini aldığı görülmektedir (Özden, 2016: 87-88).

Kentsel dönüşüm sonucunda mevcut sakinlerin giderek yerine yeni bir nüfusun gelmesi ile sosyal yapıda ciddi değişiklikler meydana gelmektedir. Bu durum toplumsal olarak hem gidenleri hem gelenleri farklı açılardan etkilemektedir. Uygulamaların bu şekilde sonuçlanması “soylulaştırma” kavramıyla örtüşmektedir. Bir kentsel dönüşüm uygulama şekli olan soylulaştırma kavramı yukarıda uygulama yöntemleri başlığı altında ayrıntılarıyla ele alınmıştır.

1.4.4. Kentsel Dönüşümün Ekonomik Boyutu

Kentler ekonomik ve sosyal kalkınma için önemli fırsatlar sunmaktadır. Kentler her zaman ekonomik büyüme, yenilikçilik ve istihdam için odak noktası olmuştur. Nitekim, birçok kent tarihsel olarak nakliye veya hammadde temini bakımından bazı doğal avantajlardan yararlanmışlardır. Özellikle metropoller, modern üretim faaliyetlerin büyük çoğunluğunun yoğunlaştığı ve istihdam olanaklarının büyük çoğunluğunun bulunduğu yerler olarak önem taşımaktadır (Cohen, 2006: 64). Kentlerin ekonomik açıdan taşıdığı önem dolayısıyla dönüşüm uygulamalarına bu unsurun yansıtıldığı görülmektedir. Toplumsal refahın ve yaşam kalitesinin artırılmasında da en önemli unsurların başında yine ekonomi gelmektedir. Bu yüzden kentsel dönüşüm uygulamalarının ekonomik boyutu kapsamlı bir şekilde ele

alınmaktadır. Uygulama yapılacak alanların iş imkanlarının nitelik ve niceliklerini göz önünde bulundurarak bunların belli bir seviyeye getirilerek, uygulama sonucunda yaşam kalitesinin ve refahın artırılması amaçlanmaktadır.

Kentsel dönüşümde ekonomik boyut ele alındığında, uygulamaların ekonomik açıdan büyük mali kazanç getirdiği görülmektedir. Bu ekonomik getiri iki yönlüdür: Bunlardan biri işlevini yitirmiş alanlarda yaşayanların kentsel dönüştürme uygulamasıyla mal varlıkları değerlendirilmekte ve rant gelirleri artmaktadır (Genç, 2003: 423). Diğer yönü ise, kent toprağında meydana gelen değer artışıyla, büyükşehir belediyeleri ve TOKİ gibi kurumlar rant yaratan aktörler olarak ortaya çıkmaktadır. Bu aktörler gelirlerini bu şekilde artırarak rant paylaşımında belirleyici bir görev oynamaktadırlar (Yaman, 2013:71).

Kentler aynı zamanda ekonominin döndüğü alanlar olduğu için kentsel dönüşüm uygulamalarında ve sonucunda yaşam kalitesinde gelişmelerin sağlanması için ekonomik boyut dikkate alınması gereken bir konu olmaktadır. Kentsel dönüşüm ekonomik potansiyel olmadan gerçekleşmeyeceği için söz konusu dönüşümün ayrıntıları tüm maliyeti, ürettiği artı değeri, kârı veya zararı, bütçelenmesi, vergilendirmesi, rantı v.b gibi birçok ekonomik konu ortaya çıkmaktadır. Dönüşüm boyunca ve sonucuna kadar tüm süreçten etkilenen katılımcılar olan bireyler, devlet kurumları, sivil toplum örgütleri ve özel şirketler kendi taraflarından ekonomik olarak etkilenmektedirler. Dönüşümden, tüm bu tarafların ekonomik fayda göreberek ortaya çıkan ranttan kazanç elde etmesi gerekmektedir.

Kentsel dönüşüm uygulamaları sonucunda ortaya çıkan rant projenin maliyetini fazlasıyla karşılamaktadır. Bu nedenle, çöküntü bölgelerinin kentsel dönüştürme alanı olarak ilan edilmesinden önce fayda maliyet analizlerinin yapılması, maliyet kesin hesabının çıkartılarak elde edilecek rantın hesaplanması gerekmektedir. Bir başka önemli husus, kentsel dönüştürme uygulamalarının kentsel çöküntü bölgelerine getireceği ekonomik fayda ile ilgilidir. Kentsel dönüştürme uygulamaları ile bölgeye yeni bir çehre kazandırılması, arsa ve konut değerlerinin yükseltilmesi, bölgede yaşayan halkın ekonomik durumunun iyileştirilmesi ve işgücünün artırılması bakımından önemli rol oynamaktadır (Özden ve Kubat, 2003: 79).

Dönüşüm uygulamalarının ekonomik boyutu tartışmalarında ele alınan konuların başında “rant” konusu gelmektedir. Dönüşümün kentsel bir alanda uygulanması

sonucunda ortaya bir rant değeri çıkmaktadır. Burada iki rant değerinin söz konusu olduğu görülmektedir. Bunlardan ilki dönüşüm yapılacak alanın dönüşüm yapılmadan önceki rant değeridir. İkincisi ise, dönüşüm yapıldıktan sonra ulaşılabilecek hedeflenen potansiyel rant değeridir. Bu yüzden dönüşüm kararını etkileyen ekonomik kriterlere bakılırken oluşacak rant değeri ile şimdiki rant değeri arasındaki farka dikkat edilmelidir. Bu fark ne kadar büyük olursa dönüşümden sağlanacak gelirden aynı oranda büyük olacaktır. Bu sayede dönüşümü gerçekleştirme kararının alınması kolaylaşacaktır. Bu kararın alınmasını sağlayacak başka bir etken ise, dönüşüm alanına yapılacak olan uygulamanın hangi yöntemle yapılacağıdır. Bu yöntemlerden yıkıp yeniden yapmanın kullanılması yüksek maliyet oluştururken kısmi iyileştirmelerle maliyet daha düşük olacaktır. Tüm bu ölçütler ele alındıktan sonra yatırım tutarı ile mevcut rant değeri toplanarak dönüşüm uygulamasının toplam maliyeti belirlenmiş olur. Dönüşümün toplam maliyeti, dönüşüm sonunda elde edilen toplam gelire eşit ise kentsel dönüşüm uygulaması kendi kendisini finanse etmiş olur. Dönüşüm sonucunda toplam gelirin toplam maliyeti geçtiği durumlarda, dönüşümün kazanç sağlayıp artı değer ürettiği görülür. Böyle bir durumda ise, söz konusu olan artı değer paylaşılması ya da kim tarafından el konulacağı gibi problemler oluşmaktadır. Durum tam tersi olduğunda dönüşümün toplam maliyeti, toplam gelirin altında olduğu durumda ise dönüşüm kendisini finanse edemediği ya da eksik finanse ettiği görülür. Bu durumda ise, karşılanamayan farkın kim tarafından finanse edileceği sorunu ortaya çıkmaktadır. Sonuç olarak bir kentsel dönüşüm uygulamasının artı değer üretmesi ya da kendisini finanse etmesi ekonomik olarak başarılı olduğunu göstermektedir. Aksi taktide, bireyler dönüşümün maliyetini karşılamak istemeyecekler, bu durumda ortaya çıkan maliyet ya devletçe finanse edilecek ya da dönüşüm kararı alınmayacaktır (Kömürcüoğlu, 2012: 98).

Kentsel dönüşümün yapıldığı alanında ekonomik boyut kapsamında ele alınan diğer önemli konular imar haklarının ve toprak rantının nasıl düzenleneceğidir. Bu konuda çeşitli yaklaşımlar bulunmaktadır. Günümüzde bu yaklaşımlar üç ayrı yöntem olarak ele alınmaktadır. Bu yöntemler:

- İmar haklarının toplulaştırılması,
- İmar hakları Aktarımı,
- Menkulleştirme olarak sıralanmaktadır.

1.4.4.1. İmar Haklarının Toplulaştırılması

İmar haklarının toplulaştırılması dönüşüm uygulamalarında kullanılan yöntemlerinden birisidir. Uygulanan bu yöntem, klasik kamulaştırmadan farklı olarak, kente uygulanan projede yaratılan rantın anlaşma usulüyle paylaşılmasıdır. Bu yöntemle parsel bazındaki imar haklarının uygulanan projelerle birleştirilmesi amaçlanmaktadır. Diğer bir amaç projelerin kamulaştırma temelinde özel sektör ve kamu işbirliğiyle yapılmasıdır. Diğer bir deyişle bu yöntemle, kamulaştırma ile başlayan projede hukuksal süreçlerde yaşanan sorunlara girilmeden, projeye kazanılan değerın bölüşülmesi ve imar haklarının toplulaştırılması hususunda arsa ve hak sahipleriyle anlaşılma yoluna gidilmektedir (Göksu, 2003: 271).

Göksu'ya göre (2003: 271), bu yöntemin sağladığı avantajlar şu şekildedir:

- Parsel temelinde yapılaşma yerine, proje bazında yapılaşma hakkının doğmasını sağlar.
- Projeden kaynaklanan değerın ortaklaşa paylaşılmasını sağlar.
- Projelerin piyasa koşullarına uygun olarak “proje ve arazi geliştirme mantığı çerçevesinde gerçekleştirilmesini sağlar.
- İmar haklarının dağılımını değil, ortaya çıkan değerın paylaşılması sağlanır.
- Uygulamaların kamulaştırılması yerine, toplulaştırma yapıldığında kamu yararının artması yararı sağlanır.
- Değişik grupların katılımı sağlanır.
- Proje ile ortaklıklarının kurulması imkanlarını sağlar.

İmar hakkının toplulaştırılması, mevcutta imarlı olan arsaların, yapılması planlanan proje kapsamında birleştirilmesiyle, ortaya çıkan yeni rantın kamu ve özel sektör arasında paylaşılması olarak değerlendirilmektedir. Bu yöntemde kamu sektörü elindeki kaynağın bir kısmını özel sektör ile paylaşmış olmaktadır. Ankara Portakal Çiçeği ve Dikmen Vadisi dönüşüm projeleri bu uygulamaya örnek olarak gösterilmektedir (Keleş, 2013:388).

1.4.4.2. İmar Haklarının Aktarımı

İmar haklarının aktarımı yönteminin amacı, hak sahiplerinin mevcut imar hakkının başka bir proje için kullanılabilir hale getirilmesi olarak yorumlanmaktadır. İmar haklarının transfer örneği olarak “İstanbul Kuştepe Dönüşüm Projesi” verilmektedir (Keleş, 2013: 378).

İmar hakkının aktarımı yöntemi Avrupa ve ABD’de yaygın olarak görülmektedir. Bu ülkelerde özellikle yeşil ve tarım alanlarının kullanılması ile korunmasında uygulanmaktadır. Bu sistemle arsa sahibi, mülkiyet üzerindeki olması gereken imar hakkını kullanmaz, bunun yerine idare ile işbirliği yoluna giderek, serbest piyasa koşulları çerçevesinde başka bir projede mevcut hakkını kullanılmak üzere likite çevirir. Bu yöntemde söz konusu imar hakkının alımı, satımı veya aktarımıdır. Yöntemin iki farklı şekilde uygulandığı görülmektedir. Bunlardan ilki daha yaygın kullanılmaktadır. Bu yöntemle arsa sahibi, arsasını korumak için başka bir proje çerçevesinde, ikinci yöntemde amaç, yerel yönetimlerin imar haklarının aktarımı için banka oluşturması ile burada oluşacak havuzun yatırımcının arsa sahibine gerek duymaksızın banka aracılığıyla talebini karşılamasıdır (Göksu, 2003: 274).

İmar hakları aktarımı konusunda oluşabilecek iki önemli sorun vardır. İlkinde yaşanan sorun, arsa sahibinin gayrimenkulden sağlayacağı gelir noktasında mağdur edilmesi, ikinci sorun ise, aktarımın sağlanacağı projede, planlama bitiminde verilen maksimum imar hakkının çıkılmasıdır. (Göksu, 2003: 274)

Yöntemin sağladığı avantajlar şu şekilde sıralanabilir (Göksu, 2002: 7):

- Piyasa şartları içerisinde imar hakları değerlendirilir.
- Doğal ve kültürel değerlerin korunması sağlanır.
- Kamunun oluşan imar hakkını etkili şekilde kullanılmasını sağlar.
- Eşitlikçi imar hakkının eşitlikçi bir anlayışla dağılımını gerçekleştirir.,
- Kentsel toprağının çağdaş ve kentsel ihtiyaçlar doğrultusunda daha faydalı kullanılmasını sağlar.

Yöntemin getirdiği bazı dezavantajlar ise şu şekilde sıralanabilir:

- Kentin, sermaye mekanizmasının isteği çerçevesinde yönlendirilmesine neden olan bir ortam yaratılmasını sağlar.

- Halkın katılımının tam anlamıyla uygulanmağı durumlarda farklı sonuçların doğmasına neden olur.
- Başarısı tekniğinin, arsa sahiplerine, kamuoyuna, yatırımcılara, politikacılara iyi anlatılmasına bağlıdır.

1.4.4.3. Menkulleştirme

Menkulleştirme ile amaçlanan, dönüşüm uygulaması yapılacak olan alanda sahip olunan imar haklarının sertifikalandırılmasıdır. Sertifikalandırılarak kağıda dönüştürülen bu haklar farklı kentsel dönüşüm uygulamalarından gayrimenkul alabilmek içinde kullanılabilmekte ve piyasa şartlarında likite de çevrilebilmektedir (Yaman, 2013:62). Ülkemizde bu uygulama yöntemi uygulanmamakta, daha çok ikincil piyasaların gelişim sahası olan ABD gibi ülkelerde kullanıldığı görülmektedir.

1.4.5. Kentsel Dönüşümün- Planlama ve Tasarım Boyutu-Kent Planlaması İlişkisi

Kentlerde dönüşüm uygulamalarının bir diğer boyutunu planlama diğer bir ifadeyle tasarım oluşturmaktadır. Bu bağlamda kentsel dönüşüm uygulamaları ve kent planlaması ilişkisini ve önemini ele almak anlamlı olacaktır. Çünkü kentin değişimi ve dönüşümü için atılacak her adım kent planlaması dahilinde ondan bağımsız olarak atılamamaktadır. Bu yüzden ikisi arasındaki ilişki oldukça iç içe ve bütünleşik bir özellik taşımakla birlikte, kentsel dönüşüm uygulamaları kent planları için en önemli uygulama aracıdır.

Kent planlaması, Kentbilim Terimler Sözlüğü'nde, "Kentsel Tasarlama" olarak ifade edilmiştir. "Bölge, çevre tasarıyla ve ulusal kalkınma tasarıyla uyumlu olarak, kentin yalnızca toprak kullanılışı bakımından değil, aynı zamanda, ekonomik, toplumsal ve nüfus bilimsel yönden tasarıya bağlanması" biçiminde tanımlanmıştır (Keleş, 1998: 82-83). Kent mekanlarının organize edilmesi ve planlanarak, gelişmelerin izlenmesi, gerekli olan müdahalelerin yapılması gibi uygulamalar kent planlamasını ifade etmektedir.

Kentsel dönüşüm içerisinde de kentsel planlama önemli yer tutmaktadır. Kentsel dönüşüm, düzensiz yapıların, özelliklerini yitirerek doğal afetlere ve çevresel faktörlere karşı yetersiz hale gelmesi veya kanunlara aykırı şekilde yerleşime açılmış arsaların planlı bir şekilde yeniden düzenlenerek imar planı çerçevesinde yenilenmesi olarak tanımlanabilmektedir. (Ülger, 2010: 184). Kentsel dönüşüm kentlerde oluşan bu sorunları, kent alanının fiziksel, çevresel, ekonomik ve toplumsal şartlarını göz önünde bulundurarak kapsamlı ve bütünlük bir bakış açısıyla iyileştirmek için gerçekleştirilen stratejilerin tamamıdır. Bu bağlamda kentsel dönüşüm uygulamaları kentlerin yönetilmesi ve planlanmasıyla da ilgilidir (Akkar, 2006: 29).

Dönüşüm uygulamaları bir stratejiler ve kararlar bütünü olarak karşımıza çıkmasına rağmen, onun bu kararlar ve stratejiler bütününe bir ifadesi olarak planlara yansıyan fiziksel- mekânsal boyutunun önemi yadsınmaz. Bunun nedenini ise, dönüşümün planlamada dikkat edilmesi gereken temel unsurlar arasında yer alması ve planlamadan ayrı düşünülmemesidir. Bu doğrultuda planlama, kentlerin dönüşümü için hazırlanan programlarda ve politikalarda somuta indirgeyen bir uygulama aracıdır (Özden, 2016: 99) .

Kent planlamasının amaç ve işlevlerinden biri de kentsel toprak rantını kamu yararına çevirmek, diğer bir deyişle kamuya kazandırmaktır. Bunun uygulama araçları olarak çeşitli imar plan türleri kullanılmaktadır. Buna rağmen kentsel dönüşüm uygulamaları sonucunda yüksek değer artışıyla oluşan rantın hangi yöntemlerle ve hangi oranlarda paylaşılması, ne kadarının kamuya aktarılacağı gibi sorun alanlarının olduğu görülmektedir. Keskinok (2006: 198), bu konudaki sorunların, toplum ve kamu yararını gözetilen bir kent planı çerçevesinde kentsel rantın dengeli ve adaletli bir biçimde dağıtılması, üretimde söz konusu olan araçların toplulaştırılması ve denetlenmesi anlayışla çözülebileceğini belirtmektedir. Ayrıca, emeği sömürülen, maddi manevi külfeti olup hiçbir yararı olmayan, kentsel rantlara yol açan kentsel dönüşüm uygulamalarının yapılmaması gerektiğini vurgulamaktadır. Uygulama yapılan kentsel alanlarda kiracı hakları gibi yeni bir takım düzenlemeler geliştirilerek planlamayı etkileyen tekelleşmelerin tümüyle ortadan kalkmasını ifade etmektedir.

Kent planlaması, hukuk ve bireysel özgürlükler çerçevesinde değerlendirildiği zaman eleştirel yaklaşımlar ortaya çıkmaktadır. Kapitalizmin hakim olduğu sistemlerde kent

planlaması, kent sakinlerinin istekleri ile gerçekleşmemektedir. Çünkü kapitalizm doğası gereği sosyal beklentiler ve mutluluktan ziyade kar hedefi ile motive olan bir yapı sergilemektedir. Bundan dolayı kamusal yarar hedeflenen asıl amaç olsa da, bu amaçtan sapıldığı görülmektedir. Çıkan sonuç, yapılan planlamadan farklı olabilmekte, bu da asıl belirleyicinin sermaye faktörü olduğunu göstermektedir (Ersoy, 1997: 22). Keleş ise (2013: 291), kent planlarının çağdaş yönetimlerin planlama işlevlerinin bir ürünü olduğunu belirterek ekonomik ve sosyal açıdan konuya yaklaşan düşünürlerin analizini şöyle yapmaktadır: “‘Bırakınız yapınlar/bırakınız geçsinler’ (laissez faire/laissez passer) ilkesine bağlılığı olan düşünürler planlamanın demokrasi ve bireysel özgürlüklerle bağdaşmadığı ifade etmektedirler. Plan karşıtlığı ise bugün çok talep gören bir yaklaşım olmamakla birlikte, özellikle az gelişmiş ülkelerde planlamanın gerekliliği inancı yaygındır. Piyasa ekonomisinin şartlarını çok zorlamadan plan yapmayı salık veren düşünürlerin de planlamanın gerekli olduğu yaklaşımları söz konusudur. Sonuç olarak toplumun refahı ve çıkarları için yapılan planların, demokrasiyle bağdaşmasının tartışma götürmeyecek kadar açık olduğunu belirten yazarlar, bunu sağlayacak ölçütün planlamada kullanılan teknikler olduğu belirtmektedirler.

Kent planlarının kent için gerekliliği vurgulanırken özellikle kentsel dönüşüm uygulamaları için ne kadar önem taşıdığı Kentleşme Şurasının planlama yapılmadan kentsel dönüşüm uygulamalarının başarılıyla gerçekleştirilemeyeceği analiziyle ortaya konulmaktadır (Kentleşme Şurası, 2009: 69). Bu noktada kent planlarının hazırlanması ve kentsel dönüşümün uygulamasında da demokratik değerlerin ve ilkelerin çiğnenmemesi gerektiği bu konuya gereken önemin verilmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Keleş ve diğ., 1999: 56-57). Bu yüzden kentsel dönüşüm ve kent planlaması ilişkisi bir bütün olarak ve demokratik unsurlar çerçevesinde ele alınmalıdır. Kent planları ve kentsel dönüşüm uygulamaları bireylerin hakları ve talepleri doğrultusunda ve halkın bizzat katılımıyla hazırlanmalıdır. Bunun yanında, uzun süreli kamu yararı ve refahı gözetilerek yapılacak adil rant dağıtımı, kentsel yaşam kalitesini artırıcı önlemler ve bunların işleyişinin takip edildiği denetleme mekanizmalarıyla yapılacak olan kentsel dönüşüm uygulamaları ve kent planları demokratik unsurları da kapsayacaktır.

1.5.Kentsel Dönüşüm Süreci

Kentsel dönüşüm uygulamalarının hayata geçiriliş süreci kent planlamasının kuralları çerçevesinde planla örtüşerek hazırlanır. Kent planlamasının aşamaları olan hazırlanma, uygulama ve geribildirim süreçleri kentsel dönüşüm süreciyle benzerlik göstermektedir

Kentsel dönüşüm ve kent planlaması için süreç, hazırlık süreciyle başlar burada toplumsal değerler belirlenir. Bu değerler kapsamında uygulamanın ve planın amaç ve hedefleri belirlenir. Bir sonraki aşamada kentin mevcut durumuna ilişkin veri toplanır. Verilerin toplanmasıyla plan için gerekli olan kriterler ve standartlar tespit edilir. Daha sonra bu standartlara uygun alternatif planlar oluşturulur. Hazırlanan planlardan birisi uygulanmak için seçilir. Seçilen plan ayrıntılı bir şekilde tasarlanır. Plan son haline değişiklikler yapılarak ya da olduğu gibi kabul edilerek ilgili yönetim kurulunca onaylanır. Onaylanan plan uygulanmaya konur ve son olarak geri bildirim aşamasıyla planın nasıl uygulandığı ve sonuçları tespit edilerek süreç tamamlanmış olur (Yirmibeşoğlu ve Yigiter, 2003: 42).

Kentlerin dönüşüm gerektiren alanları için yapılacak uygulamaların izlediği süreci yedi aşamada ele alan yaklaşım ise şu şekildedir: İlk aşama, kentsel dönüşüm planı doğrultusunda değişim ve dönüşümü gerektiren çöküntü alanlarının belirlenmesidir. İkinci aşamada kentsel dönüşüm uygulama komitesi oluşturulur. Bu komite yerel yönetimler önderliğinde uzman ve merkezi yönetim, yerel halk ve özel şahısların katılımıyla oluşan bir gruptur. Üçüncü aşamada kentsel dönüşüm yapılacak alanın fiziksel tespitleri yapılır. Dördüncü aşamada tespit edilen çöküntü alanlarının mevcut sorunları belirlenir. Beşinci aşamada kentsel dönüşüm yapılacak alanın fiziksel planlamaya temel oluşturmak için ekonomik ve toplumsal planlar yapılır. Çünkü ekonomik ve toplumsal bir dönüşüm yaşanmadığı sürece yapılan uygulamalarda kentsel dönüşüm değil bir yenileme çalışmasından bahsedilebilir. Altıncı aşamada ekonomik ve toplumsal unsurları barındıran fiziksel plan uygulamaya konulur. Yedinci aşama son aşamadır. Bu aşamayla bilgi akışı ve ulaşılabilirlik sağlanarak geri dönüşlere bakılır ve değerlendirmeler yapılır (Çakılcıolu ve Cebeci, 2003: 298-300).

Kentsel dönüşüm uygulamalarının nasıl yapılması gerektiği ve ne tür süreçlerden geçtiği hususunda farklı görüşler bulunmakla birlikte en çok dikkat çeken, katılımlı kentsel dönüşüm, Sherry Arnstein (1969) yaklaşımıdır. Sonrasında dönüşüm uygulamalarında halkın görüşünün önemini vurgulayan Atkinson (2004), doğrudan kentsel dönüşümün katılımlı modeli'nden söz etmiştir. Bir kentsel dönüşüm sürecinin aşamaları olan hazırlık, planlama ve uygulamada halkın katılımının sağlanması önemlidir (Ergan, Kütük, Sağlam, 2014:37). Çünkü bu sayede diğer aşamalar şekillenebilecek başından sonuna kadar tüm süreçte halk işin içinde olacaktır. Halk kendi ihtiyaçlarının belirlenmesine söz sahibi olacak, kişisel ve toplumsal yaşam kalitesini artırıcı unsurlar uygulama kapsamına dahil edilecektir. Kentsel dönüşüm uygulama sürecinin ülkemizde hangi alanlarda yapıldığı ve mevcut düzenlemeler kapsamında izlenen yolların nasıl olduğuna ilişkin değerlendirmeler şu şekildedir.

Kentsel dönüşüm uygulamalarının yapılacağı alanlar şu şekilde belirtilmiştir:

- Gecekondu bölgeleri,
- Yüksek yoğunluklu kaçak apartmanların yer aldığı alanlar,
- Kentin özeklerinde bulunan çöküntü alanlar
- Doğal yıkım riski bulunan ve bu riskin yüksek olduğu alanlar,
- Kentin tarihsel çekirdeğini oluşturan alanlar,
- Ekonomik ömrünü tamamlamış kentsel alanlar (Keleş, 2013: 388).

Ülkemizde kentsel dönüşüm sürecinin dayandığı ve süreç içerisinde izlenen yasal düzenlemeler vardır ve çeşitlilik göstermektedir. Bu kanunlar çalışmanın ikinci bölümünde ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

Kentsel dönüşüm uygulama alanlarını sadece gecekondu alanları olarak bilmek yanlışlığa düşülen önemli bir noktadır (Yaman, 2011:67). Dönüşüm alanlarıyla ilgili yasaların farklılık göstermesi uygulamaların hayata geçirilmesinde de farklılıkların olmasına yol açmaktadır. Bu anlamda söz konusu yasalar şunlardır (Kentleşme Şurası, 2009: 46, Yaman, 2011: 68):

- 5366 sayılı kanuna dayanan kentsel dönüşüm uygulamaları,
- Belediye Kanunu'nun 73. Maddesi kapsamında belirtilen dönüşüm uygulanma alanları,
- TOKİ tarafından üstlenilen kentsel dönüşüm uygulamaları,

- İmar Planları çerçevesinde edinilen dönüşüm alanları,
- Kamu İhale Kurumu, Mühendislik, Mimarlık ve Peyzaj Mimarlığı, Kentsel Tasarım projeleri,
- Özel yasa düzenleme usulü kapsamında hazırlanan kentsel dönüşüm projeleri,
- Bölge ve Şehir Planlama ve Güzel Sanat Eserleri Yarışmaları Yönetmeliği usulüne uygun olarak gerçekleştirilen dönüşüm avan projeleri²,
- Kıyı kanunu çerçevesinde gerçekleştirilen özel projeler
- 6306 Sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanunla belirtilen uygulama alanları.

Bir Kentsel dönüşüm süreci mevcut uygulamalarda şu şekilde yürütülmektedir (Kentleşme Şurası, 2009: 68).

- Projenin yapılacağı bölgenin duyurulması,
- İtirazların göz önüne alınması ve projenin yapılacağı bölgeye kesin olarak karar verilmesi,
- Proje bölgesindeki yapıların ve hak sahiplerinin tespit edilmesi,
- Belediye meclisi tarafından uygulama esaslarının oluşturulması,
- Kamulaştırma kararlarının alınması,
- İmar planlarının oluşturulması,
- Hak sahipleriyle iletişime geçilmesi,
- Hak sahipleriyle anlaşılması, ödemelerin ve devir işlemlerinin yürütülmesi,
- Uygulamaya geçilmesi ve ihale sürecinin başlatılması,
- Anlaşılmayan hak sahipleri ile sorunun yasal yollarla çözülmesi,
- Mülkiyet sorunlarının sonuçlandırılması,
- Konutların tamamlanması ve hak sahiplerine teslimi.

²Avan proje; belirli bir konunun, kesin ihtiyaç programına, öngörülen maliyet tavanına, arsa verilerine ve fikir projesi yarışma ile elde edilmiş ise bunlara ilave olarak, yarışmaya teklif edilen proje ile bu proje hakkındaki jüri tavsiyelerine uygun çözüm getiren ve Bakanlıkça başka bir ölçekte istenmediği takdirde 1/200 ölçeğinde düzenlenen projesidir. <http://www.bayindirlik.gov.tr> (14.06.2011). (Aktaran, Yaman, 2011: 68).

Kentsel dönüşüm sürecinde izlenen aşamalar, alanın belirlenmesi ve düzenlemeler kapsamında izlenen yollar sonucunda uygulamalar yapılmasıdır. Bu uygulamalar seçilen alana, taşıdığı unsurlara ve düzenlemelerin amacına bağlı olarak farklı şekillerde yapılmaktadır.

1.6. Kentsel Dönüşüm Uygulama Şekilleri

Kentsel dönüşüm kavramı, kentlerin kendi içinde yaşadığı değişimlerden etkilenecek zaman içerisinde amaç, uygulama biçimi ve organizasyon açısından değişime uğramıştır. Özellikle I. Dünya Savaşından sonra kent planlama doktrininin ilgi odağı haline gelmiş olan kentsel dönüşüm uygulama yöntemleri projelere de yansımıştır.

Kentsel dönüşüm politikaları ile 19. yüzyıldan günümüze Batı kentlerinde yaşanan fiziksel, sosyal, ekonomik ve çevresel problemlere çözüm üretilmeye çalışılmış ve birçok farklı müdahale biçimi kullanılmıştır. “Kentsel yenileme” (urban renewal, urban renovation), “kentsel yeniden canlandırma” (urban revitalization, urban rehabilitation), “kentsel yeniden yaratma” (urban regeneration), “kentsel yeniden doğuş” (urban renaissance), “kentsel yeniden geliştirme ya da imar” (urban redevelopment), “kentsel yeniden yapılandırma” (urban restructuring), “kentsel koruma” (urban conservation), “kentsel soylulaştırma” (urban gentrification) bu kavramlardan birkaçıdır. Bu kavramlar, tam örtüşmemekle birlikte, kentsel dönüşüm kavramının karşılığı olarak daha önce kullanılmış ve günümüzde de kullanılmaktadır (Keleş, 2004: 73).

Kentlerin zaman içerisinde yaşadığı ekonomik, sosyal ve fiziksel sorunlar neticesinde işlevlerini yerine getiremeyip eskiyen alanlarının topluma kazandırılması için yapılan uygulamalarda bu yöntemlerden yararlanıldığı görülmektedir. Yukarıda sıralanan kavramlar temelde aynı mantığa sahip olsalar da içerik olarak farklılar barındırmaktadır. Bu yüzden zamanla bazıları ön plana çıkarken bazılarının ilgi azalmaya başlamıştır.

1.6.1. Kentsel İyileştirme (Rehabilitation)

“Rehabilitation” kelimesinin Türkçe karşılığı TDK tarafından, iyileştirme olarak tanımlanmaktadır. Buna ek olarak sözlük anlamları arasında esenleştirme, ıslah etme, onarmada yer almaktadır.

Kentsel iyileştirme, özelliklerini kaybetmiş bir bölgenin tekrar işlevsel bir hale getirilmesi, konut alanlarına daha kaliteli ve yaşanabilir nitelikler kazandırılması olarak tanımlanabilmektedir (Keleş, 1980: 196). Bu nedenle kentsel iyileştirme, özelliklerini kaybetmeye başlamış olmakla beraber kendine has özelliklerini tamamen kaybetmemiş bölgelerin eski niteliklerine kavuşturulmasını ve bu özelliklere zarar veren unsurların bölgeden temizlenmesini amaçlamaktadır (Keleş, 2002: 431).

Kentsel iyileştirme yönteminin diğer yöntemlerden avantajlı olduğu şeklinde yorumlar bulunmaktadır. İyileştirmenin hem hak sahipleri hem kiracılar açısından karlı olduğu belirtilmektedir. Esenleştirme uygulamasından sonra, mevcut yerleşiklerin bölgede oturmaya devam etmesi, esenleştirme uygulamasını diğer projelerden ayıran en önemli özelliklerden biridir. Bu nedenle hak sahipleri bu uygulamada esas fayda sağlayan unsur olmaktadır. Bununla birlikte bu durum diğer projelere göre daha fazla sıkıntıyla karşılaşılmasına neden olmaktadır (Işıkkaya, 2008: 45).

Şenyapılı'ya göre (1998: 312), sağlıklılaştırma diğer tanımlara benzer bir şekilde, alt yapısal sorunların etkin yatırımlarla giderilmesidir. Bu yöntemin genellikle gecekondularında ve ruhsatı bulunmayan konutlarda uygulanmıştır. İslah imar uygulaması ile ruhsatsız olan konut alanlarında yaşayanların yapılaşma hakkı güvenceye alınarak yasal bir hale getirilmesidir. İslah-imar uygulamalarıyla amaçlanan gecekondularının düzenli bir konut alanlarına dönüştürmektir.

1.6.2. Kentsel Yenileme (Renewal)

Kentsel yenileme temelde üç amacı gerçekleştirmek için yapılmaktadır. Düşük gelirli bölgelerin ortadan kaldırılması, Bölgenin kentin geri kalan kesimleriyle ve çevre

kentlerle ticari faaliyetlerinin hızlandırılması için yenilenmesi ve yerel yönetimin imkanlarının artırılmasını sağlamak hedeflenmektedir (Keleş, 2013: 391).

Türkiye’de gerçekleştirilen kentsel dönüşüm uygulamalarına bakıldığında çoğunu kentsel yenileme uygulama şekli oluşturmaktadır. Kentsel yenileme yapılacak alanın binaları yıkılıp, yerine daha lüks konutlar yapılarak üst gelir gruplarına hitap eden kentsel alanlar yaratılmaktadır. Bu durum bölgenin taşıdığı çoğu özelliğinin değişerek yeni bir bölge yaratılması sonucunu doğurmaktadır.

1.6.3. Yeniden Canlandırma (Revitalization)

Binaların veya çeşitli yapıların zamanla özelliklerini yitirmesi, yapı dayanıklılığı olarak sağlam olarak görüle bile çeşitli nedenlerle ekonomik ömrünü tamamlamış olması dolayısıyla yeniden artı bir değer oluşturulması ortaya çıkan bir gereksinimdir (Keleş, 2013: 391).

Kentsel canlandırma uygulaması, fiziksel, ekonomik ya da sosyal açıdan çöküntü alanı haline gelmiş bir bölgenin, bu duruma gelmesine neden olan faktörlerden arındırılarak yeniden hayata döndürülmesidir. Kent merkezlerindeki aniden artan nüfus ve ekonomik dalgalanmalar sonucunda meydana gelen durumlarla bu alanların yerel kimlikleri de zedelenmektedir. Bu yüzden dolayı bu çöküntü alanlarının canlandırılarak bölgenin fiziksel, ekonomik ve sosyal bileşenlerinin iyileştirilmesi gerekmektedir. Böylelikle konut ve çevresel şartların kalitesinin artırılması, iş oranlarında artış ile suç oranlarının azaltılması, ticari bileşenler, toplum içinde daha yaşanabilir hizmet alanlarının yaratılması amaçlanmaktadır (Özden, 2008: 167).

Kentsel canlandırma uygulamalarının gerçekleştirildiği alanlarda yapıların işlevlerini gerek fiziksel gerek sosyal açıdan yitirmeleri sonucu bu müdahaleye ihtiyaç duyulmaktadır. Bir kentsel alan zamanla taşıdığı ekonomik, sosyal, fiziki v.b. özellikleri kaybedebilir, bu durumda canlandırma uygulamasıyla eski özelliklerine hatta daha iyi bir duruma dönüşmesi sağlanabilmektedir. Bu şekilde mevcut kentsel yaşam kalitesinde de iyileşme söz konusu olmaktadır. Bu uygulamaya örnek olarak, mevcut fiziki durum iyileştirilerek, trafik, alt yapı ve çevre düzenlemeleri yapılarak daha yaşanabilir, yaşam kalitesi eskiye göre daha iyi kentsel alanlar oluşturulabilmektedir.

1.6.4. Kentsel Koruma (Preservation-Conservation)

Kentsel koruma, kentin önemli yapılarını, tarihi varlıklarını ve doğal güzelliklerini gelecek nesillere aktarabilecek tedbirlerin alınmasını, her türlü tahrip edici ve yıpratıcı etkiden korunmasını ifade etmektedir (Keleş, 1998: 93). Bu nedenle, söz konusu varlıkların ve yapıların olduğu bölgede planlı hareket edilmesi ve kalabalık nüfustan ve olumsuz etkilerinden korunması gerekmektedir (Keleş, 2010: 373).

Başka bir tanımda ise koruma, günümüzde kentlerde hızla yaşanan değişim sürecinden, kent kültürünün, ekonomik canlılığının ve sosyal yapısının korunması ve mevcut yapının modern koşullarla entegre edilmesi, kent dokusunu zenginleştiren kültürel yapıların uygun maliyetle iyileştirilmesi olarak değerlendirilmektedir (Polat ve Dostoğlu, 2007:63).

1.6.5. Kentsel Rönesans

Avrupa konseyi tarafından, 20. Yüzyılın son çeyreğinde şehirlerin yeniden planlanması çalışmaları başlatılmıştır. Avrupa konseyi, kentlerin yıkılarak yeniden yapılması anlamına gelebilen “urban renewal” kavramını kullanmıştır. Bu kavramın tepkiyle karşılanması sonucunda isim değişikliğine gidilmiş ve kentsel rönesans kavramı doğmuştur. Kentsel rönesans, kentlerin toplumsal ve çevre ile ilgili yaşadığı sorunlara çözüm getirebilmek ve sorunlu alanların canlılığını koruyabilmesini hedeflemiştir. Bu amaçlarla Konsey tarafından sorunların çözümü ve kentsel yaşam kalitesinin artırılmasına yönelik bir takım önlemler ortaya konulmuştur (Özden, 2008: 53).

Rönesans uygulaması, büyük ve tarihi kentlerin kültür zenginliklerinin, yapılandırılmasını amaçlayan projeleri kapsamaktadır. Kentlerde kültürel varlıkların korunması ve bireylerin bunun bir parçası olarak görülmesi kavramın bir parçası olarak görülmektedir. Böylece kentsel yaşam kalitesi artmakta ve kent kültürü yeniden canlandırılmaktadır (Gürler, 2002: 18).

Kentsel Rönesans kavramı, kentsel alanlarda oluşan farklı boyutlardaki sorunların ortadan kaldırılması ile daha yaşanabilir bir çevre oluşturmayı amaçlaması yaşam kalitesinin artırılması açısından da önem taşımaktadır.

1.7. Soylulaştırma (Gentrification)

Soylulaştırma, dünyada ve ülkemizde son zamanlarda yaygın olarak kullanılmaya başlayan bir kavram olmakla birlikte farklı yaklaşımlarla tartışma alanları arasında yer almaktadır. Bu tartışmalar kapsamında soylulaştırma, kimileri tarafından kentsel dönüşümün uygulama yöntemi olarak ele alınırken, kimileri dönüşüm sürecinin sonucu olarak değerlendirmektedir. Yaygın görüş ise kentsel dönüşüm sürecinin bir sonucu olduğu şeklindedir. Bu nokta ise, dönüşüm süreci sonunda beklenen ve istenen bir sonuç mu yoksa beklenmeyen ve istenmeyen bir sonuç mu olduğu konusu ortaya çıkmaktadır. Hangi dönüşüm yöntemi uygulanmış olursa olsun doğru ekonomik ve sosyokültürel planlarla desteklenmediği takdirde soylulaştırmanın kaçınılmaz bir sonuç olacağı ortaya çıkmaktadır (Özden, 2016: 152). Soylulaştırma kavramına yönelik kuramsal tartışmalar ve konuyla ilgili ayrıntılı değerlendirmeler yapılmakla birlikte öncelikle kavramın ortaya çıkış süreci ve tanımlamaların yapılması bu noktada anlamalı olacaktır.

“Gentrification” kavramı ilk olarak 1964 yılında Ruth Glass’ın “London: Aspect of Change” adlı eserinde işçi mahallerinde yaşanan durum için kullanılmıştır. Glass’a göre orta ve üst sınıflar, işçilerin yaşadıkları konutları satın alarak bunların yerine yüksek standartlı konutlar yaptırmıştır. Eski, gösterişsiz ve müstakil olan evler değişerek/dönüşerek düzenli yapılı, pahalı ve gösterişli konutlar ortaya çıkmıştır ve mahallenin sosyal dokusunda bir değişim süreci yaşanmıştır. Glass bu değişim sonucunda ortaya çıkan tabloyu gentrification (soylulaştırma) olarak tanımlamıştır (Glass, aktaran Sönmez, 2014: 44). Soylulaştırma, Glass’dan sonra 1970 ve 1980’li yıllarda Hackworth tarafından “demir atma safhası” olarak tanımlanmıştır. 1990’larda ise soylulaştırma kavramı farklı kent ve mahallelerde gerçekleşen farklı uygulamaları anlatan bir olgu olarak kullanılmıştır (Smith, 2006:21). 2000’ler ve sonrasında soylulaştırma kavramı tüm dünyada ve ülkemizde yaygın hale gelerek birçok disiplin tarafından ele alınarak farklı açılardan tanımlanmaya ve değerlendirilmeye başlanmıştır.

Sözlük anlamı olarak “Gentrification” soylulaştırma anlamına gelmektedir. Soylulaştırma kavramının muadili olarak ilgili akademik çevrelerde zaman zaman “nezhleştirme”, “mutenalaştırma”, “seçkinleştirme” kavramları da kullanılmaktadır

(Özden, 2016: 152). Soylulaştırma kavramı üzerine birçok tanım yapılmıştır. Bunlar arasında bazıları şöyledir:

Şen'e (2006: 66)göre soylulaştırma; ihtiyaçları karşılamaktan uzaklaşmış ve yetersiz olarak değerlendirilen tarihi bölgelerde yürütülen inşa çalışmalarını kapsamaktadır. Bu durumda yapılacak olan çalışmalardan önce bölgede yaşayan düşük gelirli insanlar ile çalışma sonrası bölgeye yerleşmek isteyen yüksek gelirli insanların uyuşmazlıklar yaşaması beklenmektedir.

Soylulaştırma, düşük gelir grubuna dahil olan bireylerin yaşadığı ve gelişmemiş bölgelerin, daha üst gelir grubuna dahil bireyler tarafından, önceki sakinlerinin bölgeden uzaklaştırılmasıyla yaşanan bir işgal olarak da görülebilmektedir. Böylelikle ortaya çıkan yeni sınıflar ve gruplar, kent içinde sınıflandırmanın arttığı, büyük bir değişimin ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Uysal, 2006: 80)

Enlil'e göre (2000: 46), soylulaştırma kavramı ilk olarak 1970'li yıllarda konut alanlarının iyileştirilmesi için gerçekleşen bir nüfus değişimini belirtmek amacıyla kullanılmaya başlanmış olup, günümüzde ise farklı bir içeriğe ve anlama sahip olmuştur. Kentsel alanlara, soylulaştırma ile kapsamlı bir dönüşüm ve toplumsal süreç kazandırılmıştır. Ancak uygulanan bu yöntem sonucunda genellikle düşük gelirli kullanıcıların dışlandığı ve yaşadıkları bölgeyi terk etmek durumunda kaldığı görülmektedir.

Kentsel dönüşüm ile kent çeperlerinde bulunan yasadışı veya özelliklerini yitirmiş konutların dönüştürülmesi sağlanırken, kent merkezine daha yakın olan aynı özelliklerdeki konutların daha özel nitelikler gerektiren yöntemler ile dönüştürülmesi çabaları da kentsel soylulaştırma olarak adlandırılmaktadır (Sönmez, 2006: 122).

Kentsel soylulaştırma farklı görüşler tarafından da düşük gelirli insanların yaşam alanlarının zenginler tarafından ele geçirilmesi olarak yorumlanmaktadır. Bununla birlikte meydana gelen bir dönüşüm projesinin soylulaştırma sayılabilmesi için belirli şartların oluşması gerektiğinden bahsedilmektedir. Bu şartlar;

- Yüksek gelirli bireylerin, düşük gelirli bireylerin bölgelerine yerleşmesi sonucu sınıfsal ayrımın gerçekleşmesi,
- Yeni ve öncekinden farklı nitelikte yapılaşmanın öncekinin yerini alması,
- Yeni rantların meydana gelmesi ve gayrimenkul fiyatlarının yeniden oluşması şeklinde sıralanmaktadır (Warde, 1991: 225).

Soylulaştırmaya yönelik yapılan kuramsal tartışmaların iki grupta toplandığı görülmektedir. Bir kesim soylulaştırmayı neo-klasik anlayış çerçevesinde geleneksel yaklaşım ile açıklarken başka bir kesim konuyu eleştirel bakış açısıyla değerlendirmiştir. “Birinci gruptakiler, soylulaştırmayı doğal karşılıklı süreci olumlu bir bakış açısıyla incelemişlerdir. Bir başka kesim, eleştirel yaklaşımla insanların yerinden edilmeleri süreci üzerine yoğunlaşmıştır” (Kurtuluş, 2005: 133). Soylulaştırmayı açıklamaya yönelik kuramsal tartışmalar genel olarak değerlendirildiğinde yapılar, aktörlere, sosyo-ekonomik dinamiklere göre farklılıkların olduğu gözlenmektedir. Marksist kuramcılar sınıfsal analizlere ağırlık vererek soylulaştırma sürecini toplumsal değişimlerden etkilenen bir anlayışla ele almaktadırlar. Liberal kuramcılar ise toplumsal olarak değil bireylerin tek tek davranışları ve tercihleri doğrultusunda soylulaştırma sürecini açıklamaya çalışmışlardır.

Soylulaştırma kavramını açıklarken arz (üretim) ve talep (tüketim) yönüne vurgu yapan iki ayrı yaklaşım bulunmaktadır. Bu yaklaşımlardan arz yönüne vurgu yapanlara göre, zamanla kentsel alanlarda arsa değerlerinin değişmesi üzerine bu alanlara yatırımcıların dikkat çekmesi başlıca neden olarak gösterilmektedir. Bu durumu yani kent alanlarına sermayenin yönelmesini ilk kez 1979 yılında Smith, ‘rant açığı teorisi’ kapsamında açıklamıştır (Smith, 1979: 545). Smith’in teorisinde, işlevini yitiren alanlara kentsel yatırımlar yapılarak ortaya çıkartılan rant farkına el koymak isteyen sermaye tarafından bu alanlar orta ve üst gelir grubunun taleplerine göre cazip hale getirilmektedir. Kentsel dönüşümün gerçekleştirilebilmesi için, dönüşümden kaynaklanacak olan rantın, dönüşüm öncesi mevcut olan ranttan daha yüksek olması gerekmektedir. Kapitalizmin içerisinde olduğu kar ve kriz döngüsünün içinden çıkabilmek için yeni yatırım alanlarının ve kar imkanlarının ortaya çıkması gerekmektedir. Kent soylulaştırmasının en önemli motivasyon kaynaklarından bir tanesi de yapılaşmış alanlardan yeni rantlar meydana getirebilmek ve kar elde edebilmektir (Smith, 1996:6).

Soylulaştırma uygulamasının talep yönüne vurgu yapan yaklaşımlar, 1980’lerde batıda kapitalist sistemlerde meydana gelen yeni orta sınıfın tüketim anlayışları ve yaşam tarzları göz önünde bulundurarak açıklamaktadırlar. Bu yaklaşımla kent ve

çevresinde yaşayan beyaz yakalılar olarak anılan yeni orta sınıfın kentin merkezinde yer alan eski ve yıpranmış konutlara dönmesinde etkili rol oynamıştır. Soylulaştırmanın talep yönüne vurgu yapan feminist yazarlar bulunmaktadır. Feministlere göre, kadının ekonomik açıdan değişen durumuna göre konut alanı seçimi de farklılaşmıştır. Kariyer sahibi olan kadınların sayısı artmış ve özellikle çocuklu veya yalnız olanların konut seçimleri soylulaştırmayı hızlandırdığı görülmüştür (Rose, 1989: 120).

Günümüzde dünyanın birçok yerinde kentsel alanların soylulaştırıldığı görülmekle birlikte ilk örnekleri Londra'da (Hamnett, 2003, Akt.Yaslıkaya, 2017: 240) görülmüştür. Amerika'da 1950'lerden başlayarak yüzlerce kentin karakterini değiştirmiştir (Kennedy ve Leonard, 2001: 50). Türkiye'de ise, soylulaştırılan kent alanları yaygın olmakla birlikte ilk örnekleri, İstanbul'un Galata, Cihangir, Ortaköy, Balat ve Fener gibi tarihi ve eski dokuya sahip olan semtlerin de görülmüştür (İslam, 2006: 43-57, Yaslıkaya, 2017: 240). Bu semtlerin soylulaştırma açısından taşıdığı önem Şen tarafından yapılan değerlendirmede özellikle mimari ve fiziksel konumlarının cazibesi ile kent merkezi olmalarının getirdiği sosyal dinamizme bağlanmaktadır (Şen,2011: 10).

Ülkemizdeki soylulaştırma alanları ve yol açtığı durumlar noktasında birçok disiplin tarafından yapılan farklı çalışmaların olduğu görülmektedir. Bu çalışmalar kapsamında ele alınan konular ve yaklaşımlar Yaslıkaya (2017) tarafından genel olarak şöyle değerlendirmektedir; farklı disiplinlerce soylulaştırma konusu üzerine yapılan çalışmalar ve batıda yapılan ilk örnek çalışmalar kapsamında, soylulaştırılan kentsel alanlara veya bu alanların kent kimliklerine katkısından ziyade, yaşanan sürecin tamamlanmasıyla oluşan dışsal faydaya yönelik yaklaşımların benimsediği görülmektedir. Bu noktada yapılan çalışmaların sınıfsal ve mekânsal ayrışma ile bunun sonucunda ortaya çıkan sorunlar olan; yerinden etme, rant, mülkiyet sorunları ya da soylulaştırıcıların kimlikleri gibi başlıklar olduğu görülmektedir. Soylulaştırmanın bir itici güç olmadan kendiliğinden gerçekleşen örneklerine bakıldığında sosyo-kültüel ve ekonomik sonuçların çıkması doğal kabul edilen bir durumdur. Ancak son dönemlerde yapılan çalışmalarda belediyeler tarafından yürütülen kentsel dönüşüm uygulamaları ve soylulaştırılan kentsel alanlara yönelik de benzer yaklaşımların yapıldığı görülmektedir (Yaslıkaya, 2017: 240).

Soylulaştırma üzerine yapılan tüm tanımlar ve değerlendirmeler üzerinden yola çıkarak soylulaştırmanın sadece çeşitli sebeplerle belirlenen alanlara üst ve orta gelir gruplarının yerleşmesi ile eski nüfus grubunun yerini alarak yeni bir sosyal tabakanın oluşmasını sağlayan durum olarak değerlendirilmesi, içinde sorun alanları taşıyan bir yaklaşım olarak görülmektedir. Bu yaklaşım kapsamında alanda yaşayanlar ya da alandan gidenler değil alana yeni gelen nüfusun söz konusu olduğu görülmektedir. Oysa kentsel dönüşüm öncelikle alanda yaşayanlar ile onların yaşam kalitelerini artırmaya dönük uygulamaları ve sonuçları göz önünde bulundurularak yapılmalıdır. Bu durum Özden tarafından şöyle ele alınmaktadır: Eğer bir kentsel alanda yaşayan uzun zamandır oranın sakinleri ise ve varlıklarıyla o alanın sosyokültürel değerlerine katkı sağlıyorsa, yerinde dönüşüm doğru yöntemdir. Bu durumda sakinlerin dönüşüm sonrasında da burada yaşamalarına devam etmelerini sağlayacak kira denetimleri, gayrimenkul değerlerindeki artışın makul seviyelerle sınırlandırılması gibi önlemler alınması bir zorunluluktur. Bununla birlikte eğer alanda sirkülasyon şeklinde sürekli olarak “geçici” bir nüfusun varlığı durumunda, alan ve kimliğinin korunması açısından bir tehdit söz konusu olduğunda nüfus profiline değişmesi gerekir. Bu değişim yapılırken radikal bir yerinden etme şeklinde değil, denetimli bir yeniden yerleştirme politikası kapsamında gerçekleştirilmelidir (Özden, 2016, 156).

Sonuç olarak çoğu araştırmacının da belirttiği üzere, soylulaştırma ile alana yeni gelen nüfusun kimliğinin farklılaşması ve gelişmesi, kaliteli konut ve çevresinin yapılması, kentsel yaşam kalitesinin artması gibi birçok olumlu gelişmeyi beraberinde getirmektedir. Alandan giden nüfus açısından ise, yerinden edinme, yalnızlık, dışlanma, belirsiz yaşam şartlarına gitme gibi durumları beraberinde getirmektedir. Bu çerçevede soylulaştırma, çift taraflı olarak ele alınıp düşünülme zorunda olan bir süreçtir. Soylulaştırmayla yeni gelen nüfus ve değişen kentsel yaşam şartları ele alınırken, alanda yaşayanlar ve yerinden edilenler hususunda Özden'nin yukarıda belirttiği noktalar oldukça önem taşımaktadır.

Kentsel alanlarda soylulaştırma durumu yaygın olarak görülmekle birlikte, bir de bu sürecin tam tersine neden olan bir durumda söz konusu olmaktadır. Soylulaştırmanın tersi olarak nitelendirilebilecek kavram “süzülme”dir. Süzülme kavramı, Kentbilim Terimleri Sözlüğü'nde, kimi ailelerin oturdukları konutları türlü nedenlerle bırakıp gitmeleri sonucunda, konutların, daha aşağı gelir dilimlerindeki ailelerce

paylaşılması ve bu süreç içinde kentlerde konutların sürekli el değiştirmekte olduğunu varsayan kentbilim kuramı (Keleş, 1998: 112) olarak tanımlanmıştır.

1.8. Dünyada Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Süreci

Tüm dünyada kentsel dönüşüm sürecine bakıldığında, her dönemin ekonomik, toplumsal, politik ve fiziksel koşullarının etkili olduğu görülmektedir. Bu yüzden kentlerin uğradığı değişim ve dönüşüm koşulların etkisiyle şekillenmekte, sürecin kendine has özellikleri kentlere de yansımaktadır. Özellikle eskiyen yapıların olduğu bölgelerin tekrar eski özelliklerine kavuşturulması, sosyal yapının zarar görmesinin önüne geçilebilmesi ve bu bölgelerin ekonomik canlılık kazanabilmesi için kentsel dönüşüm uygulamaları tüm dünyada önemli hale gelmektedir.

Günümüzdeki anlamıyla kentsel dönüşüm olgusunun özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası yaygınlaşmaya başladığı görülmektedir. Bunun öncesinde Sanayi Devrimiyle başlayan göç sürecinde kentlerde değişim ve dönüşümü gerektiren durumlar söz konusu olmuştur.

1850'lerde Avrupa'nın ve Kuzey Amerika'nın çeşitli kentlerine, özellikle kırsal kesimlerden yoğun göçlerin gerçekleştiği kentlerde göç sonucu artan nüfusun etkisinin başta yerleşim sorunları olmak üzere, sağlık, sosyal ve ekonomik sorunlar oluşmaya başlamıştır. Kentlerde oluşan bu sorunların ciddi anlamda bozulmalara ve yıkılmalara yol açmıştır. 19. yy sonlarına doğru da sanayileşmenin yaşandığı kentlerde kentsel dönüşümü gerektiren izler belirginleşmeye başlamıştır. Sanayi bölgelerine farklı alanlardan gelen göçler sağlıksız yaşam koşullarının oluşmasına neden olmuş, olumsuz yaşam koşullarının iyileştirilmesi için bu bölgelerde projeler üretilmesine ve yasal düzenlemeler yapılmasına neden olmuştur. İkinci Dünya Savaşının ardından ise Keynesçi refah politikalar ve Fordist ekonomik sistem çerçevesinde şekillenen kentlerde kentsel dönüşüm planları ve uygulamaları Avrupa'nın yenilenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir (Sönmez, 2005:16). Kent planlarının artan önemi ile kentlerin değişim ve dönüşümü daha bilinci bir zemine oturduğu görülmektedir.

Dünya'da kentsel dönüşüm uygulamalarının ilk olarak 1910'larda sanayileşme sonrasında kentlerde yaşanan konut sorunu gibi sorunlarının giderilmesi için güzel

kentler yaklaşımıyla başlayıp, 1920'lerde modern kentler oluşturma anlayışı kazanırken, 1930'larda ise, tarihi mirasın korunması hedeflerine yer verilmiştir. Başka bir deyişle, savaş öncesi dönemde kentlerin yenilenmesi kentsel dönüşüm hedefiyken savaş sonrasında ise, kentsel dönüşüm uygulamalarının amacı kentlerin eski haline getirilmesi ve sosyal politikalara ağırlık verilmesi şeklindedir. 1950'lerde ise, kapitalist özellik taşıyan sanayi sürecinin başlamasıyla tekrar yenileme uygulamalarına ağırlık verilirken, 1960'lara gelindiğinde kentlerin ve tarihi yapıların korunması anlayışı hakim olmuştur. 1970'ler kentlerin boş alanlarının geliştirilmesi ve turizm sektörünün iyileştirilmesi hedefleriyle daha çok canlandırma anlayışı tercih edilmiştir. 1980'li yıllarda gerçekleştirilen kentsel dönüşüm uygulamalarında küreselleşme akımın etkili olduğu bunun toplumsal yaşam tarzlarına yansımaları sonucu kentlerde yenileşme anlayışı hakim olmuştur. 1990'larda küreselleşme akımın izleri devam etmiş, kentlerde artan rekabetle yaygınlaşan kentlerin pazarlanması anlayışı dönüşüm uygulamalarını şekillendirmiştir. (Gürler, 2002: 50-52).

Bugün dünyada kentsel dönüşüm uygulamalarının yaygın olan amacı, kentlerin küresel anlamda yeniden tanımlanması ve yarışabilirliğinin sağlanması ihtiyacı, dönüşüm alanlarındaki nüfus sorunlarını çözmek değil, dönüşüm uygulamasında kullanılacak araziye en iyi şekilde ranta dönüştürüp bundan pay almaktır (Dündar, 2003: 67).

Kentsel dönüşüm gelişim aşamasında değişen politikalar ve toplumsal süreçlere göre uygulama şekilleri de değişmiştir. Tarihsel süreç içerisinde değişen politikalara göre yapılan uygulamalar dönüşümün izlediği aşamaları ve bugün gelinen noktayı anlamak açısından önemlidir. Bu bağlamda, kentsel dönüşüm ve gelişim sürecine ilişkin kısa bir tarihsel analiz şu şekilde sunulmaktadır:

Tablo 1: Kentsel Dönüşüm Yapılanmasının Evrimi

Dönem Politika Türü	1950'ler Yeniden İnşa Etme	1960'lar Yeniden Canlandırma	1970'ler Yenileme	1980'ler Yeniden Geliştirme	1990 Sonrası Yeniden Üretim
Temel Strateji Ve Yöneliş	Köhn alanların genellikle mastır plana dayalı olarak yeniden inşası, genişlemesi, banliyölerin büyümesi	1950'lerin anlayışının devam etmesi, banliyölerin büyümesi, ilk esenleştirme çabaları	Yenileme ve semt projelerinde yoğunlaşma, yakın çevre gelişimlerinde devam	Birçok temel gelişim ve yeniden gelişim projeleri, kent dışı projeleri	Politika ve uygulamalar da daha etraflı yaklaşımlara yöneliş, bütünleşmiş eğitime daha fazla önem
Temel Aktörler Ve Finansman Sahipleri	Merkezi ve yerel hükümet, özel sektör gelişimcileri ve müteahhitler	Kamu ve özel sektör arasında denge sağlamaya yöneliş	Özel sektörün artan rolü ve yerel yöntemlerde desantralizasyon	Özel sektöre ve uzman birimlere önem verilmesi, artan ortaklıklar	Ortakların hakimiyeti
Eylemin Alansal Boyutu	Yerel ve mevzi düzeyin vurgulanışı	Eylemlerde bölgesel düzeyin ortaya çıkışı	Önce bölgesel ve yerel düzey, sonra yerel düzeyin öne çıkışı	1980 başlarında mevzi ölçekte, ardından yerel ölçekte yoğunlaşma	Stratejik perspektifin yeniden sunumu bölgesel eylemlerin gelişimi
Ekonomik Odak	Az miktarda özel sektör yatırımı, genelde kamu sektörü yatırımları	Özel sektörün artan önemi	Kamunun zorunlu kaynakları ve özel yatırımlarda artışlar	Seçici kamu fonları ile özel sektörün hakimiyeti	Kamu, özel sektör ve gönüllü fonlar arasında giderek artan/değişen denge
Sosyal İçerik	Konut ve yaşam standartlarının iyileştirilmesi	Sosyal koşulların ve refahın geliştirilmesi	Toplumsal temelli eylemler ve artan yetkiler	Son derece seçici devlet desteği ile toplumun kendi işini kendi görmesi	Toplumun rolünün önem kazanması
Fiziksel Durum	İç bölgelerin ve yakın çevre gelişimlerinin tekrar önem kazanması	Mevcut alanların, 1950'lerin esenleştirme eylemleri paralelinde iyileştirilmesi	Köhn kentsel alanların yaygın olarak yenilenmesi	Yerine geçme yeni gelişim temel projelerinin hazırlanması	1980'lerden daha mütevazı koruma
Çevresel Yaklaşım	Peyzaj ve yeşillendirme	Seçici İyileştirmeler	Yeni buluşlarla yapılan çevresel iyileştirmeler	Daha geniş açılı çevresel yaklaşımlar	Geniş kapsamlı sürdürülebilir çevre fikrinin sunumu

Kaynak: Roberts P., 2000. The Evolution, Definition and Purpose of Urban Regeneration A Handbook, ed. By. Roberts p. Ve Syke H., Sage Publications, London, s. 9-19, Akt. Özden, 2016: 63).

1.8.1. Avrupa’da Kentsel Dönüşüm Gelişim Süreci

Avrupa’da ortaya çıkan ve gelişen kentsel dönüşümün, hem uygulama hem de akademik açıdan tüm dünyaya katkı sağlamıştır. Başlangıçta II. Dünya Savaşı sonrasında tahrip olan ve yıkılan kentsel alanların yenilenmesi, ekonomik çöküntü yaşayan alanların canlandırılması gerekliliği, tahrip olan zengin kültür mirasının onarılması, kentsel yenileme kavramının öneminin ortaya çıkmasını sağlamış bu sayede konu ilgili çevrelerde etraflıca tartışılmaya başlamıştır (Özden, 2016: 51). Bu yüzden Avrupa’nın kentsel dönüşüm süreci ve yaşanan gelişmeleri, konunun yaygınlaşması, diğer ülkeler açısından da örnek oluşturması nedeniyle ele almak yerinde olacaktır.

Kentsel dönüşüm, 19 yüzyıl tüm Avrupa’da özellikle de büyük kentlerinde karşılaşılan ekonomik, sosyal ve sağlık problemleri, işçi sınıfını ve yaşam koşullarını olumsuz olarak etkilemekteydi. Bu koşullar sanayileşmenin kentlerde yarattığı durumların sonucundan kaynaklanmaktaydı. Kentlerde meydana gelen bu olumsuzluklar düşünürleri ve mimarları etkilemiş, mevcut sorunların çözülerek daha yaşanabilir kentlerin oluşturulması gerekliliği fikri yaygınlaşmaya başlanmıştır. Bu durum en belirgin şekilde İngiltere’nin Manchester ve Liverpool gibi sanayileşmiş kentlerinde görülmeye başlanmış, işçi sınıfının yaşam koşulları oldukça alt seviyelere düşmüş bulunmaktaydı (Şahin, 2003: 91).

19. yüzyılın ikinci yarısında kentsel dönüşümün Avrupa’daki görünümü kentlerin yıkılıp yeniden yapılması niteliği taşıyan kentsel yenileme yaklaşımıydı. Özellikle kentsel büyüme hareketi bunu gerekli kılmıştır. Bu durum “İngiltere’de kent ve sosyal konut politikalarının ihdası ve kamu öncülüğünde sıhhileştirme konulu projelerin gerçekleştirilmesine neden olmuştur. Fransa’da ise Haussman Operasyonları (1851-1873) denilen uygulamalarla yeniden yapma ve geniş çaplı kamulaştırma şeklinde kentsel yenileme stratejisi benimsenmiştir. (Gürler, 2002: 48). Ayrıca aynı dönemde düşünce dünyasında gelişen “Park Hareketi”, kentlerin iyileştirilme uygulamalarına öncülük ederek kentlerin sağlıklı ve yaşanabilir olmasını amaçlamıştır. Park hareketi yaklaşımıyla yapılan uygulamaların bir diğer temel amacı kente doğayı getirmektir (Duru ve Alkan, 2002:107-122). Sonrasında bu

yaklaşımına diğer düşünürlerin katkıları hareketin büyüyerek “Modernist Hareket”e dönüşmesine ve yaygınlaşmasına neden olmuştur.

20. yy’ın ilk yarısına gelindiğinde kentlerdeki yenileme stratejilerine yeni yaklaşımlar ve gelişmeler eklenmiştir. Bunların en dikkat çekenleri İngiltere’de ‘Bahçe Kent Hareketi’, ‘Yeni Kentler Hareketi’ ve ‘Modernist Hareketi’dir. 1930’da CIAM’ın Atina Sözleşmesi’nde belirtilen temel ilkelere göre, günümüz şartlarında bir kentin yaşanabilir yeterli, temiz ve sağlıklı doğal alanlara sahip olması, mevcutalarını yenilenerek yeni bir kentsel alan oluşturulmalıdır. Oluşturulan bu kentlerin yapısal işlevleri ile taşıt ve yaya trafiği birbirinden ayrılmalıdır. Modernist Hareket’in doğuşundan itibaren, Avrupa’da birçok kentte özellikle Paris’te yıkımlar yapılarak yeni alanlar, Modernist planlama ve tasarım ilkeleri doğrultusunda yeniden geliştirilmiştir (Akkar, 2006:31).

Kentsel dönüşüm yaklaşımın dönüm noktası İkinci Dünya Savaşı ve savaş sonucunda yıkılıp tanınmaz hale gelen kentlerin değişimi olmuştur. Savaşın izlerini kapatmak için büyük çaplı kentsel yenileme uygulamalarının zorunluluğu söz konusu olmuştur. Kentlerin yeniden inşa edilme süreci başlamış, yıkılan konutların yerine halkın konut ihtiyacının karşılayacak yeni konutlar yapılmaya başlanmıştır. Ancak savaşın diğer bir boyutu olan ekonomik çöküntü kentlere de yansıyor devletlerin karşılayamadığı konut ihtiyacının, halkın kendisi tarafından giderilme çabası sefalet yuvaları olarak adlandırılan ‘slum’³ların yaygınlaşmasına neden olmuştur. Bu durum kötü konut ve sağlıksız barınma koşullarının kentler ve çevresine hakim olmaya başlamıştır.

1950’lerde Avrupa ülkelerinde kentsel dönüşüm için yapılan uygulamaların başında yoksulluk yuvalarının temizlenmesi gelmektedir. Bu anlayışla arazi temizleme uygulaması ile bütün bir kent alanının yıkılıp yeniden bir kent dokusunun oluşturulması, inşa edilmesi, caddelerin ve trafik ağının tekrar düzenlenmesi gibi uygulamalar yer alıyordu. 1960’larda bu anlayış tarihi değerlerin korunması fikriyle değişmeye başlamıştır. Bu yılların sonunda özel sektör yatırımlarının konutlarının

³ Yoksulluk yuvaları(slum), İngiltere, Almanya, Fransa ve Amerika gibi ülkelerin ana kentlerinde ve özellikle bu kentlerin öteklerindeki çöküntü alanlarında yaşayan dar gelirli, yoksul sınıfın barındığı yerleşim yerleridir. Yoksulluk veya sefalet yuvaları çoğu zaman az gelişmiş ülkelerin gecekondularına benzetilir (Keleş, 2014: 417).

rehabilitasyonlarına yönelmesi bazı ülkelerde yasal tedbirlerin alınması yol açmıştır. 1970’lerde ise, yoksulluk yuvalarının temizlenmesi amaçlı kentsel yenileme uygulamalarında yöre sakinleriyle birlikte politikaların hazırlanması anlayışı benimsenerek, kentsel dönüşüm uygulamaları kapsamında anlamlı düzeyde katılımın sağlandığı bu yıllara denk gelmektedir (Özden, 2016: 58).

1980’li yıllara gelindiğinde kentsel yenileme ve dönüşüm uygulamalarında izlenen politikaların daha çok kentlerin fiziksel boyutunu kapsadığı ancak kentin ekonomik ve sosyal unsurları da barındırdığı, bu yüzden kentlerin yenilenmesinin de kapsamlı olarak ele alınması yaklaşımı benimsenmeye başlamıştır. Bu bağlamda kentin sorunlarının çözümünde ve yenilenmesinde birçok unsur bir arada değerlendirilerek yapılacak uygulamaların daha sağlıklı sonuçlara yol açacağı yaklaşımı söz konusu olmuştur. Bu durum ülkeler açısından irdelenerek ciddi adımlar atılmasına neden olmuş ve bir kampanyanın yürütülmesi için çalışmalar başlamıştır.

1981 yılında “Avrupa Kentsel Yenileşme Kampanyası” (European Campaign for Urban Renaissance) mevcut kültürel değerlerin korunarak yeniden yaşama döndürülmesi (revitalization) yoluyla yeniden yararlanmada kentli halkın, yaşadığı kentsel çevrenin iyileştirilmesine bilinçli katılımını sağlanması ve kentlerin tekdüze hale gelmesini engellemek için kentlerin kimliklerini korumanın hedeflenmektedir (Üstün, 2014: 16). Kampanyanın diğer amaçları ise şu şekilde ifade edilebilir:

- “Kentlerde yaşam koşullarının geliştirilmesi,
- Kentsel alanlarda yaşamın iyileştirilmesi için mevcut yasalara yenilerinin eklenmesi
- Kentlerde mevcut olan ve gelecekte var olacak rollerin belirlenmesi
- Kentteki sorunlara ilişkin teknik ve idari çözümlerin geliştirilmesi” (Özden, 2016: 59).

Kampanyanın ardından tüm Avrupa’da kentlerin yeniden yapılandırılmasına ilişkin bilimsel çalışmalar başlamış ve bu konuyu ele alan farklı disiplinler benzer amaçlarla bir araya gelmiştir.

1990’lı yıllara gelindiğinde Avrupa Topluluğu Komisyonu (CEC) tarafından kentsel çevrenin ele alındığı bir rapor olan “Yeşil Rapor”u (Green Paper) ile Batı Avrupa’nın kent planlama konusundaki hedefleri belirlenmiştir. 1993’te söz konusu rapor tekrar

düzenlenerek “Kent Merkezleri ve Perakende Ticaretin Gelişimi” başlığıyla yeniden yayınlanmıştır (Üstün, 2014: 17).

Bu konuda yapılan bir diğer önemli gelişme ise Avrupa Konseyi'nin 1992 yılında kabul ettiği “Avrupa Kentsel Şartı”dır. Kentsel dönüşüm uygulamaları için yeni bir bakış açısı getiren şartla, kentsel gelişmelerin niteliksel özellikleriyle yaşam kalitesinin doğrudan ilgili olduğu ifade edilmektedir. Şehirlerin fiziki formu, özellikle mahalle ortamındaki konutların yapısı ve özellikleri, yüksek kaliteli bir kentsel çevrenin geliştirilmesinde kilit rol oynamaktadır (Avrupa Kentsel Şartı, 1992).

Kentin gelişimi ve yenilenmesi konusunda yapılan bir diğer çalışma Avrupa Yerleşim Araştırmaları Ağı (European Network for Housing Research-ENHR) dır. 1993'te Budapeşte'de düzenlenen konferansta kentsel alanların yenilenmesi ve eski konutların iyileştirilmesi için çalışan grubunda kentsel yenileme çabalarına önemli katkıları bulunmuştur (Özden, 2016: 61-62).

2000 ve sonrası dönemde Avrupa'nın kentsel gelişim süreci ele alındığında giderek daha fazla toplum odaklı dönüşüm uygulamalarının olduğu görülmektedir. Seksen sonrası özel sektörün rolü artarak devam etmekle birlikte, yerel yönetimlerin rolü de izlenen yenileme politikalarında oldukça etkinleştirilmiştir. “Bu dönemin bir diğer özelliği olan küresel sermayenin baskıları, tarihi özelliği yüksek olan Avrupa Kentlerini olumsuz olarak etkilemiştir. Londra gibi tarihi kentler sermayenin talepleri doğrultusunda siluetlerini hızla değiştirme süreci yaşamıştır. Değişen ve oldukça ilerleyen teknoloji de kent mekanlarının yenilenmesinde etkin rol oynayarak, kentlerin mekan teknoloji endeksli olarak şekillenmesine yol açmıştır (Özden, 2016: 62).

1.8.2 Amerika'da Kentsel Dönüşüm Süreci ve Gelişimi

ABD'de kentsel dönüşüm süreci ve buna ilişkin yapılan politikalar Avrupa'dakilerden farkı bir boyutta ilerlemiştir. Amerika'nın kentlerinin dönüşümünün gerçekleştirildiği tarihi süreç ele alındığında on temel olayın olduğu görülmektedir. Bu sürecin ve olayların başında 1847'de başlayan yoğun göç, 1885'te çelik konstrüksiyonlu gökdelenlerin kentlere girişi, 1886'da elektrikli tramvayın

icadı, 1893'te Kolombiyalıların etkisi, 1908'de yaygın otomobil kullanımına geçiş, 1916'da New York kentinin Fonlama Yasası'nın kabulü, 1929'da borsanın iflasi, 1940-1945'te İkinci Dünya Savaşı, 1950 sonrasında "Soğuk Savaş" ve 1958'de jet uçaklarına geçiş (Özden, 2016: 66). Yüzyıllık süreç içerisinde Amerika'nın yaşadığı bu değişim kentlerin şekillenmesinde ve bu yönde yapılan politikalarda etkili olmuştur.

20.yy başlarında yeni enerji kaynağı petrolün kullanılmaya başlanmasıyla birlikte yeni ve güçlü makineler yapılmaya başlanmıştır. Ulaşımında petrol ve türevleriyle çalışan araçlar yaygınlaşmaya başlayarak karada ford otomobilleri havada ise uçaklar kullanılmaya başlanmıştır. Bu durum kentlerde yer seçimini etkileyerek kentlerin giderek büyümesine yol açtı. Sanayi devriminin yarattığı hammadde ve pazar ihtiyacı sömürgeci devletlerin karşı karşıya gelmesine ve bu sürecin Birinci Dünya Savaşıyla sonuçlanmasına neden olmuştur (Özden, 2016:54). Savaş sonra kentler yıkılıp tahrip edilmiştir. Ancak kentlerde fordist ekonomi sistemi doğrultusunda modern endüstriyel gelişme süreci yaygınlaşarak devam etti. Bu dönem ayrıca politikalarda bağımsızlık anlayışının yaygınlaşmasıyla ulus-devlet tipinde kentleşme yaygınlaşmaya başlamıştır (Gürler, 2002:48).

Birinci Dünya Savaşının ardından ABD'de kentsel dönüşümün programlar halinde ortaya çıktığı görülmektedir. Savaş sonrasında yerel hizmetlerde sorunlar yaşanması ve insanların yoksulluğu hükümetin duruma müdahale etmesine neden oldu. Bu anlamda yapılan programlar, yerel yönetim ve özel sektör ortaklığı aracılığı ile yürütülmekte federal yönetimde destek sağlamaktaydı. Özellikle yeni yapılan inşaatlar özel sektör eline bırakılırken arazinin temizlenmesi kamu idarelerince yapılmaktaydı. Yapılan dönüşüm programlarının amaçları arasında düşük gelir grupların konut koşullarının iyileştirilmesi yer almakla birlikte, yoksulluk yuvalarının da içinde olduğu alanlara alveriş merkezleri, ofis yapıları ve eğlence ve kültür merkezlerinin yapılması olmuştur. Bu durumun, kentlerin yenilenmesi ve gelişmesi açısından olumlu yanları olmakla birlikte, yoksul halkın yerinden edilmesi gibi olumsuz yönlerini de barındırmaktaydı. Yoksul kesimin çoğunu siyahların oluşturması yapılan çalışmaların "siyahları yerinden etme hareketi" şeklinde değerlendirilip olumsuz bir algıya sebep oldu. Bu bağlamda programın sonucu, siyahların ötelenip izole ve homojen gruplar olarak azınlık bölgelerine sürülmesi

olarak tezahür etmiştir (Göksu, 2005: 10-11). Bu duruma ilişkin en iyi örneklerden birisine Baltimore'un dönüşüm hikayesi verilebilir. 1950'lerde ülkenin en büyük kentleri arasında yer alan Baltimore, banliyolesme eğilimi göstermiş ve kentte ekonomik sorunlar oluşmaya başlamıştır. Banliyolere doğru yaşanan bu saçaklanma süreci, Amerikan politikacılar başta olmak üzere, kent plancıları ve çevrebilimciler açısından olumsuz gelişmeler olarak değerlendirilmekte ve ırk ayrımcılığı, izole edilmiş yaşamlar, çeşitli hastalıklar ile yolsuzluk ve işsizlik gibi problemlerin oluşmaya başladığı belirtilmiştir (Özden, 2016: 66-69).

1960'lı yıllarda yapılan kentsel dönüşüm politikalarında yoksulluk yuvalarının kaldırılması, ekonominin geliştirilmesi gibi sosyal sorunlara yer verilmiştir. Bu anlamda Johnson'ın "Refah Toplumu" adlı çalışmasıyla toplumun yoksul kesiminin sosyal olanaklarının geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bu konuda gelişme sağlamak amacıyla 1965'te Konut ve Kentsel Gelişim Departmanı kurulmuş, modern kentler projesi başlatılmış ve bu sayede kent merkezlerinin çöküntü haline gelmesi, yoksulluğun önlenmesi gibi konularda federal hükümetin desteği alınmıştır. Proje çerçevesinde kent merkezleri ve çevreleri için yeni planlar hazırlanarak kentsel yenileme ve canlandırma gündeme alınmıştır. 1976 yılında ise, Model Arazi Gelişim Kanunu (Model Land Development Code) çıkarılarak, sosyal ve ekonomik öğeler bu kanunla planlamanın bir parçası olarak kabul edilmiştir (Üstün, 2014: 24).

1980'lerde ABD'nin metropoliten alanlarının yoğunluğu azalırken, banliyölerin yoğunluğu ve önemi artmıştır, şöyle ki, 1985-1990 yılları arasında kent merkezleri 3,7 milyon göç verirken banliyöler 8,3 milyon nüfus göç almıştır. Buna bağlı olarak kent merkezlerinde yaşanan iş ve işgücü kaybı ekonomiyi de olumsuz olarak etkilemiştir. Etnik gruplarında sürece katılması, kentsel çöküntülerin yaşanmasına neden olmuştur (Özden, 2016: 69). 1977-1981 yılları arasında, kentsel alanların canlandırılması ticari bir strateji olarak değerlendirilmiş özel sektöre çeşitli teşvikler önerilerek kent merkezlerine yatırım yapmaları sağlanmıştır. Federal hükümet tarafından da kentlere çeşitli yardımlar verilerek iş imkanlarının artırılması amaçlansa da, yapılan yardımlar kentsel alanların fiziksel olarak iyileştirilmesine katkı sağlamış, sosyal sorunların giderilmesinde çok başarılı olunmamıştır. 1990'lı yıllarda da Kentsel alanların sorunları artarak devam etmiştir. Bu dönem de yer alan Clinton yönetimi ise kentsel problemlerin çözülmesi milli bir problem olarak

değerlendirip çeşitli politikalar benimsemiştir. Bu politikalarla yatırım bölgeleri (Atlanta, Chicago, Baltimore, Detroit, New York, Philadelphia, Los Angeles, Cleveland) belirlenmiş, bu bölgelere federal yardımlar sağlanarak ve kent merkezlerinde eğitim ve sağlık imkanlarının artırılması, suç oranının azaltılması amaçlanmıştır (Üstün, 2014: 24-25).

21.yüzyılda ABD’de kentsel dönüşüm uygulamalarında izlenen politikalar kentlerin rekabetinin artan önemi üzerine oluşturulmuştur. Amerika’daki mimarlar kentlerin önemini artırmak için özellikle Kuzey Amerika kentlerinin Londra, Frankfurt, Tokyo gibi kentlerle yarışabilmesi için bu doğrultuda çaba göstermişlerdir (Üstün, 2014: 27).

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE KENTSEL DÖNÜŞÜM

2.1. Türkiye'de Kentleşme ve Kentsel Dönüşüm

Kentsel dönüşüm kavramının ilk kez Batı kentlerinin sosyoekonomik olarak geride kalmış bölgelerinde uygulamaya konulduğu görülmektedir. Çoğunlukla, ekonomik olarak alt seviyede bulunan ve kentle kaynaşmamış bireylerinin yaşadığı yerlerde uygulanmıştır. Burada amaçlanan kentin ekonomik yönden kalkınmasıdır. Bu uygulamalardan edinilen tecrübeler, toplumların kendi yapılarına göre değişikliğe uğramıştır. Bununla birlikte Türkiye'de kentsel dönüşüm uygulamaları sistematik bir şekilde değil de günlük olaylara göre değişen bir şekilde yürütülmüştür (Ataöv ve Osmay, 2007: 441).

Batı deneyimindeki kentleşme ve dönüşüm dinamiklerinin Türkiye'ye uyarlanamamasın birçok nedeni bulunmakla birlikte temelinde ülkemizin kendine özgü kentsel sorunlarının yer aldığı hususu yatmaktadır. Türkiye birçok medeniyete ev sahipliği yapan geçmişiyle birlikte zengin kültürel mirasa sahiptir. Geçmişten günümüze birçok alanda sosyokültürel, ekonomik, ve siyasal faktörlerin etkisiyle kentsel alanlarında çeşitli değişimler yaşanmış ve yaşanmaktadır. Ülkemizin sahip olduğu kendine özgü, sosyal, fiziksel, ekonomik, siyasi ve yasal kimlikler kentlerin değişiminde ve gelişiminde birçok ülkeden daha farklı ve karmaşık bir ortamda gerçekleşmesine neden olmaktadır. Bundan dolayı kentlerde dönüşümü gerekli kılan sebeplerin ve gerekçelerin neler olduğunun da odaya konulması bu noktada anlamlı olacaktır.

Ülkemizde kentsel dönüşümü zorunlu kılan kentsel sorunlar genellikle dört unsur altında toplanmaktadır. Bu unsurlar; göç, kaçak ve düzensiz şehirleşme, özelliğini yitirmiş konutlar ve süzülme ile çeşitli doğal afetlere karşı dayanıklılığı artırma çabaları olarak sıralanabilmektedir (Özden, 2016: 236).

Ülkemizin en önemli kentleşme sorunlarının başında göç gelmektedir. Bu durum birçok sorunun oluşmasına ve derinleşmesine kaynaklık etme özelliği taşımaktadır. 1950'li yıllarda başlayan göç sürecinin altında birçok neden yatmakla birlikte

temelde ekonomik ve siyasi nedenler vardır. Tarımda makineleşmeyle birlikte kırsal kesimden kentsel alanlara doğru hızlı bir göç akımı başlamış ve kentsel mekanlarda beklenmedik bir nüfus patlaması yaşanmıştır. Sanayileşmeyle birlikte işçi sınıfının yaratılması kentlerde bu sınıfın birikmesine ve gecekondu alanlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Ülkemizde kentleşmenin sanayileşmeyle yakından ilgili olmasına karşın, sanayileşmeye paralel olmayın ve sanayileşmeden kaynaklanan ihtiyaçlara uygun olmayan bir özellik taşıdığı görülmektedir (İşbir, 1986, 30). Bunun sonucu olarak düzensiz ve sağlıksız kentlerin ortaya çıktığı görülmekte, birkaç kent diğer tüm kentlerden daha fazla büyüyerek kentsel hizmetlerin dengesizliğine yetmemesine neden olmaktadır (Es ve Ateş, 2004: 223).

Türkiye’de 1950’lerden itibaren yaşanmaya başlayan kentleşme sürecinin, kademeli olarak değil, direkt köylerden büyük kentlere yaşanan göçler ile gerçekleştiği görülmektedir. Ülkemizde göç en küçük yerleşim biriminden en büyük kente doğrudan gidilmesi ve yerleşilmesi şeklinde gerçekleşmektedir. Bu durum bir kentin aşırı büyümesine, kapasitesinin gelen nüfusu karşılanmakta zorlanmasına ve buna bağlı olarak birçok sorunun oluşmasına neden olmaktadır. Özellikle kent merkezlerinde bu sorunların fiziksel yansıması görülmekte ve düzensiz kentsel alanlar oluşturmaktadır (Özden, 2016: 237). Bu durum kentlerde bozulmalara, çarpık ve sağlıksız yapılaşmaya özellikle gecekonduların yaygınlaşmasına neden olmuştur.

Kırsal kesimden kentlere yapılan yoğun göçlerle birlikte yaygınlaşan en ciddi kentleşme sorunlarının başında gecekondu sorunu gelmektedir. Gecekondu, kanunlara aykırı olarak, genellikle dışarıdan kente göç eden bireyler tarafından alt yapı ve üst yapı hizmetlerinden yoksun bir şekilde oluşturulan barınma alanlarıdır (Çakır, 2011: 213). Çarpık ve sağlıksız yapılaşmanın bir ürünü olan gecekondu olgusu iktisadi, fiziksel, sosyal ve kültürel olarak farklı sorunları içinde barındırmaktadır (Es ve Ateş, 2004: 222).

Türkiye’de yaşanan en büyük sorunlar arasında kentleşme ile birlikte gelen sorunlar yer almaktadır. Kaçak yapılaşma beraberinde sağlıksız yaşam koşullarını da beraber getirmektedir. Sosyal ve ekonomik sorunlar ağırlığını korumaktadır. Bu duruma plansız şehirleşme, kontrolsüz göç, ekonomik sorunlar gibi durumların neden olduğu

görülebilmektedir. Bu nedenle Türkiye’de kentsel dönüşümün amaçları arasında sosyal, ekonomik ve asayiş gibi unsurlar yer almaktadır (Yasin, 2005: 135).

Yukarıda, ülkemizde kentleşme sürecini ve hızını etkileyen unsurlar ele alınan tüm bu unsurlar kentsel dönüşümün gerçekleşme nedenleri arasında yer almaktadır. Ancak ülkemizde kentsel dönüşümün asıl çıkış noktasının ise deprem kaynaklı olduğu görülmektedir.

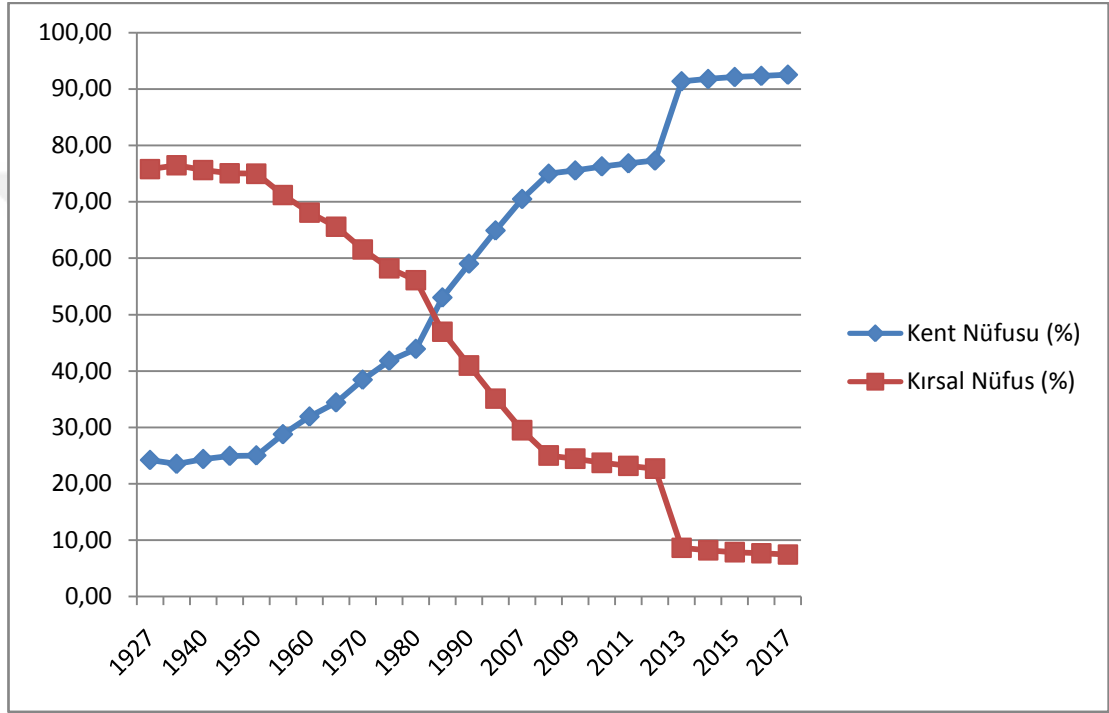
Kentlerimizin büyük bir çoğunluğu, afet riski taşımaktadır. Gecekondu gibi yasadışı ve sağlıksız kentsel mekanların varlığı başta deprem olmak üzere yangın sel gibi diğer doğal afet risklerini daha fazla taşımaktadırlar. Bunun kanıtı olarak yaşanan depremlerde en çok riski ve sağlıksız yapıların zarar görmesi ve ciddi can kayıplarının yaşanması üzerine, ülkemizde kentsel dönüşüm uygulamaları hız kazanmaya başlamıştır. Özellikle 1999 Marmara Depremi, kentsel dönüşümün ülkemizde yaygınlaşması ve mevzuat alt yapısının oluşması açısından milat olarak kabul edilmektedir (Özden, 2016: 250).

Ülkemizin yaşadığı kentleşme süreci ve beraberinde getirdiği tüm sorunlar, ekonomik, sosyal siyasi ve fiziksel ve çevresel bir çok özellik taşımakla birlikte sürekli devam eden bir durum olduğu görülmektedir. Tarihsel süreç içerisinde 1930’lu yıllardan cumhuriyetin kurulmasından günümüze kadar kentleşme oranları aşağıda tabloda yer almakla birlikte, ülkemizde kentleşmenin tam anlamıyla 1950’li yıllarda başladığı görülmektedir.

1950’li yıllarda, kent adı verilen yerlerin 10.000’den fazla nüfuslu olma durumu göz önüne alınırsa kentleşme düzeyi % 18.5 olan kent nüfusuna sahiptir, 1960’da % 25.2’ye 1970’de % 35.7’ye, 1985’te % 53.6’ya, 1990’da % 56.3’e, ulaşmıştır. 1980-1990 yılları arasında kent nüfusunun 33 milyonu bulduğu görülmektedir. 1990-2000 yılları arasında kent nüfusunun genel nüfusa içindeki oranı % 65’e ulaşmıştır. 2010 yılında bu oran %72.4 olmuş ve kent nüfusu ise milyona ulaşmıştır (Pakdemirli, 1995: 208, Es ve Ateş, 2004: 222). 2014 yılında ise TÜİK, kenti 20001 ve üstündeki nüfusa sahip yerleşim yeri olarak tanımlaması üzerine kentlerin nüfus oranı %72 olup kır nüfus oranı ise % 28 olmuştur. Bunun yanında 5393, 6360 ve 6447 sayılı yasalar kapsamında idari bölünüşlerine ilişkin değişiklikler kent nüfusunu %86’ya kır nüfusunu ise %14’e getirmiştir. 2014 yılı itibariyle Büyükşehir Belediyesi statüsüne sahip olan 30 ilin, il sınırları içerisinde yer alan köyler mahalle

dönüşmüştür, nüfus sınırı için temel alınan 20000 sınırı, kır- kent tanımı kapsamında büyükşehirlerde kır oranını %21'den % 3'e düşürmüştür. 2017 yılı itibariyle TÜİK'in Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) sonuçlarında il ve ilçelerde yaşayan nüfusun %92,5'e ulaştığı, belde ve köylerde yaşayanların oranının ise % 7, 5 olduğu görülmektedir. Türkiye'nin kentleşme oranı ve kır nüfusa oranları Grafik 1'de yıllara göre belirtilmiştir.

Grafik 1: Türkiye'nin Yıllara Göre Kent ve Kır Nüfusu

Kaynak: http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=202, Erişim Tarihi, 8. 10. 2018.

(2013) Bir önceki yıllara il, ilçe, belde ve köy nüfuslarının belirgin olarak farklılık taşımalarının nedeni, 6360 sayılı kanun kapsamında yapılan idari bölünüşe ilişkin değişikliklerdir.

Ülkemizde kentleşmeye ve kentsel dönüşüme ilişkin konunun anlaşılabilmesi için tarihsel süreç içerisinde yaşanan gelişmelerin kentlere yansımalarının nasıl olduğunun ortaya konulması gerekmektedir. Ülkemizin kentleşme süreci ve dönüşüme ilişkin yaşanan gelişmeler dönemler halinde aşağıda alt başlıklarıyla yer almaktadır.

2.2.Türkiye’de Kentsel Dönüşümün Ortaya Çıkışı Ve Tarihsel Gelişimi

2.2.1. Osmanlı’dan Cumhuriyetin Kuruluşuna Kadar Kentsel Dönüşüm

Kentsel dönüşümün ilk örneği Tanzimat Döneminde görülmektedir. 1838 yılında İngiltere ile yapılan ticaret antlaşmasından sonra liman kentlerinde gerçekleştirilen inşaat çalışmaları, ilk yapılan dönüşüm faaliyetlerinden kabul edilmektedir (Kentleşme Şurası, 2009: 44).

Özellikle sanayi devrimi ve modernleşme hareketlerinin Osmanlı Devletinde de etkileri görülmüş, ekonomik ve kurumsal yapıda değişimler yaşanmıştır (Tekeli, 2009: 107). Bu değişimler öncelikle kent merkezlerinde yaşanmıştır. Özellikle liman kentlerinde ekonominin dünya ile entegreolmasından dolayı banka, otel, sigorta şirketleri gibi kurumların ihtiyaçları doğrultusunda yeni binaların yapıldığı yerler olmuştur (Tekeli, 1998: 2).

19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Avrupa’daki modern kurumların oluşturulma çabaları, Osmanlı kent yapısında da dönüşümlerin görülmesine neden olmuştur. Bu nedenle kentlerde planlı düzenleme çalışmaları yapılmıştır. Ancak bu çalışmalar bölgesel olarak yürütülmüştür. Özellikle göçmen nüfusun artması ile planlı çalışmalarda artış gözlemlenmiştir. Ahşap binalardan oluşan kentlerde çıkan yangınlardan sonra dönüşüm faaliyetleri hız kazanmıştır (Tekeli, 1982: 37). Bu durumun örneklerinden birisi 1864 Hoca Paşa yangınından sonra oluşturulan “Islahat-ı Turuk Komisyonu” ile yaşanan dönüşümdür (Tekeli, 2007:142).

Osmanlı döneminde kent anlayışının gelişmesinde liman kentlerinin etkili olduğu görülmektedir. Bu dönemde yaşanan kentsel gelişmenin, kent yapısının dönüştürülmesi, bölgesel yapılan planlar ve zayıf bir belediye yapısı olduğu belirtilmektedir (Tekeli. 1998: 3).

İstanbul, kent planlaması anlayışının Batıdan alınan örneklerle uygulandığı ilk şehir olduğu görülmektedir. Bu planlamalarda kentin bütünü planlamaya alınmış, küçük alanlarda yapılan planlamalarla sınırlı kalmıştır. Daha sonra kentsel planlama anlayışı diğer kentlere de yayılmaya başlamış (Tekeli, 2009:109), modern Avrupa kurumsal yapılarına benzer kurumsal yapılar oluşturulmuştur (Yaman, 2012: 121). Ankara’da Millet Meclisinin açılmasından sonra bu kentte modern kentin

uygulanması çalışmaları devam etmiştir. Bu anlayış daha sonra diğer kentlere de yayılmıştır (Kurtuluş, 2005: 12).

Osmanlı zamanında yangın bölgelerinin yenilenmesi olarak kent yenileme uygulamaları günümüzde de devam etmektedir. Günümüzde yasa dışı yapılan yapıların dönüştürülerek, sağlıklı kentsel alanların oluşturulması, modern iş alanlarının, alışveriş merkezlerinin, tatil mekanlarının oluşturulması şeklinde bu uygulamalar devam ettirilmektedir. Özellikle, deprem riskine karşı yapılan dönüşümler ve gecekonduların yaşadığı dönüşümler ile yaşanan kentsel değişim son dönemde en sık görülen projeler arasında yer almaktadır (Genç, 2008: 117).

2.2.2. Cumhuriyetin Kuruluşundan 1945'e Kadar Kentsel Dönüşüm

Cumhuriyet sonrasında modernleşme çalışmalarının hız kazandığı görülmektedir. Ulus devlet olarak gerçekleştirilen projelerin Osmanlı'nın son dönemlerinde yürütülen çalışmaların devamı niteliğinde olduğu değerlendirilmektedir (Şengül, 2012: 412). Ulus devlet olarak modern bir devletin kurulma çabaları, modern toplumun ihtiyaçları doğrultusunda kent modelinde de değişiklikleri planlamaktaydı (Özden, 2016:262).

Kurulan modern ulus devletin güçlü bir ekonomiye sahip olması için, sanayi ve altyapı hizmetlerinin ülkenin genelinde oluşturulması, ulaşım imkanlarının genişletilmesi gerekmektedir. Yaşanan nüfus mübadelesi ile göçler yaşanmış ve yerleşim yerlerinde değişiklikler olmuştur. Ankara'nın başkent ilan edilmesi ile değişimin boyutu artmıştır (Eraydın, 2006: 28).

Ankara'nın İstanbul yerine başkent olarak seçilmesi, cumhuriyet ideolojisinin yanında başka sebepleri de barındırmaktadır. Cumhuriyet'in modernite çalışmaları için tarihi dokusuyla İstanbul'da değişiklikler yapmak zor olabilirdi. Ancak, Ankara o zamana kadar basit bir kasaba olarak düşük nüfusuyla modern bir kent kurulması için kolay imkanlar sağlamaktaydı. Bu durum getirilen yabancı uzmanlar ile modern alanlar oluşturulması çalışmalarını kolaylaştırmıştır (Özden, 2016: 256). Ankara'nın başkent olması ile kamu binaları ve yabancı elçilikler buraya taşınmıştır. Sanayi ve hizmet kuruluşları oluşturulmaya başlanmıştır. Yaşanan bu değişimler inşaat ve

altyapı çalışmalarının da artmasına neden olmuştur. Daha sonra ekonomi Ankara ve çevresinde yayılarak büyüme göstermiştir (Kazgan, 2003: 9).

Sonuç olarak ulus devletın ölkemize etkisi, İstanbul yerine Ankara'nın başkent olmasını, yeni kent planlarıyla şekillenen kentlerin organik dokusunun değişerek birbirini dik olarak kesen yolların oluşturulması, modern belediye teşkilatlarının oluşturulması şeklindedir (Şengül: 2012: 416). Böylelikle modern devletin kurulması, Anadolu'nun gelişmesini, daha planlı kentlerin oluşturulmasını, belli bir eşraf tarafından yönetilen kentlerde yerel yönetimlerin kurulmasını beraberinde getirmiştir. Ancak, bu politikaların Cumhuriyet'ten önce yapılan çalışmaların devamı niteliğinde olduğu da değerlendirilmektedir.

Cumhuriyetin ilanından sonra ilk düzenlenmenin Ankara'nın başkent olarak düzenlenmesi ve planlanması amacıyla 1925 tarihli 583 sayılı kanunun çıkarılmasıyla yapıldığı görölmektedir. Yine 1928 tarihli 1351 sayılı kanun ile Ankara Şehri İmar Müdürlüğü Ve Vazifelerine Dair Kanun çıkarılmıştır. 1930 yılında 1580 sayılı Belediyeler Kanunu, 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu ile 1933 tarihli 2290 sayılı Belediye Yapı Yollar Kanunu çalışmaları hızlandırmıştır. Söz konusu kanunlar, tüm kentler için zorunlu tutulup kurumsallaştırıldı (Tekeli, 2001). Bunların yanında, 1945 tarihli 4759 sayılı İller Bankası Kanunu, 1956 tarihli 6785 sayılı İmar Kanunu ve 6830 sayılı İstimlak Kanunu, 1958 tarihli ve 7116 sayılı İmar ve İskân Bakanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun ve 7126 sayılı Sivil Müdafaa Kanunu 1959 tarihli 7367 sayılı Hazinesinden Belediyelere Verilecek Arazi ve Arsalar Hakkında Kanun ile bu düzenlemelerin devam ettiği görölmektedir. Devlet Planlama Teşkilatının kurulmasıyla çalışmaların daha planlı hale getirildiği değerlendirilmektedir. Yol, sağlık, doğal afet gibi durumların dikkate alınmasıyla yapılan çalışmaları, sonraki yıllarda arsa üretimi, gecekondulaşma sorunu ile mücadele, finansal destek arama gibi çalışmalar izlemiştir (Üstün, 2014: 30).

Ankara'da başlayan modern kentleşme çalışmaları diğer Anadolu Kentlerinde de modern kentleşmesinin başlamasına neden olmuştur. Kentler planlı bir şekilde düzenlenmeye ve kent meydanlarının oluşturulmasına çalışılmıştır. Kentlerin modernleşmesi ile beraber insanların da çevreye uyum sağlayarak modernleşeceği beklentisi hakim olmuştur (Kurtuluş, Türkün, 2005:12). Ancak, toplumsal yaşamda bu beklentinin çok hızlı gerçekleşmediği görölmektedir. İlk yıllarda göç

hareketlerinin fazla yaşanmamasına rağmen nüfus mübadelesi sonucunda gelen insan sayısından fazla sayıda insan göç etmiştir. Bu nedenle arazi fazlalığı meydana gelmiş, arazinin planlı bir şekilde değerlendirilmesi için Milli Emlak İdaresi kurulmuştur. Söz konusu araziler ucuz konut üretimi ile modern şehirleşme amacıyla kullanılmıştır (Kurtuluş, 2010: 200-201).

Anadolu'da hızla yaşanan değişim ve modernleşmenin, İstanbul'da aynı hızla yaşanmadığı görülmektedir. Şehir, Başkent olma özelliğini kaybetmesiyle ekonomik ve siyasi açıdan gerilemeye başlamıştır (Kurtuluş, Türkün, 2005: 12). Ancak, 1950 yıllarından sonra yaşanan göç hareketleri ile tüm kentlerde büyük değişimlerin yaşandığı görülmektedir.

2.2.3. İkinci Dünya savaşı Sonrası Dönemden 1980'e Kadar Olan Dönemde Kentsel Dönüşüm

1945'li yıllardan önce Türkiye'de kentleşme ve kentsel dönüşüm açısından yapılan düzenlemeler, yol yapım çalışmaları, sağlık şartlarını koruma ve yangına karşı koruma gibi amaçlar gözetilerek yapılmıştır (Gül, 2009: 29). 1945'li yıllardan sonra ise özellikle II. Dünya Savaşı'nın ardından gerçekleşen sanayileşme süreci ve kırsal alanlardan kentlere göç ile, birçok kentin, ekonomik, sosyokültürel ve fiziksel yapısını değiştirmiştir. Bu durum kentlerde konut, alt yapı, ulaşım, istihdam vb. birçok sorunun oluşmasına neden olmuştur. Bu sorunlar kentlerin yaşam kalitesinin azalmasına ve farklı boyutlarıyla bir değişime, dönüşüme ihtiyaç duymaya başlamıştır.

Ülkemizde oluşturulmaya çalışılan planlı kentsel alanlar, kentlerin tarihsel dokusuyla uyummadığı için kentlerin tarihsel alanlarında bozulmalara ve eskimeye yol açarak dönüşüm baskısı yaratmıştır (Güven ve diğerleri: 2003: 53). Bu durum, devletin o dönemlerde maddi ve teknik imkanları bulunmadığı için yerini plansız, programsız ve kanunsuz yerleşmelere bırakmıştır (Gül,2009: 30).

Dönüşüm uygulamalarının ilk örneklerinin mekânsal yenilik sağlama amacıyla bir mahallenin bölüm bölüm yenilenmesi şeklinde gerçekleştiği görülmektedir. Ancak zaman içerisinde kentsel dönüşüm uygulamalarının hem kapsamının hem de işlevinin değiştiği görülmektedir. Bunda dönemin şartları etkili olmakla birlikte bu tarihten

itibaren 50 yıllık süre zarfında kentsel dönüşüm olgusunun yapısal, bağlamsal, sosyal, ekonomik, fiziksel ve yönetsel dinamikler çerçevesinde değişim gösterdiği görülmektedir. Bu değişim genel ve özet bir değerlendirmeye aşağıda tablo: 2’de yer almaktadır.

Yapılan değişimlerin yerel ve global etkilerin altında kaldığı görülmektedir. Bu değişimler mekânsal boyutun etkilenmesi ile sınırlı kalmayıp, sosyal hayatı ve ekonomik şartları da etkileyecek düzeyde gerçekleşmiştir. Küresel gelişmelere bağlı olarak Türkiye’de de yapılan düzenlemelerin daha katılımcı düzeyde gerçekleştirilmesi için gereklilikler meydana gelmiştir. Yaşanan kentsel dönüşüm faaliyetleri, belirli bir planlamadan ziyade anlık gereksinimlere ve toplumsal ihtiyaçlara göre yürütülmektedir. Kentsel dönüşüm faaliyetlerinin geçmişine yönelik yapılan çalışmalar, kentsel dönüşüm uygulamalarının dışsal etmenlerden ne düzeyde etkilendiğini ortaya koymaktadır. Türkiye’de yürütülen çalışmalar mekanın değişimini kapsamakla beraber sosyo-ekonomik bir değişimin de sonucudur. Türkiye’de yapılan düzenlemeler ve kanuni çalışmalar, yaşanan dönüşümden daha yavaş olarak ilerlemektedir. Kamunun yürüttüğü plan ve düzenlemelerin, uygulamalardan sonra hayata geçirildiği görülmektedir (Ataöv ve Osmay, 2007: 60-61).

Çok partili döneme geçiş yıllarında (1945-1950) toplumsal, sosyal ve ekonomik alanlarda da değişimler yaşanmıştır. Ekonominin serbestleşmeye başlamasıyla kentlerde işçi yoğunluğunun görülmesi, kentlerde bazı düzenlemelerin yapılması ihtiyacına neden olmuştur (Gürler, 2004: 622).

Tarımda makineleşmenin artmasıyla beraber, ekonomide özel sektörün ağırlığı artmıştır. Tarımsal alanda yaşanan modernizasyonla beraber iç pazara yetecek bölgesel üretimden dış piyasalar için üretim yapılan bir konuma gelinmiştir (Tekeli, 1998: 12). Tarımsal alanda yaşanan bu gelişmeler insan gücüne olan ihtiyacı azaltmıştır. Şehirlerde farklı iş imkanlarının ortaya çıkması sonucunda da kırsal alanlardan şehirlere doğru büyük göçler yaşanmıştır (Sey, 1998: 34). Kentlerde iş imkanlarının artması, kırsal alanlardan şehirlere göçleri artırmıştır. 1950-1980 yılları arasında kent nüfusunda hızlı bir artış görülmektedir.

Yaşanan göçler sonucunda, kent nüfuslarında çok büyük artışların yaşandığı gözlemlenmektedir. 1950-1960 yılları arasında kentlerde yaşayan insan sayısı %80

oranında bir artış göstermiştir. 1965-1970 yıllarında ise bu artış en yüksek seviyeye ulaşmıştır (Osman, 1999, 143). 1950’de kent nüfusunun toplam nüfusa oranı %19 iken, bu oran 1970’de %36 olarak gerçekleşmiştir (İçduygu ve Sirkeci, 1999: 250). 27 Mayıs 1960 tarihinde ise, yaşanan askeri darbe sonrasında 1961 Anayasası yürürlüğe girmiştir. Anayasa’ya göre sosyal devlet ilkesi benimsenmiştir. Bu ilke gereği, devletin maddi durumu yeterli olmayan ailelere yönelik konut talebini gerçekleştirmek amacıyla tedbirler alması öngörülmüştür (Tekeli, 1998: 15). Yine 1961 Anayasası sonrası planlı döneme geçilmeye çalışılmış, bu amaçla Devlet Planlama Teşkilatı kurulmuştur (Sey, 1998: 36). Alınmaya çalışılan tedbirlere rağmen kentlere yapılan göçler yaşam kalitesini azaltıcı tahribatların yaşanmasına neden olmuştur (Tekeli, 1998: 16).

Tablo 2: Kentsel Dönüşüm Değişkenleri ve Uygulamaları

DÖNÜŞÜM DEĞİŞKENLERİ VE UYGULAMALARI	1950 – 1980	1980 – 2000	2000 SONRASI
YAPISAL / BAĞLAMSAK	Ekonomik Politikalar: Ekonomik Büyüme Demografik Değişim: Kentlere göç ve hızlı kent nüfus artışı	Ekonomik Politikalar: Ekonominin dışa açılması; Küreselleşme ve yerelleşme Demografik Değişim: Kentsel nüfus artışı; metropollerde doğurganlık oranının düşmesi	Ekonomik Politikalar: Özelleştirme; AB ilişkileri Demografik Değişim: Doğudan batıya göç
SOSYO-EKONOMİK	Konut Sunum Biçimleri: Yapsatçı konut, kısıtlı sayıda kooperatif, Toplu Konut İşgücü-Konut ilişkisi: Düşük gelirli işgücünün sanayi ve sanayi dışı istihdamı; Konut ihtiyacına çözüm olarak gecekondular	Konut Sunum Biçimleri: Ruhsatlı ve ruhsatsız yapılaşma İşgücü-Konut ilişkisi: Kent merkezlerindeki küçük üretim birimlerinde çalışanların çevre gecekondular ve merkez mahallelerde yaşayan niteliksiz ve düşük gelirli nüfustan oluşması; Orta gelir grubunun yaşam alanlarının desantralizasyonu	Konut Sunum Biçimleri: Belediye Toplu Konut Kooperatifleri, özel sektör lüks konut siteleri, düşük nitelikli apartmanlar, kent merkezlerinde tarihi konut, deprem riski olan alanlarda devlet kredisi ile afet konutları İşgücü-Konut ilişkisi: Yüksek gelir grubu kent dışında konut çevreleri oluşturuyor; gecekondular alanlarında istihdam yapısındaki değişime göre konut biçim ve standartları değişiyor

YÖNETİM / UYGULAMA	<p>Yetkilerin Dağılımı: Devlet Planlama Teşkilatı; İmar ve İskan Bakanlığı; Yeni Belediyecilik Hareketi</p> <p>Planlama Uygulamaları: Merkezi Planlı Kalkınma Modeli; Bütüncül Planlama Yaklaşımı</p> <p>Politikalar ve Yasal Düzenlemeler: Belediye, Gecekondu, Arsa Ofisi, İmar ve Kat Mülkiyeti kanunları</p>	<p>Yetkilerin Dağılımı: Yerel ilçe belediyelerine planlama yetkisinin verilmesi; Yerel Gündem 21 Planlama Uygulamaları: Kentsel gelişmeye desantralization; Nazım İmar ve Uygulama Planları; Yerelde yukarıdan-aşağıya yönetim anlayışı</p> <p>Politikalar ve Yasal Düzenlemeler: Büyükşehir Belediye, İmar, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma, Çevre, Boğaziçi, Milli Parklar</p>	<p>Yetkilerin Dağılımı: Büyükşehir belediyelerinin yetkisinin genişletilmesi</p> <p>Planlama Uygulamaları: Stratejik Planlama; katılımlı planlama uygulamalarının başlaması</p> <p>Politikalar ve Yasal Düzenlemeler: Büyükşehir, Belediye, Mali İdareler, Kentsel Dönüşüm ve Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma kanunlar</p>
KENTSEL MAKROFORM	“Azman Kent” (merkezde yoğunlaşma; gecekonduların gelişimi)	Çok Merkezli Metropolen Kentleşme (kentsel yayılma; ruhsat dışı yapılaşmanın yasallaşması)	Bölgesel Yayılma (merkezlerin farklılaşması ve yeni ilişki ağlarının kurulması)
KENTSEL DÖNÜŞÜM UYGULAMALARI	1. Gecekondu bölgelerinin sağlıklılaştırılması; 2. Kent merkezinin çöküntü alanına dönüşümü; 3. Gecekondu alanlarının yeniden yapılandırılması; 4. Bu alanlarda kentsel yenileme.	1. Yaşam kalitesi düşmüş ve riskli alanlarda kentsel yenileme; 2. İyileştirmeye yönelik sağlıklılaştırma ve islah-imar uygulamaları; 3. Tarihi değeri olan alanların korunması ve soylulaştırılması.	1. Kentsel alanlarda yenileme; 2. Apartman alanlarının iyileştirilmesi; 3. Yeni siteler ve kapalı yerleşim alanlarının yeniden geliştirilmesi; 4. Tarihi konut alanların soylulaştırılması;

Kaynak: Ataöv ve Osmay, 2007: 60.

1966 tarihli ve 775 sayılı Gecekondu Kanunu gecekondu sahiplerine bir güvence sağlamıştır. Bununla birlikte bu kanun gecekondu yapma işini rant sağlayıcı bir eylem haline gelmesine neden olmuştur (Tekeli,1998: 19). 1973-1977 yılları arasında yerel yönetim anlayışında değişiklikler gözlemlenmektedir. Belediyeler, kaynak yaratma ve üretim faaliyetlerine önem vererek kent refahının artmasına katkı sağlamışlardır (Tekeli, 1998: 19). Özellikle gecekondu bölgelerine sağlanan hizmetler, toplu taşıma hizmetlerinde yaşanan gelişmeler, dar gelirli ailelere yönelik konut üretimi ve halk ekmek fabrikalarının kurulması gibi önemli hizmetler

gerçekleştirilmiştir (Geray, 1984: 854-857). Yapılan bu gelişmelerle kentlerde yaşam standartlarının yükseltilmesi sağlanmıştır.

1945-1980 yıllarında yaşanan gelişmelerin bir değerlendirmesi olarak ülkede sosyolojik, idari, ekonomik ve mekânsal değişikliklerin yaşandığı gözlemlenmiştir. Bu dönemde kentsel dönüşüme ilişkin değişiklikler ise farklı süreçleri yaratmıştır. Kentsel dönüşüm uygulamalarının merkeziyetçi bir anlayışla gerçekleştiği ve tarihi dokuların tahrip edildiği görülmektedir. Bunun en iyi örneğini, halk arasında Menderes İmarı olarak bilinen dönüşüm uygulamaları oluşturmaktadır (Şahin, 2003). Bu dönüşüm uygulaması, eskinin yıkılarak yeninin yapılması kentsel yenileme (urban renewal) olarak görülebilir. Ortaya çıkan gecekondulaşma sorununa yönelik, gecekonduların altyapı hizmetleri götürülmüş ve sağlıklılaştırma (upgrading) uygulamaları yürütülmüştür. Bazı gecekondularında ise yaşayanlar tarafından çok katlı binaların yapılmasıyla ortaya çıkan dönüşümler yeniden yapılandırma (redevelopment) meydana gelmiştir. Ayrıca kentlerin genişlemesiyle artan konut talebine yönelik olarak özel şirketler tarafından gecekonduların alınması ve yeni yerleşim yerlerinin oluşturulması kentsel yenileme (urban renewal) olarak, dönüşümün bir başka boyutunu oluşturmuştur (Ataöv, Osmay 2007: 64).

2.2.4. 1980 ve 2000 Arası dönemde Kentsel Dönüşüm

12 Eylül 1980 askeri darbesinden sonra Türkiye'nin neo-liberal akımlara daha çok yaklaştığı görülmektedir. Ayrıca bu dönem Türkiye kentlerinin ve mekânsal üretim sürecinin küreselleşme sürecinden de etkilendiği görülmektedir (Duman ve Coşkun, 2015: 45). Bu bağlamda, Amerika ve İngiltere eksenli uygulamalar ve kanuni düzenlemeler yapılmıştır. 1956 tarihli 6785 sayılı İmar Kanunu, 1985 tarihli ve 3194 sayılı imar kanunu ile değiştirilmiştir. 1982 tarihli ve 2634 sayılı Turizm ve Teşvik Kanunu, 1983 tarihli 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 1984 tarihli ve 3030 sayılı Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkındaki Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun, 1985 tarihli Turizm Merkezleri Kararnamesi, 1989 tarihli ve 2872 sayılı Çevre Kanunu ve 1990 tarihli ve 2495 sayılı Kıyı Kanunu kentlerin yeniden yapılandırılmasına neden olan önemli düzenlemelerdir. Yapılan düzenlemelere rağmen çıkarılan aflar ve

düzenlemelerle kentleşme konusunda olumsuz etkileri olan popülist yaklaşımlarda görülmektedir (Özden, 2016: 262-263). Ayrıca 1984 yılında çıkarılan 2985 sayılı Toplu Konut Kanunu ile kentsel alanlarda konutların toplu olarak yapılmasına ilişkin girişimleri başlamıştır. Kent içinde arazi bulunmaması nedeniyle kent dışında gerçekleştirilen projeler, Toplu Konut İdaresi (TOKİ) tarafından yeni bir piyasa konusu olmuşlardır. Belediyeler ve kooperatifler toplu konut üretimine başlamışlardır.

Bu dönemde ülkemizin kentsel alanlarında farklı görüntülerin ortaya çıktığı görülmektedir. 10-15 katlı yapıların çizildiği imar planlarının oluştuğu görülmektedir (Ekinci, 1998: 195). Bununla birlikte kentsel yaşam kalitesinin yükseltilmeye çalışıldığı da görülmektedir. Gecekondu alanlarında düzenlemelerin yapılması, yapılan toplu konutlarla yaşam alanlarının oluşturulması, gelişen sanayi ile yeni merkezlerin oluşturulması önemlidir. Bu nedenle bu alanlar teşvikle desteklenmiş, imar afları çıkarılmış, toplu konut idaresinde düzenlemelere gidilmiştir (Eraydın, 2006: 42-45). Neo-liberal politikalar ile ihracata yönelen Türkiye’de sermaye büyük kentlerde toplanmaya başlamıştır. Özellikle İstanbul’da boğaz çevresinde ilk dönüşüm uygulamaları yapılmış, daha sonra iç bölgelerde bu çalışmalar yürütülmüştür (Gürler, 2003: 126).

Yapılan değişiklikler sonrasında yenileme ve dönüşüm projelerinin hız kazandığı görülmektedir. Özellikle İstanbul’da kentin marka değerini artırmak amacıyla dönüşüm projeleri uygulanmaya çalışılmış ancak rant elde etme amacına dönüşmüştür. Farklı gelir gruplarının konut ihtiyaçlarına cevap vermek isteyen projeler genellikle orta ve üst gelir gruplarına yönelik olarak yürütülmüştür. Düşük gelirli ailelere yönelik yapılması planlanan konutlar için ayrılan bütçeler, bu tür projelere ayrılmıştır. Bu durum kamu yararı anlayışının tartışılmasına ve dönüşüm uygulamalarının amacını sorgulanır hale getirmiştir. Dolayısıyla belli grupların bu projelerden çıkar sağlaması ve sınıf farklılıklarının artmasına neden olunmuştur (Kurtuluş ve Türkün, 2005: 17). Rant sağlamaya yönelik siyasi yapılar ve özelleştirme kaynaklı politikaların etkili olduğu görülmektedir (Gürler, 2004: 624). Ayrıca kentsel dönüşüm sürecinin bu dönemde kamu özel sektör iş birliğiyle daha etkin bir şekilde uygulandığı görülmektedir (Gürler, 2004: 629).

1980 sonrasında kentlerde siyasi ve ekonomi politikaları etkili olmuştur. Özellikle Özal dönemi politikaları ve yerel özerklik uygulamalarının etkisi kentleri derinden etkileyen imar felaketlerinin oluşmasına yol açmıştır (Keskinok, 2006: 183). Kentleri etkileyen bir diğer önemli gelişme ise yine Özal'ın talimatıyla 1984'de kurulan Toplu Konut İdaresi (TOKİ), 2985 sayılı Toplu Konut Yasası ve Toplu Konut Fonu olmuştur. TOKİ aracılığıyla dönüşüm projelerine sermayenin çekilmesi kolaylaştırılmaya çalışılmıştır (Tekeli, 2009: 92). Kamunun ağırlığı azaltılmış, yapılan değişiklikler ile konut piyasasına yeni girecek olanlara devlet, öncülük edilmeye başlanmıştır (Tekeli, 2009: 132). İmar ve İskan Bakanlığı kaldırılarak, Belediyelere aktarılan kaynaklarda artışa gidilmiştir. İmar planları ile ilgili yetkiler de belediyelere verilmiştir (Tekeli, 1998: 23).

1980 ve 2000 yılları arasında kapsayan dönemde gecekondu bölgelerinin dönüşümü için ilk çalışmalar yapıldığı, özellikle liberal ekonomi politikaları kapsamında gecekondu affının çıkarıldığı görülmektedir. 1983 tarihli 2805 sayılı kanunla imar mevzuatına aykırı olan yapılara ilişkin işlemler ve 6785 sayılı İmar Kanunu'nun ilgili maddesinin değiştirilmesi hakkında kanun yürürlüğe girmiştir. Çıkarılan kanunlardan sonra af kapsamını genişleten 1984 tarihli 2981 sayılı ve 1986 tarihli 3290 sayılı kanunlar yürürlüğe girmiştir. Yapılan değişiklikler sonrasında belediyeler gecekondu alanları için imar ve ıslah projeleri hazırlamışlardır (Sönmez, 2006: 102-103). İslah imar planlarının amacı, kanuna aykırı olarak yapılmış, altyapı hizmetlerinden yoksun konutların yaşanabilir ve sağlıklı hale getirebilmektir. (Ayten, 2012: 137). Hazırlanan ıslah imar planlarının uygulanması öncelikle büyük kentlerdeki çarpık yapılaşmanın dönüşümünü öngörmüştür. İslah imar planlarının amacı, gecekondu alanların da düzenli yapılaşma sağlamaktır. Ancak bu uygulamalardan her bölgede aynı sonuçlar alınamamıştır. İmarlı bölgelere yakınlığı olan dönüştürme bölgelerinde başarılı dönüştürme uygulamaları gerçekleşmiştir (Sönmez, 2006, 122).

1990'lı yıllardan itibaren yapılan çalışmalara rağmen kentsel yaşam kalitesinde azalmalar gözlemlenmektedir. Mahalle kültürünün özelliklerini kaybetmeye başlaması, komşuluk ilişkilerinin zedelenmesi, tüketim toplumunu haline gelen insanları alternatif konut alanlarına yönlendirmiştir. Ortaya çıkan bu konut tipleri, site olarak adlandırılmaktadır. Bu yapılar ile beraber toplum kesimleri birbirinden ayrılmaya başlamış ve sınıfsal farklılıkların oluşması hızlanmıştır. İnsanların

kendilerini güvene almaları düşüncesi, toplumsal birlikteliği tehdit eden bir unsur haline gelmiştir (Özgür, 2006: 79-84). Yaygınlaşan site anlayışı, kentten izole olmak ve daha sakin yaşam imkanları sağlamak için orman ve su havzalarına yakın yerlerde oluşturulmuş ve bu durum söz konusu alanların tahribatını artırmıştır (Özden, 2016: 287). Sosyal sınıf farklılıklarının daha fazla belirgin hale gelmesine neden olan site anlayışı, doğal çevreye verdiği zararlarla da olumsuz etkiler meydana getirmektedir. Bu durumların ele alındığı İstanbul'da 1996'da yapılan Habitat II İstanbul Konferansı'nda, insanı merkeze alan politikalar geliştirilmesi, ekonomik kalkınmanın sosyal ve çevre boyutuyla göz önüne alınması, vatandaşlık hakları, fırsat eşitliği, yönetim gibi ilkelerin dikkate alınması konularında karar alınmıştır. Ancak, alınan bu kararların uygulanamadığı görülmektedir (Ataöv ve Osmay, 2007: 67).

Sonuç olarak ülkemizde kentsel gelişim ve kent planlaması açısından önemli bir bileşen haline gelen kentsel dönüşümün 1990- 2000'li yıllarda adı net olarak ortaya konulmuştur. Kentsel dönüşümün yaygınlaşması sürecine ivme kazandıran tüm etkenler Kentleşme Şurasının yaptığı değerlendirmede şöyle özetlenmektedir (Kentleşme Şurası: 2009: 44-45):

- Kanuna aykırı yapıların dönüşüm ihtiyacının gündemde daha fazla yer alması,
- Doğal afet ve depremlere karşı güçlü binaların oluşturulması ihtiyacı,
- Avrupa birliği uyum süreci kapsamında yapılması gereken değişiklikler,
- Zamanla kent içinde kalmış ve şehir dışına nakledilen sanayi alanları yerine başka amaçlarla yapıların oluşturulması talebi,
- Zamanla özelliğini kaybetmiş yapılar yerine daha kapasiteli yapıların oluşturulması talebi,
- Uluslararası yatırımcıları çekebilmek için yöneticilerin dönüşüm uygulamalarını desteklemeleri, tarihi ve turistik yapıları sağlıklılaştırma amaçları.

2000'li yıllara gelindiğinde kentsel dönüşüm uygulamaları birçok kentte gerçekleşmeye başlamıştır. Artık yasal düzenlemelerde kentsel dönüşümün yer almaya başladığı görülmüştür. Kentsel dönüşümde yetkili kuruluşların bu dönemde merkezi yönetimde TOKİ iken, yerel yönetimde güçlendirilerek belediyelerinde dönüşüm uygulamalarında önemli bir aktör haline gelmiştir.

2.2.5. 2000 Sonrasından Günümüze Kentsel dönüşüm

2000 sonrası dönem, kentsel dönüşüm açısından özellikle yasal düzenlemelerde yer alması noktasında önem taşımaktadır. Kentsel planlama içerisinde kentsel dönüşüm uygulamaları katılımcı yaklaşım çerçevesinde tartışılmaya başlanmıştır. Bunun yanında, katılımcı politikalar, stratejik planlama anlayışı, sivil güçlenme ve karar alma aşamasında çok aktörlü olma anlayışının da yaygınlaşmaya başladığı görülmektedir. Uluslararası ve ulusal çalışmalar sonucunda yaygınlaşan sürdürülebilirlik, demokratikleşme ve eşitlik gibi söylemlerin öne çıkardığı küresel akımlar, AB'ye uyum süreci, özelleştirme, göç ve göçün mekânsal yansımaları gibi nedenler kentsel dönüşümü hızlandırmıştır (Ataöv ve Osmay, 2007: 68). Bu gelişmelerin yanında ülkemizde kentsel dönüşüm konusunun en dikkat çektiği durumlardan birisi ise 1999 depremi olmuştur. Bu durumun yansıması olarak 2000'li yıllarda kentlerin yasadışı, sağlıksız ve düzensiz alanlarının dönüştürülmesi gerekliliği özellikle kent yöneticilerinin birincil söylemleri arasına girmeye başlamıştır. Bu gelişmeler neticesinde kentlerin gelişmeye, değişmeye, merkez ve çevresinde yenileme, yasadışı, çarpık ve sağlıksız yapılaşmasını engellemeye başlandığı görülmektedir.

Bu döneme kadar kentsel dönüşümde etkili olan toplum- yasadışı mekan- siyaset üçgeni 2000'li yıllarda yeniden tanımlanarak, toplum-mekan-siyaset üçgeni haline gelmiştir Yani 80'li yıllarda kentsel mekanların oluşumunda yasadışı bir anlayış hakimken, 2000 sonrasında kentsel mekanların oluşumunun “meşru” kılındığı bir anlayış hakim olmuştur. İki dönemin birleştiği ortak paydanın ise “rant” olduğu görüşmüştür (Özden, 2016: 269). 2000'li yıllarda kentlerin gelişimi ve dönüşümü rant yaratılmayla sınırlandırılmıştır. Kentsel dönüşüm uygulamalarının rant kaygısı ekseninde, sadece birkaç kentin belirli alanlarında gerçekleştirilmesi, bölgeler arası eşitsizliğe hatta aynı kent içerisinde kopukluklara neden olmuştur. Özellikle büyükşehir belediyeleri gecekondu alanlarını rant açısından değerlendirerek, kentin bütününden kopuk projelerle önemli gelir sağlayan aktör haline gelmiştir, Bu dönem gerçekleştirilen kentsel dönüşüm uygulamaları, gecekondu alanlarının yıkılması, kar ve rant kaygılı örnekler, tarihi ve kültürel zenginlikler ile orman alanlarının tahrip edilmesi şeklinde anılmaya başlamıştır. Kentsel dönüşüm uygulamalarıyla kentlere

müdahale edilen bir kent planlaması anlayışının da ortaya çıktığı ve sosyal sorunların çözümü kentsel yaşam kalitesi gibi kaygılar ise, ikincil planda yer almıştır (Yaman, 2012: 130).

2.3.Türkiye’de Kentsel Dönüşümünle İlgili Yasal Düzenlemeler

Ülkemizde kentsel yenileme veya dönüşüm konuların kent planlarına dahil edilmesi 1970’li yılları bulurken, kent planlarında uygulanacak bir araç olarak görülmesi 1980’lerde olmuştur (Sönmez, 2006: 121). 1980’li yıllardan sonra neoliberal politikaların mekana yansımalarının bir sonucu olarak kentsel dönüşüm uygulamaları gerçekleşmeye başlamıştır. Ancak bu tarihten 2000’li yıllara kadar kentsel dönüşüm konusuna ilişkin bir yasal düzenleme söz konusu olmamıştır.

Ülkemizde kentsel dönüşümün söz konusu olduğu yasal düzenlemeler ve uygulamaların batıda yer alan örneklerin aksine farklı kanunlar çerçevesinde ele alındığı ve uzunca yıllar bu durumun devam ettiği görülmektedir. Yani Kentsel dönüşüme ilişkin çok boyutlu, kapsayıcı, kurumsal ve teknik altyapıdan ziyade, mevcut durum içerisinde sorunlar oluşukça geliştirilen, geçici ve birbirinden kopuk uygulama ve düzenlemeler şeklinde gerçekleştiği görülmektedir (Dündar, 2003: 65, Genç,2008: 118).

2000’li yıllardan sonra gerçekleştirilen bir takım hukuki düzenlemelerle, kentsel dönüşüm planlı bir süreç dahilinde uygulanmaya başlanmıştır. Bu dönemde ayrıca kentsel dönüşümün aktörlerinden biri olan belediyelerin hukuki anlamda güçlendirilmesi, kentsel dönüşüm üzerindeki yetkilerinin artırılması da etkili olmuştur (Şengül, 2008: 65). Belediyelerin kentsel dönüşüm uygulamaları üzerindeki güçleri artmakla birlikte kentsel dönüşüm projelerinde yeni grupların ve yatırımcıların yer almaya başladığı görülmektedir.

Kentsel dönüşüm uygulamalarının gerek merkez, gerek yerel yönetim gerekse özel teşebbüsler vasıtasıyla yaygınlaşması üzerine, bu anlamda oluşan yasal boşluk derinleşmeye başlamıştır. Kent planlarında uygulanan dönüşüm projelerinin başarılı olması için yasal ve kurumsal düzenlemeler önem kazanmıştır. Bunun yanında Avrupa Birliği uyum süreci çerçevesinde kentsel dönüşümün uygulanmasında ve

kent planlamasında yasal düzenlemeler yapılma ihtiyacı doğmuştur (Ünal, 2008: 301).

Düzenli kentleşme ile ilgili yasalar hazırlanırken, kentleşmeyi konut dönüşümü olarak değil, sosyoekonomik ve kültürel dönüşüm ve gelişim olarak gerçekleştirmeyi amaçlayan yasal düzenlemelerin gerekli olduğu da görülmüştür. Bununla beraber mevcut yapıda birden fazla idarenin bu konuda yetkili olması kentin bir bütün olarak ele alınarak dönüştürülmesini zora sokmaktadır. Kentsel dönüşümde asıl amaçlanan bireylerin sağlıklı yaşam alanlarında yaşamalarına imkan tanımadır. Bununla birlikte sosyoekonomik ve kültürel durum da göz ardı edilmemelidir (Yasin, 2005: 135).

Kentsel dönüşüm mevzuatının oluşma gerekçeleri genel olarak, kentlerdeki çarpık ve sağlıksız yapılaşmayı giderme amacı, küreselleşmenin kent mekanına etkisi, ulusları sermayenin kentsel mekanları baskı altında bırakarak değişime zorlayan talepleri ve en önemlisi 1999 yılında gerçekleşen Marmara Depremi sayılmaktadır.

Kentlerin zorunlu olarak dönüştürülmesi hususu özellikle 1999 depremi sonrasında gündemde olsa da mevcut mevzuatın buna uygun olmadığı gerçeğini ortaya çıkarmıştır. Bu konuların ele alındığı 2003 yılında TMMOB Şehir Plancıları Odası'nın düzenlediği "Ulusal Ölçekteki Kentsel Dönüşüm Sempozyumu" ile 2004 yılında Küçükçekmece Belediyesi'nin düzenlediği "Uluslararası Kentsel Dönüşüm Sempozyumunda" kentsel dönüşümün özellikle deprem riski olan alanlarda ivedilikle gerçekleştirilmesi gerektiği ancak bunun gerçekleşmesinin önündeki en büyük engelin ise yasal altyapının oluşmamış olması görülmüştür. Bu dönemde kamu yönetiminin yeniden yapılandırma süreci için yapılan çalışmalar dikkat çekmiştir. Bu çalışmalar Yerel Yönetim Reform Paketi altında değiştirilen Büyükşehir Belediye Yasası ve İl Özel İdaresi Yasası ile kentsel dönüşüm uygulamalarında belediyelerin yetki ve sorumlulukları tanımlanarak artırılmıştır. Kentsel dönüşümün yerelde uygulayıcılığı belediyelere verilirken, 2004 yılında yetkileri genişletilen TOKİ ise, merkezi uygulayıcı kurum olarak öne çıkmıştır. Tüm bu gelişmeler neticesinde kentsel dönüşümün yasal altyapısının oluşumu da tamamlanmıştır (Özden, 2016: 269). Ülkemizde kentsel dönüşüm üzerine birçok yasa ve düzenleme yapılmıştır.

2004- 2005 yılları arasında Yerel Yönetim Reform Paketi kapsamında yürürlüğe giren 5216 sayılı Büyükşehir Kanunu, 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu ve 5393

sayılı Belediye Kanunu kentsel yenileme ve dönüşümün yerel kurumları olarak tanımlandılar. 2004 yılında Toplu Konut İdaresi'nin 5216 sayılı Toplu Konut Kanunu'nda ve Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerinin Toplu Konut İdaresi Başkanlığına Ait Bölümünde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, ile güçlendirilip, dönüşüm yetkileri ile donatılması, 2012 yılında da 644 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile birlikte, kentsel yenileme ve dönüşüm uygulamalarında merkezileşme süreci de başlamış oldu. Kentsel yenileme ve dönüşümle doğrudan ilgili iki kanundan biri, 2004 yılında Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi Kanunu adıyla yürürlüğe girdi. 2005 yılında yürürlüğe giren 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Kanunu ise sadece sit alanlarını kapsamaktaydı (Özden, 2016: 270). 2012 yılında çıkarılan 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun ise, kentsel dönüşümle ilgili yapılan son yasal düzenleme olup şimdiye kadar konunun ayrıntılarıyla ele alındığı bir kanun olma özelliği taşımaktadır.

Sonuç olarak ülkemizde kentsel dönüşümle doğrudan ilgili mevzuat 2004 yılından itibaren oluşmaya başlasa da bu tarihten önce çıkarılan çeşitli kanunlar içerisinde de bazı maddelerde kentsel dönüşüm uygulamalarını ilgilendiren hükümlerin olduğu görülmektedir. Bu bölümde kentsel dönüşümün uygulanmasını mümkün kılan yasal düzenlemeler konuyla ilgili maddeler kapsamında genel olarak ele alınacaktır. Yasal mevzuat tarihsel süreç içerisinde kentsel dönüşümü doğrudan ele alan kanunlarla birlikte kentsel dönüşümle dolaylı olarak ilgili olan kanunlarda ele alınacaktır. Ülkemizdeki yasal ve kurumsal yapılanmalar, yetki ve sorumlulukları açısından ele alındığında kentsel dönüşüm konusuna ilişkin karşımıza çıkan yasalar aşağıda ayrıntılarıyla yer almaktadır.

2.3.1. 775 Sayılı Gecekondu Kanunu

775 sayılı Gecekondu Kanunu yürürlüğe 1966 yılında girmiş olup, gecekonduların bir sorun olmaya başlamasıyla birlikte kısa vadeli politikaların başarısızlığa uğraması böyle bir yasaya gerek duyulmasına neden olmuştur. İlk defa gecekondu kavramına yasa içerisinde yer verilmiştir. 775 sayılı Yasa ile bu zamana kadar yapılan

gecekondular affedilirken gecekondular alanları tasfiye, ıslah ve önleme olarak sınıflandırılmıştır (Keleş, 1983: 221).

Kanunun kapsam ve amacı 1. maddesinde; “*Mevcut gecekonduların ıslahı, tasfiyesi, yeniden gecekondular yapımının önlenmesi ve bu amaçla alınması gereken tedbirler hakkında bu kanun hükümleri uygulanır.*” 2. maddesinde; “*Bu kanunda sözü geçen (Gecekondular) deyimi ile imar ve yapı işlerini düzenleyen mevzuata ve genel hükümlere bağlı kalınmaksızın kendisine ait olmayan arazi veya arsalar üzerinde sahibinin rızası alınmadan yapılan izinsiz yapılar kastedilmektedir.*” şeklinde belirtilmiştir.

Kanun kapsamında, gecekondular sorunları çerçevesinde gecekondular önleme bölgeleri olarak adlandırılan bölgeler belirlenmiş ve gecekondular yapımının önlenmesi öngörülmüştür.

Kanun, gecekondular sorunu çözme noktasında üç farklı uygulama yöntemi benimsemiştir. Bunlar “iyileştirme”, “ortadan kaldırma”, ve “önleme” şeklindedir. İyileştirme, mevcut durumu düzeltilebilecek gecekonduların, devletin, yerel yönetimlerin ve gecekondular sahiplerinin desteğiyle kentsel yapılara uygun hale getirilmesidir. Ortadan kaldırma, iyileştirilmesi mümkün olmayan gecekonduların tek tek ya da toplu olarak temizlenmesidir. “Önleme”, iki şekilde; uzun ve kısa dönemli olabilmektedir, Uzun süreli önlemede, gecekondular sorunlarını temelden ele alan ve nüfus artış hızını da kontrol altında tutulması yaklaşımı vardır. Kısa dönemli önleme ise kendi içinde, olumlu ve olumsuz önleme şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Olumsuz önleme, gecekonduların yapım aşamasında veya yapıldıktan sonra kolluk güçleriyle yıktırılması söz konusudur. Olumlu önleme ise, gecekondular yapmaktan başka çaresi olmayanlar için çeşitli kamusal desteklerle konut ihtiyacının giderilmesidir. (Keleş, 2014: 382).

Gecekondular kanunu ile, halkın gecekondular yapımının engellenmesi için “Gecekondular Önleme Bölgeleri’nde ya da Tasfiye ve Islah Bölgeleri”nde düzenli ve sağlıklı yapılaşmanın olması sağlanmıştır. Bu noktada konut ihtiyacı olan kişilere çeşitli yardımlar yapılmaya çalışılmıştır. Bu yardımlar arsa tahsisi, maddi kolaylıklar ve teknik imkanların sağlanması şeklinde sıralanmaktadır (Kalabalık, 2005: 694). Belediyelere de söz konusu alanlarda yer alan taşınmazlara belirli koşullar altında malik olma yetkisi tanınmıştır (Üstün: 2014: 184) .

Kanununa ilişkin çeşitli eleştiriler yer almaktadır. Bunların başında kanunun tam olarak gecekonduları yasakladığı mı yoksa yasallaştırdığı mı hususu başta gelmektedir. Tekeli (2009: 248), kanunu gecekonduları yasaklayan bir tutum ile yasalaştıran bir tutum arasında kalan yasa olarak değerlendirmektedir. Bu yasa ile, gecekonduların konut kalitesinin iyileştirilmesi ve gecekonduların sahiplerine siyasi mekanizmalarla kentsel yaşamda güvence sağlamıştır. Gecekondular tek katlı barınak olmaktan çıkıp bir yatırım aracı özelliğine bürünüp, bazen de çok katlı bir apartman haline dönüşmüştür.

Gecekondular Kanununa yönelik diğer eleştiriler ise, kanunun tam anlamıyla kentsel dönüşüm sağlayacak hukuki araçlara sahip olmadığı ve kentsel ilkelere aykırı olan yapılara meşruiyet kazandırarak, kentsel alanlara dahil ederek, çok ciddi bir değişim yaratamadığı yönündedir. Bunun göstergesi olarak kanunun yürürlüğe girdiği 1966 yılından günümüze kadar gecekondular tasfiye edilemediği gibi yenilerinin yapılması da engellenememiştir. Kanun kentlerin özellikle çarpık yapılaşma sorununu çözme açısından önemli bir inziyaya sahip olsa da uygulamada kentlerin çarpık yapılaşmasının devam ettiği, başkalarına ait arsa ve arazilerde hukuk kurallarına aykırı olarak kaçak yapılaşmanın devam ettiği görülmektedir (Yasin, 2005: 114).

Gecekondular ve benzeri özellik taşıyan alanlara ilişkin bir diğer kanunda, 2981 sayılı İmar ve Gecekondular Mevzuatına Aykırı Yapılara Uygulanacak Bazı İşlemler ve 6785 Sayılı İmar Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun'dur. 2981 sayılı Kanunu çıkarma gerekçesi, belediye ve mücavir alan sınırları içerisinde yer alan imar ve gecekondular düzenlemelerine aykırı yapılara ilişkin uygulanacak işlemleri kapsamaktadır. Kanunlarla imar kurallarına karşı yapılan gecekondular ile diğer yapılar; muhafaza edilecekler, ıslah edilerek muhafaza edilecekler ve bu kanundan yararlanamayacaklar şeklinde tasnif edilmiştir. Bu Kanun bir imar affi özelliği taşımakta olup belirlenen esaslar doğrultusunda ıslah edilen yapılara, kanun kapsamında belirlenen yükümlülükleri yerine getirmeleri durumunda kullanım izni ve ruhsat verilmesi öngörülmektedir. Bu özelliği dolayısıyla kanunun kentsel dönüşüm amacına sahip olmadığı gibi, kentsel alanlarda kanunlara aykırı olarak inşa edilmiş yapılara meşruiyet kazandırma gibi bir işlevi olmuştur. Bugün de yapılan düzenlemeler ve imar afları, kentleşmenin temel sorunlarına kaynaklık etmeye

devam etmektedir (Yasin, 2005: 114). Sonuç olarak imar afları kentleşme sorunlarını çözmekle birlikte yeni sorunların eklenmesine neden olmaktadır.

2.3.2. 3194 Sayılı İmar Kanunu

Kentsel yenileme konusunda gerçekte temel düzenlemelerin yer alması gereken kanun olan 1985 tarihli 3194 sayılı İmar Kanununun bu konuda doğrudan bir düzenlemeye sahip olmadığı görülmektedir. Ancak Kanunun çeşitli maddelerinde kentsel dönüşümü dolaylı olarak etkileyecek hükümler yer almaktadır.

3194 Sayılı İmar Kanunu'nun 1. Maddesi, *“Bu Kanun, yerleşme yerleri ile bu yerlerdeki yapılaşmaların; plan, fen, sağlık ve çevre şartlarına uygun teşekkülünü sağlamak amacıyla düzenlenmiştir.”* Bu madde kapsamında yerleşim yerlerinin plan koşullarına uygu bir şekilde düzenlenmesi söz konusudur (Ünal,2003: 17). Konunun kapsamını belirten 2. Madde, *“Belediye ve mücavir alan sınırları içinde ve dışında kalan yerlerde yapılacak planlar ile inşa edilecek resmi ve özel bütün yapılar bu Kanun hükümlerine tabidir”* şeklindedir. 3. Maddede ise, *herhangi bir saha, her ölçekteki plan esaslarına, bulunduğu bölgenin şartlarına ve yönetmelik hükümlerine aykırı maksatlar için kullanılamaz”* hükmü yer almaktadır. Bu da İmar Kanunun plansız, düzensiz ve kendiliğinden olan gelişmelere izin vermediğini göstermektedir (Ünal, 2003: 17). Bu madde ile plansız oluşumların engellenmesi amaçlanmaktadır.

3194 İmar Kanunu'nun kentsel dönüşüm uygulamalarını doğrudan olmasa bile ilgilendiren en önemli maddesi 18. maddedir. İlgili Kanunda *“arsa ve arazi düzenlemesi”* başlığı altında yer alan 18. Madde *“imar hududu içinde bulunan binalı veya binasız arsa ve arazileri malikleri veya diğer hak sahiplerinin muvafakati aranmaksızın, birbirleri ile yol fazlaları ile kamu kurumlarına veya belediyelere ait bulunan yerlerle birleştirmeye, bunları yeniden imar planına uygun ada veya parsellere ayırmaya, müstakil, hisseli veya kat mülkiyeti esaslarına göre hak sahiplerine dağıtmaya ve resen tescil işlemlerini yaptırmaya belediyeler yetkilidir. Sözü edilen yerler belediye ve mücavir alan dışında ise yukarıda belirtilen yetkiler valilikçe kullanılır”* (Değişik fıkra: 03.12.2003 - 5006 S.K./madde-1). *“Düzenleme ortaklık payları, düzenlemeye tabi tutulan yerlerin ihtiyacı olan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ilk ve ortaöğretim kurumları, yol, meydan, park, otopark, çocuk*

bahçesi, yeşil saha, ibadet yeri ve karakol gibi umumi hizmetlerden ve bu hizmetlerle ilgili tesisler başka maksatlarla kullanılamaz’’ şeklinde düzenlenmiştir. Bu madde ile belediyelere imar düzenlemesi yapmak ve parselizasyon yetkisi açısından büyük kolaylıklar tanındığı görülmektedir.

İmar Kanunu'nun 18. maddesi, kentsel dönüşüm uygulamalarında gerekli olan parselizasyon yetkisinin yeniden belediyelere verilmesi hususu kentsel dönüşüm açısından önemli bir özellik taşımaktadır. Ayrıca yine kentsel dönüşüm uygulamaları için gerekli olan yol, park ve yeşil alan, meydan, ibadet yeri, karakol, çocuk bahçesi gibi tesislerin kurulması için gereken arsanın düzenlemesi, ortaklık payı ayrılması ile bedelsiz olarak temini kentsel dönüşümün uygulanması noktasında idareye önemli bir kolaylık getirmektedir. Düzenleme ortaklık payının ayrılamadığı veya yetmediği hizmetler hususunda ise kamulaştırma yapılabilmektedir. Böylece her iki yöntemin de kentsel dönüşüm uygulamaları açısından aktif olarak kullanılabilceği görülmektedir (Kömürcüoğlu, 2012: 173).

Kentsel dönüşüm uygulamaları açısından bir tartışama konusu, belediyelerin kentin işlevini kaybetmiş alanlarını dönüştürmek ve restore etmek için meclis üye tamsayısının çoğunluğunun gerekli olması durumudur. 3194 sayılı Kanunun 8. maddesine göre, kentsel dönüşüm kararı alındıktan sonra, dönüşüm yapılacak alanlarda imar planı yapılması zorunluğu belirtilmiştir. Belediye ve mücavir alan sınırları kapsamında plansız yapı yapılamayacağı vurgulanarak, imar planı yapmadan belediyelerin hak sahipleriyle anlaşma veya pazarlık yapması durumunun yasal zorunluluğa aykırı bir uygulama ve mülkiyet haklarının hiçe sayan durum olduğunu belirtilmektedir. Son zamanlarda yapılan kentsel dönüşüm uygulamalarının 3194 sayılı Kanun kapsamından uzak, planlama bütünlüğü ilkesiyle bağdaşmayan, belirli bir alanlara yönelik yapılan olumsuz örnekleri olarak tartışılmaktadır (Yaman, 2012: 137).

2.3.3. 1985 sayılı Toplu Konut Kanunu

1984 tarihli Toplu Konut Kanununa bakıldığında, 1. Maddesi: *Konut ihtiyacının karşılanması konut inşaatını yapanların tabi olacağı usul ve esasların düzenlenmesi, memleket şart ve malzemelerine uygun endüstriyel inşaat teknikleri ile araç ve*

gereçlerin geliştirilmesi ve Devletin yapacağı desteklemeler (...) (2) bu Kanun hükümlerine tabidir” şeklinde olup devletin yapacağı desteklemeler için kanunla bir Toplu Konut fonu kurulmuştur. 1990 Yılında ise kanuna ek bir madde konularak Toplu Konut İdaresi (TOKİ) Başkanlığı kurulmuştur. TOKİ'nin görevlerine bakıldığında özellikle bazı maddelerin kentsel dönüşüm ve gelişim açısından önemli olduğu görülmektedir.

2985 Sayılı Toplu Konut İdaresi Kanunu kapsamında TOKİ, özellikle gecekondu bölgelerinin dönüştürülmesi, konut ve sosyal çevrelerin üretilmesi ile tarihi alanların yenilenmesi hususlarında görevlendirilmiştir. 6306 Sayı kanun da TOKİ'ye afet riski ve depremle ilgili birtakım görevler verilmiştir. TOKİ'nin görevlerinin yer aldığı kanunun Ek – 1. Maddesinde bu görevler sıralanmıştır;

- *Konut inşaatı ile ilgili sanayi veya bu alanda çalışanları desteklemek,*
- *Konut sektörüyle ilgili şirketler kurmak veya kurulmuş şirketlere ve Finans kurumlarına ortak olmak,*
- *Köy mimarisinin geliştirilmesine, gecekondu alanlarının dönüşümüne, Tarihi doku ve yöresel mimarinin korunup yenilenmesine yönelik uygulamalar yapmak ve bu konulardaki projeleri kredilendirmek ve gerektiğinde tüm bu kredilerde faiz sübvansiyonu yapmak,*
- *Yurt içi ve yurt dışında doğrudan veya iştirakleri aracılığıyla proje geliştirmek; konut, alt yapı ve sosyal donatı uygulamaları yapmak veya yaptırmak,*
- *İdareye kaynak sağlanmasını teminen kar amaçlı projelerle uygulamalar yapmak veya yaptırmak,*
- *Doğal afet meydana gelen bölgelerde gerek görüldüğü takdirde konut ve sosyal donatıları, alt yapıları ile birlikte inşa etmek, teşvik etmek ve desteklemek.*

Söz konusu kanunun 2. Maddesinde; “*Ferdi ve toplu konut kredisi verilmesi, köy mimarisinin geliştirilmesine, gecekondu alanlarının dönüşümüne, tarihi doku ve yöresel mimarinin korunup, yenilenmesine yönelik projelere kredi verilmesi ve kredilerde faiz sübvansiyonu yapılması. Toplu konut alanlarına arsa temin edilmesi, araştırma, turizm alt yapıları, konut alt yapıları, okul, karakol, ibadethane, sağlık tesisleri, spor tesisleri, postane, çocuk parkları, benzeri tesisler ve konut sektörü sanayini teşvik için yatırım ve işletme kredisi verilmesi. İş ve istihdam yaratmak üzere esnaf ve sanatkârlara ait işyerlerine ve küçük sanayi teşebbüslerinin kredi*

yoluyla desteklenmesinin sağlanması, afet mahallerinde konut yapımının teşvik ve desteklenmesi” gibi görev ve sorumluluklar verilmiştir.

Bu maddelere ek olarak TOKİ’ye ülke içinde ve dışında kendisi veya ortaklarıyla birlikte projeler yapmak, konut ve sosyal donatı alanları ile altyapı oluşturmak gibi yetkiler de verilmiştir (Öngören ve Çolak, 2013: 58- 60). Toplu Konut İdaresi Kanunu 4. Maddesinde *Kanundaki görevleri çerçevesinde gerçek ve tüzel kişilere ait arazi ve arsaları ve bunların içerisinde veya üzerinde bulunan her türlü eklenti ve yapıları kamulaştırmaya yetkisi verilmiştir.* Yine söz konusu kanunun 5162 sayılı Kanun ile değiştirilen 4. Maddesinde TOKİ, *“mülkiyeti kendisine ait arsa ve arazilerden konut uygulama alanı olarak belirlediği alanlar veya valiliklerce toplu konut iskân sahası olarak belirlenen alanlar” dışında, ayrıca gecekondularında da “her tür ve ölçekteki imar planlarını yapmaya, yaptırmaya ve tadil etmeye yetkili”* olmuştur. Aynı yasanın Ek Madde-7 ‘de *“TOKİ gecekondularının tasfiyesini ya da iyileştirilerek yeniden kazanımı için gecekondular dönüşüm projeleri geliştirebilir, inşaat uygulamaları ve finansman düzenlemeleri yapabilir”* şeklinde hükme bağlanmıştır. İlgili kanun maddeleri kentsel dönüşüm uygulamalarıyla dolaylı bir ilişki teşkil etmektedir. Toplu Konut Yasası ile TOKİ, başta gecekondular alanları olmak deprem riski oluşturan alanlar ile tarihi alanlarda plan yaparak bu alanlarda konut yapmada yetkili hale getirilmiştir (Ülger, 2010: 189).

2.3.4. 5104 Sayılı Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi Kanunu

Kentsel dönüşüm uygulamalarıyla doğrudan ilgili olan yasal düzenlemelerden biri 2004 yılında çıkarılan “5104 sayılı Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi Kanunu” dur. Çıkarılan bu kanunun ilk defa kentsel dönüşüm kavramına yer verilmesi ve bir tek projeyi kendisine konu edinmesi dolayısıyla özel bir yeri vardır. TOKİ ve Ankara Büyükşehir Belediyesi ortaklığında gerçekleşen proje, Protokol Yolu olarak bilinen havaalanı ile Ankara şehri arasındaki yolun çevresine, diğer bir deyişle Kuzey Ankara Girişini kapsayacak şekilde gerçekleşmiştir. Bu kanunun amacı, 1. Maddede şöyle belirtilmiştir; *“Kuzey Ankara Girişi ve çevresini kapsayan alanlarda kentsel dönüşüm projesi çevresinde fiziksel durumun ve çevre*

görüntüsünün geliştirilmesi, güzelleştirilmesi ve daha sağlıklı bir yerleşim düzeni sağlanması ile kentsel yaşam düzeyinin yükseltilmesi” gerekliliği vurgulanmıştır.

Kanunun kapsamı, “Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi alanı sınırları içindeki her tür ve ölçekteki planlar, inşa edilecek resmi ve özel her türlü yapı, altyapı ve sosyal donatı düzenlemeleri ve kamulaştırma işlemleri ile projenin amacına uygun gerçekleştirilmesine yönelik usul ve esasları kapsar.” Bu kanunla her türlü eski imar hakları geçersiz sayılarak yeni imar planına göre imar haklarının belirleneceği belirtilmiştir.

5104 sayılı kanunun dönüşüm alanı olarak belirlenen bölgede baştan aşağı yeni bir düzenlemeyi getirmektedir. Buna göre projenin uygulanacağı bölgede kanunlara göre nizami bir şekilde yapılmış olan ve imarlı olan yapılar dahi bu kanuna tabii olmaktadır. Yine kanun yürürlüğe girmeden önce hazırlanmış olan planların, kanunun hayata geçmesi ile beraber iptal olacağı anlaşılmaktadır.

5104 sayılı Kanun’un genel gerekçesi olarak, belli bir alan dahilinde yapılan bu tür özel projelerin uygulanması ve geliştirilmesi hususunda hukuki düzenlemelerin gerekliliği ortaya konulmuştur. Kentsel dönüşüm projesinin uygulanacağı alanlarda yapılacak konutlardan yararlanacak hak sahiplerinin tespit edilmesi ve yararlanma esaslarına ilişkin düzenlemeler ele alınmıştır. Kanunu 5. Maddesinde Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından belirli bir alanda yapılacak olan konutların, ihalesinin ve yapım maliyetlerinin TOKİ tarafından belirleneceği hükmü getirilmiştir (Yaman, 2012: 137).

5104 sayılı Kanun genel olarak taşıdığı iki özellik dolayısıyla diğer kanunlardan ayrılmaktadır. Birincisi, kentin sadece bir bölümünde uygulanacak bir kentsel dönüşümü öngörmesidir. İkincisi ise, kendine özgü bir yasal altyapıya sahip olmasıdır. Bu özelliklere sahip olan 5104 sayılı kanun aynı zamanda çeşitli eleştirilere maruz kalmıştır. Bu eleştiriler genel olarak, söz konusu kanunun bütüncül bir anlayışla yapılmadığı, kentin belirli bir alanında uygulanması hususunda toplanmıştır (Uzun, 2006: 51).

2.3.5. 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve 5393 sayılı Belediye Kanunu

5216 Sayılı Kanun, 2004 yılında kabul edilerek 3030 Sayılı Kanunu ortadan kaldırmıştır. Yasa kapsamında büyükşehir belediyeleri kentsel dönüşüm konusunda yetkilendirilmiştir. 5393 sayılı 2005 tarihli Belediye Yasası kentsel dönüşüm uygulamalarının temel dayanağı olmuş, belediyenin kuruluşu, organları, yönetimi, görev ve yetkileri ve çalışma esasları düzenlenmiştir. 5216 sayılı Kanun'un büyükşehir ve ilçe belediyelerinin görevlerini düzenleyen 7. maddesinin (e) bendinde, belediyelere ve büyükşehir belediyelerine 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun ise, 69. ile 73. Maddelerinde görev ve sorumlulukları ele alınmıştır. 5393 sayılı Belediye Yasası'nın "Arsa ve Konut Üretimi" başlıklı 69. Maddesinde ve "Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Alanı" başlıklı 73. maddesinde belediyelerin kentsel dönüşümle ilgili yetkileri düzenlenmiştir. Söz konusu maddeler aşağıdaki gibidir:

Madde 69- *"Belediye; düzenli kentleşmeyi sağlamak, beldenin konut, sanayi ve ticaret alanı ihtiyacını karşılamak amacıyla belediye ve mücavir alan sınırları içinde, özel kanunlarına göre korunması gerekli yerler ile tarım arazileri hariç imarlı ve alt yapı arsalar üretmek; konut, toplu konut yapmak, satmak, kiralamak ve bu amaçlarla arazi satın almak, kamulaştırma yapmak, bu arsaları trampa etmek, bu konuda ilgili diğer kamu kurum ve kuruluşları ve bankalarla iş birliği yapmak ve gerektiğinde onlarla ortak projeler gerçekleştirmek yetkisine sahiptir".*

Madde 73- (Değişik: 17/6/2010-5998/1 md.) *"Belediye, belediye meclisi kararıyla; konut alanları, sanayi alanları, ticaret alanları, teknoloji parkları, kamu hizmeti alanları, rekreasyon alanları ve her türlü sosyal donatı alanları oluşturmak, eskiyen kent kısımlarını yeniden inşa ve restore etmek, kentin tarihi ve kültürel dokusunu korumak veya deprem riskine karşı tedbirler almak amacıyla kentsel dönüşüm ve gelişim projeleri uygulayabilir. Bir alanın kentsel dönüşüm ve gelişim alanı olarak ilan edilebilmesi için yukarıda sayılan hususlardan birinin veya bir kaçının gerçekleşmesi ve bu alanın belediye veya mücavir alan sınırları içerisinde bulunması şarttır. Ancak, kamunun mülkiyetinde veya kullanımında olan yerlerde kentsel*

*dönüşüm ve gelişim proje alanı ilan edilebilmesi ve uygulama yapılabilmesi için ilgili belediyenin talebi ve Cumhurbaşkanınca bu yönde karar alınması şarttır.*⁴⁵

Kentsel dönüşüm ve gelişim proje alanı olarak ilan edilecek alanın; üzerinde yapı olan veya olmayan imarlı veya imarsız alanlar olması, yapı yükseklik ve yoğunluğunun belirlenmesi, alanın büyüklüğünün en az 5 en çok 500 hektar arasında olması, etaplar halinde yapılabilmesi hususlarının takdiri münhasıran belediye meclisinin yetkisindedir. Toplamı 5 hektardan az olmamak kaydı ile proje alanı ile ilişkili birden fazla yer tek bir dönüşüm alanı olarak belirlenebilir.

Büyükşehir belediye ve mücavir alan sınırları içinde kentsel dönüşüm ve gelişim projesi alanı ilan etmeye büyükşehir belediyeleri yetkilidir. Büyükşehir belediye meclisince uygun görülmesi halinde ilçe belediyeleri kendi sınırları içinde kentsel dönüşüm ve gelişim projeleri uygulayabilir.

5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanununun, 7. maddesinin ilk fıkrasında büyükşehir belediyesinin görev ve yetkileri ele alınmıştır. İlgili maddenin ikinci fıkrasında ilçe belediyelerinin birinci fıkra dışındaki görev ve sorumlulukları düzenlenmiştir. Maddeler neticesinde ilçe belediyeleri kentsel dönüşüm uygulamalarını doğrudan uygulama imkanını kaybetmiştir (Üstün, 2009: 67).

5393 sayılı Belediye Kanununda belediyelerin kentsel dönüşüm yapımına ilişkin yetkilerine yer verilmiştir. Birden fazla belediye sınırlarında yer alan alanlarda kentsel yenileme ve dönüşüm uygulamalarının kim tarafından yapılacağı hususu herhangi bir hüküm altına alınmamıştır (Üstün, 2009: 65). Bu durum 5393 sayılı Kanuna yönelik eleştirilere neden olmaktadır.

Genel olarak 5216 sayılı Büyükşehir ve 5393 sayılı Belediye Kanunlar kapsamında yukarıda değinilen maddelerde görüldüğü üzere belediyeler ve büyükşehir belediyeleri kentsel dönüşüm uygulamalarında önemli yetki ve sorumlulukları ellerine almış bulunmaktadır.

⁴16/5/2012 tarihli ve 6306 sayılı Kanununun 17 nci maddesiyle, bu maddenin birinci fıkrasının üçüncü cümlesinde yer alan “yapılabilmesi Bakanlar Kurulu kararına bağlıdır.” ibaresi “yapılabilmesi için ilgili belediyenin talebi ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığının teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca bu yönde karar alınması şarttır.” şeklinde değiştirilmiştir.

⁵2/7/2018 tarihli ve 703 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 200 üncü maddesiyle bu fıkrada yer alan “Çevre ve Şehircilik Bakanlığının teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca” ibaresi “Cumhurbaşkanınca” şeklinde değiştirilmiştir.

2.3.6. 5366 Sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkındaki Kanun

Kentsel dönüşüm konusunda doğrudan ilgili yasalardan biri de 5366 sayılı 2005 tarihli Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkındaki Kanun'dur. 5366 Sayılı Kanunda, kentlerin dönüşümü hususu üzerinde özellikle durulmuş olup, kentin eskiyen ve işlevini kaybeden bölümlerinin yenilenmesine yönelik bir çerçeve yasa niteliği taşımaktadır.

Bu çerçevede 5366 sayılı Kanunun genel gerekçesi, *“kentin eskiyen dokuları ve yerleşim alanlarını, kültürel miras değerini koruma/kullanma dengesini sağlayarak sosyal donatı alanlarını büyütmek ve sağlıklılaştırmak, otopark sorununu çözüme kavuşturmak, günümüz konforu ve kullanım şartlarını içeren konut, ticaret, kültür, turizm ve sosyal donatı alanları oluşturmak, kültürel ve tarihi dokuyu geleceğe taşımak amacıyla restore eder kullanmak, böylelikle kentlerin merkez alanlarının sağlıklı bir şekilde iskân edilerek şehrin güvenliğini tehdit eden denetimsiz bölgeler olmaktan çıkarıp yenileştirmek ve günümüz gereklerine uygun olarak kullanılabilir hale getirmek amacıyla bu alanları kentsel dönüşüm ve gelişim alanı ilan etmek ve bu alanlarda uygulama yapmaya imkân vermek”* şeklinde belirtilmiştir.

Kanunun amacı ve kapsamı 1. Maddede şu şekilde ele alınmıştır:” *Büyükşehir belediyeleri, büyükşehir belediyeleri sınırları içindeki ilçe ve ilk kademe belediyeleri, il, ilçe belediyeleri ve nüfusu 50.000'in üzerindeki belediyelerce ve bu belediyelerin yetki alanı dışında il özel idarelerince, yıpranan ve özelliğini kaybetmeye yüz tutmuş; kültür ve tabiat varlıklarını koruma kurullarınca sit alanı olarak tescil ve ilan edilen bölgeler ile bu bölgelere ait koruma alanlarının, bölgenin gelişimine uygun olarak yeniden inşa ve restore edilerek, bu bölgelerde konut, ticaret, kültür, turizm ve sosyal donatı alanları oluşturulması, tabii afet risklerine karşı tedbirler alınması, tarihi ve kültürel taşınmaz varlıkların yenilenerek korunması ve yaşatılarak kullanılmasıdır. Bu Kanun, yukarıda belirtilen amaçlar doğrultusunda oluşturulacak olan yenileme alanlarının tespitine, teknik altyapı ve yapısal standartlarının belirlenmesine, projelerinin oluşturulmasına, uygulama, örgütlenme, yönetim, denetim, katılım ve kullanımına ilişkin usûl ve esasları kapsar.*

Alanların belirlenmesi⁶(1) Madde 2- (Değişik birinci, ikinci, üçüncü cümleler: 16/5/2012-6306/15 md.) “Yenileme alanları; il özel idarelerinde il genel meclisinin ve belediyelerde belediye meclisinin üye tam sayısının salt çoğunluğunun kararı ile belirlenir. İl özel idaresinde il genel meclisince ve büyükşehirler dışındaki belediyelerde belediye meclisince bu konuda alınan kararlar, Cumhurbaşkanına sunulur. Büyükşehirlerde ise ilçe belediye meclislerince alınan kararlar, büyükşehir belediye meclisince onaylanması üzerine Cumhurbaşkanına sunulur. Cumhurbaşkanı projenin uygulanıp uygulanmamasına üç ay içinde karar verir. Cumhurbaşkanınca kabul edilen alanlardaki uygulama bir program dahilinde etap etap projelendirilebilir. Etap proje ve programları, meclis üye tam sayısının salt çoğunluğunun kararı ve belediyelerde belediye başkanının, il özel idarelerinde valinin onayı ile uygulamaya konulur. Belirlenen alan sınırları içindeki tüm taşınmazlar, belediyece ve il özel idaresince hazırlanacak yenileme projelerinin kültür ve tabiat varlıklarını koruma kurulunca karara bağlanmasını müteakip bu Kanuna göre yapılacak yenileme projesi hükümlerine tâbi olurlar. Büyükşehir belediye sınırları içinde büyükşehir belediyelerinin yapacaklarının dışında kalan yenileme projeleri, ilçe ve ilk kademe belediyelerince hazırlanması ve meclislerinde kabulünden sonra büyükşehir belediye başkanınca onaylanarak yürürlüğe girer. Buna göre kamulaştırma ve uygulama yapılır.”

Kanunun Uygulaması 3 Maddede – “Yenileme alanları olarak belirlenen bölgelerde il özel idaresi ve belediye tarafından hazırlanan veya hazırlatılan yenileme projeleri ve uygulamaları ilgili il özel idareleri ve belediyeler eliyle yapılır veya kamu kurum ve kuruluşları veya gerçek ve özel hukuk tüzel kişilerine yaptırılarak uygulanır. Bu alanlarda Toplu Konut İdaresi ile ortak uygulama yapılabileceği gibi, Toplu Konut İdaresine de uygulama yaptırılabilir. Büyükşehirlerde, büyükşehir belediyeleri tarafından başlatılmayan uygulamalar ilçe ve ilk kademe belediyelerince tek başına veya müşterek olarak yapılır veya yaptırılır” şeklinde düzenlenmiştir.

⁶2/7/2018 tarihli ve 700 sayılı KHK'nin 165 inci maddesiyle 2 nci maddesinin birinci fıkrasında yer alan “Çevre ve Şehircilik Bakanlığının teklifi ile Bakanlar Kuruluna” ibareleri “Cumhurbaşkanına”, “Bakanlar Kurulu” ibaresi “Cumhurbaşkanı” ve ikinci fıkrasında yer alan “Bakanlar Kurulunca” ibaresi “Cumhurbaşkanınca” şeklinde değiştirilmiştir.

“Uygulama esnasında her türlü kontrol, denetim ve takip işlemleri, ilgili il özel idaresi ve belediyece yapılır veya yaptırılarak sonuçlandırılır. Bu işlemler, projenin özelliğine göre konuyla ilgili uzman kişi, kurum ve ekiplere yaptırılır. Yenileme alanlarındaki uygulamalar her türlü vergi, resim, harç ve ücretlerden muaftır. Yenileme projelerini onaylamak üzere 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 51 inci maddesine göre gerektiği kadar Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu oluşturulur. Kurulca onaylanan projeler, il özel idaresi veya belediyece uygulanır. Yenileme alanlarında yapılacak uygulamalarda her türlü mal ve hizmet alımları ile yapım işleri, ceza ve ihalelerden yasaklama hükümleri hariç olmak üzere 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu hükümlerinden muaftır. Yenileme projeleri, uygulama alanı içerisinde bulunan taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının rölöve, restitüsyon, restorasyon projeleri ile onarılacak veya yeniden inşa edilecek yapıların imar mevzuatında öngörülen projelerinden oluşur. (Ek fıkra: 16/5/2012-6306/16 md.) Yenileme projelerinin gerektirdiği uygulamalar, verilen süre içinde yapı malikince yapılmadığı takdirde, il özel idaresi veya belediye tarafından yapılarak masrafı yapı malikinden tahsil edilir. İl özel idaresi veya belediye tarafından, yapı malikinin uygulama masraflarını ödemesini kolaylaştırıcı tedbirler alınabilir. Bu tedbirlere ilişkin usul ve esaslar yönetmelikle düzenlenir”

5366 sayılı kanuna ilişkin yapılan eleştiriler genel olarak koruma ağırlıklı bir yaklaşımla düzenlenmiş ve sit alanlarındaki kültür ve tabiat varlıklarının koruma alanları dışındaki taşınmazlardaki fiziki müdahaleleri ve inşaat aşamasında parsel proje bazında uygulamalara yön verecek hükümlerin bulunmadığı bir düzenleme olmuştur (Ünal, 2008: 139). 5366 sayılı kanunun ilgili maddesinde yer alan ; “...dönüşüm alanlarında gerçekleştirilecek projelerin plan, kamulaştırma ve yapım sürecinde kullanılacağını belirttiği katkı payının özel mülkiyete ait taşınmazlar projeye dahil edildiği takdirde nasıl kullanılacağı konusunda yasa ve yönetmelik” hükmü yetersiz görülmüştür (Ünal, 2008: 151-152).

Bu kanunda kentsel dönüşümün yapılacağı alanların özellikleri net olarak belirtilmemiş olup, uygulama ve denetim süreçlerinde il özel idareleri ve belediyelerin görev ve yetkileri ayrıntılı olarak ele alınmamıştır. Bu nedenle uygulamaların başlaması noktasında birimlerin görev ve yetki karmaşası görülmektedir (Genç, 2008: 124). Özellikle planlamanın bütünsel olarak

yapılmaması, kısmi olarak çözüm üretmeye yatkınlığı, dönüşüm bölgelerindeki sosyolojik yapıyı dikkate almaması, çeşitli nedenlerle oluşturulmuş olan farklı imar durumlarını yok sayması ve imar planlamasını parçalı hale getirmesi kanuna yönelik yapılan eleştirilerden bazılarıdır (Özden, 2016: 282).

2.3.7. 6306 Sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun

6306 sayılı 2012 tarihli Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun, ülkemizde kentsel dönüşümle ilgili yapılan son yasal düzenlemedir. Kanun yayımlandığı andan itibaren eleştirilere maruz kalmakla birlikte günümüzde kentsel dönüşüm uygulamaların kaynağı olarak temel olan yasal düzenleme olarak kabul edilmektedir.

Kanunla, idarenin riskli yapı ve alanlarda kamu gücünden yararlanarak gerektiği durumlarla dönüşümün ivedilik ile gerçekleştirilmesine olanak tanınmaktadır. Kanunun kapsamında ve uygulanmasında zorlama tedbirleri içermesi dolayısıyla kanunun adının dönüştürme kavramı olarak ele alınmasına neden olmuştur. Bu kanundan önce çıkarılan kanun ve düzenlemelerde kentlerde dönüşümün istenilen ve öngörülen düzeyde gerçekleştirilememiştir. Bu durumda kanun koyucu, kentlerin dönüştürülmesi noktasında muhatapların zorlanarak belirlenen amaçlara ulaşma yoluna gidildiği görülmektedir.

6306 sayılı Kanun'un genel gerekçesine göre, afet durumunda risk teşkil eden yapıların ve alanların maliklerinin ikna edilerek yıkılmasıyla dönüşüm sağlanacaktır. Bu süreç içerisinde yeniden yerleşim temin edilmesinde gönüllülük esası getirilerek, bu esasa uymayanların yapıları yetkili idareler tarafından yıktırılacak ve tahliyesi sağlanacaktır. Böylelikle, başta doğal afetlerden özellikle depremde kaynaklanacak can ve mal kaybı engellenecek düzenli ve sağlıklı yerleşim sağlanacaktır.

6306 Sayılı Kanunun genel metnini dört bölüm oluşturmaktadır. Kanunun ilk bölümünü, kanunun amacı ve yapılan tanımlamalar oluşturmaktadır. İkinci bölümde uygulamaya yönelik tanım ve açıklamalar yer almaktadır. Üçüncü bölüm dönüşümden elde edilecek gelirlere yer vermiş olup, dördüncü bölüm, bölümde ise, diğer mevzuatta yapılan değişiklikler ile son hükümlere ayrılmıştır. 6306 sayılı Afet

Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun, Anayasa Mahkemesi tarafından çeşitli zamanlarda ve nedenlerle verilen kararlarla değişikliğe uğramıştır.

6306 sayılı Kanunun amacı 1. Maddesinde ; “afet riski altındaki alanlar ile bu alanlar dışındaki riskli yapıların bulunduğu arsa ve arazilerde, fen ve sanat norm ve standartlarına uygun, sağlıklı ve güvenli yaşama çevrelerini teşkil etmek üzere iyileştirme, tasfiye ve yenilemelere dair usul ve esasları belirlemek” şeklinde belirtilmiştir. Madde kapsamına, yalnızca afet riski taşıyan alanlar değil, aynı zamanda afet riski alanları dışındaki riskli yapıların bulunduğu alanlarda dahil edilmiştir.

Konuyla ilgili maddeler, uygulama süreci başlığı altında ele alınarak, yetki ve sorumluluklar düzenlenmiştir. İlgili kanunun uygulanması hususunda 2. Madde de yer alan hükümler şu şekildedir:

- a) Bakanlık: Çevre ve Şehircilik Bakanlığını,*
- b) İdare: Belediye ve mücavir alan sınırları içinde belediyeleri, bu sınırlar dışında il özel idarelerini, büyükşehirlerde büyükşehir belediyelerini ve Bakanlık tarafından yetkilendirilmesi hâlinde büyükşehir belediyesi sınırları içindeki ilçe belediyelerini,*
- c) Rezerv yapı alanı: Bu Kanun uyarınca gerçekleştirilecek uygulamalarda yeni yerleşim alanı olarak kullanılmak üzere, TOKİ'nin veya İdarenin talebine bağlı olarak veya resen, Maliye Bakanlığının uygun görüşü alınarak Bakanlıkça belirlenen alanları,*
- ç) Riskli alan: Zemin yapısı veya üzerindeki yapılaşma sebebiyle can ve mal kaybına yol açma riski taşıyan, Bakanlık veya İdare tarafından Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının görüşü de alınarak belirlenen ve Bakanlığın teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca kararlaştırılan alanı,*
- d) Riskli yapı: Riskli alan içinde veya dışında olup ekonomik ömrünü tamamlamış olan ya da yıkılma veya ağır hasar görme riski taşıdığı ilmî ve teknik verilere dayanılarak tespit edilen yapıyı,*
- e) TOKİ: Toplu Konut İdaresi Başkanlığını, ifade eder.”*

Bu madde ile yetkilerin hangi yönetim basamağınca kullanılacağı ilişkin hükümler yer almaktadır. İlgili maddede söz konusu yetkilerin Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nda toplandığını ve belediyelerin ise sorumlulukları kapsamında ikincil planda yer aldığı görülmektedir.

Yukarıda ele alınan ikinci maddede “Rezerv yapı alanı” için yapılan tanımda, yerleşim yeri olarak seçilen yeni alanların planlama, çevre düzeni gibi derin bir araştırma yapılmadığı ve bütünlükçü bir değerlendirmeye alınmadığı görülmektedir. Aynı durumun “riskli alan” tanımı içinde geçerli olduğu kapsamlı bir içeriğe ve bilimsel kriterlere uygun olmayan sadece yetkinin kullanılmasını içeren yetkiyi merkezde toplayan bir maddedir. “Riskli yapı”nın tanımının bilimsel ve teknik verilere dayandığı ancak, kullanılacak bilimsel ve teknik verilerin neler olacağı noktasının açık olmadığı görülmektedir (TMMOB, 2012: 16).

6306 sayılı Kanuna ilişkin; riskli alan ve riskli yapılar ile 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun uyarınca, riskli yapılar ile riskli alan ve rezerv yapı alanlarının tespitine, riskli yapıların yıktırılmasına, yapılacak planlamaya, dönüştürmeye tabi tutulacak taşınmazların değerinin tespitine, hak sahibi olacaklarla yapılacak anlaşmaya ve yapılacak yardımlara, yeniden yapılacak yapılara ve 6306 sayılı Kanun kapsamındaki diğer uygulamalara ilişkin usul ve esasları belirlemek amacıyla bir yönetmelik çıkarılmıştır. 7 bölümden meydana gelen yönetmelik kanunun uygulamasına dair detaylara yer vermektedir.

Ülkemizde kentsel dönüşümün uygulanabileceği alan ve yapılar ‘riskli yapı’ ve ‘riskli yapı alanı’ olarak nitelendirilmekte olup 6306 sayılı Kanun ve bunun uygulanmasına ilişkin çıkarılan yönetmelikle alınan kararlar doğrultusunda belirlenmiştir.

6306 sayılı kanunun 3. maddesinde “riskli yapı”ların tespiti konusu ele alınmıştır. *“Bakanlıkça hazırlanacak yönetmelikte belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde masrafları kendilerine ait olmak üzere, öncelikle yapı malikleri veya kanuni temsilcileri tarafından, Bakanlıkça lisanslandırılan kurum ve kuruluşlara yaptırılır ve sonuç Bakanlığa veya İdareye bildirilir. Bakanlık, riskli yapıların tespitini süre vererek maliklerden veya kanuni temsilcilerinden isteyebilir. Verilen süre içinde yaptırılmadığı takdirde, tespitler Bakanlıkça veya İdarece yapılır veya yaptırılır. Bakanlık, belirlediği alanlardaki riskli yapıların tespitini süre vererek İdareden de isteyebilir. Bakanlıkça veya İdarece yaptırılan riskli yapı tespitlerine karşı maliklerce veya kanuni temsilcilerince onbeş gün içinde itiraz edilebilir. Bu itirazlar, Bakanlığın talebi üzerine üniversitelerce, ilgili meslek disiplini öğretim üyeleri*

arasından görevlendirilecek dört ve Bakanlıkça, Bakanlıkta görevli üç kişinin iştiraki ile teşkil edilen teknik heyetler tarafından incelenip karara bağlanır”.

6306 Sayılı Kanun 3. Maddesinin 3. Fıkrasında, , *“riskli alanlarda ve rezerv yapı alanlarında olup Hazinesin özel mülkiyetinde bulunan taşınmazlardan;*

a) Kamu idarelerine tahsisli olanlar Cumhurbaşkanın kararıyla,

b) Kamu idarelerine tahsisli olmayanlar, ilgili kamu idaresinin görüşü alınarak Maliye Bakanlığınca, Bakanlığa tahsis edilir veya Bakanlığın talebi üzerine TOKİ'ye ve İdareye bedelsiz olarak devredilebilir.”

Bu hüküm kapsamında dönüşüm yapılacak riskli alanların içerisinde kamusal alanlarında dahil edilebileceği anlaşılmaktadır (Özay ve Demirbaş, 2017: 222).

Kanunun 3. maddenin 7. Fıkrasında yer alan “uygulama bütünlüğü” açısından risk taşımayan yapıların da dönüşüme tabi olacağına ilişkin hüküm, yaşam ve mülkiyet hakları ihlali gerekçesiyle çok fazla eleştirilmiştir. Bu durum ilgili hükmün Anayasa Mahkemesinin 27/2/2014 tarihli ve E.: 2012/87, K.: 2014/41 sayılı Kararı ile iptal edilmesine neden olmuştur.

6306 sayılı Kanunun kentsel dönüşümle ilgili önem taşıyan diğer maddesi” “ tahliye ve yıkım” başlığı altında yer alan 5. Maddedir. Bu maddede, *“riskli olduğu tespit edilen yapıların yıktırılması ve bunların bulunduğu alanlar ile riskli alanlar ve rezerv yapı alanlarındaki uygulamalarda, öncelikli olarak malikler ile anlaşma yoluna gidilmesi esastır. Anlaşma ile tahliye edilen yapıların maliklerine veya malik olmasalar bile kiracı veya sınırlı aynı hak sahibi olarak bu yapılarda ikamet edenlere veya bu yapılarda işyeri bulunanlara geçici konut veya işyeri tahsisi ya da kira yardımı yapılabilir. İlgili Maddenin 3.fıkrasında riskli yapıların yıkılması için 60 günlük süre verilmiştir. Bu sürede yıkım yapılmadı halinde idari makamlarca yıktırılacağı hükmü verilmiştir. Yıkım öncesinde bir ek sürenin daha verileceği bu süre içerisinde de yıkım yapılmadığı durumunda mahalli idarenin iştiraki ile mülki idare tarafından yıkım yapılacağı belirtilmiştir.*

Kanunun 7. Maddesinde yıkıma ilişkin hükümler ise, *“Üzerindeki bina yıkılarak arsa hâline gelen taşınmazlarda daha önce kurulmuş olan kat irtifakı veya kat mülkiyeti, ilgililerin muvafakatleri aranmaksızın Bakanlığın talebi üzerine ilgili tapu müdürlüğünce resen terkin edilerek, önceki vasfı ile değerlendirilerek bulunularak veya malik ile yapılan anlaşmanın şartları tapu kütüğünde belirtilerek malikleri adına*

payları oranında tescil edilir. Üzerindeki bina yıkılarak arsa hâline gelen taşınmazlarda daha önce kurulmuş olan kat irtifakı veya kat mülkiyeti, ilgililerin muvafakatleri aranmaksızın Bakanlığın talebi üzerine ilgili tapu müdürlüğünce resen terkin edilerek, önceki vasfı ile değerlendirilerek bulunularak veya malik ile yapılan anlaşmanın şartları tapu kütüğünde belirtilerek malikleri adına payları oranında tescil edilir. Bu çerçevede riskli alanlar ve rezerv yapı alanlarında uygulama yapılan etap veya adada, riskli yapılarda ise bu yapıların bulunduğu parsellerde, yapılar yıktırılmadan önce, parsellerin tevhit edilmesine, münferit veya birleştirilerek veya imar adası bazında uygulama yapılmasına, ifraz, terk, ihdas ve tapuya tescil işlemlerine, yeniden bina yaptırılmasına, payların satışına, kat karşılığı veya hasılat paylaşımı ve diğer usuller ile yeniden değerlendirilmesine, yapının paydaşı olup olmadıkları gözetilmeksizin sahip oldukları hisseleri oranında paydaşların en az üçte iki çoğunluğu ile karar verilir. Bu karara katılmayanların arsa payları, Bakanlıkça rayiç değeri tespit ettirilerek ve bu değerden az olmamak üzere anlaşma sağlayan diğer paydaşlara açık artırma usulü ile satılır. Bu suretle paydaşlara satış gerçekleştirilemediği takdirde, bu paylar, Bakanlığın talebi üzerine, tespit edilen rayiç bedeli de Bakanlıkça ödenmek kaydı ile tapuda Hazine adına resen tescil edilir ve yapılan anlaşma çerçevesinde değerlendirilmek üzere Bakanlığa tahsis edilmiş sayılır veya Bakanlıkça uygun görülenler TOKİ'ye veya İdareye devredilir. Üzerindeki bina yıkılmış olan arsanın maliklerine yapılan tebligatı takip eden otuz gün içinde en az üçte iki çoğunluk ile anlaşma sağlanamaması hâlinde, gerçek kişilerin veya özel hukuk tüzel kişilerinin mülkiyetindeki taşınmazlar için Bakanlık, TOKİ veya İdare tarafından acele kamulaştırma yoluna da gidilebilir.”

6306 sayılı Kanunun 6. Maddesinde yer alan, idari işlemlere ilişkin karşı otuz gün içerisinde 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu kapsamında dava açılabileceği ancak bu davalarda yürütmenin durdurulmasına karar verilemeyeceği hükmü, Anayasa Mahkemesinin 1/3/2014 tarihli ve 27/2/2014 tarihli E: 2012/87 ve K:2014/41 sayılı kararı ile iptal edilmiştir. Söz konusu hüküm idarenin denetim yollarından biri olan yargısal denetimi devre dışı bırakması noktasında çeşitli eleştirilere maruz kalmıştır (Daşkiran ve Ak, 2015: 278).

6306 sayılı Kanunun uygulanmasını engelleyenlere ilişkin 8. Maddede, Türk Ceza Kanunu'nun ilgili hükümleri uyarınca Cumhuriyet Başsavcılığına suç duyurusunda

bulunulacağı belirtilmiştir. Eğer bu kişi kamu görevinde bulunuyorsa, tabii olduğu ceza ve disiplin kuralları uygulanacaktır (Daşkiran ve Ak, 2015: 278).

6306 sayılı kanun genel olarak değerlendirildiğinde; kentsel dönüşümde, doğal afetler yönünden risk taşıyan alanların bu türlü risklere karşı korunması amacı, kentsel dönüşümün daha önceki bölümde yer alan tanımlamalarının ve amaçlarının yerini almış durumdadır. 6306 sayılı kanunla kentsel dönüşüm dar anlamıyla ele alınmıştır. Farklı amaçları taşıyan dönüşüm uygulamalarının yasanın ilgi alanına girmediği görülmüştür. Başka bir deyişle, kentsel dönüşümün anlamı ve amacı yıkım riski olan alanlarla sınırlandırılmış, ancak uygulamanın yer aldığı coğrafi alan genişletilmiştir (Keleş, 2014: 403). Bu kanunla, özel mülkiyette sahip taşınmazların üzerinde bulunan yapıların, depreme dayanıklılık testleri kapsamında değerlendirilerek, bu testler sonucunda riskli olan yada risk oluşturan yapıların yerlerine afetlere dayanıklı, sağlam, yeni yapıların yaptırılmasının öngörülmektedir (Şimşek, 2014: 21) Böylelikle devlet otoritesi, eski, yıkık ve deprem gibi doğal afetlere karşı özelliğini yitirmiş konutların dönüştürülebilmesi için etkin bir güç olarak kullanılmak istenmektedir.

Kanuna yönelik yapılan eleştirilerin çok fazla olduğu ve çeşitli düzenleme ve değişikliklerle bunların giderilmeye çalışıldığı görülmektedir. Bu değişikliklerden biri 2014 yılında Anayasa Mahkemesi kararıyla mülkiyet hakları ve konut dokunulmazlığını net olarak ihlal eden birçok maddenin değiştirildiği buna rağmen kanunun birçok maddesinde sakıncaların mevcut olduğu görülmektedir (Özden, 2016: 291).

6306 sayılı kanunun uygulanmasına yönelik eleştirilerin yaygın olduğu husus, yetkilerin Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nda toplanması yani her türlü yetkinin merkezde toplanmasıdır (Dükkancı, 2013, Daşkiran ve Duygu, 2015: 274). Ancak bu durumu savunanlar ise, kentsel dönüşüm konusunun uzun yıllardır çözülememesinin nedenlerinin temelinde yetki karmaşasının ve finansman durumlarının olduğunu belirterek, İlgili bakanlığın güçlü yetkilerle donatılmasının gerekli olduğunu benimsemektedir (Sönmezocak, 2013: 5). Kanunun merkeze güçlü yetkiler vermesinin bir diğer boyutu ise, halkın kendini daha iyi ifade edebileceği yerel yönetimlerin arka plana atılmış olması hususudur. Bu noktada vatandaş kendini ilgilendiren hususlara en yakın noktada müdahale edememektedir. Bu durum kentsel

yaşam kalitesinde, yaşam alanlarında söz sahibi olma durumunun göz ardı edilmesi noktasında eleştirilmektedir.

Kanunun uygulama yönetmeliğine göre, riskli alan zemin yapısı veya üzerindeki yapılaşma sebebiyle can ve mal kaybına yol açma riski taşıyan, Bakanlık veya İdare tarafından Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının görüşü de alınarak belirlenen ve Bakanlığın teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca kararlaştırılan alan olarak tanımlanmıştır. Riskli alanların belirlenmesi için ise alanda taşınmaz maliki olan gerçek veya özel hukuk tüzel kişileri, riskli alan belirlenmesine ilişkin bilgi ve belgeleri ihtiva eden dosya ile birlikte Bakanlık veya İdareden riskli alan tespit talebinde bulunabilir. İdareye yapılacak talepler Bakanlığa iletilir. Bakanlıkça uygun görülen talepler, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının görüşü alınarak, teklif olarak Bakanlar Kuruluna sunulur, hükmü yer almaktadır.

ÜÇÜNÇÜ BÖLÜM

KENTSEL YAŞAM KALİTESİNİN TEMEL ÇERÇEVESİ

Bu bölüme yaşam kalitesi ve kentsel yaşam kalitesine ilişkin tanımlamalar ele alınmaktadır. Yaşam kalitesinin ve kentsel yaşam kalitesinin ortaya çıkış süreci ve göstergeleri ayrıntılarıyla ortaya konulmaktadır. Bölümün sonunda dünyada ve Türkiye’de kentsel yaşam kalitesinin gelişimine etki eden çalışmalar ele alınmaktadır.

3.1. Yaşam Kalitesi Kavramı Ve Tanımları

İnsan yaşamının bir parçası olarak algılanan kalite, bir nesnenin üstünlük derecesi olarak ifade edilmektedir (Veenhoven, 2000: 1). Kalite kavramının farklı birçok bilim dalında (ekonomi, mimarlık, eğitim, çevre, sağlık vb.) kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca çeşitli alanlara (üretim, yönetim, kentsel alan, sağlık, okul vb.) göre farklı algılanabilen çok boyutlu bir özellik taşımaktadır (İnceoğlu ve Aytuğ, 2009: 138). Taşıdığı özellikler dolayısıyla geniş bir içeriğe sahip olan kalite kavramının net ve kabul görmüş bir tanımı bulunmamaktadır. Çok farklı tanımları yapılmakla birlikte kalite kavramının en yaygın kullanılan tanımları arasında “standartlara uygunluk” gelmektedir.

Kaliteyi yüksek standartlara uygunluk olarak tanımlanmakta ve kaliteye ilişkin altı farklı yaklaşım bulunmaktadır. Kalite en yüksek standartlara uygunluk ve beraberinde ilgili ürün için üstünlük sağlar; kalite ürünün sahip olduğu nitelik kapsamında ölçülebilir bir değişken olarak incelenmelidir; kalite kullanıcılarının beklentileriyle direkt olarak ilişkilidir; Kalite, fiyat ve performans arasındaki ilişki kapsamında ortaya çıkan bir üstünlük derecesi olarak ele alınmalıdır; Kalite üretim ve mühendislikle birlikte değerlendirilmez ve son olarak kalite yöneticilerin beklentilerine ve algılarına uyum sağlayarak yönetim sürecinin etkinliğini ve verimliliğini artırıcı ürün özellikleri taşınmalıdır (Garvin, 1984: 25). Kaliteye ilişkin farklı tanımlamalar ve yaklaşımlar bulunmakla birlikte burada yaşam kalitesi kavramını ele almak yaşamda kaliteyi sorgulamak daha anlamlı olacaktır. Çünkü kalite insan yaşamının bir parçasını oluşturmakta ve kişiler yaşamlarında da kalite beklentisi içerisine girmektedir. Bu noktada, herkesin satın aldığı hizmet ve ürünlerin kalitesinin yanında yaşam alanlarının kalitesini sorgulaması da son derece

doğal kabul edilecek durumdur. Ancak yaşamda kaliteye yönelme, kaliteyi sorgulama ve uygulama algının topluma yerleşmesinin bir bilinçlenme süreciyle gerçekleştiği ve yakın bir geçmişte oluşmaya başladığı görülmektedir.

Yaşam kalitesi kavramının gündeme gelmesi ve gelişmesinde modern hayatın ve toplumların çağdaşlaşmasının etkili olmuştur (Marrans, 2007:m28). Yaşam kalitesi olgusunun yaygınlaşması ve bu konuyla ilgili araştırmalar 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren hız kazanarak ve farklı çalışma alanlarında ele alınmaya başlamıştır (Lambiri, Biagi ve Royuela, 2007: 2). Farklı çevrelerde ve disiplinlerde yapılan yaşam kalitesi araştırmaları kapsamını genişleterek, bireyler ve toplumlar için zaman içerisinde politik bir materyal halini almıştır. 21. Yüzyıla gelindiğinde yaşam kalitesi konusu hem sosyal bilimlerin hem de fen bilimlerinin araştırma alanında olmakla birlikte çeşitli uluslararası platformlarda gerçekleştirilen antlaşmalarda ve çalışmalarda da kavramsal boyutuyla yer aldığı görülmektedir (Royuela, Moreno ve Vaya, 2009: 552).

Yaşam kalitesi olgusunun önem kazanarak birçok alanda etkili olması, kavramın içeriğinin genişlemesine ve tanımlanması açısından da farklılıkların doğmasına neden olmuştur. Kavramının çok boyutlu bir özellik taşıması farklı bilim dalları olan sosyal bilimler, fen bilimleri, mühendislik ve sağlık bilimlerinin çalışma konuları arasında yer almıştır. Bu çeşitlilik kavramın tanımlanmasında her bilime göre çeşitlilik göstermektedir. Bu kapsamda Yaşam kalitesi kavramı çeşitli tanımlarla ifade edilmiş ise de, “geçmişte lüks anlamında kullanılmakta olup önemsiz bir kavram olarak görülmekteydi. Günümüzde ise bireyler için bütüncül bir memnuniyet anlamı kazanmış olup; söz konusu memnuniyet sayısal standartlar ve niceliksel bir memnuniyetin yanı sıra ihtiyaçlar, beklenti ve isteklerin karşılanma düzeyi” olarak tanımlanmıştır (Abbate, Giambalvo ve Milito, 2001: 277). Kavrama ilişkin diğer bazı tanımlamalar ise şu şekildedir:

Szalai’ye göre (1980:8). kökeni net olmayan yaşam kalitesi kavramı, çok boyutlu olarak kabul edilse de insan yaşamıyla ilgili olduğu için netlik kazandırmak mümkündür. Kavramın ifade edilmesinde yaşam tatmini kavramı ile nesnel ve öznel bileşenler etkileşimin önemli olduğunu belirtmektedir.

Wish (1986: 94), yaşam kalitesini kişinin, yaşadığı hayata ilişkin tatmin düzeyi, kendini iyi hissetmesi ve mutlu olup olmaması olarak tanımlamaktadır.

Veenhoven (2000: 1), yaşam kalitesini, nesnel bir olgu olmayıp kişiye göre görecelilik arz ettiğini belirterek, “mutluluk”, ‘iyi olma hali’ ve “iyi yaşam” gibi farklı anlamları içeren bir şemsiye olarak değerlendirmektedir.

McCall (1975: 233) ise yaşam kalitesini, bireyin mutlu olması için gerekli koşulların sağlanması ile ilişkilendirerek açıklamaktadır.

Yaşam kalitesi bireylerin temel ihtiyaçlarını eksiksiz bir şekilde karşılayabildiği, çevresel sorunların olmadığı, bireyin sosyal çevresine faydalı olabildiği, çevrenin hızlı yapılaşmayla beraber zarar görmediği durumları ifade etmektedir (Geray, 1998: 327).

Gür (2014: 20) ise yaşam kalitesi kavramını “bireylerin belirli bir zaman dilimi içerisinde hayatlarında sahip oldukları farklı olanakları değerlendirmeleri sonucunda ulaşılan yargı” şeklinde tanımlamaktadır. Gür, Yaşam kalitesinin belirlenmesi ise bireylerin ve toplumların içinde buldukları durumu nasıl algıladıklarının ölçülmesini sağlayarak, daha iyi olanakların getirilmesi ve üretilebilmesi yoluyla, refah ve mutluluk düzeyinin daha yüksek olduğu, daha iyi bir hayat sağlanması amacıyla yönelik politikalar üretilmesine katkı sağladığını belirtmektedir.

Dünya Sağlık Örgütü'nün Yaşam kalitesi tanımlaması ve değerlendirmesi ise şu şekildedir; bireylerin yaşam durumlarını, hayat standartları, hedefleri, beklentileri, sahip oldukları kültürel değerler sistemi ile çevresini değerlendirme ve algılama biçimidir. Kavramın biçimlendirilmesinde, bireyin fiziksel ve psikolojik sağlığı, sosyal ilişkileri, özgürlük seviyesi, ve yaşadığı çevre ile olan ilişkisiyle olan etkileşimi etkili olmaktadır (WHO, 1995).

Avrupa Birliği'nin yaşam kalitesi belirlerken ele aldığı unsurlar ise, sağlık, eğitim, aile, iş ve gelir imkanları, barınma- konut, güvenlik, katılım, ulaşım, çevre, serbest zamanları geçirme imkanları ile yaşamdan duyulan memnuniyettir (Eurostat, 2019).

3.1.1. Yaşam kalitesi Göstergeleri

Yaşam kalitesi kavramına yapılan tanımlamalarda ve göstergelerin belirlenmesine yönelik araştırmalarda genel olarak refah (welfare), esenlik (well-being), yaşam tatmini (life satisfaction) ve mutluluk (happiness) kavramları öne çıkmaktadır (McCall 1975, Kerce 1992, WHO 1995, Veenhoven, 2000). Özellikle esenlik veya

refah (well-being) terimleri yaşam kalitesi literatüründe belirleyici rol oynamaktadır. Yaşamda, esenlik ve refah terimleri (Kahneman ve diğ., 1999, Akt,Gür, 2014: 20) tarafından yapılan tanımlamada, anın belli bir zamanında kişinin hissettiği hoşnutluk, memnuniyet ya da üzüntü, sıkıntı gibi ruh hallerinin deneyime yüklenmesidir. Yaşam tatmini tanımı ise, aile ve iş hayatı ile bunları içeren konuları incelerken, tüm bu göstergeleri belirleyen entegrasyonun en üst düzeyinde esenlik veya mutluluk gibi yaşamın tüm alanlarını kapsayan unsurlar dikkat çekmektedir.(Gür, 2014: 20).

Yukarıda ele alındığı gibi yaşam kalitesi kavramına yönelik pek çok farklı tanım yapılmakla birlikte bu tanımlamaların iki boyutu olduğu dikkat çekmektedir. “Birinci boyutunda yaşam kalitesi kavramının bireyin hayatına ilişkin objektif değişkenleri içerdiği görülmektedir. İkincisinde ise, yaşam kalitesi, bireyin çevresindeki bu objektif değişkenlerle oluşan algı kapsamında şekillenen sübjektif değişkenleri içermektedir (Marans, 2007: 28). Bu çerçevede yaşam kalitesi göstergelerini oluşturan objektif ve sübjektif değişkenlerin nasıl belirlendiği söz konusu olmaktadır. Bireylerin son derece belirleyici olduğu bu değişkenlerde ortak göstergeler mevcut olduğu gibi özellikle sübjektif değişkenler, algıya göre şekillendiği için oldukça farklı göstergelerden oluşmaktadır. Söz konusu değişkenlerle oluşan göstergelerin belirlenmesinde farklı birçok unsur etkili olduğu görülmektedir.

Yaşam kalitesi temelde çevresel ve psikolojik unsurlar çerçevesinde şekillenmekte ve bu etkileşim sonucundaki memnuniyet durumuna göre belirlenmektedir (Wish, 1986: 91). Bireyin psikolojisini, çevresel unsurlardan etkilenerek memnuniyet veya memnuniyetsizlik algısını oluşturmaktadır. Massam da (2002:145) bu konuda yaptığı özet değerlendirmede; yaşam kalitesinin çevresel ve psikolojik boyutlarının olduğu yaygın bir görüş hâline geldiğini belirtmektedir.

Yaşam kalitesini ölçmeye yönelik araştırmalar da baz alınan göstergeler de, bireylerin temel ihtiyaçları ile çevresel ve psikolojik belirleyicilerle şekillenen ihtiyaçları olduğu görülmektedir. Bu ihtiyaçların belirlenmesi ve farklılaşması noktası ortaya çıkan düşünsel zemin, Aristo’ya kadar gitmekle birlikte özellikle Maslow, Sen, Cambell ve arkadaşları ile Veenhoven’in yaptığı çalışmalarıyla şekillenmiştir.

Yaşam kalitesinde birey merkezli ve tüketim odaklı yaklaşımın çıkış noktası Maslow’un ihtiyaçları temel alarak oluşturduğu “ihtiyaçlar Hiyerarşisi Kuramıdır”.

Bu kuramla yaşam kalitesi kavramının hem tanımlanmasında hem de kavramı oluşturan göstergelere alternatif bir bakış açısı getirilmiştir. Maslow kuramın da neden insanların farklı zamanda farklı ihtiyaçları ön plana çıkardığını araştırarak temelde insanların yaşamlarını sürdürüp işlevlerini yerine getirebilmeleri noktasında ihtiyaçları kademelere ayırmıştır. Bu kademelendirme 1'den 5 doğru önem derecelerine göre sıralanmakta ve hepsinde ayrı gereksinimler yer almaktadır. Birinci kademedede, fizyolojik gereksinimler olan hava, su, gıda, barınma vb. yaşamın sürdürülmesinde elzem özellik taşıyan ihtiyaçlar yer almaktadır. İkinci kademedede, güvenlik ve emniyet ihtiyaçları bulunmaktadır. Üçüncü kademe sosyal bir varlık olmanın yansıması olarak sevgi, bağlılık, ait olma gibi ihtiyaçlar yer almaktadır. Dördüncü aşama, ego ihtiyaçları olarak kabul edilebilecek saygınlık, güven, başarı gibi ihtiyaçlar bulunmaktadır. Beşinci kademe ise kendini gerçekleştirme olarak belirtilmiştir (Maslow, 1970: 35-46). Kuramın temelinde insanların öncelikle en gerekli ihtiyaçlarını karşıladı sonrasında bir üst ihtiyaca geçtiği belirtilmiştir. Söz konusu ihtiyaçlar ne kadar karşılanırsa yaşam kalitesi o kadar yükselecektir anlayışı söz konusudur. İhtiyaçların bireyin dışında olması dolayısıyla yaşam kalitesinin ölçülmesinde kuram, objektif göstergeler bazında değerlendirilmektedir. Maslow'un çalışması yaşam kalitesi kavramına ve araştırmalarına yeni bir boyut kazandırmakla birlikte alternatif bakış açılarının doğmasına da kaynaklık etmiştir.

Maslow'dan sonra Sen'in kapasite yaklaşımı da yaşam kalitesi kavramına ve çalışmalarına yeni bir içerik kazandırmıştır. Sen yaşam kalitesini tanımlamada "haz temelli faydacı yaklaşımı" benimsemiş ve "temel kapasiteler kavramı"ndan yararlanmıştır. Sen yaklaşımında toplumdaki ortalama bir bireyden yola çıkarak insanların özelliklerini statik ve standart olarak kabul edilmesi anlayışını eleştirilmiş ve kapasite kavramının hesaba katılması gerektiğini savunmuştur. Bunun yanında yaşam kalitesini ele alırken kişi başına düşen gelir gibi sadece niceliksel değerlerle değil bireylerin kapasite değerlerini de göz önünde bulundurmak gerektiğini ifade etmiştir. Yaşam kalitesinin ölçümünde de reel gelir ya da sağlanan fayda yerine normatif değerlerin belirlendiği bir yaklaşımın gerektiğini savunmuştur. Bu özellikleriyle Sen'in yaklaşımı yaşam kalitesi anlayışında ve göstergelerin belirlenmesinde yeni ölçütlerin geliştirilmesine öncülük etmiştir. Sen'in yaklaşımı birçok araştırmaya temel oluşturmuş bunların en önemlisi 1990 yılında BM'nin

hazırladığı “İnsani Gelişmişlik Endeksi Raporu”dur. Bu raporda Sen’in yaklaşımından yola çıkılarak yeni bir model oluşturulmuştur (Sen, 1989: 42, Karaçay Çakmak, 2008: 3).

Yaşam kalitesinin tanımlanmasında ve ölçümünde bireylerin yaşam koşullarına bağlı olarak şekillenen araştırmalar olduğu kadar, bireyin deneyim ve algılarının araştırılmaya başlandığı çalışmalar görülmüştür. Campbell ve arkadaşların yaşam kalitesi ve ölçümünde aile, sağlık, eğitim, din, devlet yönetim, çalışma hayatı, sportif etkinlikler, konut ve çevresi ve gelir durumu gibi durumlara ilişkin belirlenen ölçütler kullanmışlardır. Belirtilen bu ölçütlerle oluşturulan yaşam kalitesi çalışmaları, objektif-nesnel göstergelerin dışında bireylerin kişisel deneyim ve algılarıyla şekillenen memnuniyet düzeylerini ortaya koymaya çalışan subjektif-özel göstergeler ele alınarak yapılmıştır (Campbell vd, 1976: 265).

Yaşam Kalitesinin tanımlanmasında ve ölçülmesinde bireysel algılara göre değişiklik göstermesi ile çevresel ve psikolojik unsurların etkili olmasının kabulü mutlak doğruların olmasını güçleştirmektedir. Araştırmacılarda düşünsel ve uygulama süreçlerinde bu noktada birbirinden ayrılmaktadır. Bu çerçevede düşünürler ve araştırmacılar yaşam kalitesinin nesnel faktörlere göre mi yoksa öznel algılamaya göre mi şekillendiği noktası ile objektif ve subjektif göstergelerin nasıl kategorize edilmesi noktasında ayrışmaktadır (Dissart ve Deler, 2000:136). Veenhoven bu konu çerçevesinde yaptığı çalışmada (Veenhoven, 2000:3) yaşam kalitesine yönelik farklı yaklaşımları bir araya getirip özetleyerek tüm bunları kapsayan bir kuram geliştirmiştir. Veenhoven, Kuramını oluşturmasında etkili olan yaklaşımları ise Terhune (1973)’un ‘öznel tatmin’, McCall (1975)’un ‘mutlu olmak için önemli şartlar’ şeklinde özetlemektedir. Veenhoven, yaşam kalitesini geniş bir bakış açısıyla, bireysel yaşam üzerinden ele almaktadır. Kavramı değerlendirirken bazı durumlarda, toplumun kalitesi ve vatandaşların mutluluğu noktasında toplumunda ele alındığı görülmektedir.

Tablo 3: Dörtlü Yaşam Kalitesi

	Dışsal Kaliteler	İçsel Kaliteler
Yaşam Şansı	Yaşanabilir Çevre	Bireyin Yaşam Yeteneği
Yaşam Sonuçları	Yaşamın Faydaları	Yaşamın takdiri

Kaynak: Veenhoven, “The Four Qualities of Life, Journal of Happiness Studies”, 2000:6) 1–39.

Veenhoven’ın oluşturduğu kuram, “Dörtlü Yaşam Kalitesi” olup tablo 3’de yer almaktadır. Kuramda yer alan “Yaşam Şansı” ile “Yaşam Sonuçları” ve “Dışsal Kaliteler” ve “İçsel Kaliteler” arasında ilişki kurularak yaşam kalitesi 4 boyutlu bir yaklaşımla ele alınmıştır. . Bu kuramın yaşam kalitesi tanımlamasında kullanılan “dışsal kaliteler” çevresel göstergeler kapsamında yaşanabilirlik olarak ifade edilirken “içsel kaliteler” bireysel anlamda kaliteyi tanımlamakta kişinin yaşam kabiliyeti ve takdiri olarak ifade edilmektedir. Yaşanabilir bir çevre, kişinin ekolojik çevresi, güvenlik, konut, sağlık, ekonomik durum açısından yaşam şartlarını artırıcı özellik taşıması gerektiği belirtmiştir. Bireyin yaşam yeteneği, psikolojik ve fiziksel durumu ile yaşam esnasında ortaya çıkan sorunlarla başa çıkabilme yetenekleri olarak belirtilmektedir. Yaşam yararı, bireyin başkaları ve çevresine olan yararı ve iyi bir vatandaş olması gibi durumlar ele alınmıştır. Son boyutta ise, bireyin yaşamın değerini bilip, takdir etmesi olarak ele alınmıştır. Yaşam kalitesi bu dört unsurun birlikte ele alınmasıyla ölçüleceği birinde sorun olursa, yaşamın kalitesinin olumsuz etkileneceği belirtilmiştir (Veenhoven, 2000:8).

Yaşam kalitesi ile ilgili olarak yapılan tüm değerlendirmeler Türksever (2001: 24) tarafından genel olarak şöyle özetlenmiştir:

- Yaşam kalitesi kavramı çok boyutlu, karmaşık ve geniş bir özellik taşımaktadır.
- Yaşam, içinde fiziksel, ekonomik, sosyal ve psikolojik olmak üzere farklı boyutları barındırmaktadır. Yaşam kalitesi ise, birbirinden farklı olan bu boyutların birbirleriyle etkileşim ve ilişkinden oluşmaktadır.
- Kavram öznel ve nesnel göstergelerden oluşmaktadır. Yaşamın değerlendirilmesinde nesnel ölçütler kabul edilmekle birlikte algılamaların öznel ölçütleri de genel kabul görmektedir.

• Yaşam kalitesini belirleyen bileşenler (eğitim, sağlık, konut, çevre, spor, alışveriş, ulaşım, kültür hizmetleri ve güvenlik vb.) ulustan ulusa, bölgeden bölgeye, kentten kente hatta aynı kentin farklı çevrelerinde de değişiklik göstermektedir. Bu durumda yaşam kalitesi kriterlerini belirleyebilmek için inceleme yapılan alanlarda algı düzeyini ölçülmektedir.

Sonuç olarak yaşam kalitesini belirleyen birleşenler/ göstergeler çeşitli ölçümlerle saptanabilirken bu belirleyicilerin evrensel olmadığı görülmektedir. Yaşam kalitesi göstergeleri, toplumların taşıdığı özelliklere yaşadıkları coğrafyaya, sosyo-kültürel ve ekonomik faktörlere bağlı olarak değişmekte hatta toplum içindeki bireylere göre bile farklılık göstermektedir.

Bireylerin yaşamlarına yönelik beklentileri ise, alışkanlıklarına, bilgilerine, yaşamlarından elde ettikleri deneyimlere, özgürlük alanlarına ya da hayattaki sınırlarına göre şekillenmektedir. Tüm bunların yanında bireylerin yaşamlarına yönelik algılarında başta aileleri olmak üzere toplumun ve sosyal çevrede etkili olmaktadır. Toplumsal hafıza ve geçmişteki yaşanmışlıklarında bireylerin algılarını şekillendirici etkisi bulunmaktadır. Masam'ın değerlendirmesiyle tüm bu faktörlerin etkisi sonucunda bireylerin yaşam kalitesi algısı oluşmakta ve bunun neticesinde yaşamak istedikleri alanın özellikleri belirlenmektedir (Massam, 2002: 142).

3.2. Kentsel Yaşam Kalitesi Kavramı

Günümüzde insanların büyük bir kısmı kentlerde yaşamaktadır. Ancak kentlerde hala hatırı sayılır oranda gecekonduların olduğu görülmektedir. Bununla birlikte temiz su ve kanalizasyondan yoksun kentlerde bulunmaktadır (Yavuzçehre ve Torlak, 2006: 186). Kentlerin nüfusu giderek artması, plansız kentleşmeye, kentlerin nüfus karşısında standartlarının zorlanmasına ve kente yaşayanların yaşam kalitesinin düşmesine neden olmaktadır. Konut sorunu, iş alanı yetersizliği, gecekondulaşma, altyapı, trafik sorunları, doğal kaynakların tüketimi, toplumsal tabakalaşmanın artması gibi nedenlerden dolayı kentsel alanlarda yaşam zorlaşmaktadır. Aynı zamanda bu nedenlerden dolayı kentsel alanlara sunulan hizmet kalitenin düşmektedir (Türksever, 2001: 58). Bu ve benzeri sorunların varlığı dünyada kentsel yaşam kalitesinin önemini ortaya koymakta ve kentsel yaşam kalitesini güncel bir

konu haline getirmektedir. Bu durum sonucunda yaşam kalitesine yönelik olarak yapılan tanımlara ve araştırmalara, kent kavramı da eklenmiştir (Yıldız, 2007: 1).

Kentsel yaşam kalitesi kavramı ilk olarak 1969 yılında Harvey Perloff 'un "The Quality of the Urban Environment" adlı eserinde "yaşam kalitesinin mekânsal boyutu" şeklinde ele alınmıştır. Perloff, kentsel alanların yaşam kalitesinin alanda yaşayanların yapılı ve doğal çevreyle olan etkileşimiyle belirlenebildiği ifade etmiştir (Perloff, 1969). Harvey de kentlerin yaşam kalitesini artırdığını vurgulamaktadır. Kentin birçok yapıyı ve çelişkiyi içinde barındırdığını belirten Harvey, bireylerin kendisini yansıtabileceği kentlerin ekonomik kazanımlar ve güvenli bir yaşam ile yaşam kalitesini artırma amaçları taşıması gerektiğini belirtmektedir (Harvey, 2003:180). İnsanların etkileşim içinde olduğu ve bir parçası olduğu kentlerin yaşam kalitesi hem birey hem kent açısından birbirini tamamlayan unsur olarak görülmektedir. Bireyin tatmin olması ve kendini yansıtmaya kentinde anlamalı ve değerli olması açısından önem taşımaktadır. Özellikle gündelik yaşamın sürdürüldüğü alanlar ve mekanlarda yaşam kalitesinin etkisi görülmektedir.

Kentlerde yaşamın devam ettirildiği ve gündelik yaşamın parçası olan mekan, yaşam kalitesinden etkilenmektedir (Kaya, 1994, s.4). Yaşam kalitesinin, kentsel yaşam alanlarına olan etkisi, yaşam kalitesinin mekânsal etkisini göstermektedir ve bu durum kentsel yaşam kalitesi olarak tanımlanmaktadır. Bu kapsamda kentsel yaşam kalitesi, bireyin aile çevresini, konutunu ve gündelik yaşamın karşılandığı tüm yaşam alanlarını kapsayan genişlikte bir kavramdır. Sadece yaşam alanlarını değil, bu alandaki tüm canlı varlıkları da kapsamaktadır. Bu noktada yaşam kalitesi ile kentsel yaşam kalitesi kavramları ayrılmaktadır.

Yaşam kalitesi ile kentsel yaşam kalitesi kavramları birbirinden ayrılmaktadır. Yaşam kalitesinde sadece bireyin mutluluk derecesine dikkate edilirken, kentsel yaşam kalitesinde ise, tüm canlılar ifade edilmektedir (Szalai, 1980: 8). Kentsel yaşam kalitesi denildiği zaman, o kentte yaşayan bütün canlılardan bahsedilmektedir. Özellikle bir kentte yaşam kalitesindeki artış, hayvanların yaşamına da dokunmaktadır. Bu durum yaşam kalitesi ile kentte yaşayan diğer canlılar arasındaki ilişkiyi yansıtmaktadır (Veenhoven, 2000, s.3).

Kentsel yaşam kalitesi, birçok disiplin tarafından ele alınan bir konu olmakla birlikte birçok açıdan tanımlanan çok boyutlu bir kavramdır. Bu kavram kent plancıları,

mimarlar, sosyologlar ile çevre bilimciler tarafından yıllarca tartışılarak geliştirilmiştir. Kavrama ilişkin birçok tanım ve değerlendirme yapılmaktadır.

Kentsel yaşam kalitesi kavramının dar anlamı, ulaşım ve alt yapısal olanaklarında ile konut imkanlarında sağlanan hizmetlerin mevcut durumun üzerinde gerçekleştirilmesi olarak tanımlanmaktadır. Daha kapsayıcı bir ifadeyle ise kentsel yaşam kalitesi, toplumsal, kültürel ve politik durumları da kapsayan bir olgudur. İnsanların kentin imkanlarından, ihtiyaçları doğrultusunda aynı ölçüde istifade etmesi, sosyal ve siyasal etkinliklerden yararlanabilmesi, eğitim ve sanat alanında yürütülen faaliyetlere müdahil olabilmesi gibi imkanlara sahip olabilmeleridir (Geray, 1998: 326). Bu çerçevede söz konusu kavramın sadece fiziksel bir değişim sürecini değil, sosyoekonomik, kültürel ve idari bir süreç olarak değerlendirildiği görülmektedir (Polat ve Dostoğlu,2007).

Kentlerde yaşam kalitesi kavramı ile birlikte yaşam kalitesi açısından çeşitli kriterler de oluşmuştur. Bunlar konutun ve çevresinin şartları, trafik yoğunluğu, eğitim olanakları, nüfus yoğunluğu, suç oranı, komşuluk ilişkileri, çevre kirliliği düzeyi, sağlık olanakları, iklim koşulları, sinema-tiyatro sayısı, , spor imkanları, yeşil ve açık alanlar, hayat pahalılığı, iş imkanları, parklar, işe gitmek için harcanan süre, alışveriş ve toplu taşıma imkanlarıdır (Türksever,2001). Bireyler bu kriterlere sahip kentlerde, belirli bir kalitede yaşamak istemekte ve bu hak olarak görülmektedir.

Kentsel alanların kalitesi bireyin yaşam kalitesini de belirlemektedir.

Yaşam kalitesinin bireylerin hayatlarından memnun olmaları şeklinde tanımlanması durumunda, kentsel yaşam kalitesinin de modern şehircilik ve çevrecilik anlayışının sağlanması ve bireyin kentsel koşullardan memnun olması şeklinde tanımlanabilir (Yavuzçehre, Torlak, 2006, 185). Bireylerin memnuniyeti ve yaşadığı çevre ile alakalı olan kentsel yaşam kalitesini, sadece bireylerin şehircilik hizmetlerinden memnun olması olarak tanımlayamayız. Bununla birlikte bireylere sağlanan kentlilik hakkı da göz önüne alınmalıdır. Kentsel kelimesini yalnızca kelime anlamıyla değil, birbiriyle ilişkili kurumları, yapıları ve tutumları kapsayan ve kentlilik bilincini oluşturan bir yapı olarak değerlendirebiliriz (Erkök, 2002, s.27). Bu nedenle bireylerin kent kültürü ve sorumluluğu kentsel yaşam kalitesinin önemli unsurlarıdır. Bireyler, sivil toplum örgütleri gibi unsurların yardımıyla kentsel yaşam kalitesinin belirlendiği kararların alınmasında demokratik yöntemlerle söz sahibi

olabilmektedirler. Kentsel yaşam kalitesi, modern şehircilik ve çevre anlayışının gerçekleştirilmesiyle birlikte, kentli olmanın getirdiği haklardan da herkesin faydalanabilmesiyle alakalıdır. Kentli insanların, katılımcı bir demokrasi anlayışına sahip olmaları gerekmektedir (Torunoğlu, 1997: 218).

Kentsel yaşam kalitesinde üzerinde durulması gereken bir diğer husus ise katılımcılıktır (Ersoy, 2016: 297). Katılımla insanlar yaşadığı alanın farkındalığını ve sorumluluğunu taşıyarak onu güzelleştirmek için çaba sağlar. Daha yüksek kaliteli bir kent yaşamı için, kentsel gündem takip edilmeli, planlama sürecine katılarak kentsel hakların ve imkanların kullanımı içselleştirilmelidir (Cansever, 2015: 147). Katılımla birlikte karar alma süreçlerinde söz sahibi olmanın yanında kenti sahiplenme ve aidiyetin geliştirilmesi de söz konusu olmaktadır.

Günümüzde kentsel yaşam kalitesi kentin cazibesini artıran belirleyici bir faktördür. Bunun yanında kente yeni gelecek olan nüfusu çekmede de önemli bir yeri vardır. Yerel yönetimlerin çoğu özellikle internet vasıtasıyla öncelikli olarak insanlara sunulan kentsel yaşam kalitesinden bahsetmektedir (Türksever, 2001:61). Yerel yönetimler, kentlerin yaşam koşullarının ulusal ve uluslararası sermayeye ayak uydurması noktasında önemli yetki ve sorumluluklara sahiptir (Royuela ve diğ., 2006: 486).

Kentlerde yüksek bir yaşam kalitesinin oluşması için, yerel hizmetlere erişimin, istihdam ile ekonomik büyümenin, yaşam koşullarının iyi olmasının kente yapılacak yatırımlarda da etkili olmaktadır. Bu durum kentlerde yaşam kalitesinin kentin yatırım için çekici hale gelmesi ve yerel ekonominin gelişmesi üzerindeki etkisini de göstermektedir (Başaran ve diğ., 2015: 2155).

Kentlerde yaşam kalitesinin etkili olduğu bir başka durum ise, yaşam kalitesinin düşük olduğu kentlerin göç almaması hatta mevcut nüfusunda başka kentlere gitmesine yol açması durumudur. Bu durum bölgeler arası dengesizlik ve göç sorunlarını beraberinde getirmektedir. Kentsel yaşam kalitesi yüksek kentler ise, cazibe merkezi haline gelmekte, birçok açıdan zenginliğe yol açmakta ve ekonomik canlılığını korumaktadır. Bu durumlar kente ilişkin tüm planlamalarda ve bölge planlarında kentsel yaşam kalitesinin önemli bir araç olduğunu ve göz önüne alınması gerekliliği göstermektedir. Bu anlamda kentin yaşam kalitesinde, plancılarn

halkın ve politikacıların bütünleştirici bir rolü vardır. Bu konuda yapılan araştırmalar her üç grubu da etkilemektedir (Tüksever, 2001: 70).

3.2.1. Kentsel Yaşam Kalitesi Göstergeleri ve Ölçümü

Kentin yaşam kalitesinin değerlendirilmesinde yaşanılan mekanın fiziksel, ekonomik ve sosyal bileşenleri ve bu bileşenlerin kişiler tarafından nasıl algılandığı büyük önem taşımaktadır. Kentsel yaşam kalitesi, kişilerin kentsel hizmetlerden beklentileri doğrutusunda yararlanabilmeleri, sunulan hizmetlerin belirli bir standartta sunulması ve kişilerin kent hayatında genel olarak rahat ve mutlu olmaları şeklinde tanımlanabilir. Bu nedenle kentsel hizmetlerin, kentte yaşayan kişiler tarafından rahatlıkla ulaşılabilir durumda olması ve insanların modern hayatta rahat edebilmelerini sağlayacak niteliklere sahip olması gerekmektedir (Sapançalı, 2009: 16).

Kentsel yaşam kalitesi kavramının içeriğine ve ölçülmesine ilişkin hangi göstergelerin kullanılacağı birçok disiplin tarafından tartışılmaktadır. Bu tartışmalar sonucunda yaşam kalitesinin ve kentsel yaşam kalitesini ölçülmesinde iki farklı yaklaşımı olduğu görülmektedir. Bu yaklaşımlardan biri nesnel/objektif boyutuyla ele alınırken, diğer bir yaklaşım öznел/ sübjektif olarak ele alınmaktadır (Akder, 2004: 47). Yaşam kalitesinin, kişilerin hayatlarında meydana gelen objektif değişkenler ile belirlenmesi durumunda nesnel olarak değerlendirilirken, ortaya çıkan değişimlerin kişinin algısında nasıl bir yer tuttuğu öznел bir değerlendirmeyi kapsamaktadır (Marans, 2007: 28). Bu çerçevede yaşam kalitesi göstergelerini oluşturan objektif ve sübjektif değişkenlerin nasıl ortaya çıktığı ve nasıl belirlendiği söz konusu olmaktadır.

Toplumlarda meydana gelen sosyal değişimleri ve sosyal eğilimleri belirleyebilmek için 20. Yüzyılın başlarından itibaren devletler, yerel yönetimler ve bazı sivil toplum kuruluşları çeşitli araştırmalar ve istatistiksel çalışmalarda bulunmuşlardır. Bu çalışmalar neticesinde objektif ve sübjektif göstergelerin araştırılma çalışmaları da hız kazanmıştır. Bu kapsamda gelir, eğitim ve sağlık harcamaları, tüketim harcamaları, barınma durumu ve ihtiyaçları gibi göstergeler bir araya getirilerek, veri havuzu oluşturulmaya başlanmıştır (Bognar, 2005: 561). Bu kapsamda yapılan ilk

çalışma, 1960'ların başında A.B.D'de yürütülen uzay programlarının Amerikan toplumunda nasıl bir etki bıraktığını araştırmak amacıyla NASA (Amerikan Uzay ve Havacılık Dairesi) tarafından yapılmıştır. Bu tarihlerden sonra Avrupa'da da sosyal göstergelerin araştırma kapsamına alınmaya başlandığı görülmektedir. OECD ve BM ise 1970'lerden sonra sosyal araştırmaların yapılmasına önem vermeye başlamıştır. Bu kapsamda sosyal göstergelerin ve istatistiklerin geliştirilmesi amacıyla veriler toplanmıştır (Noll, 2004: 1-2). Bu alanda yapılan çalışmaların artış göstermesi, yaşam kalitesinin belirlenmesi için gerekli altyapının oluşmasını sağlamış olmakla beraber, objektif ve sübjektif göstergeler de değerlendirilmiştir. Bu konuda yapılan bir çalışmaya göre, "Sosyal Göstergeler Araştırmaları Dergisi" tarafından 1974-1981 yılları arasında yayınlanan 9 ciltte toplam 100 adet makale sosyal göstergeleri konu edinmektedir. Bu çalışmalardan yarıya yakını objektif göstergeler üzerinde durmuşken, diğer kısmının sübjektif göstergeleri incelediği belirtilmektedir (Walter, 1983: 338). Günümüzde ise bu tür çalışmaların artarak devam ettiği görülmektedir. Ancak, yaşam kalitesinin belirlenmesinde hangi göstergenin kullanılacağı konusunda ortak bir karar alınamamaktadır. Bu duruma ülkelerin farklı gelişmişlik düzeylerine sahip olması ve toplumsal göstergelerin farklılık göstermesi gibi değişkenlerin varlığı neden olarak gösterilmektedir (Elgar, 2004: 338).

3.2.2. Kentsel yaşam kalitesinin belirlenmesinde kullanılan Objektif ve Sübjektif Göstergeler

Kentsel yaşam kalitesi, sosyal, ekonomik ve fiziksel çevre kalitesinin yaşam kalitesiyle karşılıklı etkileşimiyle gerçekleşen nesnel (objektif) ve öznel (sübjektif) ölçütlerin değerlendirilmesiyle ifade edilebilen bir kavramdır. Bu çerçevede kentlerde yaşam kalitesini ortaya koymak için objektif ve sübjektif tüm değişkenleri ele almak gerekmektedir ve bu çok boyutlu bir değerlendirmeyi kapsamaktadır. Bu değerlendirmede, kentlerin ekonomik, toplumsal ve fiziksel özellikleri nesnel ve öznel ölçütlerle ifade edilmektedir. Bu göstergeler de göstermektedir ki kentlerde yaşam kalitesi çok boyutlu ve unsurlu bir yapıdan oluşmaktadır.

Objektif göstergeler; konut ve çevresi, doğal ve yapılı çevre, iş imkanları ile sosyal donatı alanlarından oluşan somut değerleri kapsamaktadır (Emür ve Onsekiz; 2007:

367). Kullanılan objektif veriler ise, kamusal ve uluslararası verilerden elde edilen istatistiksel göstergelerden meydana gelmektedir (Türksever, 201: s.40). Bu nedenle kentsel yaşam kalitesinin ölçülmesi ve karşılaştırılabilmesi için objektif göstergelerle yapılacak olan araştırmalar daha güvenilir sonuçlar vermektedir. Ayrıca sosyal şartların belirlenmesinde kullanılan konut, eğitim, sağlık gibi rakamlara ulaşılması noktasında da normatif olarak değerlendirilebilme imkanı sağlamaktadır (Schneider, 1975: 496).

Subjektif göstergeler ise daha çok bireylerin deneyimlerine dayalı olan, kişisel olarak bireylerin tecrübeleri ve istekleri ile şekillenen göstergeler olmaktadır. Subjektif verilerde beklenti, mutluluk, hoşnutluk, tutkular, kişisel deneyimler yer almaktadır. Bu veriler objektif göstergelerle belirlenemediği için subjektif göstergelere ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak subjektif gösterge ölçütlerinin tam olarak neler olduğu noktasında tam bir uzlaşım bulunmamaktadır (Schneider, 1975:496).

Kentsel yaşam kalitesinin belirlenmesinde subjektif verilerin toplanması için bireylere öznel sorular yöneltilmektedir. Bu sorulara verilen cevaplar kişinin algısı ile alakalı olacaktır. Eğer bireyin algısında olumlu bir durum söz konusu ise kentsel yaşam kalitesinin de bu algıyla paralel olarak olumlu sonuçlanacağı değerlendirilmektedir (Shye, 1989:346). Objektif göstergeler “kişilerin algısına dayanan; memnuniyet, güvenlik, sağlık, huzur gibi değerleri yansıtmaktadır” (Emür ve Onsekiz; 2007: 367). Bireylerin son derece belirleyici olduğu bu değişkenlerde ortak göstergeler mevcut olduğu gibi özellikle subjektif değişkenler, algıya göre şekillendiği için oldukça farklı göstergelerden oluşturmaktadır. Söz konusu değişkenlerle oluşan göstergelerin belirlenmesinde farklı birçok unsur etkili olmakla birlikte “temelde çevresel ve psikolojik unsurların ön plana çıktığı” (Wish, 1986) görülmektedir. Bu yüzden yaşam kalitesini belirleyen unsurlar toplumlara hatta bireylere göre bile farklılık göstermektedir. Bireylerin yaşamlarına yönelik seçimleri bilgilerine, tecrübelerine, alışkanlıklarına, özgürlüklerine ve sınırlamalara göre değişmektedir. Aile, toplum ve sosyal çevre de insanların yaşam kalitesine yönelik düşüncelerini etkilemektedir (Massam, 2002: 142). Sonuç olarak subjektif veriler kişilerin algıladıkları yaşam koşullarına ve yaşamak istedikleri alanın özelliklerine ilişkin yaptıkları kişisel değerlendirmelerdir. Aynı zamanda subjektif göstergeler,

vatandaşların kendilerine sunulan hizmetlerden memnun olup olmadıklarını belirleyebilmek için kullanılmaktadır.

Kentsel yaşam kalitesinin belirlenmesinde objektif göstergelerden yararlanılması gerektiği gibi, sübjektif değerlendirmelere de yer verilmesi gerekmektedir (Topçu, 2003: 9). Nesnel göstergeler somut verilere dayalı olarak kentte bulunan imkanlardan bireylerin ne oranda faydalanabildiğini göstermektedir. Bu sayede kentin bireylere sunmuş olduğu hizmetlerin kalite düzeyinin belirlenmesi sağlanmaktadır. Diğer taraftan öznel göstergeler ile, bireylerin kentin sunmuş olduğu imkanlardan sağlanmış oldukları fayda ve memnuniyet algısı değerlendirilebilmektedir (Campbell ve diğ., 1976: 3). Bu nedenle bu iki göstergenin birlikte kullanılması önem taşımaktadır. Böylece, yapılan araştırmalarda hem bireyin hem toplumun kentsel yaşam kalitesinin belirlenmesinde tamamlayıcı nitelikte olan iki gösterge çeşidinden de yararlanılmış olmaktadır (Sarı ve Kindap, 2018: 50). Dolayısıyla yapılan araştırmalarda tamamlayıcı nitelikteki göstergelerden her ikisinin de kullanılması, kentsel yaşam kalitesinin belirlenmesinde daha etkili sonuçlar elde edileceği şeklinde değerlendirilebilmektedir.

Kentsel yaşam kalitesi çok boyutlu bir yapıya sahiptir. Bu yapıyı oluşturan faktörlerin her biri kentsel yaşam kalitesi göstergelerini/bileşenlerini oluşturmaktadır. Evans (1994: 69), geliştirdiği kurumsal bir modelle yaşam kalitesi göstergelerini ve çevrenin bunun üzerindeki etkisini şu şekilde ortaya koymaktadır:

Hoşnutluk etkisi: Bireyin hayatından yaşadığı yerden memnun olması, bireyin yaşam kalitesi üzerinde bir etkide bulunmaktadır.

Bireyin kişiliği ve sahip olduğu yeteneklerin etkisi: Sorunları çözebilme ve bireyin sosyal ilişkileri gibi kişisel özellikleriyle alakalı etkilerdir.

Biyososyo-fiziksel çevre faktörlerin etkisi: Bireyin yaşam kalitesi, yaşadığı sosyal biyolojik ve fiziksel çevreden etkilenmektedir. Örnek olarak, fakirlik/zenginlik, temiz/kirli hava, sağlık faktörleri, konut ve çevresi verilebilir. Bunlara ek olarak kentsel yaşam kalitesini oluşturan ve ölçmeye yönelik göstergeler genel olarak fiziksel, sosyal ve ekonomik çevrelerden etkilenmektedir. Belirtilen üç çevre kalitesinin birleşmesiyle kentsel alanlarda yaşam ve refah kavramı ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle bu üç bileşenin kentsel yaşam kalitesini belirlediği söylenebilmektedir.

Bu bağlamda, Kentsel yaşam kalitesini oluşturan öğeler, fiziksel, ekonomik ve sosyal çevre kalitesine yönelik göstergeleri meydana getirmektedir. Ekonomik çevre, temel ihtiyaçların ekonomik yükü, ekonomik faaliyetlerin çeşitliliği ve satın alma gücü olarak tanımlanmaktadır. Sosyal çevre kalitesi, sağlık, eğitim ve sosyal hizmetlerine erişim, güvenli bir şekilde günlük yaşamı sürdürebilme, toplumsal ve sosyal faaliyetlerde bulunabilme, belirli bir alana aidiyet hissi ve yerellik iken, fiziksel çevre kalitesi ise ulaşım çeşitliliğinin zenginliği, şehircilik ve belediyeçilik anlayışının gelişmişliği, yeşil ve açık alanların bulunması, ulaşım türü (toplu taşıma), konut ve çevresinin özellikleri ve kalitesi, iletişim (erişebilirlik), sosyal ve kültürel imkanlar, doğal ve tarihi yapıların korunması ile rekreasyon alanları gibi unsurları barındırmaktadır (Kamp ve diğerleri, 2003: 5-18). Kentlerde yaşam kalitesini belirlemek için bu göstergeleri oluşturan özellikler tek tek değerlendirilerek çeşitli ölçümler yapılmaktadır. Bu konuda birçok üniversite, kurum ve kuruluş gerek uluslararası gerek ulusal düzeyde ölçümler gerçekleştirmiştir. Yapılan bu ölçümler neticesinde çeşitli gösterge setleri oluşmakta ve farklı değerlendirmeler yapılmaktadır.

3.3.Kentsel Yaşam Kalitesi Kavramının Dünyada Ve Türkiye’de Gelişimine

Genel Bir Bakış

Dünya’da kentsel yaşam kalitesinin gelişmesinde ve yaygınlaşmasında etkili olan unsurlar söz konusudur. Aşağıdaki başlıklarda bu unsurların ayrıntıları ve yarattığı etkiler ortaya konulmaktadır. Bu kapsamda Dünyada ve Türkiye’de konuyla ilgili yapılan çalışmalar ele alınmaktadır.

3.3.1. Dünyada Kentsel Yaşam Kalitesinin Gelişimi

Yaşam kalitesinin değerlendirilmeye alınması ve bu şekilde ifade edilmesi, Avrupa Birliği’nin temellerini atan Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) kuruluşu aşamasında imzalanan Roma Antlaşması ile gerçekleşmiştir (Çelik, 2007: 18).

Bir kentin yaşanılabilir hale getirilmesi amacıyla yapılan ilk çalışmaların, sağlık sorunlarının ve hastalıkların önüne geçilebilmesi için, 19. Yüzyılın İngiltere’inde yapılan bir takım düzenlemeler ile ortaya çıktığı görülmektedir. Yine aynı dönemde,

Kraliyet Komisyon Raporu ile bir takım tedbirlerin alınması tavsiye edilmektedir. Raporunda, yerel yönetimlere sağlıkla ilgili görevlerin bırakılması, altyapı ve ulaşım problemlerinin çözülmesi, büyük kentlerde yeşil alanların ve parkların oluşturulması gibi tedbirlerden bahsedilmektedir (Tekeli, 1980: 12). Bu rapor kent planlaması yaparken sağlık koşullarının dikkate alınması gerektiğinin göstergesi olarak görülmektedir.

1900'lü yıllara yaklaşıldığında Dünya'da kentlerin yaşam kalitesinin artması adına çeşitli akımların ortaya çıktığı görülmektedir. Bunlardan öne çıkanlar; kentlerin estetiği üzerinde durulan güzel kent akımı, kentlerin estetik yapıya feodal yada ortaçağ kent dokusuyla ulaşabileceğini ileri süren Camillo Sitte akımı ve kentin üstün özellikleriyle kırsal üstün özelliklerini bir araya getiren Ebenezer Howard'ın Bahçe Kent akımıdır (Keleş, 2004: 48). Diğer önemli akımlar ise, alt ve orta sınıfı baz alarak yapılan planlamayı savunan Berlage akımı ile polis, kilise, mahkeme, gibi kurumlara ihtiyaç duymayan Tonny Garnier'in farklı kullanım alanlarının yeşil kuşaklarla net olarak ayrıldığı Endüstri Kenti akımıdır (Yavuzçehre ve Torlak, 2006: 188). Bu dönemden sonra dünyada yaşam kalitesinin artması ve bunun kentsel alana yansımaları yönelik çalışmaların önem kazandığı görülmektedir. Genellikle uluslararası örgütler nezdinde ele alınan konuya ilişkin çeşitli kongreler, konferanslar, antlaşmalar, bildiriler, eylem planları şeklinde çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Çalışmanın bu başlığında dünyada kentsel yaşam kalitesinin artmasına neden olan gelişmeler kronolojik sıra ile ele alınacaktır.

Dünya'da kentsel yaşam kalitesinin artmasına yönelik ilk vurguların 1941 yılında yayımlanan Atina Antlaşması'nda olduğu görülmektedir. Antlaşma, kentin sağlıklı bir çevreye sahip olmasını ve kentleşmenin birey odaklı olarak gerçekleştirilmesi konularını merkeze alarak kent sorunlarını çözmeyi amaçlamaktadır. Toplumsal ahlakın temel alınarak, kent çevresinin uluslararası bir standartta düzenlenmesi esas alınmıştır. İnsan merkezli bir bakış açısıyla kent ve çevre değerlendirmeye alınmıştır. Bireylerin konut hakkı ile belirli standartlarda yaşayabilmeleri de ilk kez Atina Antlaşması ile gündeme getirilmiştir (Ertan, 2008: 5).

Atina Antlaşması'ndan ve II. Dünya sonra küresel boyutta yaşanan hızlı kentleşme, kırsal kesimden kentlere yaşanan göçler beraberinde bir takım sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Yoğun göç alan kentlerde arsa fiyatlarının yükselmesi ile

çarpık kentleşme ve gecekondulaşmanın ortaya çıkması, hava ve su kirliliğinin yüksek boyutlara ulaşması gibi durumlar ortaya çıkarmıştır. Bu durum, BM ve AB gibi uluslararası organizasyonların, bu konularda önlem almalarına, kentsel yaşam kalitesinin artırılması çabalarına ve sürdürülebilir bir kent oluşturulması konularındaki çalışmalara ağırlık vermelerine neden olmuştur (Vural ve Ulusoy, 2001:8).

Bu konuda ilk olarak, 1960'lı yıllarda, kentsel yaşam kalitesi, "Toplumsal Göstergeler Hareketi" (Social Indicators Movement) sonucunda ortaya çıkmasıyla ekonomik ve sosyal refah kavramlarına yönelik varsayımların sorgulanması hedeflenmiştir. Burada bahsedilen kalite doğal ve yapılı çevresel özellikleri kapsayan bir kavram olmaktadır. Sürdürülebilirlik kavramından farklı olarak, çevre, iklim ve doğal kaynaklarla ilgilenmemektedir. Bunun yerine kentin yapısı, konforu, aidiyetlik bağı ve ortak bellek gibi nesnel olmayan kriterleri içermektedir. Ayrıca, ekonomik olarak yaşam standartlarının yaşam kalitesini etkilediği de değerlendirilmiştir (Oktay,2007: 5).

1972 yılında gerçekleşen Paris Zirvesi ise, bir çevre politikası oluşturabilmek amacıyla çeşitli programların uygulamaya alınmasını amaçlayarak, ekonomik büyüme ile beraber yaşam kalitesinde de olumlu gelişmeleri sağlayabilmek adına çevresel konulara gerekli özenin gösterilmesini ifade etmiştir (Batal, 2010:8). Hazırlanan çevre eylem planları ile Roma Antlaşmasının aksine gelecek için uygulanacak politikalar konusunda planlamalar yapılmıştır. Yapılan planlamalarda yaşanılan çevrenin ve yaşam koşullarının iyileştirilmesi ve yaşam kalitesinin artırılması hedeflenmiştir. Özellikle sağlıklı bir yaşamın sağlanması ve sürdürülebilmesi için temiz bir çevrenin varlığı, su kaynaklarının korunması, yapılı alanların sağlıklı bir yaşamı destekleyici nitelikte olması gibi etmenler önem kazanmış ve bu amaçların gerçekleştirilmesi planlanmıştır.

BM İnsani Çevre Konferansı 5-16 Haziran 1972 Stockholm'da düzenlenmiştir. Kongre sonucunda Stockholm Bildirgesi hazırlanmış ve bu Bildirgede üzerinde durulan noktalar şu şekilde ele alınmıştır:

- *Çevrenin "taşıma Kapasitesi"ne dikkat çekilmiştir.*
- *Kaynak kullanımında kuşaklar arası hakkaniyeti gözeten, ekonomik, ve sosyal gelişmenin çevreye bağlantıları açıklanmıştır.*

- *Kalkınma ile çevrenin bağlantıları ilkeler halinde açıklanarak, “sürdürülebilir kalkınma” kavramının temel gerekçeleri ortaya konulmuştur.”*

1987’de Dünya Çevre Kalkınma Komisyonu’nun hazırladığı “Ortak Geleceğimiz” (Brundtland Raporu) yayınlanmıştır. İlk olarak Brundtland Raporu’nda ele alınan sürdürülebilir kalkınma, kavramıyla tüm dünyada dikkat çeken bir yaklaşım ortaya atılmış. Bu raporda Sürdürülebilir kalkınma ile günümüz ihtiyaçlarını karşılarken, gelecek nesilleri de göz önünün de bulundurarak, gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmelerine imkan sağlayacak bir kalkınma planı olarak tanımlanmıştır (Karabıçak ve Özdemir, 2015: 45). Brundtland raporu ile sürdürülebilir kalkınmanın kurumsallaşması sağlanarak küresel anlamda temelleri atılmıştır. Daha sonra 1992 yılında yapılan Rio Yeryüzü Zirvesi ile kavramın esas içeriği doldurulmuştur.

1992 Rio Yeryüzü Zirvesi’nde, BM “Rio Deklarasyonu” ile “Gündem 21” adlı eylem planları imzalanarak sürdürülebilir kalkınmaya ilişkin konular ele alınmıştır. Ülkelerin imzaladığı Rio Deklarasyonu, genel olarak 27 temel prensipten oluşmaktadır. Özellikle dikkat çeken prensip ise 7.’sindedir. Burada ele alınan “ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluk” ilkesi ile ülkelerin farklılıkları göz önünde bulundurularak katılan ülkelere birtakım sorumluluklar verilmiştir.

Gündem 21 de, sürdürülebilir kalkınma kapsamında, ekonomik, sosyal ve fiziksel unsurlar ile doğal kaynakların korunması konularında etkin devletlerin rolü ile bu konulara ilişkin tüm uygulama esaslarından oluşan 40 bölüm yer almaktadır (UNEP, 1992). Gündem 21’de kentsel yaşam kalitesine ilişkin doğrudan bir vurgu bulunmamasına rağmen yaşam standartlarının iyileştirilmesi ve güvenli bir geleceği ele alması noktasında dikkat çekmektedir. Ayrıca, insanların ihtiyaçlarını karşılamada ve yaşam standartlarını iyileştirmede ekosistemin sınırlılığının göz önünde bulundurularak gelecek kuşakların haklarını koruyarak oluşturulacak ekonomik kalkınmanın kentsel yaşam kalitesinin artmasını sağlamaktadır.

1976 yılında BM tarafından Kanada’nın Vancouver kentinde düzenlenen Habitat I, İnsan Yerleşmeleri Uluslararası Konferansı düzenlenmiştir. HABİTAT I’ konferansında imzalanan “İnsan Yerleşimleri Bildirgesi’nde ve Eylem Planı’nda” çevrenin korunmasına ilişkin ilkeler ele alınmıştır. Bu kongre sonrasında dünya

kamuoyuna açıklanan bildirgede, hem insan hakları konusu hem de çevre değerlerinin korunmasına ilişkin kurallara yer verilmiştir. Yerleşim yerinin yaşam kalitesinin iyileştirilmesi bu kongrenin temel amacıdır. Bildirgede, yaşam kalitesinin ayrılmaz öğeleri olarak barınma, beslenme, temiz içme suyu, sağlık, eğitim, toplumsal güvenlik ve çalışma koşulları gibi temel ihtiyaçlar yer almıştır.

1994 yılında “BM Nüfus Fonu ve BM Ekonomik ve Sosyal Bilgi ve Politika Analizi Nüfus Birimi” tarafından Kahire’de 180 ülkenin katılımıyla bir konferans düzenlenmiştir. Bu konferansta ulusal ve uluslararası kalkınmaya ilişkin 2015’e kadar izlenecek planlar hazırlanmıştır. Kalkınmanın yanında küresel nüfus ve çevrenin birbirleriyle olan ilişkinin farkındalığının artırılması, istikrarlı büyümenin sağlanabilmesi ve sürdürülebilirliğin gerçekleştirilebilmesi için kaynakların etkin ve uzun vadeli kullanılması amacıyla gerekli politikaların oluşturması amaçlanmıştır.

1996 yılında BM İkinci İnsan Yerleşimleri Konferansı: HABİTAT II, İstanbul’da düzenlenmiştir. Kongrenin temel amacı, “Herkes Yeterli Konut” ve “Sürdürülebilir İnsan Yerleşimleri”dir (Keleş, 2013: 236). Kongre’de küresel çapta barınma ve konut sorunları ile kırsal ve kentsel yerleşimlerin sürdürülebilirliğine dikkat çekilerek, ülkelerin söz konusu problemleri çözebilmeleri için yönetim ve sosyo-ekonomik alanlarda uygulayacakları politikalar tartışılmıştır. Bu nedenle Habitat genel felsefesinin “Kentine Sahip Çıkmak”, “Çözümde Ortaklık” ve “Aktif Katılım” gibi ilkeler olduğu belirtilmiştir. (Yavuzçehre ve Torlak, 189). HABİTAT II’de ilkeler ve amaçlar bölümünde yaşam kalitesi, *“Tüm insanların Yaşam Kalitesi diğer ekonomik, sosyal, çevresel ve kültürel faktörlerin yanı sıra köy, kasaba ve kentlerimizin fiziki koşullarına ve mekânsal karakteristiklerine bağlıdır. İnsan sağlığı ve yaşam kalitesi, sürdürülebilir insan yerleşmeleri geliştirme çabalarının merkezindedir. Bu nedenle kendimizi kaliteli eğitimden evrensel ve eşit yararlanmaya, beden, ruh ve çevre sağlığında erişilebilecek en yüksek standartları gerçekleştirmeye, temel sağlık hizmetlerinden eşit erişime, ırk, ulusal köken, cinsiyet, yaş ve özürlülük ayırımı gözetmeksizin ortak ve özel kültürlerimize saygı duyarak ve geliştirerek, toplumsal ve ekonomik koşullara ilişkin eşitsizlikleri gidermek için özellikle gayret sarf etmeye adanıyoruz.”* şeklinde tanımlanmaktadır.

HABİTAT II’de ele alınan sürdürülebilir insan yerleşimleri çerçevesinde kentsel yaşam kalitesi ölçütleri üzerinde durulmuştur. Bu kapsamda kentsel yaşam kalitesi için oluşturulan ölçütler şu şekilde sıralanmaktadır (Başaran ve diğ., 2015: 2152):

- *İnsanın beden ve akıl sağlığı için gerekli koşulların sağlanması,*
- *Sağlıklı çevre koşullarının sağlanması (içilebilir su, temiz hava, gürültünün önlenmesi gibi),*
- *Kentin gereksindiği enerjinin ucuz, kesintisiz ve çevreyi kirletmeyecek biçimde sağlanması,*
- *Doğal afet tehlikelerine karşı gerekli önlemlerin alınmış olması,*
- *Kentin dünya sistemiyle bütünleşecek haberleşme ağlarına bağlı olması,*
- *Yeşil alanların varlığının korunması ve yeni yeşil alanlar üretilmesi,*
- *Yeterli altyapı standartlarına erişilmesi,*
- *Yaya bölgelerinin geliştirilmesi,*
- *Kentin içindeki ve çevresindeki doğal ve tarihi kaynakların korunması,*
- *Kentte yaşayanların çok zaman kaybetmeden ve ucuz kent içi yolculukları gerçekleştirebilmeleri,*
- *Gürültü düzeyinin insani boyutlarda kalması,*
- *Kentte yaşayan erkek, kadın, çocuk her bireyin dinsel, siyasal inançlarına bakmadan temel gereksinimlerinin karşılanması,*
- *Kentsel altyapıların, ulaştırma araçlarının ve binalarının engellilere uygun olarak tasarlanması,*
- *Kent mekânının kullanılması ve kentin yarattığı fırsatlara ulaşılmasında eşitsizliğin ortadan kaldırılması şeklinde sıralanmıştır.*

1997 tarihli Amsterdam Antlaşması Avrupa Birliği Kuruluş Antlaşmaları’nın Değiştirilmesine yönelik bir antlaşmadır. Bu antlaşmanın 2. Maddesi kentsel yaşam kalitesini ele almaktadır: “Birliğin görevi, ortak bir pazarın, ekonomik ve parasal birliğin kurulmasını; 3. ve 4. Maddelerde belirlenmiş ortak politikaların uygulanması ve ortak önlemlerin alınmasıyla bütün üye devletler için uyumlu, dengeli ve sürdürülebilir ekonomik bir gelişmeyi, istihdamın büyük oranda artırılmasını; kadın erkek için eşit davranma ilkesinin gerçekleştirilmesini; istikrarlı, enflasyonsuz bir büyümeyi; yüksek derecede rekabet ortamını ve ekonomik hizmetlerde tutarlılık sağlanmasını; çevrenin etkin bir şekilde korunmasını, çevrenin

kalitesinin artırılmasını; geçim düzeyinin ve Yaşam Kalitesi'nin yükseltilmesini ve üye ülkeler arasında ekonomik ve sosyal birliği ve dayanışmayı sağlamak için yapılan tüm girişimleri desteklemektedir” (Moroğlu,2006).

1997 tarihli Avrupa Birliği'nde Kentsel Denetleme (Urban Audit) çalışmasına göre AB'ye üye ülkeler ve aday ülkelerdeki kentlerde yaşam koşullarına ilişkin veri tabanı oluşturulmuştur. Yapılan çalışma ile kentlere ilişkin veriler ikiyüzeliden fazla gösterge ile incelenmektedir. Bu göstergeler yardımıyla kentlerdeki yaşam kalitesi üzerinden karşılaştırmalar yapılabilmektedir.

2000 yılında, “Avrupa Topluluğunu Kuran Anlaşmasının Bütünleşik Versiyonu” AB'nin ortak pazar, ekonomik ve parasal birlik, ortak politika oluşturabilmesi amacıyla, yayınlanarak bazı ilkelere vurgu yapılmıştır. Bu ilkeler; “*Ekonomik etkinliklerin uyumlu, dengeli ve sürdürülebilir gelişimi; yüksek düzeyde istihdam ve sosyal koruma, kadın-erkek eşitliği, sürdürülebilir ve enflasyonist olmayan bir büyüme, yüksek düzeyde bir rekabet ortamı, yüksek düzeyde koruma sağlamak ve çevre kalitesini geliştirmek, Yaşam Kalitesi'ni ve yaşam standartlarını yükseltmek, üye ülkeler arasında ekonomik-sosyal uyumu ve dayanışmayı sağlamak*” olarak sıralanmaktadır.

2000 yılında Rio'da yapılan Sürdürülebilir Kent Konferansında sürdürülebilirlik kavramının kentsel yaşam kalitesine olan etkisinden bahsedilmektedir: “*Sürdürülebilirlik kavramı kente uygulandığında, kentsel alanın ve bölgesinin, toplumun arzu ettiği Yaşam Kalitesi' düzeylerinde işlevlerini sürdürmeye devam etmesi, ancak bunu yaparken mevcut ve gelecek nesillerin seçeneklerini kısıtlamaması ve kentsel sınırlar içinde ve dışında olumsuz etkilere neden olmaması anlamına gelmektedir*”.

2001 yılında İstanbul+5 “Yeni Binyılda Şehirler ve Diğer İnsan Yerleşimleri Deklarasyonu” ile kentsel yoksulluğun azaltılması konusunda BM'nin, uluslararası örgütlerin ve ülkelerin yeni kaynaklar ortaya çıkararak, iş birliklerini artırmaları konusu vurgulanmıştır. Bununla birlikte ülkeler, sürdürülebilir yaşam alanları oluşturulması konusunda yerel yönetimlerin ve sivil toplum örgütlerinin güçlendirilmesi hususunda karar almışlardır. Bu amaçla sorumlulukların, politika oluşturmanın ve karar almanın yerel yönetimlere devredilmesi, çeşitli ortaklıkların

kurulması kararlaştırılmıştır. Deklarasyonda kadın ve gençlerin kent hayatında daha etkin rol almaları da vurgulanmıştır (Yavuzçehre ve Torlak, 2006: 190).

İsveç'te düzenlenen International Conference For Integrating Urban Knowledge & Practice (2005), Konferansı'nın temel konusunu kentlerdeki yaşam kalitesi, sürdürülebilirlik ve yaşanabilirlik kavramları oluşturmuştur. Konferansta kentsel yaşam kalitesinin artırılmasına yönelik yeni yaklaşımların oluşturulması konusunda çeşitli fikirler sunulmuştur. Bu kapsamda kentlerin yerel politik liderlere olan ihtiyacı, katılımcılık, yönetim ilkesi, çeşitlilik, kentlerde herkese açık alanların oluşturulması, kent kimliğinin ve ekolojisinin sürdürülebilirliği ve bu konulara disiplinler arası yaklaşımların önemi üzerinde durulmuştur.

2016 Habitat III: BM tarafından her 20 yılda bir yapılan ve bir önceki 1996 yılında İstanbul'da düzenlenen İnsan Yerleşmeleri HABİTAT III Ekvador'un Quito kentinde, "Yeni Kentsel Gündem" adı altında düzenlenmiştir. YKG, BM'ye üye devletlerin aldıkları Genel Kurul kararıyla kabul ve tasdik edilmiştir. Habitat III düzenlendiği tarih itibarıyla dünya nüfusunun yarısından fazlasının kentlerde yaşamasından dolayı ayrı bir öneme sahip olmaktadır. Habitat III, 2015-Ertesi Kalkınma Gündeminin (Sürdürülebilir Kalkınma ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri 2030) benimsenmesinden sonra toplanan ilk BM küresel zirvesi olma özelliğini taşımaktadır. Aynı zamanda, Paris İklim Değişikliği Anlaşması'nın ardından düzenlenen ilk BM zirvesi olmaktadır. YKG kentsel bir bakış açısıyla halk sağlığı, barınma ihtiyaçları, ekolojik özellikler gibi sürdürülebilir kalkınmayı hedefleyen özellikler taşımaktadır. Sürdürülebilir kentleşme üzerine ortak bir vizyon ve eylem planlarını içermektedir. Yoksulluğun sonlandırılmasını, sürdürülebilir bir kentsel refah ve fırsatların oluşturulmasını kentsel mekânsal gelişmenin planlanması ve kentsel yönetim yapısının oluşturulması ile hedeflemektedir (Baysal, 2018: 25). YKG'nin ortak vizyonu ise 11. Paragrafta şu şekilde belirtilmektedir: *'Kentlerin ve insan yerleşimlerinin eşit kullanımına ve buralardan eşit bir şekilde fayda sağlanmasına atıfta bulunarak kapsayıcılığı, refahı ve yaşam kalitesini artırmaya, şimdiki ve gelecek nesillerin herhangi bir ayrımcılığa maruz kalmadan adil, güvenli, sağlıklı, erişilebilir, ekonomik, dayanıklı ve sürdürülebilir kentlerde ve insan yerleşimlerinde yaşamasına ve böyle kentler ve alanlar yaratabilmesine yönelik kent vizyonunu paylaşıyoruz. Bazı ulusal ve yerel yönetimler "kent hakkı" olarak*

adlandırılan bu vizyonu mevzuatlarında, politik deklarasyonlarında ve bildirgelerinde desteklemeye çalışmaktadır”. Bu durumda YKG yaşam standartlarını iyileştirmeye çalışan, gelir kaynaklarını ve faaliyetlerini dikkate alan, arazi kullanımının planlanması ve kamusal alanların oluşturulmasını bir kamu politikası olarak gören teorik bir paradigma olarak görülmektedir (Baysal, 2018: 26-31).

3.3.2. Avrupa Kentsel Şartları ve Kentsel Yaşam Kalitesi

3.3.2.1. Avrupa Kentsel Şartı 1

1992’de kabul edilen Avrupa Kentsel Şartı ile Avrupa’nın 1980–1982 yıllarında yayılan “Kentsel Rönesans” yaklaşımıyla oluşturulan kentsel politikalar ele alınmıştır. Avrupa Kentsel Şartı ile birlikte kentli hakkı kavramı ortaya konularak, bunun insan hakları çerçevesinde ele alınması noktasında yön verilmiştir.

Avrupa Kentsel Şartı, “*Yerleşmelerde Daha iyi Yaşam*” amacıyla “*Kentsel Rönesans İçin Avrupa Kampanyası*” adı altında oluşturulan kentsel politikaların bütününden meydana gelmektedir. Bu bağlamda şartla temelde dört konuya ağırlık vermişlerdir. Bunlar:

- *Kentin fiziksel çevresinde iyileştirmeler yapılması,*
- *Konutlar üzerinde iyileştirmeler yapılması,*
- *Yerleşim alanlarında sosyo-kültürel donatıların oluşturulması,*
- *Toplumsal kalkınmanın gerçekleştirilmesi olarak sıralanmaktadır.*

Bu Şart ile, kentlilerin ve kentlerin yaşam kalitesini yükseltmeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda, Şart ile Avrupa’da yaşayan kentlilerin haklarına ilişkin 20 maddeden oluşan bir bildirge ile 13 maddelik ilkeler ortaya konulmuştur. Bunlar aşağıda yer almaktadır (Yener, Arapkırlıoğlu, 1996).

Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu:

1. *Güvenlik: Mümkün olduğunca suç, şiddet ve yasa dışı olaylardan arındırılmış emin ve güvenli bir kent;*
2. *Kirletilmemiş, Sağlıklı Bir Çevre: Hava, gürültü, su ve toprak kirliliği olmayan, doğası ve doğal kaynakları korunan bir çevre;*

3. *İstihdam: Yeterli istihdam olanaklarının yaratılarak, ekonomik kalkınmadan pay alabilme şansının ve kişisel ekonomik özgürlüklerin sağlanması;*
4. *Konut: Mahremiyet ve dokunulmazlığının garanti edildiği, sağlıklı, satın alınabilir, yeterli konut stokunun sağlanması;*
5. *Dolaşım: Toplu taşıma, özel arabalar, yayalar ve bisikletliler gibi tüm yol kullanıcıları arasında, birbirinin hareket kabiliyetini ve dolaşım özgürlüğünü kısıtlamayan uyumlu bir düzenin sağlanması;*
6. *Sağlık: Beden ve ruh sağlığının korunmasına yardımcı çevrenin ve koşulların sağlanması;*
7. *Spor Ve Dinlenme: Yaş, yetenek ve gelir durumu ne olursa olsun, her birey için, spor ve boş vakitlerini değerlendirebileceği olanakların sağlanması;*
8. *Kültürler Arası Kaynaşma: Geçmişten günümüze, farklı kültürel ve etnik yapıları barındıran toplulukların barış içinde yaşamalarının sağlanması;*
10. *Kaliteli Bir Mimari Ve Fiziksel Çevre: Tarihi yapı mirasının duyarlı bir biçimde restorasyonu ve nitelikli çağdaş mimarinin uygulanmasıyla, uyumlu ve güzel fiziksel mekanların yaratılması;*
11. *İşlevlerin Uyumu: Yaşama, çalışma, seyahat işlevleri ve sosyal aktivitelerin olabildiğince birbiriyle ilintili olmasının sağlanması;*
12. *Katılım: Çoğulcu demokrasilerde; kurum ve kuruluşlar arasındaki dayanışmanın esas olduğu kent yönetimlerinde; gereksiz bürokrasiden arındırma, yardımlaşma ve bilgilendirme ilkelerinin sağlanması;*
13. *Ekonomik Kalkınma: kararlı ve aydın yapıdaki tüm yerel yönetimlerin, doğrudan veya dolaylı olarak ekonomik kalkınmaya katkı konusunda sorumluluk sahibi olması;*
14. *Sürdürülebilir Kalkınma: Yerel yönetimlerce ekonomik kalkınma ile çevrenin korunması ilkeleri arasında uzlaşmanın sağlanması;*
15. *Mal Ve Hizmetler: Erişilebilir, kapsamlı, kaliteli mal ve hizmet sunumunun yerel yönetimi, özel sektör ya da her ikisinin ortaklığıyla sağlanması;*
16. *Doğal Zenginlikler Ve Kaynaklar: Yerel doğal kaynak ve değerlerin; yerel yönetimlerce, akılcı, dikkatli, verimli ve adil bir biçimde, beldede yaşayanların yararı gözetilerek, korunması ve idaresi;*
17. *Kişisel Bütünlük: Bireyin sosyal, kültürel, ahlaki ve ruhsal gelişimine, kişisel refahına yönelik kentsel koşulların oluşturulması;*

18. *Belediyelerarası İşbirliği: Kişilerin yaşadıkları beldenin, beldeler arası ya da uluslararası ilişkilerine doğrudan katılma konusunda özgür olmaları ve özendirilmeleri;*

19. *Finansal Yapı Ve Mekanizmalar: Bu deklarasyonda tanımlanan hakların sağlanması için, gerekli mali kaynakları bulma konusunda yerel yönetimlerin yetkili kılınması;*

20. *Eşitlik: Yerel yönetimlerin; tüm bu hakları bütün bireylere cinsiyet, yaş, köken, inanç, sosyal, ekonomik ve politik ayırım gözetmeden, fiziksel veya zihinsel özürlerine bakılmadan; eşit olarak sunulmasını sağlamakta yükümlü olması”*

Avrupa Kentsel Şartı İlkeleri Başlıkları ise şunlardır;

- 1 *Ulaşım ve dolaşım*
- 2 *Kentlerde çevre ve doğa*
- 3 *Kentlerin fiziki yapıları*
- 4 *Tarihi kentsel yapı mirası*
- 5 *Konut*
- 6 *Kent güvenliğinin sağlanması ve suçların önlenmesi*
- 7 *Kentlerdeki özürlü ve sosyo-ekonomik bakımdan engelliler*
- 8 *Kentsel alanlarda spor ve boş zamanları değerlendirme*
- 9 *Yerleşimlerde kültür*
- 10 *Yerleşimlerde kültürlerarası kaynaşma*
- 11 *Kentlerde sağlık*
- 12 *Halk katılımı, kent yönetimi ve kent planlaması*
- 13 *Kentlerde ekonomik kalkınma*

Yaşanılabilir, sürdürülebilir ve sağlıklı kentler kentsel yaşam kalitesinin yüksek olması için gerekli şartlar olarak görülmektedir. Bu konuda Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Konferansı ve Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu'nda kentlilerin yaşam standartları ve kentsel hakları belirlenmiştir. Buradan çıkan sonuca göre kentli hakları ve ulaşılmaması gereken hedefler kurallaştırılmıştır. Buna rağmen kentli haklarından herkesin faydalanabildiğini söylemek tartışılır olmaktadır. Bu nedenle kent yöneticilerinin, kamu kuruluşları, sivil toplum örgütleri ve vatandaşlarla birlikte mevcut sorunları aşmak için çaba göstermeleri gerekmektedir (Yavuzçehre ve Torlak, 2006: 204).

Keleş' göre (1998: 112) sürdürülebilirlik, doğal kaynaklar ile çevresel etmenlerin etkin bir şekilde, tahrip edilmeden sonraki nesillere aktarılmasını esas alarak sağlanabilmektedir. Ekonomik kalkınmanın sağlanması bu şekilde çevreci dünya görüşü ile gerçekleştirilirse sürdürülebilirlik sağlanabilmektedir. Büyüme belli bir dengede devamlılık göstererek gerçekleştirilse sürdürülebilir olarak ifade edilebilmektedir.

Sürdürülebilirlik, hayatın hangi alanında sağlanmaya çalışırsa çalışsın, bunu gerçekleştirmenin ilk yolu sürdürülebilirliği esas alan bakış açısını gerçekleştirmek olarak görülmektedir. Bu bakış açısı daha çok siyasal faktörler tarafından geliştirilmelidir. Bu nedenle sürdürülebilirlik ulaşılması gereken bir hedeften ziyade, uzun süreli bir süreci ifade etmektedir (Munier, 2005: 1).

Kentlerde yaşam kalitesini ortaya koymak için sosyal, ekonomik, fiziksel, siyasal tüm çevrelerde yaşanabilirlik ve sürdürülebilirlik kavramları ele alınmalıdır. Bu noktada “yaşanabilirlik” ve “sürdürülebilirlik” kavramları kentsel yaşam kalitesi kavramıyla karıştırılsa da, farklı olguları ifade ettiğinin ortaya konulması gerekmektedir. Kentsel yaşam kalitesi objektif verilerinin de bulunmasıyla birlikte daha çok birey odaklı bir kavram olarak, yaşanabilir ve sürdürülebilir bir çevreyi ifade etmektedir. Sürdürülebilirlik ileriye dönük bir yaklaşımla ele alınırken kentsel yaşam kalitesi daha çok yaşanan alanı ve zamanı ele almaktadır. Bununla birlikte aralarındaki farklara rağmen yaşanabilirlik ve sürdürülebilirlik kavramları kentsel yaşam kalitesinin tamamlayıcı unsurları olarak değerlendirilmektedir.

Sürdürülebilirlik, kentsel yaşam kalitesinin artırılması için gerekli olan koşullardan birisi olarak görülmektedir. Kentin kaynaklarının etkin bir şekilde kullanılabilmesi, geri dönüşümle katı atıkların azaltılması ve yaşanılabilirliğin artırılması, sürdürülebilirliğin temel amaçlarından görülmektedir. Yaşanılabilirlik ise üzerinde kesin bir tanımı olmayan bir kavram olarak görülmektedir. Kentsel yaşanılabilirlik anlayışı, bölgesel ve kültürel değerlere, değerlendirmenin yapıldığı zamana ve değerlendirmeyi yapanlarının anlayışlarına göre farklılık gösterebilmektedir. Bununla birlikte kentsel yaşanılabilirlik kavramı, üzerinde durulan ve gerçekleştirilmesi gereken bir hedef olarak farklı kesimler tarafından üzerinde çalışılan bir kavram olarak görülmektedir (Oktay, 2007).

Yaşanabilirlik ilkesinin gelişimi sonucunda, kentsel yaşam kalitesi kavramı son yıllarda dikkat çeken bir kavram olarak araştırma konusu olmaktadır. 1960'lı yıllarda Sosyal Göstergeler Hareketi, ortaya çıkmaya başlayan kentsel yaşam kalitesi kavramı, sosyal, ekonomik ve bireysel iyilik konularının birbirleriyle olan ilişkilerini incelemeyi amaçlamaktadır. Kentsel yaşam kalitesi çevrenin doğal hali ve yapısal kentleşme ile alakalı bulunmaktadır. Sürdürülebilirlik çerçevesinde aranılan kalite kavramı ile birlikte, kentsel yapılaşma ve kentsel refah konuları ile alakalı yaşam alanı ve konforu, yer ve aidiyet duygusu ile ortak bellek anlayışıdır. Bu nedenle içerisinde ölçümlenmesi zorluklar barındıran öznel faktörleri barındırmaktadır. Ayrıca kentin ekonomisine bağlı olarak ortaya çıkan yaşam kalitesi de kentsel yaşam kalitesini etkileyebilmektedir (Perloff, 1969; Tekeli ve diğerleri, 2004, Oktay, 2007).

Dünya Bankası'nın "Kentsel Çevre Öncelikleri Raporu"nda, bir kentin yaşanabilir olması, sağlıklı ve insanca yaşam imkanlarının sunulmasına bağlı olmaktadır. Bu nedenle kentlerin yaşanabilir kılınması için çevrenin korunması önem kazanmaktadır. Özellikle düşük gelir grubundaki insanların kentsel hizmetlere ulaşımını artırmak, bu kişilerin güvenli bir çevrede yaşayabilmelerini de kolaylaştırmaktadır.

Tekeli'de yaşanabilirlik ve yaşam kalitesi ilişkisine vurgu yaparak, yaşanabilirlik insan haklarının mekana yansımaları olarak yaşam kalitesinin gelişmesine katkı sağladığını ifade etmiştir (Tekeli, 2009: 217).

Sonuç olarak kentsel yaşam kalitesinin elde edilebilmesi için, kentli haklarının iyi belirlenmesi gerekmektedir. Kentli haklarının uygulamaya konulması, kentin yaşanabilirliğini, çevreye gösterilen özenle birlikte sürdürülebilirliğin sağlanması anlamına gelmektedir. Böylece kentsel yaşam kalitesinde, bu şartların yerine getirilmesi sonucunda artışlar gözlemlenebilmektedir.

3.3.2.2. Avrupa Kentsel Şartı 2

Avrupa Konseyi, Yerel Ve Bölgesel Yönetimler Kongresi, 27 – 29 Mayıs 2008 tarihleri arasında "Yeni Bir Kentlilik İçin Manifesto" adı altında Avrupa Kentsel Şartı-2'yi yayınlamıştır. Avrupa Kentsel Şartı I' sonra geçen 15 yıllık süre içerisinde toplumlarda, kültürlerde ve ekonomilerde meydana gelen hızlı değişimler sonucunda

oluşan yerel ve küresel sorunlara ve kentlerin gelişimini de göz önüne alarak güncelleme yapılması gerekliliğine karar verilmiştir. Bu bağlamda Şart'ın ilk halindeki bazı ilkeler değiştirilerek, güncellenerek ve yeni ilkeler eklenerek tamamlanmıştır. Söz konusu şart 5 ana başlık ve 85 ilkeden oluşmaktadır (Erim, 2008).

- *Avrupa kent “müktesabı” (acquis) ve yeni bir kentlilik olasılığı*
- *Kentliler olarak kent ve kasaba halkları*
- *Sürdürülebilir kentler ve kasabalar*
- *Uyumlu kentler ve kasabalar*
- *Bilgi temelli kentler ve kasabalar*

Şart II, genel olarak, kentlerin günümüzde farklı bir konumda bulduklarını, teknolojik, sosyal ve ekonomik gelişmeleri yakalayabilme çabalarının merkezinde yer aldıklarını belirtmektedir. Bu durum kentler için birçok avantajla beraber yeni sorunlar da getirmektedir. Avrupa Kentsel Şartı ile birlikte kentli haklarına dikkat çekilmekte ve bu konuyu merkeze alan bir yaklaşım ortaya koyulmaktadır. Şart'la, Kentlerin ve kasabaların güncel sorunlarla baş etmelerini sağlayacak ortak ilke ve kavramlar belirlenmektedir.

Avrupa kentsel şartının ikincisi iki kitleyi hedeflemektedir. Siyasi yöneticiler ve vatandaşlar için dikkat çekme amacı taşıdığı söylenebilmektedir. Şartın vermek istediği mesaj veya önerilerde, Avrupa Konseyi tarafından özellikle belirtilen temel hak ve özgürlükler ilkesi, kentsel ilerleme ve yaşam kalitesinin artırılması amacıyla esas alınarak, bu konuda ortak bir yaklaşım ve işbirliği ile çalışılması gerekliliği vurgulanmaktadır (Şahin ve Yaylı, 2014: 2045). Bu konuyu ele alan Şart'ın 62. Maddesi şu şekildedir: *İstedığımız kentler ve kasabalar, herkesin iyi bir yaşam kalitesine sahip olabildiği, herkesin özellikle eğitim, sağlık, kültür ve konut sektörlerinde sağlanan hizmetler yanında, bu kaliteye de erişebildiği yerleşimlerdir. Buralar, aynı zamanda Avrupa için hedeflediğimiz uyumlu, dışlayıcı olmayan ve farklılaşmış ve iddialı bir yaşam standardına ulaştırılmış bir toplum yaratma hedefimizi de yansıtan gerçek bir toplumsal karışımın yer aldığı alanlar olacaktır.*

3.3.3. Türkiye’de Kentsel Yaşam Kalitesinin Gelişimi

Türkiye’de kentsel yaşam kalitesi konusu alanında yapılan çalışmaların yeni yeni gelişmeye başladığı söylenebilmektedir. Bu konuda anayasal düzenlemeler incelendiğinde 1921 Anayasası’nın konuyla ilgili olmadığı görülmektedir. 1924 Anayasası daha geniş kapsamlı bir anayasa olmakla birlikte sosyal ve ekonomik haklara yani üçüncü kuşak haklara ilişkin hükümlerin yer almadığı görülmektedir. 1961 Anayasasında ise ilk defa kültürel, sosyal ve ekonomik haklar tanımlanmıştır. Anayasaya yer alan 49. Madde “*devlet yoksul ve dar gelirli ailelerin sağlık şartlarına uygun konut ihtiyaçlarını karşılayıcı tedbirleri alır*” hükmüyle bu konuya yer vermektedir. 1982 Anayasası ise 57. Maddede “*devlet şehirlerin özelliklerini ve çevre şartlarını gözeten bir planlama çerçevesinde, konut ihtiyacını karşılayıcı tedbirleri alır*” ifadesini kullanmaktadır. Bu ifade de yoksul ve dar gelirli konut ihtiyacının sağlanmasına yönelik tedbirler ifadesinin yer almamış olması dikkat çekicidir. 1982 Anayasası üçüncü kuşak hakları anayasa güvencesi altına almaktadır. “*Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir*” denilerek bu “çevre hakkı” sağlanmış olmaktadır. Bunun yanında kişinin gelişim hakkına yönelik olarak “*devlet insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli önlemleri alır*” ifadesinin olduğu görülmektedir (Görün ve Kara 2010: 150).

1950’lerden sonra Türkiye’deki hızlı kentleşme sürecinden kentsel yaşam kalitesinin önemli ölçüde etkilendiği görülmektedir. Yaşanan süreçte kentlerde yeterli önlemlerin alınmadığı ve ortaya çıkan sorunların çözüme kavuşturulamadığı, kentlerde meydana gelen büyümenin kontrolsüz bir şekilde gerçekleştiği görülmektedir.

Türkiye’de kentsel yaşam kalitesi kentleşmenin tüm sonuçlarından etkilenmiştir. Hızlı kentleşme ile birlikte düzensiz yapılaşma ve gecekondulaşma bu etkilerin en önemli örneklerinden biri olmaktadır. Gecekondu, kırdan kente göç edenlerin müstakil yapılar şeklinde oluşturduğu, genellikle birbirine benzeyen, bahçeli yapılardan oluşmaktadır. Bu yapılar kırsal kültürün özelliklerini de taşımaktadır. Bahçelerinde kümes gibi eklentilerle kent hayatında sık görülmeyen unsurları barındırmaktadır. Bu yapıların bir kısmı dayanıklılık olarak sağlamken, bir kısmı riskli konutlardan oluşmaktadır. Büyük kentlerde gecekondu sayıları yıllara göre artış göstermektedir. 1948 yılında yaklaşık 30 bin civarında gecekondu

bulunmaktadır. Bu sayının 1953'te 80 bine, 1960'ta 240 bine, 1983'te 1.5 milyona kadar arttığı görülmektedir (Keleş, 2013: 512). Bu durumda kentlerde bir hanede beş kişinin yaşadığı düşünülürse, gecekondualarda yaşayan insan sayısının 10 milyonu aştığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu da kentin toplam nüfusunun yaklaşık yüzde 30'unun gecekondualarda yaşadığını göstermektedir. Gecekondu bölgelerinde yapı izinlerinin olmaması, bu bölgelere verilen hizmetlerin kentin diğer bölgelerine göre düşük olmasını, bu durum da gecekondu bölgelerinde kentsel yaşam kalitesinin diğer bölgelere göre düşük olması anlamına gelmektedir (Keleş, 2013: 513). Genel olarak değerlendirildiğinde hızlı kentleşme ve beraberinde getirdiği sorunlar kentlerde yaşam kalitesinin olumsuz olarak etkilenmesine neden olmuştur. Bu durum yaşam kalitesinin mekânsal yansımada tartışılmaya ve bu konudaki çalışmaların artmasına neden olmuştur.

Ancak, Türkiye'de yaşam kalitesinin ortaya çıkması ve bunun kente yansımaları dünyada yaşanan gelişmelerle paralellik göstermemiştir. 1960'lı yıllarda ülkemizde ekonomik, sosyal ve kültürel konular birlikte dikkate alınmaya başlanmış ve bu konularla ilgili temel istatistiksel verileri toplanması hususu ele alınmıştır. Bu görevi yapması için 1962 yılında Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) kurulmuştur. 1961'de ise, sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmanın planlı bir şekilde yürütülmesini sağlamak için Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) kurulmuştur.

1965 yılında, DPT ilk olarak, "İllerin Sosyo-ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması" yapmıştır. Bu çalışmanın devamı olarak 1995 yılına kadar çeşitli 8 araştırma daha yapılmıştır. 1996 yılında DPT'nin hazırladığı "İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması"nda ise, sosyal, fiziksel ve ekonomik göstergeler ele alınmıştır. Bu göstergeler; eğitim, demografik, altyapı, sağlık, istihdam, tarım, sanayi, mali, inşaat ile bunların dışında yer alan 58 farklı refah kriterlerinden oluşmaktadır. DPT'nin yaptığı araştırmalara bakıldığında genel olarak DİE'nin temin ettiği sosyal ve ekonomik göstergeler kullanılmıştır. 1997'de DPT, "Coğrafi Bölge Ayrımında İlçelerin Sosyo-ekonomik Gelişmişlik Gruplarının ve Gelişmişlik Seviyelerinin Belirlenmesi" adlı çalışmayı yapmıştır. 1998 yılında ise DPT "Various indicators Related To Provinces And Regions in Turkey" çalışmasıyla bir kitapçık hazırlamıştır. Kitapçıkta 18 farklı ekonomik ve sosyal gösterge ele alınmıştır (Türksever, 2001: 40). DPT'nin 2004 yılında yaptığı çalışmada bölgesel

gelişme eğilimleri üzerinde durularak yerel yönetimlerin küresel anlamda önemi vurgulanmıştır. Bu çalışmada, bütün iller ve ilçelerinin 15 farklı alanda istatistikleri sunulmuştur (Yavuzçehre ve Torlak, 2006: 193).

Ülkemizde yapılan kalkınma planlarında da kentlerde yaşam kalitesini içeren unsurlara yer verildiği görülmektedir. Yedinci beş yıllık kalkınma planından başlayacak giderek kentlerin yaşam kalitesinin artması noktasına daha fazla vurgu yapıldığı görülmektedir. Söz konusu planlar ve kentlere ilişkin genel olarak ifadeler şöyle ele alınmaktadır;

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000): Bu planda, ilk kez yaşam kalitesinin kentlerde artırılmasına ilişkin konuya yer verilmiştir. Kentlerde yaşam kalitesinin artması için, yerleşmelere ilişkin planlama-uygulama-denetim süreçlerinin kapsayıcı ve bütünleştirici olacak şekilde düzenlenmesinin, göç sürecinin direk metropollere değil bölgelerde merkez olan, orta büyüklükteki kentlere yönlendirilmesi ve bu kentlerinde sanayi teşvikleri, alt yapı çalışmaları, konut ve hizmet yatırımlarıyla desteklenmesinin altı çizilmiştir. Aynı zamanda bu planda, hizmetlerde verimin ve etkinliğin artırılması için yerel yönetimlerde yeni bir yapılanma gerekliliği belirtilerek, yerel yönetimlerin altyapı, ulaşım, doğalgaz gibi projeleri plan ve uygulama standartlarının belirlenmesi ve finansman açıklığı noktasında merkezi yönetimden karşılanması gerekliliği belirtilmiştir.

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005), “Uzun Vadeli Gelişmenin Temel Amaçları ve Stratejisi (2001-2023)” başlığı altında ele alınan ikinci bölümünde, uzun dönemde gelişme stratejisi olarak toplumun yaşam kalitesinin yükseltilmesine yer verilmiştir. Planın temel amaçları arasında yaşam kalitesinin artırılması gerçekleştirecek bir dönem olacağı vurgusu yapılmıştır. Planda kentlerde yaşam kalitesi noktasında ise, yerleşmede ölçek problemi, denetim sistemi, yerel yönetimlerde katılım, demokratikleşme ihtiyacı, toplumun dezavantajlı kesimlerinin korunması ile kültürel ve doğal çevrenin korunmasına ilişkin önerilere yer verilmiştir.

Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2007-2013), yaşam kalitesinin artırılması hususunda AB’ye katılım sürecinin etkili olacağını belirtmektedir. Üyelik süreci ile birlikte ülkemizde sosyal alanda, ekonomik ve siyasi hayatta büyük değişikliklerin yaşanacağı öngörülmektedir. Özellikle AB’nin hukuk devleti ve demokrasinin

üstünlüğü anlayışı, bununla beraber insan haklarına verilen önem, gıda ve sağlık alanında belli standartların mevcudiyeti, kentsel yaşam kalitesi standartları, rekabet kuralları ve tüketici hakları ile kurumsal iyileştirmeler ve çevreye verilen önem ile birlikte bu süreçte yaşam kalitesinin artacağı düşünülmektedir Kentsel yaşam kalitesi kavramı böylelikle ilk defa bu kapsamında değerlendirilmiştir.

Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2014-2018) ile, “Yaşanabilir Mekânlar ile Sürdürülebilir Çevre” başlığında, çevresel faktörleri dikkate alan uygulamaların sosyal ve ekonomik faydalarının artırılması amaçlanmıştır. Bu kapsamda kentsel ve kırsal nüfusun yaşam kalitesinin yükseltilmesi yoluyla bölgeler arası kalkınma farklılıklarının da azaltılması hedeflenmiştir. Bu konuda Türkiye AB ilişkilerinin, AB'nin yaşam kalitesi bakımından yüksek standartlara sahip olmasından dolayı önemli olduğu vurgulanmıştır. Kalkınma hedeflerinin gerçekleştirilebilmesinin, kalkınmanın sürdürülebilir olmasına ve refahın yaygınlaştırılmasına, ayrıca yaşam kalitesinin yüksekliğine bağlı olduğu belirtilmiştir.

Kentsel yaşam kalitesinin artırılmasına yönelik çalışmaların artmasının en önemli nedenlerinden birisi olarak, değişen kültürel ve ekonomik yaşam tarzının ve gelişen insan hakları ve kentli taleplerinin ortaya çıkması durumu gösterilmektedir. Son yıllarda ülkemizde de bu tür çalışmaların artmaya başladığı gözlemlenmektedir. Bu nedenle kentsel yaşam kalitesini hedef alan çalışmaların ayrı bir öneme sahip olduğu düşünülmektedir. Bu alanda istatistiksel analizler ile kentsel yaşam kalitesini, bireylerin ve toplumların hayatlarından duydukları memnuniyeti belirlemek için çeşitli çalışmalar yapılmaktadır (Türksever, 2001: 95).

Türkiye’de yaşam memnuniyeti araştırmalarının, 2000’li yıllardan sonra yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmaların ilki 2003 yılında hane halkı bütçe anketiyle yapılmıştır. Her yıl ankete yeni sorular eklenerek daha sağlıklı sonuçların elde edilmesine çalışılmaktadır. 2004 yılında hazırlanan ankete yerel yönetim hizmetlerine ve kamu hizmetlerine yönelik memnuniyeti ölçmek amacıyla yeni sorular eklenmiştir. Yine, 2008 yılında, 2003 yılından itibaren yapılan anket sonuçlarından elde edilen verilerin bir araya getirilmesiyle zaman içinde meydana gelen değişikliklerin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Yaşam memnuniyetinin subjektif olarak belirlenmesini hedefleyen bu çalışmalar ile sağlık, sosyal güvenlik, eğitim,

çalışma hayatı, gelir, kişisel güvenlik, adalet hizmetleri ve kişisel gelişim gibi konularda araştırmalar yürütülmüştür (TÜİK, 2009: 2).

Bayındırlık ve iskân Bakanlığı, 2008 yılında “Kentsel Göstergeler Klavuzu” çalışması yapmıştır. Bu çalışmada, kentlerin sosyo-ekonomik, toplumsal, siyasal ve kültürel alanları ve bu alanlarda yaşanan sorunların belirlenmesi noktasında yaşam kalitesinin tespiti amaçlanmıştır. Çalışmada dünyadaki ve Türkiye’deki gösterge listeleri ayrıntılılarıyla incelenerek 7 temel alanda olmak üzere toplam 156 gösterge listesi hazırlanmıştır. Belirlenen 7 temel gösterge şöyle sıralanmaktadır (BİB, 2008: 239);

- *Demografi; Nüfus, Hane halkı Yapısı*
- *Sosyal Yapı; Sağlık, Eğitim, Suç, toplumsal cinsiyet eşitliği, Yoksulluk ve gelir adaletsizliği*
- *Ekonomik Yapı; iş gücü Durumu, Ekonomik Faaliyet*
- *Yurttaşlık Konuları; Siyasal Katılım, Yerel Yönetimler, Yönetişim*
- *Mekânsal Yapı; Arazi Kullanımı, Konut, Ulaşım, Planlama Göstergeleri, Sosyal ve Rekreatif imkanlar*
- *Bilgi toplumu; Bilişim Sektörü ile Kullanım Seviyesi*
- *Ekolojik Çevre; Hava Kalitesi, İklim Enerji ve Su Kullanımı ile Katı Atık*

TÜİK tarafından yapılan “kent araştırması” çalışması (TÜİK, 2016), AB tarafından yürütülmüş olan “Kent Araştırması (Urban Audit)” çalışmasının Türkiye için uygulanmasını ifade etmektedir. AB tarafından yürütülen çalışmanın amacı, AB’ye üye ve aday ülkelerin kentsel alanları hakkında toplanan verilerin, birbirleriyle karşılaştırılmasına imkan tanınabilmesidir. Söz konusu çalışma AB üyesi 21 ülkeye ait 321 kentte yürütülmüştür. Bunlara ek olarak, İsviçre, Norveç ve Hırvatistan’dan toplam 20 kent, Türkiye’den de 26 kent AB istatistik kurumunun (Eurostat) belirlediği kriterlerin dikkate alınması ile çalışmada yer almıştır. TÜİK 26 il merkezi için, 2004 yılı verilerini kullanarak çalışmasını tamamlamıştır. Bu veriler, Eurostat tarafından kent merkezleri, geniş kent alanları ve alt kent merkezleri için belirlenmiş olan değişkenlerden yararlanılarak elde edilmiştir. Elde edilen verilerin genellikle sosyal, ekonomik ve çevresel durumlara ilişkin olduğu bunların yanında, demografi, eğitim, ulaşım, altyapı ile kültürel faaliyetlere ilişkin başlıklarla kamuoyuna paylaşılmıştır. (Sarı ve Kindap, 2018: 50).

TÜİK tarafından ilk kez 2015’de yayınlanan “İllerde Yaşam Endeksi” çalışması, birey ile hane halkının yaşam kalitesinin nesnel ve öznel göstergelerle ölçülerek, iller arasında karşılaştırmalı veri elde etmeyi amaçlamıştır (TÜİK, 2016). Elde edilen verilerin geliştirilmesiyle beraber kentsel yaşanabilirliğin değişiminin takip edilmesi düşünülmektedir. Çalışmanın gerçekleştirilmesinde konut, çevre, iş hayatı, sağlık, gelir ve servet, eğitim, sivil katılım, güvenlik, sosyal alanlar, altyapı, hizmetlere erişim ile yaşam memnuniyeti vb, gibi 41 farklı gösterge kullanılmıştır. Çalışmanın ardından illerin sınıflandırılarak en iyi ve en kötü illerin başlıklar bazında listelenmesi çeşitli eleştirileri beraberinde getirmiştir. Bu durumun nedeni, çalışmanın hedefleri ile kapsamına ilişkin kullanılan teorik kabullerin göstergelerin seçilmesinde ilişkilendirilememesidir (Sarı ve Kindap, 2018: 50).

Ülkemizde, mevzuatların kentsel yaşam kalitesine ilişkin doğrudan tanımlamalara sahip olmadığı görülmektedir. “Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmelik” ile belirlenen bazı uygulamalar, “Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği” kapsamında yerine getirilmeye başlanmıştır. Söz konusu yönetmeliğin Ek-2 Tablosunda kentsel alanların taşınması gereken teknik ve sosyal altyapı standartları belirtilmiş olup bu standartlara askeri düzeyde uyulması belirtilmiştir. Yönetmelikte bahsedilen tabloda ise, sosyal ve yeşil alanlar, eğitim, sosyal, sağlık ve kültürel tesisler, altyapı alanları ve ibadet yerleri gibi yerlerde kişi başı kullanım alanları belirlenmiştir. Kentsel yaşam kalitesini en çok etkileyen alanların sosyal ve yeşil alanlar olduğu değerlendirilmektedir. Bu noktada kişi başına ayrılması gereken 15 metrekarelik sosyal ve yeşil alanlar için yaklaşık olarak 3 metrekare alan ayrıldığı görülmektedir (Bilgili, 2013; Yenice, 2012). Ortalama değer bu kadar düşük olması, bazı mahallelerde kişi başına düşen sosyal ve yeşil alanın 1 metrekarenin bile altında olmasından kaynaklanmaktadır. Sonuç olarak, ülkemizde kentsel yaşam kalitesinin ölçülmesini sağlayacak nesnel verilerin mevzuatta bulunmadığı, mevzuatta yer bulan göstergelerin ise hiç ölçülemediği anlaşılmaktadır (Sarı ve Kindap, 2018: 53). Kentsel yaşam kalitesinin belirlenmesinde önemli olan faktörlerden birisinin, kentin sahip olduğu yeşil alanlar olduğu değerlendirilmektedir.

Bu konuya ilişkin yapılan bir çalışmada, Amerika ve Avrupa’daki yeşil ve açık alan standartlarına yer verilmiştir. Çalışmada, Dünyada yeşil alan standartları şehirler bazında farklılık gösterdiği görülmektedir. A.B.D.’de ve İngiltere’de kişi başına 40

metrekare yeşil alan standardı belirlenmiştir. Türkiye’de ise bu standart 3194 sayılı İmar kanununun, 02.09.1999 tarihli Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmeliği’ne göre kişi başına 10 metrekare olarak belirlenmiştir. Amsterdam’da kişi başına düşen yeşil alan 50 metrekare, Frankfurt’ta 154 metrekare, Stockholm’de 107 metrekare, Washington’da 50 metrekare, Bristol’de 49 metrekare, Budapeşte’de 37 metrekare’dir. (Yıldızcı, 1991: 26-28). Ülkemizde ise, Ankara, İstanbul ve İzmir’de bu oranlar sırasıyla kişi başına 2.3 metrekare, 2.1 metrekare ve 2.8 metrekaredir. Bu değerlerin diğer kıyaslanan şehirlere göre oldukça düşük oranda kaldığı görülmektedir. Bu nedenle kentsel yaşam kalitesinin bu şehirlere göre düşük olduğu değerlendirilmektedir (Emür ve Onsekiz, 2007: 370). Bu durum kentsel yaşam kalitesinin önemli birer göstergesi olan açık ve yeşil alanların başka ülkelerle kıyaslandığı ne kadar düşük olduğunu açık olarak ortaya koymaktadır. Bunun yanında farklı göstergeler açısından ülkemizde kentsel yaşam kalitesinin genel durumunu ortaya koyan son çalışmalardan biri Sarı ve Kindap’ın (2018) yaptığı çalışmadır. Bu çalışmada, Türkiye’de kentsel yaşam kalitesi olgusunu ve göstergelerini birçok açıdan ele alan Sarı ve Kindap’ın konuya ilişkin özet değerlendirme şu şekildedir (2018: 53-54):

Türkiye’de kentsel yaşam kalitesini ve göstergelerini Sarı ve Kindap birçok açıdan ele alarak dört temel sonuca ulaşmaktadırlar. İlk olarak kentsel yaşam kalitesinin ölçülebilmesi için nesnel göstergelere ihtiyaç duyulmaktadır. Değişik kurumlar, uluslararası kurumlar ile yürüttüğü çalışmalarda bu ihtiyaca dikkat çekmiş ve bu yönde çeşitli çalışmalar başlatılmıştır. İkinci olarak ülkemizde kullanılan veri tabanının kentsel yaşam kalitesini belirleme açısından yetersiz olduğu değerlendirilmektedir. Tutulan istatistiki verilerin kentsel yaşam kalitesini ölçmede önemli bir gösterge olan kişi başına düşen yeşil alan gibi verileri bile kapsamadığı görülmektedir. İl bazında verilerin eksik olmasıyla birlikte, yerleşim birimleri noktasında hemen hemen veri bulunmamaktadır. Bu nedenle yürütülen çalışmalarda veri eksikliğinden dolayı karşılaştırma ve endeks üretimi yapılamamaktadır. Üçüncü olarak, kentsel yaşam kalitesinin belirlenebilmesi için nesnel göstergelerin ve istatistiki verilerin olmamasından dolayı, yürütülen çalışmalar gösterge setinin belirlenmesi aşamasında kalmaktadır. Dördüncü olarak bazı çalışmalar çok fazla gösterge sayısını önceliklendirme yapmadan kullanmaktadır. Bu durumda ise bu

çalışmalardan başarılı sonuçlar alınamamakta veya çalışmaların devamının getirilememesine neden olmaktadır.

3.3.4. Literatür Taraması

Dünyada ve ülkemizde kentsel alanda yaşam kalitesinin belirlenmesi üzerine farklı disiplinler tarafından çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmaların çeşitli göstergelerle ele alındığı ve farklı ölçüm teknikleriyle gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu ölçümlere bakıldığında gerek yaşam kalitesi üzerine gerekse bunun kentsel alanlarda değerlendirilmesi noktasında, öznel göstergelerin ön plana çıktığı, araştırmalarda mutluluk, memnuniyet, hoşnutluk gibi bireysel ve toplumsal algıya dayalı veriler elde edilirken nesnel göstergelerde ise, ekonomik, sosyal ve çevresel bileşenlerle ölçülen nicel verilerin elde edildiği görülmektedir. Araştırmaların çok sayıda olması ve çeşitlilik taşıması üzerine çalışma kapsamında sadece yaşam kalitesi üzere yapılan çalışmalara yer verilmemiştir. Bu kapsamda yaşam kalitesinin, bireyin yaşamını sürdürdüğü çevreyle olan etkileşiminin nesnel ve öznel göstergelerde belirleyici olduğu görülmektedir. Bireylerin kentsel yaşam kalitesinin fiziksel, sosyal ve ekonomik bileşenleriyle ortaya çıkan çeşitli çevre kalitesi göstergeleriyle ele alındığı görülmektedir. Bu yaklaşımla yapılan çalışmalarda çevrenin bireyin algısından direkt olarak etkilendiği görülmekte ve kentsel yaşam kalitesinin ölçümü noktasında araştırmalar yapılmaktadır.

Kentsel yaşam kalitesi geniş kapsamlı bir kavram olması dolayısıyla ölçümü de aynı şekilde derinlemesine inceleme gerektirmektedir. Bu konuyu ele alan çalışmaların farklı modeller geliştirerek, çeşitli göstergelerle ölçüm yaptığı görülmektedir. Bununla birlikte, gerek ülkemizde gerek dünyada genel kabul görmüş bir kentsel yaşam kalitesi ölçeğinin geliştirilmediği görülmektedir. Bu durumun nedenleri farklılık göstermekle birlikte her ülkenin değişen toplumsal algılarının kentsel alana yansması temel etken olmaktadır.

Kentsel yaşam kalitesi kavramı objektif unsurlar ile bireylerin algıları doğrultusunda şekillenen sübjektif unsurların değerlendirilmesiyle belirlenmektedir. Kentsel yaşam kalitesine ilişkin çalışmalarda bu nedenle objektif ve sübjektif göstergeler kullanılarak ölçüm yapılmaktadır. Çalışmanın bu bölümünde, ulusal ve uluslararası

literatürde yer alan, kentlerde yaşam kalitesinin belirlenmesinde etkili olan ölçümlerin yapıldığı, makale, tez ve araştırmalar ele alınmaktadır. Bu kapsamda yapılan çalışmalarda kullanılan göstergeler ve elde edilen bulgular ortaya konulacaktır.

Ha ve Weber (1991), A.B.D eyaletlerinde yaptıkları çalışmada yaşanan alanı dar bir perspektiften ele alarak konut alanlarının kalitesinin ölçülmesini amaçlamışlardır. Çalışmanın belirleyicileri, demografik özellikler, konut kalitesi ve uygulamaları ve kullanıcı memnuniyeti olarak belirlenmiştir. Çalışmaya göre konut uygulamaları ve demografik özellikler, konut alanının kalitesini ve yaşam memnuniyetini belirlemektedir. Çalışmada değişkenler dışsal ve içsel olarak gruplandırılmıştır. Buna göre dışsal değişkenler, konut uygulamaları ve demografik özellikleri kapsamaktadır. İçsel değişkenler ise konutun ve çevrenin kalitesi ve çevre güvenliğinden meydana gelmektedir. Çalışmanın sonuçlarına göre yaşam kalitesi öncelikli olarak içsel değişkenlerden etkilenmektedir. Dışsal değişkenlerin ise doğrudan yaşam kalitesini etkilemediği belirtilmektedir.

Murdie ve diğ. (1992) tarafından yaşam kalitesinin kent özelinde ele alındığı çalışmada, objektif ve sübjektif göstergeleri ayırarak çevre ekseninde yaşam kalitesinin temel bileşenleri arasında bağlantı sağlamıştır. Yaşam kalitesinin çevresel etmenlerden etkilenmesinde nicel ve nitel veriler belirleyici olmaktadır. Alt bileşenler ile oluşan memnuniyet düzeyleri, kişisel deneyimler ve değerler, demografik nitelikler gibi öznel değerlerle birleşerek Marans'ın (2003) modeliyle benzer olarak yaşam kalitesinin belirlenmesinde etkili olmaktadır. Modelde genel yaşam kalitesinin çevre ile nasıl etkileşim halinde olduğu görülmektedir. Bununla ilgili olarak, merkezi uygulamalar ile ekonomik kaynakların yaşam kalitesi üzerinde bir etkisinin bulunduğu değerlendirilmektedir

Dökmeci ve diğ. (1996), İstanbul, Ankara ve İzmir illeri üzerinde karşılaştırmalı bir araştırma yapmışlardır. Yapılan araştırmada nüfus artışı, şehir içinde yer değiştirme, şehirlerarası göç, gelir dağılımı, iş imkanı, kamu harcamaları, konut ihtiyacı, sağlık, eğitim ve ulaşım imkanları, kentsel altyapı hizmetleri, yenileme, hava kirliliği, eğlence ve rekreasyon konularında kullanıcıların algılarını ölçmeye çalışmışlardır. Yapılan çalışma sonucunda üç ilde de kullanıcılar nüfus artışından olumsuz etkilendiklerini belirtmişlerdir. Çalışmaya göre elde edilen bir diğer sonuç ise söz

konusu kentlerde gelir dağılımında eşitliğin gittikçe bozulması olarak değerlendirilmiştir.

Smith ve diğ. (1997), Toronto'yu kapsayan çalışmalarında toplumsal yaşam kalitesinin fiziksel çevreden nasıl etkilendiğini araştırmışlardır. Çalışmanın amacı fiziksel kriterlerin yaşam kalitesini nasıl etkilediğini tespit edebilmektir. Çalışmada kentsel yaşam kalitesi, yaşanabilirlik, iletişim, ulaşım ve kişisel özgürlük gibi değişkenlerle belirlenmeye çalışılmıştır. Fiziksel çevre ise, açık ve yeşil alanlar, yaya yolları, özellikli alanlar, cadde ve sokaklar gibi değişkenleri kapsamaktadır. Çalışma sonucuna göre yaşam kalitesinin hangi fiziksel çevre değişkeninden, nasıl etkilendiği derecelendirilerek belirlenmiştir. Sonuca göre kentsel yaşam kalitesi en çok, yayaların rahat hareket edebilmesinden etkilenmektedir. Bu durum sırasıyla, açık alanların nitelikleri ve sayısı, çevrenin bakımlılığı ve düzenlenmesi, doğal ve kültürel alanların korunması şeklinde devam etmektedir. Fiziksel kriterlerin kamusal alanların oluşturulmasında dikkate alınması halinde yaşam kalitesinin de artacağı belirtilmektedir.

Türkoğlu (1997), 'da He ve Weber 'in yaptığı çalışmanın benzerini İstanbul'da yapmıştır. Bu çalışmasında kullanılan ölçekte konut, konut alanı, komşuluk ilişkileri nesnel göstergelerle sosyal ve demografik özellikler taşıyan öznel göstergeler bir arada kullanılmıştır. Kullanıcıların memnuniyetini, binanın ve konutun kalitesi, kente yakınlığı, ulaşım ve erişebilirlik gibi fiziksel ve sosyal çevre kaliteleri ekseninde belirleyici olduğu ortaya koymuştur. Ayrıca, konutun nesnel özelliklerinin kullanıcı memnuniyetini önemli ölçüde etkilediği sonucuna varılmıştır. Çalışma sonucunda kullanıcıların memnuniyeti etkileyen unsurları en çoktan aza doğru şöyle sıralamıştır; konut büyüklüğü ile fiziksel özellikleri, kentin merkezi ile alışveriş alanlarına ve kamu hizmetlerine erişimin sağlanması, sosyal ve açık alanların özellikleri ve bakımlılığı, komşuluk ilişkileri, konutun iklimsel kontrolüdür.

Lever (2000), Meksika'nın Mexico City şehrini kapsayan çalışmasında kentsel yaşam kalitesinin belirleyicisi olan faktörleri araştırmıştır. Çalışmaya göre kentsel yaşam kalitesi ile demografik ve sosyal veriler arasında güçlü bir ilişki bulunmamaktadır. Kentsel yaşam kalitesini daha çok etkileyen faktörlerin aile, iş, rekreasyon ve ekonomik durum gibi subjektif durumların olduğu belirtilmiştir. Ayrıca çalışmanın özellikle A.B.D.'de yapılan çalışmalara göre farklılık

göstermesinin nedeni olarak sosyo ekonomik seviyenin A.B.D.'de daha üst düzeyde olması gösterilerek ve temel ihtiyaçların karşılanamamasının kentsel yaşam kalitesini büyük ölçüde etkilediği belirtilmiştir.

Lee (2001), Tayvan'ın başkenti Taipei'de memnuniyet düzeyinin belirlenmesi amacıyla bir anket çalışması yapmıştır. Yapılan anket çalışmasına göre memnuniyet düzeyi, kişilerin medeni durumu, yaşı, eğitim durumu ve gelirlerine göre değişmektedir. Memnuniyet derecesi üzerinde en büyük etkiyi toplumsal statü ve bölgesel bağlılık belirlemektedir. Çalışmaya göre memnuniyet derecesinin belirlenmesinde en düşük etki ise konutun bulunduğu alan ve sosyal çevre olarak tespit edilmiştir.

Ülengin ve diğ. (2001), kentsel yaşam kalitesini çok yönlü bir perspektiften ele alarak İstanbul örneğiyle tespit etmişlerdir. Çalışmada politik karar vericilerin kentsel yaşam kalitesinin belirlenmesinde en önemli faktör olduğu belirtilmiştir. Bu noktada kentsel yaşam kalitesini etkilen faktörler çeşitli göstergelerle ele alınarak dört set oluşturulmuştur. Bunlar, fiziksel çevre, ekonomik çevre, sosyal çevre ile ulaşım ve iletişim kaliteleri olmak üzere 4 gruba ayrılmakta 17 alt başlıktan oluşmaktadır. Bu kalitelerin birbirine hiyerarşik olarak üstünlük derecesi olduğu belirtilmiştir. Çalışmada, kentlerde gerçekleştirilecek yüksek standartlarda altyapı hizmetleri, ulaşım ve iletişim çalışmaları, teknolojik altyapı, güvenlik önlemleri gibi hizmetler günümüzde kentlilerin yaşam kalitesini yükselttiği sonucu ortaya çıkmıştır. Türksever ve Atalık (2001) çalışmada, İstanbul'da seçilen 22 alt bölgede yapılan anket uygulamasıyla kentin farklı özelliklerini ölçmeyi amaçlamışlardır. Yaşam kalitesi kavramının belirlenebilmesinde kentin eğitim imkanları, komşuluk ilişkileri, parklar, konut özellikleri, ulaşım, erişim, suç oranı, sağlık imkanları, iklimi, alışveriş imkanları, hayat pahalılığı gibi göstergeler ele alınmıştır. Bununla birlikte gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ülkeler arasında yapılan kıyaslamalarda kullanılan ölçeklerin farklılık göstereceğini belirtmektedirler. Gelişmekte olan ülkelerde kentsel yaşam kalitesinin ölçülmesinde de bazı sorunlar bulunduğu belirtildiği çalışmada özellikle eğitim, gelir ve sosyal sınıflara ait göstergelerin ölçülmesi ve verilerin toplanması noktasında sorunlar bulunduğu sonucuna varmışlardır.

Türksever (2001), İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Gaziantep ve Antalya'yı kapsayan 6 kentte yaşam kalitesinin nelerden etkilendiğinin ortaya konmasını amaçlamıştır.

Bunu gerçekleştirmek için yapılan ölçümde toplumun yaşam kalitesi algısı ve yaşamlarından duydukları memnuniyet çeşitli göstergelerle ölçülmüştür. Hazırlanan modelde nesnel ve öznel göstergeler birlikte değerlendirilmiş olup, 2235 kişi ile yapılan anket uygulamasında yaşamdan memnuniyeti etkileyen en önemli göstergelerin parklar ve yeşil alanlar, sağlık imkanları ile ve gürültüsüz bir çevre olduğu belirtilmiştir. Araştırma sonucunda, uygulama yapılan kentlerde yaşam kalitesinin artırılması için bu göstergelerin iyileştirilmesi gerekliliği vurgulanmıştır.

Yener ve Koç, (2001) çalışmalarında yaşam kalitesini Türkiye'deki bölgeler üzerinde ölçmeyi hedeflemişlerdir. Bu kapsamda kalkınma sürecindeki bölgelerin gelişmişlik düzeylerinin yaşam kalitesine etkisinin tespiti için ölçüm yapılmıştır. Bu ölçüm için oluşturulan modelde, yaşama ortamı göstergeleri, sağlık hizmetlerine ulaşım göstergeleri ve yaşama hakkını belirleyen göstergeler şeklinde 3 ana gösterge seti oluşturulmuştur. Çalışmanın sonucunda bölgeler ekseninde seçilen şehirlerin yaşam kaliteleri seviyelerine göre sıralanmıştır. Bu sıralama şu şekildedir. İstanbul, İzmir, Antalya, Bursa'nın yüksek seviyede, Ankara, Trabzon, Samsun, Tokat, Eskişehir, Adana'nın orta seviyede, Elazığ, Şanlıurfa, Diyarbakır, Erzurum düşük seviyede olduğu belirtilmiştir.

Sirgy ve Cornwell (2002), yaptıkları çalışmada konut alanının ve mahallenin, yaşam kalitesine olan etkisini araştırmışlardır. Çalışmada oluşturulan modelde konut, konut alanı ve çevresi, fiziksel ve ekonomik durum gibi göstergelerin yaşam kalitesiyle olan etkileşimi üzerinde durulmuştur. Çalışma sonuçlarına göre konut ve konut alanından duyulan memnuniyetin sosyal, fiziksel ve ekonomik göstergelere ilişkin tatmine bağlı olduğu görülmüştür. Bunun yanında konut ve konut çevresinden memnuniyetin fiziksel niteliklerden duyulan memnuniyetle arttığı ortaya koyulmuştur. Ayrıca çevrenin ekonomik niteliklerinden duyulan memnuniyetin de konuttan duyulan memnuniyet üzerinde etkileri bulunduğu belirtilmiştir.

Bunun yanında Marans (2003), çalışmasında kentsel yaşam kalitesinin belirlenmesinde kullanılan göstergelerin farklı mekanlarda ve zamanlarda değişebileceğini ve kentsel kaliteyi etkileyen farklı gelişmelerin oluşabileceğinin dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir. Çalışmaya göre çevresel kalite, bölgeyi oluşturan farklı nitelikler ile kullanıcıların yaşam özelliklerinden oluşmaktadır. Kişinin yaşadığı çevrenin nesnel nitelikleri ile öznel algısı kapsamında şekillen

memnuniyet düzeyi yaşam kalitesiyle ilişki göstermektedir. Yaşam kalitesi, nesnel ve öznel göstergelerle yaşanan çevre eksninde ele alınarak bir modelle ortaya konulmuştur. Bu modelde, nesler gösterdeler çevre özelliklerini, öznel göstergeler de kişisel özelliklerle değerlendirilerek genel yaşam kalitesi ortaya konulmuştur. Bu çalışma daha sonra yapılacak olan yaşam kalitesi ve kentsel yaşam kalitesine ilişkin çalışmalara örnek olması ve hazırlanan ölçeklerde göstergelerinin yer alması dolayısıyla ayrı bir önem taşımaktadır.

Sirgy ve diğ. (2003), tarafından multidisipliner bir yaklaşımla yaşam kalitesi ve çevresel kalite modeli oluşturulmuştur. Bu çalışmada çevresel kalite ve yaşam kalitesinin yanında “sürdürülebilirlik” ve “yaşanabilirlik” kavramları da ele alınmıştır. Çalışmada algı, çevresel kalite, kentsel kalite ve bireysel memnuniyetle ilişkilendirilmiştir. Bunun yanında çevresel kaliteyi belirleyen unsurların, göstergelerin ve ölçeğin konuya ve zamana göre farklılık gösterebileceği üzerinde durulmuştur. Burada (Marans, 2003) modeline benzer bir yaklaşımla çalışmanın yapıldığı görülmektedir. Çalışmalarını deneysel ve kurumsal olarak iki farklı modelle inceleyen Kamp ve diğ. (2003) deneysel modelde, kavramlar arasındaki olgusal ilişkilerin açıklanması noktasında yardımcı olurken, kuramsal modelin ise kavramlar arası ilişkileri direkt olarak gösterdiğini sonucuna varmışlardır. Yine de çevresel kalite ve bireysel kalitenin yanında ele aldıkları yaşanabilirlik ve sürdürülebilirlik kavramlarına ilişkin hangi kavramın ne zaman kullanılacağı noktasında kesin bir uzlaşımın olmadığı belirtilmiştir. Yaşam kalitesi gündelik yaşam çevresine odaklanarak derinlemesine ele alındığında, bireyin çevresi ile olan etkileşimi önem kazanmaktadır.

Tekeli ve arkadaşları (2003), yapmış oldukları çalışmada objektif ve sübjektif göstergelerden yararlanarak, yaşam kalitesinin bireysel ve toplumsal olarak nasıl etkilendiğini Türkiye örneğinde araştırmışlardır. Yapılan çalışmada farklı disiplinlerin yaşam kalitesine olan yaklaşımları değerlendirilerek, yaşam kalitesi kriterleri meydana getirilmiştir. Çalışma neticesinde ortaya konulan objektif yaşam kalitesi kriterleri, fiziksel çevre, ekonomi ve politik durum, ekolojik durum ve teknolojik gelişmişlik, sosyo-kültürel yapı ve etik kriterleri olarak 5 ana başlıkta toplanmıştır. Çalışmada topluluk düzeyinde kentsel yaşam kalitesinin ölçülmesi içinse 8 ana başlık ve toplam 69 ölçüt belirlenmiştir. Toplumsal düzeyde belirlenen

ana başlıkla ise, çevre kalitesi ve sürdürülebilirlik, sosyal bütünleşme, insan kaynağı, yerleşim kalitesi, eğitim ve sağlık durumu ile yönetimin özellikleri şeklindedir.

Hoernig ve Seasons (2004), çalışmalarında yaşam kalitesi göstergelerinin belirlenmesinde yerel ve bölgesel planlama faaliyetleri temel alınmıştır. Yaşam kalitesi göstergelerinin belirlenmesi, açıklama, ölçülebilme, eğilimlerin tespit edilmesi, yorumlama ve uygulama konularında yardımcı olduğu görülmüştür. Göstergeler, ekonomik, sosyal ve çevresel olarak ortaya çıkışları ve gelişmeleri göz önüne alınarak değerlendirilmiştir. Bu göstergelerin etkin olarak değerlendirilebilmesi için bir takım yaklaşımlardan faydalanılmıştır. Bütüncül olarak ele alınan bu yaklaşımlar, sürdürülebilirlik, sağlıklı kent ve yaşam kalitesidir. Sürdürülebilirlik, çevresel ve ekonomik faktörlerin uzun vadeli olarak sosyal gelişmeyi desteklemesini ifade etmektedir. Sağlıklı kent anlayışı sağlıklı çevreden etkilendiği sonucuna varılmıştır. Bununla birlikte çalışmada, yaşam kalitesinin sağlıklı kent ve sürdürülebilirlik yaklaşımlarına zıt olarak daha zayıf bir kavramsal özelliğe sahip olduğu belirtilmiştir.

Kellecki ve Berköz (2006), tarafından yapılan çalışmada da İstanbul'un Eminönü İlçesinde konut ve çevresinin kalitesini belirlemesi amaçlanmıştır. Bu nedenle konut ve çevre kalitesinin artırılmasını sağlayacak faktörlerin belirlenmesi amacıyla söz konusu bölgede anket çalışması yapmışlardır. Anket uygulamasında konut ve konut çevresinin kalitesini ölçmek için üç farklı gösterge seti oluşturulmuştur. Bunlar nesnel ve öznel demografik özellikler, nesnel ve öznel fiziksel unsurlar ile nesnel ve öznel sosyal unsurlar şeklinde ele alınmıştır. Çalışma sonucuna göre, kullanıcıların konut ve çevresel kalite memnuniyetlerinin artmasında göstergelerin etkili olduğu sonucuna varılmıştır.

Türkoğlu ve diğ. (2007), "İstanbul'da Konut Alanlarında Yaşam Kalitesinin Ölçülmesi" adlı çalışmada, çevresel koşulların bireylerin nasıl algıladıklarını ve davranışlarını nasıl etkilediğini tespit ederek, İstanbul'da yaşayan bireylerin yaşam kalitelerinin değerlendirilmesini amaçlamışlardır. Çalışma, Marans (2003) tarafından yapılan "Detroit Alan Çalışması"nın İstanbul'a uyarlanması şeklinde yapılmıştır. Çalışmada İstanbul'da yaşayan bireylerin yaşam kalitesinin farklı boyutlarını nasıl algıladıkları, yaşam kalitesinin değerlendirilmesinde bu algının ne kadar yeterli olduğu analiz edilmeye çalışılmıştır. Böylelikle, yaşam kalitesinin

değerlendirilmesinde kullanılacak göstergelerin belirlenerek, diğer çalışmalar için veri tabanı oluşturulması da hedeflenmiştir

Berköz (2008), İstanbul kapsamlı olarak yapmış olduğu çalışmada, korunaklı ve müstakil konutlarda yaşayan üst gelir grubuna dahil olan bireylerin, konutlarının yer seçiminin belirlenmesinde önceliklerinin neler olduğunun tespit edilmesi ve konut kalitesi ile kullanıcı memnuniyetinin tespit edilmesi hedeflenmiştir. Çalışma sonuçlarına göre, açık ve yeşil alana sahip olunması, güvenlik endişesinin olmaması, sosyal ilişkilerin durumu, ulaşım olanaklarının kalitesi, statüye uygun çevre, kamu hizmetlerinin kalitesi, konut çevresinin kalitesi gibi faktörler kullanıcı memnuniyetini artırdığı saptanmıştır.

Torlak ve Yavuzçehre (2008), Denizli’de yaptıkları çalışmada, düşük gelir seviyesine sahip bireylerin nesnel koşullarının yaşam kalitesi algısı üzerindeki etkilerini araştırmışlardır. Bu amaçla, bireylerin yaşam kalitesine ilişkin düşünceleri ve kaliteli bir yaşam için çevresel olarak donatı beklentileri yaşanan alan ve mahalle sorgulanmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre, okul, kreş, çocuklar için park ve bahçeler, cami ve pazar yeri gibi sosyal donatılar ve kamu hizmetleri yaşam kalitesi üzerinde önemli etkiler taşımaktadır. Kentsel yaşam kalitesinin belirlenmesinde güvenlik ve barınma imkanları ile sağlık ve eğitim şartlarının kalitesi önem taşırken, geçim zorluğunun en önemli etken olmaması dikkat çekmektedir.

Das (2008), Hindistan’ın Guwati kentinde yapmış olduğu çalışmada, objektif değişkenlerin kentsel yaşam kalitesini nasıl etkilediğini araştırmıştır. Yapılan çalışmada yerel yönetimlerin sunduğu hizmetlerden sağlık hizmetleri, park ve yeşil alanlar, bireyin ekonomik durumu, güvenlik, çevre kirliliği ve trafik sorunu gibi kriterler ele alınmıştır. Çalışma sonuçlarına göre yaşam kalitesinin çok boyutlu olduğu, hem objektif hem de sübjektif boyutun yaşam kalitesinin belirlenmesinde önemli olduğu belirtilmiştir. Bununla birlikte çalışma sonucuna göre trafik durumunun diğer kriterler arasında en düşük memnuniyet düzeyine sahip olduğu görülmüştür.

Tanguay ve Diğ. (2009), yaptıkları çalışmada, kentin yaşam kalitesi göstergelerini sürdürülebilir kalkınma unsurlarıyla gruplandırılabilceğini belirtmişlerdir. Bu kapsamda kentsel yaşam kalitesini, sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik sosyal ve çevresel boyutlarıyla ilişkilendirilmiştir. Bu unsurlar arasındaki ilişki sonucunda

yaşanabilirlik, sosyal ve çevresel etkileşim ile ekonomik ve çevresel etkileşimle ilişkilendirilmiştir. Sürdürülebilirlik ise sosyal, ekonomik ve çevresel etkileşim ile adil bir sosyo-ekonomik etkileşim boyutlarıyla ilişkilendirilmiştir.

Oktay ve diğ. (2009), tarafından uluslararası “Kentsel Yaşam Kalitesi Araştırmasına Yönelik Uluslararası Program” kapsamında Kıbrıs’ta farklı bölgelerde çalışmalar yapılmıştır. Bu Çalışmada da Marans’ın (2003) oluşturduğu modelin revize edilerek yapılan bir anket uygulaması yapıldığı görülmektedir. Çalışma, kullanıcı memnuniyetini belirlemek amacıyla, demografik özellikler, konut alanı memnuniyeti, aidiyet ve bağlılık hissi, güvenlik şartları, konut alanının sosyal ve fiziksel özellikleri, kültürel olanakların kullanımı gibi çeşitli göstergeler ölçümün gerçekleştirilmesinde kullanılmıştır. Çalışma sonuçlarına göre kullanıcı memnuniyetinin aidiyet hissi ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aidiyet hissini ise güvenlik, bakımlı çevre, konut sahipliği, sahip olunan iş, yaşama süresi gibi etmenlerden etkilendiği belirtilmektedir.

Şenlier ve diğ. (2009), yapmış oldukları çalışmada Kocaeli ili için kentsel yaşam kalitesinin değerlendirilmesinde öznel algıların belirlenmesini amaçlamışlardır. Kocaeli ili ekonomik gelişmişlik sıralamasında üst sıralarda yer almaktadır. Ancak, bu durumun kentsel yaşam kalitesine yansımadağı çalışmada belirtilmiştir. Çalışmaya göre kentin sunmuş olduğu fiziksel çevre kalitesi, bireylerin gelirine göre düşük kaldığı görülmüştür. Yaşam memnuniyetinin de değerlendirildiği çalışmaya göre, eğitim imkanları, güvenlik durumu, ulaşım olanakları, çevresel kalite ve komşuluk ilişkileri gibi kriterler, yaşam memnuniyetini önemli ölçüde etkilediği sonucuna varmışlardır.

Demirkaya (2010), İstanbul Çekmeköy’ü kapsayan çalışmasında, binden fazla kişinin katılımıyla kentsel yaşam kalitesinde algılama ve beklentileri belirleme amacıyla bir anket gerçekleştirmiştir. Ankette yaşam kalitesi kriterleri sorgulanmıştır. Bu amaçla altyapı hizmetleri, güvenlik, hava kalitesi, yeşil alan mevcudiyeti, eğitim ve sağlık imkanları ile ulaşım olanakları sorgulanmıştır. Çalışmanın sonucuna göre Çekmeköy özelinde kentsel yaşam kalitesi kriterleri olarak kentsel planlama ve altyapı hizmetleri, fiziki çevre, ulaşım ve sağlık hizmetleri, eğitim hizmetleri, güvenlik hizmetleri ve sosyo ekonomik durum gibi unsurların etkili olduğu belirlenmiştir.

Royuela ve diğ. (2010), yaptıkları çalışmada kent ekonomisinde yaşam kalitesinin rolünü ve kent büyümesi ile yaşam kalitesi arasındaki ilişkinin mekansal durağanlığını analiz etmişlerdir. Çalışma sonuçlarına göre kentsel yaşam kalitesinin kentin büyüklüğü, ağ ekonomileri ve kent merkezine olan mesafe ile etkileşim içerisinde olduğu belirtilmektedir.

Gür (2014), çalışmasında Doğanbey Kentsel Dönüşüm Uygulaması kapsamında, yaşam kalitesini belirleyen faktörler ile çevrenin yaşam kalitesini nasıl etkilediğini araştırmıştır. Tez çalışması kapsamında geliştirdiği kavramsal model aracılığıyla üretilen ölçek kullanılmıştır. Ölçekte yaşam memnuniyeti, güvenlik, katılım, kamu hizmetlerine erişim, sosyal ve fiziksel çevrenin özellikleri gibi göstergelerle anket araştırması yapılmıştır. Araştırma kapsamında elde edilen önemli sonuçlardan birisi, kentsel dönüşüm sürecinde hak sahiplerinin dönüşüm sürecinde etkin rol almamasının, katılım ve kontrol süreçlerinde yer almamalarının yaşam kalitesini önemli ölçüde düşürmesidir. Sahip olunacak konutun ve konumun seçilememesi de memnuniyet düzeyini olumsuz etkilemektedir. Ayrıca kullanıcılar dönüşüm sonrasında oluşturulan fiziksel çevreden de rahatsız olmaktadır. Yeşil alanların azalması, komşuluk ilişkilerinin bozulması, bölgede güvenlik konusunda olumsuz algının oluşması gibi etmenler, kullanıcıların dönüşüm sonrasında yaşam kalitesinin, yaşam memnuniyetlerinin ve aidiyet hislerinin düşmesine neden olmuştur.

Emür ve Onsekiz (2014), çalışmalarında Kayseri Kocasinan İlçesi kapsamında yeşil ve açık alanların kentin yaşam kalitesine olan etkisinin belirlenmesini amaçlamıştır. Kentsel yaşam kalitesini oluşturan nesnel ve öznel göstergelerden daha çok nesnel göstergelerden yararlanarak çalışma gerçekleştirilmiştir. Bunun yanında çevre kalitesinin yaşam kalitesi ile olan ilişkisinin nesnel ve öznel değerlendirme ölçütleri ile belirlenebildiğini belirtmişlerdir. Bu kapsamda öznel değerlendirme ölçütleri olarak sağlık, güvenlik, memnuniyet gibi algıya dayalı ölçütlerden bahsederken, nesnel değerlendirme ölçütleri olarak doğal ve yapılı çevre ile alanların sosyal ve ekonomik özellikleri gibi somut verileri ifade etmektedir. Çevresel kalite kapsamında altyapı kalitesi, açık ve yeşil alanların varlığı, doğal kaynaklar gibi değerler bulunmaktadır. Çalışmada öznel bileşenler çalışma kapsamına alınmamıştır. Çalışma sonucunda yaşam alanının kalitesi; konut, ulaşım imkanları, yeşil ve açık alanlar arasında kurulan dengeli bir mekansal ilişki ile değerlendirilmiştir.

Çam (2014), Kastamonu ili kapsamında kentsel yaşam kalitesinin ölçülmesi amacıyla yaptığı çalışmada, kentlerin pazarlanmasında öne çıkabilecek kentsel yaşam unsurlarını tespit etmeyi amaçlamıştır. Çalışmanın gerçekleştirilmesi için, nicel araştırma yöntemlerinden biri olan anket uygulaması ile nitel bir araştırma tekniği olan derinlemesine mülakat yapılmıştır. Nitel görüşme tekniği kapsamında, kamu kurum ve kuruluşları ile görüşmeler yapılmıştır. Yapılan görüşmelerde kentsel yaşam kalitesini etkileyecek faktörler üzerinden gerçekleşmiş ve gerçekleştirilecek olan çalışmalarla ilgili bilgiler toplanmıştır. Nicel çalışma ise, 300 kişiyle yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucunda, Kastamonu'da kentsel yaşam kalitesinin belirlenmesinde ulaşım ve haberleşme imkanları, açık ve yeşil alanlar, su kaynakları, günlük ihtiyaçlara erişim gibi unsurların etkili olduğu üzerinde durularak bu unsurların kentin pazarlanmasında kullanılarak avantaj sağlayacağı ortaya konulmuştur.

Velidedeoğlu (2014), yapmış olduğu tez çalışmasında Türkiye'de bireylerin kentsel mekandan beklentilerinin gelir ve eğitim durumuna göre değiştiğini belirtmektedir. Kentlerde sosyal ve kültürel alanlarda gerçekleştirilen aktivitelere katılımların, ekonomik imkanlar ve erişebilirlik ile alakalı olduğunu ifade etmiştir. Bunun yanında güvenlik imkanları ise çevresel kalite açısından en önemli faktör olarak değerlendirilmektedir.

Okumuş ve Eyüboğlu (2015), İstanbul Ataşehir, Barbaros Mahallesi kapsamında gerçekleştirdiği çalışmalarında, kentsel dönüşüm uygulamasının başlangıç aşamasında, uygulamanın gerçekleştirildiği alanının mevcut özelliklerinin kentsel yaşam kalitesi açısından tespit edilerek, fiziksel, sosyal ve ekonomik gereksinimlerin belirlenmesi ile uygulamaların bu ihtiyaçlara göre gerçekleştirilmesi konusunu vurgulamaktadırlar. Bu amaçla çalışmada 6 temel alanda içinde kategorilere ayrılmış, 81 adet öznel ve nesnel göstergeleri kapsayan, dönüşümden önce kentsel yaşam kalitesinin belirlenmesine yönelik araştırma modeli oluşturmuşlardır. Kentsel dönüşüm uygulamalarının temel olarak iki hedefi olduğu vurgulanmaktadır. Bunlardan ilki toplumsal sorunlar ile fiziksel koşullar arasında ilişki kurmaktır. İkinci olarak, kentsel yaşam kalitesinin artırılmasına yönelik çevresel ve toplumsal faaliyetlerle konuya yaklaşmaktır. Hazırlanan çalışmada, çevresel ve sosyal alanların toplumsal refah ve kentsel yaşam kalitesi üzerindeki etkisi vurgulanarak; kentlerin

doğal afet risklerini azaltmaya yönelik kentsel dönüşüm uygulamalarının yapılmasının gelecekteki bu tarz risklerin oluşmaması açısından da önemli olduğu belirtilmiştir. Bu nedenle çalışma ile, kentsel dönüşüm projelerinin uygulamaya başlanmasından önce mahalle ölçeğinde yapılacak bir kentsel yaşam kalitesi araştırmasının gerekliliği vurgulanmakta, dönüşümün mahalle ölçeğindeki etkilerinin hesaplanmasının önemi belirtilmektedir.

Londra Araştırma kuruluşu Mercer (2018), tarafından küresel yaşam kalitesi anketinden yararlanılarak “Yaşam Kalitesi Araştırması” hazırlanmıştır. Toplanan veriler çeşitli kategorilere ve faktörlere dayanılarak analiz edilmiştir. Veriler 2017 yılında ve 231 kentten elde edilmiştir. Sosyal ve siyasi ortam, iktisadi canlılık, bireysel özgürlükler, sağlıklı yaşam olanakları, öğrenim olanakları, kamusal hizmetlerden yararlanabilme, barınma imkanları gibi faktörleri analiz eden çalışmanın sonuçlarına göre 2018 yılında dünyanın yaşam kalitesi indeksi 320 dünya kentine göre sıralanmıştır. Sıralamanın en yüksek puanını Viyana ardından Zürih gelmekte olup üçüncü sırada ise Auckland ve Münih yer almaktadır. Çalışma sonuçlarına göre İstanbul’un 134’üncü sırada yer aldığı görülmektedir.

Sarı ve Kindap (2018) Türkiye’de Kentsel yaşam kalitesi göstergelerinin analizinin yapılmasını amaçlamışlardır. Bu çalışmada farklı dünya ülkeleri ile Türkiye’de ele alınan kentsel yaşam kalitesi göstergelerinin birçok alana yayılarak konuya ilişkin uzlaşmanın sağlanamadığı ortaya konulmuştur. Bunun yanında analiz yapılan 30 farklı çalışmada yer alan ve en çok tekrar eden 9 gösterge olduğu belirtilmiştir. Kentsel yaşam kalitesini ölçen çalışmalarda en fazla kullanılan göstergelerin, ekonomi, yönetim, çevre, güvenlik, sağlık, sosyal kalkınma ve erişilebilirlik başlıklarını taşıdığı sonucuna varılmıştır. Türkiye’de ise, il bazında ele alınan göstergelerde, demografi, sağlık ve eğitim daha çok yer alırken, erişilebilirlik, arazi kullanımı, sosyal gelişme ve enerji daha az yer almıştır.

Çalışmada incelenen göstergeler çalışmaların kapsamlarına ve önceliklerine göre gruplandırılarak, çekirdek, öz ve inceleme şeklini almış ve bu şekilde kentsel yaşam kalitesinin ölçümüne dahil edilmesi sağlanmıştır. Gösterge başlıkları içindeki dağılıma bakıldığında sosyal, çevresel ve ekonomik başlıklarının diğerlerinden fazla yer verildiği görülmüştür. Bu sonuç aynı zamanda günümüzde kentsel yaşam kalitesi çalışmalarının sürdürülebilirlik yaklaşımı çerçevesinde de hazırlandığı yargısına

varılmasına neden olmuştur. Başka bir deyişle çalışmada, sürdürülebilirliğe ilişkin boyutlar ile kentsel yaşam kalitesi göstergeleri ilişkilendirilmiş olup, sosyal ve ekonomik unsurları içeren göstergelerin yoğunlukla kullanıldığı bunun adaletli kaynak dağılımına ve kentsel hizmetlerinin sağlanmasına üzerinde durulmuştur.

3.4. Kentsel Dönüşüm ve Yaşam Kalitesi Arasındaki İlişki

Kentsel yaşam kalitesinin ölçümü üzerine yapılan ulusal ve uluslararası çalışmalar, toplumdaki refah düzeyinin belirlenmesine katkıda bulunarak, bu konuda veri oluşturulmasını sağlamaktadır. Çalışmalar ile elde edilen geri bildirimler, bireysel ve toplumsal olarak yaşam kalitesi üzerine alınan kararların değerlendirilmesini sağlamaktadır. Bu durumda uygulanan politikalara ve stratejik planlara katkı sağlamaktadır. Planlama politikaları kapsamında, kentsel dönüşümde etkili olan aktörlerin de süreç içerisine dahil edilmesi gerekmektedir. Kentsel dönüşüm projelerinde çok fazla tecrübe bulunmadığından, uygulanacak politikaların etkinliği de kesinlik taşımamaktadır. Bu nedenle kentsel dönüşüm konusu kapsamlı ilke ve uygulamalar bütünü olmaktan uzaktır (Gür, 2014: 67). Bu durum olumsuz olarak değerlendirilse de, özellikle yerel ihtiyaçlara göre karar alınabilmesi konusunda faydalı olabilmektedir. Bu anlamda kentsel dönüşüm uygulamaları belirli bir seviyeye kadar uygulama esnekliğine sahip olmaktadır Ancak, bu esnekliğin faydalı olabilmesi için hedeflerin doğru belirlenmesi gerekmektedir. Kentsel dönüşümün sürdürülebilir olması, kentsel yaşam kalitesini artırması için bir takım faktörlerin göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bu faktörler (Turok, 2004: 25);

- Bireylerin bilgi ve becerilerini geliştirerek refah seviyelerini artırmalarını sağlamak,
- Yerel iş olanaklarını artırmak ve gelir düzeyini artırmaya çalışmak,
- Bölgenin cazibesinin artırılması olarak sıralanmaktadır

Kentsel dönüşüm uygulamaları sonrasında meydana gelen yeni yerleşim birimleri üst seviyede fiziksel donanımlara ve yüksek teknolojilere sahip olmaklar beraber, birçok toplumsal ve sosyal sorunun ortaya çıkmasına da neden olabilmektedir. Ekonomik, sosyal ve demografik özelliklerin değişiklik göstermesi sonucunda toplumsal yapıda farklılıkların ortaya çıkması, bireylerin iletişimini etkilemekte ve yaşam kalitesi

üzerinde olumsuz etkilerin ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Bu nedenle toplumsal yapıların özelliklerinin iyi analiz edilmesi, kentsel dönüşüm uygulamalarının sürdürülebilir olması bakımından büyük önem taşımaktadır (Sahil ve Akçay, 2013, 413-420). Kentsel dönüşüm uygulamalarının yapıldığı alanlarda sosyal ve demografik özelliklerin iyi tespit edilmesi, kullanıcıların ihtiyaç ve beklentilerinin dikkate alınması, yapılan uygulamaların toplumsal etkilerinin de olumlu olmasına neden olmaktadır. Burada kentsel yaşam kalitesinin belirlenmesinde toplumsal yansımanın da önemli olduğu belirtilmektedir.

Dönüşüm uygulamasının kentsel yaşam kalitesine etkisinden bahsedebilmek için, bireylerin ekonomik, sosyal, fiziksel ve psikolojik ihtiyaçlarına ne kadar cevap verdiğinin tespit edilmesi gerekmektedir. Bu nedenle kentlerde yaşam kalitesinin ölçülmesinde toplumsal yansımayı görebilme için öznel ve nesnel verilerin bir arada ele alınması gerekmektedir. Tek boyutuyla değerlendirilen veriler kentsel yaşam kalitesine ulaşma konusunda eksikliğin doğmasına neden olmaktadır. Çünkü, sadece fiziksel boyutu ele alan nesnel veriler ile kentsel yaşam kalitesinin tespiti ve artırılması için yeterli bulunmamaktadır. Bu nedenle sübjektif verilere de ihtiyaç duyulmaktadır. Fiziksel şartlarda meydana gelen gelişmelerin nasıl algılandığı, bu verilere duyulan ihtiyacın önemini göstermektedir (Başaran ve diğ., 2015: 2157).

Kentsel dönüşüm uygulamaları fiziksel, sosyal, ekonomik ve siyasi dört temel boyut üzerinden ele alınmakta ve bu boyutların her birinin taşıdığı özellikler kentsel yaşam kalitesinin belirlenmesinde ele alınan göstergeleri içermektedir. Dolayısıyla birbiriyle son derece etkileşim içinde olan bu kavramların her biri diğerinin belirleyici olmaktadır. Bu yüzden kentsel dönüşüm uygulamaları sonucunda ortaya çıkan tüm durumlar kent kullanıcılarının etkilenmesine neden olmakta ve kentsel yaşam kalitesinin olumlu veya olumsuz olarak etkilenmesine kaynaklık etmektedir. Kentin belirli bir parçasında gerçekleşen bir değişim fiziksel çevresinde olduğu kadar sosyal ve ekonomik çevre kalitesinin de etkilenmesine neden olmaktadır. Burada etkili olan bir diğer durum ise kentsel dönüşüm uygulamalarının Robert'in (2000) belirttiği beş temel amaçtan biri olan "kentsel refahın ve yaşam kalitesinin artırılması" hususudur. Dönüşümün gerçekleştiği kentsel alanda yaşam kalitesinin

artması noktasında bu ikisi arasındaki ilişkinin doğru bir şekilde ele alınması açısından son derece önemlidir. .

Kentsel yaşam kalitesinin artmasında bir diğer önemli nokta ise, kentlerin sunduğu imkanlar yani kentsel hizmetlerdir. Kentsel hizmetler, yerel yönetim, merkezi yönetim ve özel sektör tarafından sağlanmaktadır. Ancak, bu konuda en büyük pay yerel yönetimlere ait olmaktadır. Bu nedenle yerel yönetimlerin sunmuş olduğu hizmetlerin kentsel yaşam kalitesi üzerinde büyük bir etkisi bulunmaktadır. Yerel düzeyde sunulan hizmetlerin kalitesi, sosyal, ekonomik ve fiziksel çevrenin yaşam kalitesi ile olan ilişkisinden dolayı önem taşımaktadır. Özellikle yerel hizmetlerin karşılanması noktasında belediyelere büyük görevler düşmektedir. Altyapı hizmetlerinin kalitesi, güvenliğin sağlanması, sosyal refahın artırılması, sağlıklı bir çevrenin oluşturulması güvenliğin artırılması ve ekonomik faaliyetlerin gerçekleştirilmesi gibi hizmetler kentsel yaşam kalitesi üzerinde önemli etkilere sahip olmaktadır. Özellikle kentleşme, küreselleşme gibi olguların artmasıyla ve teknolojinin gelişmesi ile kentli bireylerin beklenti ve talepleri de değişmektedir. Bu durum ise belediyelerin görev ve sorumluluklarını artırmaktadır. Belediyelerin bu durum karşısında yetersiz kalması sonucunda ise kentsel yaşam kalitesi olumsuz yönde etkilenmektedir (Başaran ve diğ, 2015: 2156).

Bu çerçevede Türkiye’de kentsel dönüşüm ve yaşam kalitesi ilişkisi ele alındığında, batıdaki örneklerin aksine tüm boyutların bir arada değerlendirilmediği ve ayrıntıların gözetilerek yapılmadığı görülmektedir. Kentin bir parçasında yapılan bir uygulamanın bölgesel kaldığı sosyal olarak da kentle bütünleşmediği görülmektedir. Burada söz konusu olan durum, sadece proje ve kar odaklı bakılması ile çok boyutlu bir yaklaşımın olmadığıdır. Ayrıca kentsel dönüşüm ve kentsel yaşam kalitesi bağlamında uygulanan politikalarda toplumun beklentisi ve katılımının göz ardı edilmesi her iki durumun da istenilen sonuçlara ulaşmasını engellemektedir.

Bu konuyla ilgili olarak, kentsel yaşam kalitesini Türkiye örneğinde ele alan Torunoğlu, çok büyük kentsel sorunları olan Türkiye’de kentsel yaşam kalitesi değerlendirmesi yapmanın oldukça zor olduğunu belirtmiştir. Kentsel yaşam kalitesinin artması noktasında ise, kentsel alanların planlanarak oluşturulması, yaşanabilir bir çevre için insan hakları ve kentli haklarının gözetilmesi gerekliliği ile

kente yapılacak olan alışmalarda halkın katılımının sağlanmasının önemini belirtmiştir (Torunoğlu, 1997: 218).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KENTSEL DÖNÜŞÜM UYGULAMASININ KENTSEL YAŞAM KALİTESİ ÜZERİNE ETKİSİ: MAMAK ÖRNEĞİ

Bu bölümde Ankara ve Mamak'ın kentsel gelişimi hakkında bilgi verilmektedir. Sonrasında Yeni Mamak Kentsel dönüşüm Projesi ayrıntılarıyla ele alınmaktadır. Genel bilgiler verildikten sonra alan araştırmasının metodolojisi ortaya konulmaktadır. Bu kapsamda araştırmanın yönemi, sınırlılıkları, hipotezleri, kullanılan istatistiksel yöntemler, bulgular ve bulguların genel değerlendirilmesi ele alınmaktadır.

4.1. Ankara ve Mamakla İlgili Bilgiler

Bu bölümle öncelikle Ankara'nın kentsel gelişimi hakkında bilgi verilmektedir. Ankara'nın kentleşme çabası ve yaşanan değişimler karşısında geldiği durum ortaya konulmaktadır. Sonrasında ise, Mamak ilçesiyle ilgili genel bilgilerle birlikte Mamak'ın kentsel gelişimi ele alınmaktadır.

4.1.1. Ankara'nın Kentsel Gelişimi

Tarihsel süreç içerisinde, Anadolu ve Ankara stratejik bir konuma sahip olmuştur. Özellikle ticaret yollarının merkezinde yer alan kent Asya, Avrupa ve Anadolu ticaretinde önemli bir yere sahip olmuştur. Milattan önce 5. Yüzyıla uzanan tarihi yollar ile pers imparatorluğu ve Batı Anadolu Uygarlıkları arasında ulaşımın sağlanmasında Ankara'nın önemli bir yeri olduğu söylenmektedir. Ayrıca bu yol, Roma ve Bizans İmparatorlukları tarafından da askeri ve ticari amaçlarla kullanılmış, İpek Yolu bağlantısıyla da çok büyük bir ulaşım ağının parçası haline gelmiştir (Kemer, 2018: 138).

Ankara, bulunduğu coğrafyada köklü bir yerleşim birimi olarak birçok kültüre ev sahipliği yapmıştır. 1071 Malazgirt Savaşının ardından ise, Anadolu'ya gelen Türkler tarafından ele geçirilmiştir. Şehrin kim tarafından fethedildiği kesin olarak bilinmemektedir. Bununla birlikte kısa zamanda Türkmen nüfusun hızla artması ile

sonucunda, kente çok sayıda dervişin gelerek yerleştiği ve Ankara nüfusunun artarak kale dışında yayıldığı savunulmaktadır (Ceylan, 2016: 322).

Türkiye’de kentleşme süreci içerisinde Ankara öncü bir konumda olmasından dolayı farklı bir yere sahiptir. Cumhuriyet’in ilanından sonra, ülkede yaşanan kentleşme sürecinin, Ankara için yapılan uygulamalardan etkilendiği görülmektedir. Bu nedenle günümüzde kentsel gelişmenin ve sorunların ilk ortaya çıktığı yer olarak değerlendirilmektedir. Kentleşme sürecinde Ankara’nın gelişim ve başarılarında önemli bir payı olduğu gibi, çeşitli olumsuzlukların ve problemlerin ortaya çıkmasında da önemli bir payı olduğu söylenebilmektedir (Keleş-Duru, 2008: 27). Modern kent planlamasının ilk örneklerinin görüldüğü Ankara’da, düzensiz kentleşme ve gecekondulaşma örneklerinde de ilk örneklere rastlanmaktadır. Kooperatifler ile yapılaşma, kamusal binaların yapılması, yayalar için düzenlemeler gibi çalışmaların yanında, gecekondu akların çıkarılması ve rant faaliyetlerinin ortaya çıkması da ilk olarak Ankara’da görülmektedir. Bu nedenle, Türkiye’de kentleşme sürecini incelemek, Ankara’yı incelemekten geçmektedir (Keleş-Duru, 2008: 27). Bu incelemenin konusu Ankara’nın başkent olma süreci ve sonrasında doğrudan ilişkilidir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin kurulduğu 1920 yılından itibaren fiili olarak Ankara’nın Başkent olarak benimsenmesi birkaç nedene dayanmaktadır. Ankara’nın stratejik konumu dolayısıyla ülkenin geri kalanı ile kolay iletişim ve ulaşım imkanlarına sahip olması ve Osmanlı Devleti’nden ayrı bir devlet olan Türkiye Cumhuriyeti için yeni kimliğine uygun modern bir başkent ortaya çıkarılması bu nedenlerden bazılarıdır. Kurulan başkent planlı ve modern bir kent olarak büyümesinin diğer kentlere de örnek teşkil edeceği fikri bulunmaktaydı. Bu nedenle Cumhuriyet’ten sonraki on yıllık süreçte önemli mevzuat düzenlemelerinin yapıldığı görülmektedir (Geray, 2000: 11).

Ankara’nın başkent ilan edilmesi ile beraber, yeni devletin öncelikleri arasında bir başkente uygun imar faaliyetlerinin yürütülmesi yer almaktadır. Başkent’te çalışacak olan kamu görevlilerinin barınma sorunlarının giderilmesi öncelikli olarak değerlendirilmiştir. Bu amaçla 1924 tarihli ve 417 sayılı Ankara Şehremaneti Yasası yürürlüğe koyulmuştur. Bunun yanında 1925 tarihli yeni imar yasasının yeni gelişen

alanlarda uygulanacağı, diğer bölgelerde ise 1882 yılında yürürlüğe giren Ebniye Yasası'nın geçerli olduğu belirtilmiştir (Akın, 2007: 157).

Ankara'nın bugünkü modern halinin temelini 1924 yılında gerçekleşen kamulaştırma çalışmalarıyla atıldığını söylemek mümkündür. Söz konusu kamulaştırmalar ile yönetimin karar almasında büyük kolaylıklar yaşanmıştır (Yavuz, 1980: 23–27). Bu kadar büyük bir çalışmanın ülkemizde başka bir benzerinin bulunmadığı gözlemlenmektedir. 1580 sayılı 1930 tarihli Belediye Kanunu'nun çıkarılması ile belediyelerin görev ve sorumlulukları ve çalışma yöntemleri belirlenmiştir. Bu kanun Ankara'nın, ülkenin kentleşme sürecinde önemli etkilerini gösteren bir çalışma olarak değerlendirilmektedir.

Ankara'yı kapsayan ilk planlama çalışmaları 1925 ve 1927 yıllarında uygulanmaya çalışılan ve başarısızlıkla sonuçlanan "Heussler Planı" ve "Lörcher Planı" dır. Bu planlar parçalı ve bütüncül olmadığından ve gerekli ihtiyaçlara cevap vermediği düşünüldüğünden yetersiz olarak değerlendirilmiştir (Tankut, 1981: 117).

Başkent'in sorunlarının çözümü için bütüncül bir yaklaşımla çözülebilmesi için imar planı yarışması düzenlenmiştir. 1927 yılında düzenlenen yarışma H. Jansen kazanmıştır (Yavuz, 1981: 26). Jansen planı modern şehirleşmeyi ve büyümeyi amaçlamıştır, bununla beraber rant ekonomisinin ortaya çıkmasına da neden olmuştur (Keleş ve Duru, 2008: 3). Jansen planı, kentin genişlemesini doğru tahmin edememiş ve ortaya çıkan durumları geriden takip eden bir pozisyona bürünmüştür. Rant beklentisiyle plana yapılan müdahaleler ve yaşanan sıkıntılar nedeniyle gecekondular sayısının arttığı ve ekonomik olarak yaşamın zorlaştığı görülmüştür. Sonuç olarak beklenildiği şekilde gerçekleşmeyen bu girişim modern kentleşme alanında başarısız bir deneyim olarak görülmektedir (Yavuz, 1980: 6). Başkent'in beklenenden hızlı büyümesi ve gerçekleşen yapılaşmanın denetim altına alınamaması sonucunda Jansen Planı geçerliliğini kaybetmiştir. Kentin 1920'li yıllardan itibaren gösterdiği büyüme neticesinde, 1950'li yıllarda yeni yolların açılması, mevcut yolların genişletilmesi ve meydanların oluşturulması gibi çalışmalar yürütülmüştür. 1957 yılında yeni bir imar planı yapılması amacıyla yeniden bir yarışma düzenlenmiş, Yücel-Uybadin Planları yürürlüğe koyulmuştur (Akın, 2007: 176). Jansen Planında olduğu gibi, Yücel-Uybadin Planı da, farklı nedenlerle uygulamalar da yaşanan değişikliklerle karşılaşmıştır (Altaban, 1998; Yücel, 1999).

Cumhuriyet ile beraber yeni Başkent'in yatırımlarla beraber büyümesi, kente doğru göçlerin artmasına da neden olmuştur. Nüfus geçen yıllarla beraber hızla artış göstererek, 1919-1945 yılları arasında 20 binden 74 bine kadar yükselmiştir (Yavuz,1980: 13). Ankara, meydana gelen bu hızlı nüfus artışı ile birlikte, kentleşme ile ilgili sorunların görüldüğü ilk şehirlerden birisi olarak görülmektedir (Tekeli 2011: 281). Meydana gelen bu durum, imar sorunun devlet politikası olarak ele alınmasına neden olmuştur. Jansen Planı ile kentleşme planlamasının yapıldığı kentte, ilk gecekondulaşma ve ilk konut affının gerçekleşmesi, yapılan planların uygulamada yeterli alan bulamadığını göstermektedir. Hızla göç alan başkent, nüfusun barınma sorununa çözüm bulamadığı görülmektedir. 1935 yılında Ankara'da çok sayıda gecekonduyun mevcut olduğu belirlenmiştir (Tekeli 1996: 55). İlk zamanlarda kent merkezine yakın olan gecekondu, zamanla kent çeperlerinde yaygınlaşmaya başlamıştır (Şenyapılı, 2004: 125-134).

Gecekondulaşmanın giderek artan bir sorun haline gelmesiyle beraber, gecekondulaşmanın önüne geçmek için alınan ilk tedbirler de Ankara'da görülmektedir. Alınan tedbirler arasında gecekondu affı ve arsaların planlanması yer almaktadır. İlk olarak Yenimahalle bölgesinde hazine arazilerinin belediyelere devredilmesiyle, arazilerin planlanması amacıyla 1948 yılında yasal bir düzenlemeye gidildiği görülmektedir. Yasa sonrasında 2000'in üzerinde düzenli konut üretilmiştir. Ankara için çıkarılan bu yasadaki kısa bir süre sonra, yapılan bir düzenlemeyle uygulama tüm ülkeyi kapsayacak şekilde genişletilmiştir (Geray,1990: 220, 221, Altaban, 1998: 51, Keleş ve Duru: 2008: 34).

Zaman geçtikçe Ankara'da yapılan kentsel düzenlemelerin diğer şehirleri de kapsayacak şekilde genişletildiği görülmektedir. Planlı kentleşme amacıyla yapılan bu uygulamaların diğer kentlere de genişletilmesi, modern kentleşme açısından anlaşılabilir bir durum olmakla beraber, bölgesel kimliklerin kent planlarına yansımadağı da eleştiri konusu olmaktadır. Birbirinin benzeri kentlerin ortaya çıkarılması, özgünlüğü olmayan, kendine ait renkleri kent planına katamamış ve adeta birbirinin kopyası olan kentlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Keleş ve Duru: 2008: 34).

Ankara'da yürütülen kentleşme çabalarının bir diğer parçasını da kooperatifleşmeler oluşturmaktadır. 1935 yılında kurulmuş olan Bahçelievler Yapı Kooperatifi, Jansen

tarafından hazırlanmış ve Türkiye için yeni sayılacak bir mahalle anlayışı ve planlamayı beraberinde getirmiştir. Seyrek yerleşmenin esas alındığı planlamada, çeşitli sosyal tesisler ile beraber tenis kortları ve yüzme havuzları gibi imkanlar da modern kentin ihtiyaçları doğrultusunda yer almıştır (Sey, 1998: 29; Şenyapılı,2004: 104). 1950’li yıllardan itibaren kentin imar planlamaları çerçevesinde, yeni yollar açılmış ve eski yolların genişletilmesi çalışmaları yapılmış, bununla birlikte kent meydanları oluşturulmuştur. Üretim ve ticari faaliyetlerde meydana gelen artışlara bağlı olarak, ticari mekanlarda da kent boyunca artışlar gerçekleşmiştir. Bu dönemde yeni yerleşim birimleri ve kent merkezlerinin de ortaya çıkmaya başladığı görülmektedir (Şenyapılı, 2004: 146-230). Bu gelişmelere bağlı olarak yeni planların da uygulamaya konulmasına devam edilmektedir. Gençlik Parkı, Kocatepe Camii ve Meclis Binası gibi yapıların planlamaları ile Mamak’ın ve Balgat’ın imar planları ve çeşitli mahallerin genişletilmesi gibi çalışmalar yürütülmüştür (Akın, 2007: 178).

1950’li yıllarda kırsal kesimden yaşanan göçlerin artış gösterdiği görülmektedir. Bu dönemde Ankara’ya verilen önemim İstanbul’a karşı azalış gösterdiği de belirtilmektedir. Yaşanan göçlerle beraber Ankara bu yıllarda planlı kentleşmeden uzaklaşarak, düzensiz kentleşmeyle karşı karşıya kalmıştır (Keleş ve Duru, 2008:42). Bu yıllarda tarımda makinalaşmanın hız kazanmasıyla, tarım sektöründe çalışan iş gücünün büyük bir kısmı büyük kentlere göç etmiştir. Bu durum, diğer büyük kentlerle beraber Ankara’nın da göçlerle mücadele etmesi gerekliliğini gündeme getirmiştir. Bu durumda az katlı yerleşimden çok katlı yapılara dönülerek, artan nüfusun yerleşim sorununa çözüm bulunmaya çalışılmıştır (Altaban, 1998: 52–53). Büyük şehirlerde yaşanan imar sorunlarının çözümü için 1965 yılında alınan Bakanlar Kurulu Kararı ile üç büyük şehirde imar planlarının oluşturulması için yetki İmar ve iskan Bakanlığı’nda toplanmıştır. Kararnameye göre imar planları için özel birimlerin kurulması gerekli görülmüştür. 1965 yılında kabul edilen Kat Mülkiyeti Yasasına göre de çok katlı binaların yapılması gereklilik haline gelmiş olup, eski binaların yerine, yeni çok katlı binaların yapılması planlanmıştır (Günay, 2005: 81, Yaman, 2012: 185).

1980’li yıllarda kentsel yenilenme açısından önemli gelişmeler yaşanmıştır. Yeni bir kentsel yapılanma için, kurumsal anlamda ve kentsel planlama anlayışında meydana gelen değişiklikleri, çıkarılan kanun ve yönetmelikler takip etmiştir. Bu noktada

büyükşehirlerin yönetimi ile ilgili olarak 3030 sayılı yasa çıkarılmıştır. 3030 sayılı yasa ile Ankara Büyükşehir Belediyesi'ne yeni ilçe belediyeleri (Altındağ, Mamak, Çankaya, Keçiören, Yenimahalle, Etimesgut, Sincan ve Gölbaşı) eklenmiştir. Yapılan mevzuat değişikliklerinden sonra Başkentte irili ufaklı kentsel dönüşüm projeleri hayata geçirilmiştir. Özellikle imar afları sonrasında ortaya çıkan ıslah imar planları bu dönemde yapılan kentsel dönüşüm çalışmaları için önemli bir yere sahip olmuştur. Sınırlı boyutlarda olsa da ıslah imar planları yapılan kentsel dönüşüm uygulamalarının temelini oluşturmuştur (Karaduman, 2007: 171-172).

1980'li yılların ikinci yarısında Ankara'nın kentsel planlama faaliyetleri üçlü bir ayak üzerinde yürütülmektedir (Bademli, 28). Bunlar, Büyükşehir belediyesine bağlı planlama birimi, Ankara İmar Müdürlüğü ve Nazım Plan Bürosundan meydana gelmektedir. Büyükşehir'i kapsayan ve yüksek ölçek alanlarda hazırlanan planlar Nazım Plan Bürosu tarafından gerçekleştirilmektedir. İmar Müdürlüğü ise orta ölçek planlama çalışmalarını yürütmektedir. Belediyeğe bağlı planlama birimi ise küçük ölçeklerde, özellikle belediyeğe ait plan ve projelerin gerçekleştirilmesinde yetkilidir. Bu durum yüksek oranda koordinasyon eksikliğine ve parçalı planlamaların yapılmasına neden olmuştur. Ankara'nın batıya doğru genişlemesi planlanırken, 2981 sayılı kanunla getirilen imar affıyla kent gecekonduların yoğun olduğu doğu bölgesine doğru genişlemiştir (Akın, 2007: 190).

1990'lı yılların ikinci yarısından sonra ise Ankara'da meydana gelen kentleşme süreci yoğun eleştirilere maruz kalmaktadır. Diğer kentlerin Başkentte meydana gelen uygulamaları takip ederek uyguladıkları düşünüldüğünde, ortaya çıkan olumsuz uygulamaların bütün kentlere yayıldığı savunulmaktadır. Ankara'da yürütülen popülist uygulamalar, ülke ve kent gündeminde yer tutan ancak kentin ihtiyaçlarını karşılamaktan uzak yatırımlar ile kentin zaman ve maddi kayba uğradığı düşünülmektedir. Özellikle bu uygulamaların başka belediyeler tarafından da örnek alınarak uygulanması, kentsel gelişime büyük zararlar verdiği yönünde eleştirilerin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Keleş, Duru, 2008: 40).

2000 yılından sonra kent planlaması anlayışı yerini kentsel dönüşüm kavramına bırakmıştır. Özellikle Büyükşehir'in TOKİ ile yapmış olduğu kentsel dönüşüm projeleri, kentsel planlamanın en büyük aracı haline gelmiştir. Gecekondu bölgelerinde ortaya çıkan rant, kar elde etme anlayışını öncelikli hale getirmiştir.

Büyük ölçekli ulusal ve yabancı sermaye gruplarının beklentileri ve istekleri karşılanmaya çalışılırken, gecekonduda yaşayan insanların gelirden pay alma fırsatları azalmıştır. Bu nedenle yapılan kentsel dönüşüm uygulamaları, kentsel planlama içinde rant geliri öncelikli çalışmalar haline gelmiştir (Yaman, 2012: 183-184).

Ankara’da yapılan kentsel dönüşüm uygulamalarının ilk örnekleri Portakal Çiçeği Kentsel dönüşüm uygulaması ile Dikmen Vadisi Kentsel Dönüşüm projeleridir. Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından gerçekleştirilen bu projeler tamamlanmış durumdadır. Bunlardan sonra 2004 yılında 5104 sayılı “Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Kanunu kapsamında, Protokol Yolu - Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi gerçekleştirilmiştir. Bu projelerin yanında bugün Ankara’nın kentsel gelişim ve değişime imkan tanıyan birçok proje tamamlanmış veya uygulanma aşamasında bulunmaktadır. Bu projelerin bazılarının isimleri şunlardır: Konya Yolu Doğusu (Balgat Bölgesi) Prestij Projesi, İmrahor Vadisi Kentsel Dönüşüm Projesi, Hatip Çayı Vadisi Kentsel Dönüşüm Projesi, Mamak Doğukent Projesi, Karapürçek Konut ve Çevre Geliştirme Projesi, Ulus Tarihi Kent Kentsel Dönüşüm Projesi, Ankara Güneypark Kentsel Dönüşüm, Çankaya Çukurambar Kentsel dönüşüm ve Gelişim Projesi, Batıkent II. Etap Batıpark Kaynak Temin Projesi, Çayyolu Gordion Kaynak Temin Projesi, Atlantis AVM Kaynak Temini Projesi (Yaman, 2011: 176-179).

Ankara, yaşamış olduğu kentleşme sürecinde, diğer kentlerin belediye yapılanmalarında, uygulamalarında ve yapılan yasal düzenlemelerde büyük oranda etkili olmuştur. Özellikle uzun süre belediyeçilik mevzuatının temeli olan 1580 sayılı kanun da olduğu gibi, 2004 ve 2005 yıllarında çıkarılan büyükşehir ve belediye yasaları da Büyükşehir Belediye Başkanının etkileriyle şekillenmiştir (Keleş, Duru: 2008: 41).

4.1.2. Mamak ve Genel Özellikleri

Mamak kelimesi Türkçe kökenli bir kelime olarak erkek ismi veya bir yer ismi olarak belirtilmektedir. İlçe olarak Mamak da adını, “Mamak” isimli bir ahiden

almıştır. Ankara Vakıflar Defteri'ne göre Mamak bir bölge olarak belirtilmiştir (Evkaf Defteri No: 558, v. 40b., Akt, Erdoğan, 2015:205).

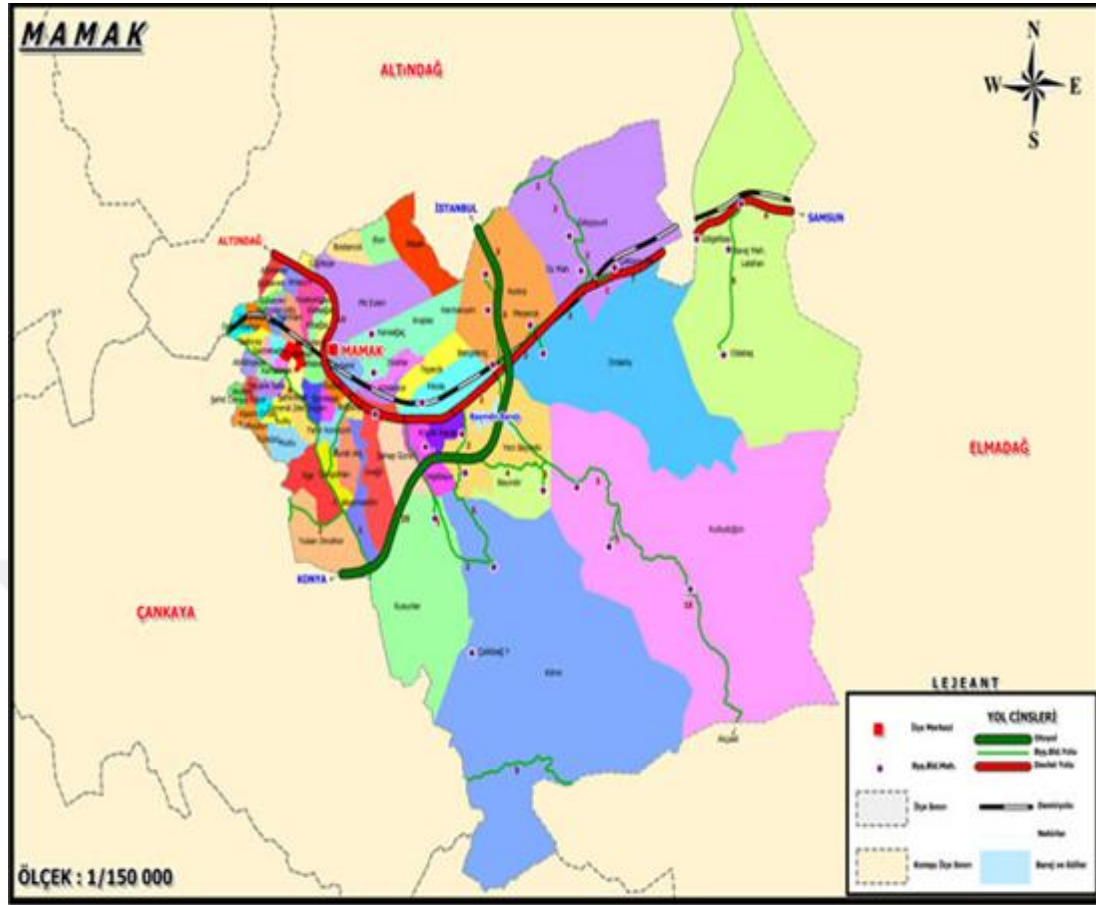
Selçuklu Döneminde önemli bir yer tutan Ahilik Sistemi, Ankara'nın ele geçirilmesinden sonra, burada da önemini korumuştur. Bir bölgeye yerleşen Ahinin o bölgeye adını verdiği de bilinmektedir. Ankara'ya çok sayıda ahinin yerleşmesi ile birlikte bölge Ahilik Teşkilatının merkezi konumuna gelmiştir. Mamak bölgesinin de adını bu yolla, Ahi Mamak'tan aldığı savunulmaktadır (Hacıgökmen, 2011: 103).

Osmanlı Devleti döneminde de Mamak bölgesinin önemini koruduğu görülmektedir. Verimli ve sulak yapısıyla Ankara'nın meyve ihtiyacının buradan karşılandığı belirtilmektedir. Yine şehrin su ihtiyaçlarının bölgeden karşılandığı, medreselerin ve camilerin giderlerinin karşılanması için Mamak bölgesinden elde edilen gelirlerden yararlanıldığı bilinmektedir (Erdoğan, 2015:6).

Mamak'ta milli mücadele döneminde askeri kışlaları (Sınıf-ı Muhtelif Zabit Namzetleri Talimgâhı) ve askeri hastane (Cebeci Hastahanesi/Tıp Fakültesi) kurulmuştur. Şafaktepe'de bulunan ilk askeri şehitlik alanı ilçe sınırlarında yer almıştır. Cumhuriyet Döneminde de yine önemli bir yere sahip olan Mamak, milli sanayimizin ilk kurumlarından olan askeri fabrikalara ev sahipliği yapmıştır. Tarihi özelliklerine ve zenginliğine rağmen Mamak, yanlış ve eksik yapılan kentleşme politikaları sonucunda zamanla gecekondularla anılan bir yer haline gelmiştir. Geçmişte yaşanan yanlış kentleşme politika ve sorunlarına rağmen son dönemlerde yapılan kentsel dönüşüm uygulamalarıyla daha düzenli ve modern bir ilçe olma yolunda ilerlemektedir. Uygulamaya konulan "Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm Projesi" ilçeye yeni bir soluk kazandırmakla birlikte özellikle yapılan kültür merkezleri, yeşil ve açık alanlar, parklar, sosyal tesisler dikkat çekmekte konut ve çevresi olarak da ilçenin çehresi değişmekte ve çalışmalar devam etmektedir (Erdoğan, 2015: 6).

Mamak konum olarak, Ankara Merkez'e yaklaşık olarak 4 km. mesafede bulunmaktadır. 1983 yılına kadar Çankaya ilçesine bağlı bir mahalle olan Mamak, 19.11.1983 tarihli 2963 sayılı yasayla Çankaya ilçesinden ayrılarak merkez ilçe statüsüne gelmiştir. Kendisine bağlı 3 belediye ve 68 mahalle bulunmaktadır.

Resim 1: Mamak Siyasi Haritası

Kaynak: <http://www.ankara.gov.tr/mamak>, Ankara Valiliği, Erişim Tarihi, 17.10. 2018

Mamak, Ankara'nın doğu bölgesinde yer almakta olup güneydoğusunda Elmadağ, batısında Çankaya ve Kuzeyinde ise Altındağ ilçeleri bulunmaktadır. Nüfus sayısı ile Ankara'nın 4. Büyük ilçesi durumundadır. Mamak, Ankara'nın en yeşil ilçeleri arasında gösterilmektedir. İklim olarak karasal iklim yapısına sahip olduğu görülmektedir. Mamak ilçesinin doğal ve turistik varlıkları olarak, Hatip Çayı, Mavi Göl, Bayındır Barajı, yapay kaleler ve şelaleler, Kıbrıs Köyü Sit Alanında bulunan kanyon, mağara ve tarihi mezar yapıları, Hüseyin Gazi Türbesi ve Kayaş Eski Camii sayılmaktadır (Ankara Valiliği, 2019).

Mamak'ın olumsuz yönleriyle anılması 1950'li yıllardan sonra kırsal kesimlerden büyük kentlere yaşanan göçlerden sonra başlamaktadır. 1950'li yıllardan önce Mamak, doğası ve temiz havası ile Ankara'nın mesire ve piknik alanı olarak görülmekte ve değerlendirilmektedir. O dönemlerde meyve ve sebze bahçeleri ve temiz çayları ile Mamak günümüzden daha farklı bir algı oluşturmaktadır.

Atatürk'ten Fevzi Çakmak'a kadar üst düzey devlet kadrosunun da sık sık bölgeyi ziyaret ederek dinlendiği bilinmektedir. 1950'li yıllardan sonra yaşanan yoğun göçler, planlama hataları ve çarpık kentleşme sonunda Mamak, farklı bir kimliğe sahip olmaya başlamıştır. Temiz doğasını çöplükler, derelerini pis sular ve meyve bahçelerini gecekondu ele geçirmiştir (Özaslan, 2014: 289-292).

Mamak uzun yıllar boyunca, olumsuz şartlarla, gecekonduyla, çöplüğü ve cezaeviyle gündeme gelen bir ilçe konumunda bulunmuştur. Günümüzde bu olumsuz özelliklerinden kurtulmak için birçok çalışmanın yapıldığı görülmektedir. Özellikle kentsel dönüşüm projeleriyle gelişim sürecini devam ettirmektedir. Kentsel dönüşüm projelerini, bayındırlık alanında yapılan çalışmalar, yeni yollar ve bulvarların yapılması, yeşil alanların artırılması, park ve bahçe çalışmaları, sosyo-kültürel yapılaşmalar, spor tesisleri, modern eğitim ve sağlık kurumlarının yapılması gibi çalışmalar izlemektedir. Son yıllarda yapılan çalışmalar ile doğal ve tarihi güzelliklerini birleştirmeye çalışarak, Mamak ilçesi günümüz şartlarında temel hizmet ve ihtiyaçlara cevap verebilen bir kent olma çabasını sürdürmektedir (Erdoğan, 2015: 213).

4.2. YENİ MAMAK KENTSEL DÖNÜŞÜM PROJESİ

Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm Projesi 7 milyon m² alanı kapsamı bakımından, Dünya'da en büyük kentsel dönüşüm projelerinden biri olarak değerlendirilmektedir. Proje kapsamında 50 bin konut, 500 iş merkezi, sosyal tesisler, yeşil alanlar, park ve bahçeler ve rekreasyon alanları yer almaktadır. Şu ana kadar yapılan çalışmalarda 6700 gecekondu yıkılmış, 4899 konut ise teslim edilmiştir. 3.525 konutun ve 1 iş merkezinin yapım çalışmaları devam etmekte, ayrıca 38.500 m² alanda parklar tamamlanmıştır.

Projenin uygulama esasları hak sahiplerinin üzerinde yaşadıkları arsa, arazi, konut ve gecekonduların niteliğine ve yasal statülerine göre belirlenmiştir (EK-1). Hak sahiplerine yapılacak olan ödemeler arsalar için imarlı olup olmamasına veya kadastro çalışmalarının yapılıp yapılmamasına göre farklılıklar göstermektedir. Yine arsa büyüklüklerine göre hak sahiplerinin alacağı konutların m²'si ve

gecekonduklarını teslim ettikten sonra alacakları kira yardımları uygulama esaslarınınca tespit edilmiştir.

Resim 2. Dönüşüm Öncesi Mamak Genel Görünümü1

Resim 3. Dönüşüm Sonrası Mamak Genel Görünümü1

Resim 4: Dönüşüm Öncesi Mamak Genel Görünümü 2

Resim 5: Dönüşüm Sonrası Mamak Genel Görünümü 2

4.2.1. Gülseren ve Anayurt Mahallesi

Gülseren ve Anayurt mahallerinde gerçekleştirilen kentsel dönüşüm projesi %21'i konut, %57'si yeşil alan, %22'sinin yol ve sosyal donatı alanı olarak planlanmaktadır. Toplam proje alanı 440 bin m² olarak belirlenmiştir. Proje kapsamında 5260 konut, 3 camii, 1 lise binası, 1 ilköğretim ve anaokulu binası, 3 adet ticaret merkezi, 1 adet sağlık tesisi, 1 sosyo-kültürel tesis ve ilçe emniyet

müdürlüğü binası yapılması planlanmaktadır. Projede şu ana kadar 1237 gecekondudan 1222'sinin yıkıldığı, 688 konutun hak sahiplerine teslim edildiği, 1312 konutun inşaatlarının tamamlanmak üzere olduğu, 1219 konutun ise inşaatlarının tamamlandığı ve hak sahiplerine teslim edilme aşamasında olduğu, 447 konutun, lise ve ilköğretim binasının ve camii inşaatının devam etmekte olduğu, 1594 konutun ise ihale aşamasında olduğu belirtilmektedir.

Resim 6: Dönüşüm Öncesi Gülseren, Anayurt Mahalleleri Genel Görünümü

Resim 7: Dönüşüm Sonrası Gülseren, Anayurt Mahallerleri Genel Görünümü

4.2.2. Altıağaç, Karaağaç ve Hüseyingazi Mahallesi

Altıağaç, Karaağaç ve Hüseyingazi Mahallelerinde uygulanan kentsel dönüşüm projesi, 574 bin m²'lik proje alanını kapsamaktadır. Proje alanının %21 konut alanı, %57'si yeşil alan, %22'si ise yol ve sosyal donatılardan oluşmaktadır. Mahallede yaşayan hak sahiplerinin tamamına yakını ile anlaşma sağlanmış durumdadır. Mahallelerde bulunan 1350 adet gecekondudan 1348 adetinin yıkımı tamamlanmış durumdadır. 870 konut ve 12 adet iş yerinin inşaatlarının bittiği, 3011 konutun, 1 lise binası, 1 ilköğretim binası, 1 adet anaokulu binası ile, 2 adet camii ve 1 adet ticaret merkezinin inşaatlarının ise devam ettiği belirtilmektedir.

Resim 8: Dönüşüm Öncesi Altıağaç, Karaağaç Mahalleleri Genel Görünümü

Resim 9: Dönüşüm Sonrası Altıağaç, Karaağaç Genel Görünümü

4.2.3. Yatıkmusluk Mahallesi

Yatıkmusluk Mahallesi 220 bin m²'lik proje alanını kapsamaktadır. Mahallede bulunan 678 gecekondunun tamamı yıkılmıştır. Yatıkmusluk Mahallesi kentsel dönüşüm projesi tamamlanmış olup, proje kapsamında 2000 konut, 1 adet ticaret merkezi, 2 camii, 1 okul, 1 adet park ve 1 adet sosyo-kültürel tesis inşaatı tamamlanmıştır.

Resim 10: Dönüşüm Öncesi Yatık Musluk/Altınevler Genel Görünümü

Resim 11: Dönüşüm Sonrası Yatıkmusluk/Altınevler Genel Görünümü

Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm Projesi kaplamış olduğu alan ve uygulamanın kapsam genişliği bakımında dünyanın en büyük dönüşüm projelerinden biri olarak kabul edilmektedir. Eski ve kaçak yapıların dönüştürülmesi, yeni okulların ve kamu hizmet binalarının meydana getirilmesi, gecekonduların yıkılarak yeni ve modern binaların yapılması modern kentleşme anlayışı çerçevesinde önemli gelişmeler olarak değerlendirilmektedir. Planlı yerleşim alanları ile beraber yeşil alanların oluşturulması, vatandaşların kentsel hizmetlere daha iyi erişim imkanlarının ortaya çıkması kentsel yaşam kalitesinin artırılması bakımından da önem arz etmektedir. Özellikle gecekondulu mahallerinin kentten kopuk ve dışlanmış mahalleler olduğu imajı da gerçekleştirilen dönüşümler sonrasında değişikliğe uğramaktadır. Altyapı hizmetlerinin eksikliği ile sağlamlığı veya doğal afetlere dayanıklılığı tartışmalı olan gecekonduların yeni yapılarla değiştirilmesi dönüşüm yapılan bölgelerin görsel değişiminin yanında sağlık ve güvenlik konuları bakımından da geliştirilmesine katkı sağlamaktadır. Ayrıca, dönüşüm yapılan bölgelerde yeni iş imkanlarının ortaya çıkacağı, ekonomik hayatın canlanacağı da öngörülmektedir.

Dönüşümlerle birlikte atıl olarak kalmış arsaların değerlendirilmesi, bu alanlardan rant elde edilmesine de neden olmuştur. Kentin çöp depolama alanlarının, kente kazandırılmasıyla hem ilçenin hem de kentin imajı olumlu yönde değişikliğe uğramıştır. Kentin doğu yakasından şehre girenleri karşılayan gecekondular ilçenin olduğu kadar, Ülkenin Başkent'i için de olumsuz bir izlenim kaynağı olmaktadır. Yapılan dönüşümler ile bu konuda da gelişmeler yaşanmıştır.

Bu gelişmelerle beraber, kentsel dönüşüm projelerine olumsuz yaklaşımlar da bulunmaktadır. Büyük çoğunluğunun kırsal kesimden göç ederek, gecekondularda müstakil bir yaşam süren hak sahiplerinin, dönüşüm sonrasında çok katlı apartman hayatına uyum sağlamada zorluklar yaşadığı değerlendirilmektedir. Yıllardır yaşadıkları mahallerine yeni insanların yerleşmesi, gecekondulu sahiplerinin alışık oldukları çevre ve komşuluk ilişkilerinin bozulmasına ve kültürel yaşamlarının ani değişikliğe uğramasına neden olmaktadır. Bu duruma uyum sağlayamayan hak sahiplerinin, yaşadıkları çevreden memnun olmaması sonucunda kentsel yaşam kalitelerinde de bir azalma meydana geleceği savunulabilmektedir.

4.3.ALAN ARAŞTIRMASI: MAMAK KENTSEL DÖNÜŞÜM UYGULAMASININ KENTSEL YAŞAM KALİTESİ ÜZERİNE ETKİSİ VE TOPLUMSAL YANSIMALARI

Bu bölümde araştırmanın metodolojisi ayrıntılarıyla ortaya konulmuştur. Araştırmada kullanılan yöntemin nasıl olduğu, araştırmanın kimlere uygulandığı, sınırlılıkları ve hipotezleri yer almaktadır. Alan araştırması için kullanılan anketin ve ölçeğin hazırlanması, anket sorularının genel dağılımı ile derinlemesine mülakatlara ilişkin sürecin ayrıntıları yer almaktadır. Ayrıca araştırmada kullanılan analizlerin neler olduğu ve neden bu analizlerin kullanıldığına ilişkin ayrıntılar ele alınarak bulgular kısmına geçiş sağlanmıştır.

4.3.1. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmanın problemi, kentsel dönüşüm uygulamalarının bireylerin yaşam kalitelerini artırıp artırmadığı ve toplumsal yansımalarının ne yönde olduğu sorularıdır. Araştırmanın amacı, kentsel dönüşüm sürecinin kentsel yaşam kalitesi üzerindeki etkisinin belirlenmesi ve toplumsal yansımalarının tartışılmasıdır. Bu amaçla, mevcut durumu tespit eden kesitsel ve tanımsal nitelikte bir araştırma tasarlanmıştır.

Çalışmada öncelikle nitel, ardından nicel araştırma yöntemleri kullanıldığından, araştırmanın pluralistik nitelik taşıdığı söylenebilir. Araştırmanın nitel ayağında alan araştırması yapılan mahallelerin sakinleri ve muhtarlarıyla derinlemesine mülakat gerçekleştirilmiştir. Derinlemesine mülakatlarda 30 kişiye ortalama 45 dakika boyunca konuya ilişkin açık uçlu sorular yöneltilmiştir.

Nicel araştırma verileri, yüz yüze anket yöntemiyle toplanmıştır. Yüz yüze anket yönteminin tercih edilmesinin nedeni, bu yöntemin daha güvenilir biçimde veri toplama olanağı sağlamasıdır. Anketin birinci bölümünde giriş soruları, ikinci bölümünde kentsel yaşam kalitesine ilişkin sorular ve üçüncü bölümünde ise demografik sorular yer almaktadır. Kentsel yaşam kalitesi ölçeği 30 ifadeden oluşmaktadır. Kentsel yaşam kalitesinin ölçümünde 5'li Likert tipi ölçek tercih edilmiştir.

4.3.2. Ana Kütle ve Örneklem Çerçevesinin Belirlenmesi

Mamak ilçesinde kentsel dönüşümün uygulanmaya başladığı bölgeler; Altınağaç, Karaağaç, Hüseyingazi, Gülseren, Anayurt ve Yatık Musluk (Altınevler) olmak üzere, altı mahalleye ayrılmıştır. Araştırmanın ana kütesini kentsel dönüşüm öncesi ve sonrası Mamak'ın bu mahallesinde yaşayan bireyler oluşturmaktadır. Örneklem sayısının belirlenmesinde, zaman ve maliyet kısıtları gözeticilerle, kolayda örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Tesadüfi olmayan bir örnekleme yönteminin seçilmiş olması nedeniyle, örneklem sayısı, Likert ifadelerin sayısı baz alınarak oluşturulmuştur. Kentsel yaşam kalitesi ölçeğinde yer alan 30 ifade bulunmaktadır. Örneklem sayısı $50+(8 \cdot \text{Değişken Sayısı})$ olarak hesaplanmıştır (Tabachnick ve Fidell, 2013). Dolayısıyla örneklem sayısı $50+(8 \cdot 30) = 290$ olarak belirlenmiştir. Araştırma kapsamında 408 katılımcıdan toplanan veriler analize tabi tutulmuştur.

4.3.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Sosyal alanda yapılan çalışmalar çok boyutlu, farklı bilim dallarıyla bağlantılı ve geniş kapsamlı olduğu için çalışma, konusu kapsamına ve doktora süreci zamana göre sınırlandırılmıştır. Alan araştırması için belirlenen alan ve konu ise, Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm Uygulaması'nın kentsel yaşam kalitesi üzerine etkisi ile sınırlandırılacaktır.

Burada belirtilmesi gerekli olan bir diğer önemli nokta Yani Mamak Kentsel Dönüşüm Projesinin de çalışmada sınırlandırıldığıdır. Yeni Mamak kentsel Dönüşüm projesi hala devam eden bir proje olup iki ayrı koldan yürütülmektedir. Biri uzun yıllardır devam eden Büyükşehir Belediyesinin Yürüttüğü proje iken diğeri Mamak Belediyesinin Büyükşehirden ayrı altı mahallede yürüttüğü projelerdir. Bu çalışmada Mamak Belediyesinin altı mahallede gerçekleştirdiği kentsel dönüşüm projeleri ele alınmıştır. Bu kapsamda çalışma, Gülseren- Anayurt, Altınağaç- Karaağaç- Hüseyin Gazi ve Altınevler(Yatık Musluk) projelerinin yer aldığı alanda gerçekleştirilmiş ve bu mahalleler ile sınırlandırılmıştır. Bu mahallelerin seçilmesinin nedeni dönüşüm uygulamasının büyük oranda tamamlanmış olmasıdır. Çalışmanın amacına uygun olarak kentsel dönüşüm uygulamalarının kentte yaşam kalitesini ne

yönde etkilediği belirleyebilmek için uygulamanın bitmiş ve burada gündelik yaşamın sürdürülüyor olması gerekmektedir. Bu nedenle biten alanlarda kentsel yaşam kalitesinin ölçümünün yapılması hem dönüşüm öncesi hem de sonrası için karşılaştırma yapabilme imkanı da sağlayabilmektedir.

Sonuç olarak çalışma, belirtilen altı mahallede yaşayan hak sahibi ve kiracılarla yapılacak olan anket uygulaması ve derinlemesine mülakatlarla, kentsel dönüşüm uygulaması sonrasında oluşan kentsel yaşam kalitesi algısı noktasında sınırlandırılmıştır.

4.3.4. Anket Sorularının Hazırlanması

Anket uygulaması (Ek 2) 23 soru grubunun içerdiği toplam 88 sorudan oluşmaktadır. İlk soru grubu 1-8 soruları kapsamakta, dönüşüm öncesi ve sonrası yaşanan ev, konut, konut çevresi ve mahalleye ilişkin nesnel nitelik taşıyan sorular yer almaktadır.

9. soru içinde 11 alt soruyu barındırmakta olup, fiziksel ve sosyal çevreye ilişkin öznel ve nesnel göstergelere ilişkin unsurlar yer almaktadır.

10. soru içinde ise 7 alt soru bulunmaktadır. Bu sorularla komşuluk ilişkileri sıklığı ile regreatif alanları ve toplu taşıma kullanma sıklığı belirlenme amaçlanmıştır.

11. Soru içinde 10 alt soru bulunmaktadır. Bu grupta yer alan sorularla kentsel dönüşüm sürecinde katılım unsuru sorgulanmıştır. Ayrıca bu grupta, konut çevresine ilişkin öznel göstergelerin belirlendiği sorularda yer almaktadır.

12. soru grubu ise kentsel yaşam kalitesi ölçeğini içermektedir. Kentsel yaşam kalitesi hem kentsel dönüşüm öncesi, hem de kentsel dönüşüm sonrası için ölçülmüştür.

13. soru grubu 5 alt sorudan oluşmaktadır. Bu soru grubu 5'li Likert ölçeği ile hazırlanmıştır.⁷ Bu soru grubunda kentsel dönüşüm sürecine katılımın nasıl ve hangi mekanizmalarla gerçekleştiği tespit edilme amacıyla katılımcılara yöneltilmiştir.

⁷ Likert tipi tutum ölçekleri, Thurstone, Guttman ve Likert'tir üçlüsü tarafından geliştirilmiştir. Temsilcileri, ölçeğin farklı yaklaşımları bir arada ölçme kaygısıyla geliştirildiğini ileri sürmüştür. Ayrıntılı bilgi için bkz. Punch, 2005: 91-92.

14. soru grubu 8 alt sorudan oluşmaktadır. Burada yaşanan çevrenin tüm unsurlarına ilişkin karşılanmayan beklentilerin neler olduğu sorularına yer verilmiştir.

15, 16, ve 17. Sorular Mamak halkının kentsel yaşam kalitesi kavramına ilişkin genel algısını ölçmeye yöneliktir.

18-23. sorular ise kişisel niteliklerle ilgili olup demografik özelliklerin tespit edilmesine ilişkindir.

Kentsel yaşam kalitesi ölçeğinde yer alan sorularının belirlenmesinde, öncelikle literatür taramasında ulusal ve uluslararası kentsel yaşam kalitesi üzerine yapılan çalışmalar incelenmiştir. Kentsel yaşam kalitesiyle doğrudan ilgili olan çalışmaların yanında, yaşam kalitesinin yaşanan çevreyle olan etkileşimin yansımalarının olduğu çalışmalar da irdelenmiştir.

Kentsel yaşam kalitesinin ölçümünde irdelenecek göstergeler ve derlenen ölçekte yararlanılan çalışmalar yukarıda literatür taraması kısmında ele alınmış olup bu çalışmalarda kullanılan ölçekler ve göstergeler ayrıntılı olarak ortaya konulmuştur. Çalışmada ortaya konulacak modelle ilgili göstergeler ve yararlanılan kaynaklar özetle şu şekildedir:

- Fiziksel çevre kalitesine ilişkin göstergelerde yararlanılan kaynak ve ölçekler; Bireyin yaşadığı çevreyle ilişkisinin ilk yansıması olan fiziksel çevrenin kalitesinin tespitine ilişkin göstergeler bu amaçla hazırlanan soruların yer almasının en temel belirleyicisi olmuştur. Bu çerçevede fiziksel çevre kalitesini ölçmek için kullanılan sorularda, oturduğu evin taşıdığı temel özelliklerden başlayarak, konut, konut çevresi ve mahalleye ilişkin göstergelere yer verilmiştir. Bu konunun ortaya koyulmasında daha net bir tablonun oluşması adına, kentsel dönüşüm öncesindeki bireyin yaşam alanları ile dönüşüm uygulaması sonrası yaşam alanlarında oluşan kalite değişiminin karşılaştırılmalı olarak ele alınmasının önemli olduğu düşünülerek her iki duruma ilişkin sorular hazırlanmıştır. Fiziksel çevre kalitesinin ölçülmesine ilişkin nesnel göstergelerde, bireyin yaşadığı evin büyüklüğü, oda sayısı ve malzeme kalitesi yer almaktadır. Öznel göstergelerde ise her kullanıcıya göre değişebilen, oturduğu evin büyüklüğünden memnuniyet, oda sayısı ve kullanılan malzemelerden

memnuniyet gibi sorulara yer verilmiştir. Literatürde de konut ve konut çevresi niteliklerine ilişkin kalite ve yaşam kalitesinden duyulan memnuniyet düzeyinin önemi sıklıkla ele alınan konular arasında yer almıştır (Ha ve Weber 1991, Türkoğlu 1997, Ulengil ve ark. 2001, Sirgy ve Cornwell 2002, Marans 2003, Tekeli ve ark. 2003, Kellekci ve Berköz 2006, Torlak ve Yavuzçehre 2006, Türkoğlu ve ark. 2007, Das 2008, Oktay ve ark. 2009, Gür 2014).

- Çevresel kaliteye ilişkin nitelikler, açık ve yeşil alanların varlığı ve bunları kullanma sıklığı, parkların varlığı ve bakımı, çevrenin temizliği, ağaçlandırma, ışıklandırma gibi göstergelerden oluşur. Bu göstergelerin varlığı nesnel olarak tespit edilebildiği gibi yaşayanların memnuniyeti doğrultusunda değerlendirilebilmektedir. Çevre kalitesine ilişkin göstergelerin kentsel yaşam kalitesi ölçümlerinde önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Ölçüm için derlenen modelde yararlanılan kaynaklarda da (Smith ve ark. 1997, Dökmeci ve diğ. 1996, Tüksever 2001, Singy ve Cornwell 2002, Marans 2003, Van Kamp ve Ark. 2003, Oktay ve ark, 2009,Emur ve Onsekiz 2014, Çam 2014, Velidedeoğlu 2014, Gür 2014, Sarı ve Kindap 2018) kentsel yaşam kalitesi ölçümünde çevresel göstergelerden sıklıkla yararlanıldığı görülmüştür.
- Kamusal Hizmetlere Erişim ve ulaşımına ilişkin göstergeler ve yararlanılan kaynak ve ölçekler; toplu taşıma imkanları ve çeşitliği, kamu hizmetleri (eğitim, sağlık, dini, belediye vb.) kalitesi ve erişim kolaylığı gibi göstergelerden oluşmaktadır. Bir kentin yaşam kalitesini arttıran unsurlardan olmakla birlikte derlenen modelde ayrı sorularla ölçüm yapılarak tespit edilmiştir. Bu göstergelerin literatürdeki çalışmalarda sıklıkla ele alındığı ve yararlanılan modellerde(Smith ve ark. 1997, Dökmeci ve diğ. 1996, Tüksever 2001, Singy ve Cornwell 2002, Marans 2003, Van Kamp ve Ark. 2003, Oktay ve ark, 2009,Emur ve Onsekiz 2014, Çam 2014, Velidedeoğlu 2014, Gür 2014, Sarı ve Kindap 2018) dikkat çektiği görülmektedir.
- Sosyal çevre Kalitesine ilişkin göstergeler ve yararlanılan kaynaklar; sosyal çevre göstergeleri yaşam kalitesi ve kentsel yaşam kalitesi ölçümlerinde kullanılan önemli belirleyicilerdendir. Bireyin yansımalarının en net görüldüğü

çevre kaliteleri arasında yer almaktadır. Bireyin çevresine duyduğu bağlılık, aidiyet, komşuluk ilişkileri, güvenlik ve yaşam memnuniyeti gibi göstergelerden oluşmaktadır. İnsanın sosyal bir varlık olması ve yaşadığı çevreyi şekillendiren unsurlarla etkileşim içerisinde olmasına neden olmakta ve birçok çalışmada üzerinde durulan konular arasında yer almaktadır. Bu konunun ölçümüne ilişkin daha önceden yapılan ölçeklerden (Evans 1994, Lee 2001, Ulengil ve ark 2001, Marans 2003, Maras ve ark 2007, Oktay ve ark 2009, Şenler ve diğ. 2009, Gür 2014, Okumuş ve Eyüboğlu 2015, Yaman 2012, Gür 2014, Sarı ve Kindap 2018)) yararlanılarak derlenen modellerle göstergelerin kentsel yaşam kalitesine yaptığı etkisi incelenmiştir.

- Sosyal çevre kalitesinin içinde yer alan bir diğer gösterge ise Güvenliktir. Literatürde bazı çalışmalarda fiziksel çevre kalitesi içerisinde değerlendirilmekle birlikte yararlanılan kaynaklarda (Ha ve Weber 1991, Marans 2003, Sirgy ve Cornwell 2002, Oktay ve ark. 2009, Oktay ve Rüstemli 2010, Türkoğlu ve ark. 2007, Ülengin ve ark. 2001, Kellekci ve Berköz 2006, Torlak ve Yavuzçehre 2008, Türkoğlu 1997, Berköz 2008, Sam ve ark. 2012, Yaman 2012, Velidedeoğlu 2014, Gür, 2014) güvenliğe ilişkin unsurlara yer verilen modeller yer almaktadır.
- Ekonomik çevre kalitesine ilişkin göstergeler ve yararlanılan kaynak ve ölçekler; Ekonomik faaliyet çeşitliliği, istihdam imkanları, gelir düzeyi, yaşam ucuzluğu gibi göstergelerden oluşmaktadır. Ekonomik çevre yaşam kalitesinde önemli bir belirleyici olmakla birlikte yaşanan alanın seçilmesinde çoğu zaman en temel faktör olmaktadır. Yaşam alanının ekonomik çevre kalitesinin yüksek olması memnuniyetin artmasına neden olmakta bu nedenle hem öznel hem de nesnel olarak ölçülmene imkan vermektedir. Çalışmada yararlanılan kaynaklarda (Marans 2003, Lever 2000, Ulengil ve ark. 2001, Türksever ve Atalık 2001, Hoerning ve seasons 2004, Tonguay ve diğ. 2009, Velidedeoğlu 2014, Sarı ve Kindap 2018) kentsel yaşam kalitesinin ölçümünde ekonomik çevre kalitesinin sıklıkla ele alındığı görülmüştür.

Çalışmada daha önce kentsel yaşam kalitesi ölçümü için kullanılan ölçekler (Schneider 1975, Campbell 1976, Ha ve Weber 1991, Mudie ve ark 1991, Evans

1994, Dökmeçi ve diğ.1996, Smith ve ark 1997, Lever 2000, Ulengin ve ark 2001, Türksever 2001, Sirgly ve Cornwell 2002, Marans 2003, Kamp I ve diğ. 2003, Marans ve Ark. 2007, Tekeli ve ark 2003, Hoerning ve Seasans 2004, Yavuzçehre ve Torlak 2006, Türkoğlu ve ark 2007, Das 2008, Kelekçi ve Berköz 2008, Oktay ve Marans 2010, Yaman 2012, Gür 2014, Velidedeoğlu 2014, Okumuş ve Eyüpoğlu 2015, Sarı ve Kindap 2018) derlenerek kentsel dönüşüm öncesi ve sonrası kentsel yaşam kalitesi ölçülmeye çalışılmıştır. Kentsel dönüşüm uygulamaları ve kentsel yaşam kalitesinin çok boyutlu özellik taşıması bu konuyu araştıran doktora çalışmasını oldukça kapsamlı hale getirmiştir. Böylelikle çalışmanın literatüre önemli bir katkı sağlayacağı umut edilmektedir.

4.3.5.Verilerin Analize Hazırlanması

Araştırma verilerine kayıp ve aykırı değer analizi yapılmış olup herhangi bir kayıp ve aykırı değere rastlanmamıştır. Yalnızca çocuk sahipliğine ilişkin soruları bekar bireylerin cevaplamadığı görülmüş olup, bu durumun da kayıp değer oluşturmadığı bilinmektedir. Konut ve çevresine ilişkin memnuniyet düzeyine dair ifadelerden (SORU11_4) ters (reverse) olarak tespit edilerek ters kodlanmıştır. Kentsel dönüşüm öncesi ve sonrası kentsel yaşam kalitesi ölçeğinde 1'er adet ters (reverse) ifade tespit edilmiş olup (KDO_16ve KDS_16) bunlar ters kodlanarak olumsuz anlam bertaraf edilmiştir.

4.3.6.Verilerin Analizinde Kullanılan İstatistiksel Yöntemler

Veri analizinde kullanılan istatistiksel yöntemler; frekans dağılımları, betimsel istatistikler, Kolmogorov-Smirnov testi, çarpıklık-basıklık, açımlayıcı faktör analizi, güvenilirlik analizi, bağımlı gruplar t testi, bağımsız gruplar t testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA)dır.

408 katılımcıyla gerçekleştirilen anket uygulamasından elde edilen verilerin analizi SPSS 21 programı ile yapılmış ve %95 güven düzeyi ile çalışılmıştır.

SPSS programı aracılığı ile elde edilen verilerin hesaplanmasında çeşitli analizlerden ve testlerden yararlanılmıştır. Bunların başında faktör analizi gelmektedir.

Faktör analizi, birbiriyle ilişkili olan p tane değişkeni biraraya getirerek az sayıda ilişkisiz ve kavramsal olarak anlamlı yeni değişkenler (faktörler, boyutlar) bulmayı keşfetmeyi amaçlayan çok değişkenli bir istatistiktir. Faktör analiziyle aynı yapıya yada niteliğe sahip değişkenler biraraya getirerek ölçmekte ve az sayıca faktör ile açıklamaktadır. Faktör analizinin açımlayıcı(keşfedici, exploratory) ve doğrulayıcı(confirmatory) olmak üzere iki tür yaklaşımı vardır. Açımlayıcı faktör analizi, değişkenler arasındaki ilişkiden yola çıkarak faktör bulmayı amaçlayan bir tekniktir. Açımlayıcı faktör analizi tekniği özellikle sosyal bilimlerde bir veri toplama aracı olarak kullanılmakta olup ölçeğin geçerliliğinin incelenmesi noktasında da başvurulan bir tekniktir (Büyüköztürk, 2015: 134).

Faktör analizi sonucu elde edilen puanların bazı değişkenlere göre farklılık gösterme durumu parametrik test tekniklerinden t testi ve ANOVA testleri ile analiz edilmiştir. Puanlar arasındaki ilişki parametrik test tekniklerinden Pearson korelasyon testi ile analiz edilmiştir. Analizde kullanılan söz konusu testler şu şekildedir:

- Bağımsız Gruplar T Testi: Bağımsız iki grubun nicel bir değişken açısından karşılaştırılmasında kullanılan test tekniğidir. İki grubun nicel değişken ortalamaları arasında %95 güven düzeyinde fark olup olmadığının incelenmesi için kullanılır.

Bu test, iki bağımsız gruptan elde edilen ortalamaların anlamlılığında kullanılan bir parametrik testtir. Deneysel verilerde ve karşılaştırmalı tarama verilerinde iki gruba ait olan ortalamaların karşılaştırılmasında kullanılan bir testtir (Büyüköztürk ve diğ., 2015: 159).

- Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA): Bağımsız k grubun ($k > 2$) nicel bir değişken açısından karşılaştırılmasında kullanılan test tekniğidir. ANOVA olarak belirtilen varyans analizi, iki ya da daha fazla evren ortalaması arasındaki farkın anlamlılığını ölçmek için kullanılan bir tekniktir. İlişkili örneklerde için Tek faktörlü ANOVA tekniği kullanılır. *Bu teknik, iki ya da daha çok ilişkili ölçüm setlerine ait ortalama puanların birbirinden anlamlı bir şekilde farklılık gösterip göstermediğini test eder* (Büyüköztürk, 2016: 71).
- Pearson Korelasyon Katsayısı, değişkenler arasındaki ilişkinin incelenmesi, değişkenlerin ölçüm yapısına, aralarındaki ilişkinin doğrusal

olup olmadığına, dağılımın özelliklerine, kontrol grubu ve değişken sayısına bağlı olarak farklı istatistiksel tekniklerden yararlanılarak yapılmaktadır. İki değişken arasındaki ilişki, ikili yada basit korelasyon adını taşıyan korelasyon teknikleriyle bulunur (Büyüköztürk, 2015: 31).

Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı, Pearson r'si, aralık ya da oran ölçeğinde ölçülen iki sürekli değişken arasındaki doğrusal bir ilişkiyi açıklamak amacıyla kullanılan bir tekniktir. Değişkenler sürekli bir dağılım sahip olup ancak normal bir dağılım göstermediği durumlarda, iki değişken arasındaki durumu açıklamak için Spearman Brown Sıra Farkları Korelasyon katsayısı tekniği (r_s) kullanılır. Araştırmada kullanılan korelasyon katsayısının yorumlanması, burada bir korelasyon katsayısının 1.00 olması, tüm noktaların eğimi pozitif olan bir doğru üzerinde olduğu yani mükemmel pozitif korelasyonu; -1.00 olması tüm noktaların eğimi negatif bir doğru üzerinde olduğunu, mükemmel negatif korelasyonu gösterir. Katsayının 0.00 olması ise ilişkinin olmadığını gösterir. Korelasyon katsayısının mutlak değeri olarak r , 0.30 – 0.70 arasında kalıyorsa, iki değişken arasında orta düzeyde (moderate) bir ilişkinin olduğu söylenebilir. Bu değer, 0.70- 1.00 arasında ise yüksek (high) ve 0.30 – 0.00 arasında olması düşük düzeyde bir ilişki olarak tanımlanmaktadır (Büyüköztürk ve diğ., 2016: 91-92).

4.3.7. Araştırma Hipotezleri

Araştırma kapsamında test edilecek ana hipotez;

H₁:Kentsel dönüşüm uygulamalarının kentsel yaşam kalitesi üzerinde istatistiksel olarak olumlu bir etkisi vardır, şeklindedir.

Araştırmanın diğer hipotezleri şu şekildedir;

H₂-Günlük yaşamın sürdürüldüğü çevrenin, kentsel dönüşüm uygulamalarıyla değişen fiziksel, sosyal, ekonomik ve çevresel boyutları kentsel yaşam kalitesini etkilemektedir.

H₃-Kentsel dönüşüm uygulamaları bütüncül bir bakış açısıyla gerçekleştirilmemektedir.

H₄. Kentsel dönüşüm sürecine halkın katılımı düşüktür.

H₅-Kentsel dönüşüm uygulamaları sonrasında sosyal ilişkiler(komşuluk ilişkileri, bağlılık- aidiyet) azalmaktadır

H₆-Kentsel dönüşüm uygulamaları, kentsel alanda yaşam memnuniyetini şekillendirmektedir.

H₇-Kentsel dönüşüm uygulamaları sonrasında alana gelenlerin gelir düzeyi öncesine göre daha yüksektir.

4.4. BULGULAR, BULGULARIN YORUMLANMASI İLE HİPOTEZLERİN SINANMASI

Bu bölümde, alan araştırması ile anketten toplanan nicel veriler ile derinlemesine mülakatlardan elde edilen nitel bulgular ortaya konulmuştur. Bu bulguların betimsel istatistikleri, ayrıntılı geçerlilik ve güvenilirlik testleride yapılmış olup bir sonraki bölümde ilgili analizlere yer verilmiştir. Bu bölümde bulgular ortaya konularak yorumlanmış olup hipotezlerin doğru/sıyanmıştır. Öncelikle kentsel yaşam kalitesi algısına ilişkin bulgular ve yorumlar yer almaktadır. Daha sonra fiziksel çevre kalitesini ölçmeye yönelik analizlere yer verilmiştir. Dönüşüm öncesi ve sonrası yaşanan konut ile çevresine ilişkin genel durum ile alan kullanıcılarının memnuniyet düzeyleri ortaya konulmuştur. Kentsel dönüşüm öncesi ve sonrası kentsel yaşam kalitesini ortaya koyan faktörler karşılaştırılmalı olarak analiz edilmiştir. Karşılaştırılmalı analiz sonucunda bölgeden duyulan memnuniyet ve ekonomik çevre kalitesi, çevresel kaliteyi oluşturan göstergeler, ulaşım ve hizmetlere erişim ile sosyal çevreyi oluşturan komşuluk ilişkileri, bağlılık/aidiyet, katılım ve güvenlik unsurları ele alınmıştır. Araştırma sonucunda kentsel dönüşümün kentsel yaşam kalitesi üzerine etkisini gösteren bir model ortaya konulmuştur. Son olarak ise araştırmaya katılanlara ilişkin demografik özellikler ile bu özelliklerin dönüşümle etkilenen kentsel yaşam kalitesi faktörlerinde yarattığı farklılık yapılan analizlerle tespit edilmiştir.

4.4.1. Kentsel Yaşam Kalitesi Algısına İlişkin Bulgular ve Yorumlanması

Kentsel yaşam kalitesi kavramı hakkında bilgi sahibi olma durumu, bilgi edinme yolları ve kavramın ne ifade ettiğine dair analizler yapılmıştır. Elde edilen bulgular ve yorumlanması şu şekildedir:

Tablo 4: Kentsel Yaşam Kalitesi Kavramı Hakkında Bilgi Sahibi Olma Durumu

	Frekans	Yüzde
Kentsel yaşam kalitesi kavramı hakkında bilginiz var mı?		
Evet	276	67,6
Hayır	132	32,4

Tablo 4’de görüleceği üzere, katılımcıların %67,6’sı (276 kişi) kentsel dönüşüm kavramı hakkında bilgi sahibi iken, %32,4’ü (132 kişi) kentsel dönüşüm kavramı hakkında bilgi sahibi olmadıklarını belirtmişlerdir.

Kentsel yaşam kalitesi hakkında bilgi sahibi olanların ölçülmesi noktasında kavramla ilgili bilgi sahibi olup olmadığı sorulmuş olup katılımcıların %67,6’sı (276 kişi) **kentsel dönüşüm kavramı hakkında bilgi sahibi** iken, %32,4’ü (132 kişi) kentsel dönüşüm kavramı hakkında bilgi sahibi olmadıklarını belirtmişlerdir. Bu durum kentsel yaşamda kalitenin büyük bir kesim tarafından farkındalık oluşturduğunu göstermektedir.

Kentsel yaşam kalitesi kavramı hakkında bilgi edinme kaynakları farklılık göstermekle birlikte ilgili analiz şu şekildedir:

Tablo 5: Kentsel Yaşam Kalitesi Kavramı Hakkında Bilgi Edinme Kaynakları

	Frekans	Yüzde
İnternet	138	33,8
Dergi	3	0,7
Belediye	38	9,3
Web Sitesi	46	11,3
Yerel ve Ulusal Basın	44	10,8
Broşür	7	1,7
Kentsel Yaşam Kalitesi Kavramı Hakkında Bilgi Sahibi Değilim	132	32,4

Tablo 5’de belirtildiği üzere, katılımcıların,

- %33,8’i (138 kişi) kentsel yaşam kalitesi kavramı hakkında internet üzerinden,
- %0,7’si (3 kişi) dergilerden,
- %9,3’ü (38 kişi) belediye aracılığıyla,
- %11,3’ü (46 kişi) web sitesinden,
- %10,8’i (44 kişi) yerel ve ulusal basından,
- %1,7’si (7 kişi) broşürlerden bilgi edindiklerini ve
- %32,4’ü (132 kişi) kentsel yaşam kalitesi kavramı hakkında bilgi sahibi olmadıklarını belirtmişlerdir.

Kentsel yaşam kalitesi kavramı hakkında bilgi edinme kaynakları sıralandığında ise, katılımcıların %33,8’i (138 kişi) **kentsel yaşam kalitesi kavramı hakkında internet üzerinden**, %0,7’si (3 kişi) dergilerden, %9,3’ü (38 kişi) belediye aracılığıyla, %11,3’ü (46 kişi) web sitesinden, %10,8’i (44 kişi) yerel ve ulusal basından, %1,7’si (7 kişi) broşürlerden bilgi edindiklerini belirtmişlerdir. Görüldüğü gibi internet kentsel yaşam kalitesi farkındalığını artıran en önemli unsur olarak kabul edilmektedir. Sonrasında ise yerel ve ulusal basın gelmekte olup belediyenin de bu konuda etkili olduğu görülmektedir.

Tablo 6: Kentsel Yaşam Kalitesi Size Ne İfade Ediyor Sorusuna Verilen Cevaplar

	Frekans	Yüzde
Yaşadığım çevreden memnuniyet	208	51
Komşuluk ilişkilerinin iyi olduğu bir bölgede yaşamak	71	17,4
Ulaşımın kolay sağlanması	63	15,4
Yaşadığım konuttan memnuniyet	64	15,7
Yaşadığım çevrenin güvenli olması	88	21,6

Tablo 6’dan görüleceği üzere, katılımcıların,

- %51’i (208 kişi) kentsel yaşam kalitesinin kendileri için yaşadıkları çevreden memnuniyeti,
- %17,4’ü (71 kişi) komşuluk ilişkilerinin iyi olduğu bir bölgede yaşamayı,
- %15,4’ü (63 kişi) ulaşımın kolay sağlanmasını,
- %15,7’si (64 kişi) yaşanan konuttan memnuniyeti ve

- %21,6'sı (88 kişi) yaşanılan çevrenin güvenli olmasını ifade ettiğini belirtmişlerdir.

Kentsel yaşam kalitesi size ne ifade ediyorsorusuna, analizde görüldüğü gibi, katılımcıların %51'i (208 kişi) **kentsel yaşam kalitesinin kendileri için yaşadıkları çevreden memnuniyeti**, %17,4'ü (71 kişi) komşuluk ilişkilerinin iyi olduğu bir bölgede yaşamayı, %15,4'ü ulaşımın kolay sağlanmasını, %15,7'si (64 kişi) yaşanılan konuttan memnuniyeti ve %21,6'sı (88 kişi) **yaşanılan çevrenin güvenli olmasını** ifade ettiğini belirtmişlerdir. Bu sonuç yaşanılan çevreden duyulan memnuniyetin kentsel yaşam kalitesiyle olan ilişkisini ortaya koymakta ve memnuniyetin kentsel yaşamda kalitesiyle doğru orantılı olarak değerlendirilebileceği sonucunu doğurmaktadır. Bir başka unsur olan “güvenliğin” kentsel alanda kaliteyi ifade eden bir öneme sahip olduğu görülmüştür. Yine konut memnuniyetinin de kentsel yaşam kalitesini belirlemede etkili olan unsurların başında geldiği görülmüştür.

4.4.2. Fiziksel Çevre Kalitesi

Fiziksel çevre kentsel yaşam kalitesi unsurlarının başında gelmektedir. Çünkü kentsel alanda yapılan değişikliğin ilk ve en hızlı yansıması fiziksel çevrede görülmektedir. Bu nedenle kentsel dönüşüm uygulamaları kentsel yaşamın fiziksel çevresinde etkili olmakta ve birçok değişimi beraberinde getirmektedir. Fiziksel çevre kalitesi çeşitli unsurdan oluşmaktadır. Bu unsurlar temelde konut ve çevresine ilişkin özelliklerden meydana gelmektedir. Gündelik yaşamın sürdürüldüğü yaşam alanlarından konut ile çevresinde yer alan diğer öğelerin dönüşümden nasıl etkilendiğinin ortaya konulması bu çevrelerde meydana gelen değişimin ortaya konulmasında anlamlı olacaktır. Bu kapsamda dönüşüm öncesi ve sonrasında konut ve çevresine ilişkin unsurlar karşılaştırmalı olarak analiz edilerek bulgular ortaya konulacaktır. Aşağıdaki konunun tespitine yönelik katılımcılara yöneltilen ifadeler, yapılan analizler ve bulgular ortaya konulmuştur. Anket uygulamalarından elde edilen bulguların yanında derinlemesine mülakatlardan elde edilen verilerde konunun sonunda değerlendirilmiştir.

4.4.2.1.Dönüşüm Öncesi ve Sonrası Yaşam Alanlarının Genel Duruma İlişkin Bulgular ile Yorumlanması

Ankettin giriş sorularında hedeflenen yapıyı belirlemek için frekans dağılımları incelenmiştir. Analiz sonuçları, aşağıdaki tablolarda gösterilmektedir:

Tablo 7: Dönüşümden Önce Ev Sahibi veya Kiracı Olma Durumu

Dönüşümden Önce Ev Sahibi veya Kiracı Olma Durumu	Frekans	Yüzde
Ev sahibi	243	59,6
Kiracı	105	25,7
Akrabanın evi	23	5,6
Diğer	37	9,1
Toplam	408	100

Tablo 7’de görüldüğü üzere; katılımcıların % 59,6’sı (243 kişi) dönüşümden önce ev sahibi ve %25,7’si (105 kişi) kiracı olduklarını, %5,6’sı (23 kişi) akrabalarının evinde yaşadıklarını belirtmiş, %9,1’i ise (37 kişi) diğer seçeneğini işaretlemişlerdir.

Tablo 8: Son Oturulan Evde Ev Sahibi veya Kiracı Olma Durumu

Dönüşümden Sonra Ev Sahibi veya Kiracı Olma durumu	Frekans	Yüzde
Ev sahibi	311	76,2
Kiracı	93	22,8
Akrabanın evi	0	0
Diğer	4	1
Toplam	408	100

Tablo 8’de görüldüğü üzere, katılımcıların % 76,2’si (311 kişi) son oturdukları evde ev sahibi ve %22,8’i (93 kişi) kiracı olduklarını belirtmiş, %1’i ise (4 kişi) diğer seçeneğini işaretlemişlerdir. Burada belirtilmesi gereken önemli bir nokta, alan araştırmasında dönüşüm uygulamalarının kentsel yaşam kalitesine etkisinin doğru tespit edilebilmesi için özellikle dönüşüm öncesinde ve sonrasında alanda yaşayanların olmasına dikkat edilmiştir. Bu nedenle çoğunlukla hak sahibi olanlarla anket çalışması ile derinlemesine mülakatlar yapılmıştır. Bunun yanında dönüşüm öncesinde kiracı olup sonrasında da kiracı olanlarla da anket ve derinlemesine mülakatlar yapılmıştır. Dönüşüm sonrasında yeni gelen hak sahipleri ve kiracılar çalışmaya dahil edilmemiştir. Sonradan geldikleri için dönüşüm öncesinde alanın

yaşam kalitesine ilişkin değerlendirmeleri eksik kalacak olup karşılaştırılmalı analize uygun bir profil oluşturmamaktadırlar.

Katılımcıların dönüşümden önce yaşadıkları mahallelere ilişkin frekans dağılımları Tablo 9'daki gibidir:

Tablo 9: Dönüşümden Önce Yaşanılan Mahalleler

Dönüşümden Önce Yaşanılan Mahalleler	Frekans	Yüzde
Altınağaç-Karaağaç-Hüseyingazi	125	30,6
Gülseren-Anayurt	176	43,1
Yatıkmusluk-Altınevler	107	26,2
Toplam	408	100

Tablo 9'da görüldüğü üzere, katılımcıların %30,6'sı (125 kişi) dönüşümden önce Altınağaç-Karaağaç-Hüseyingazi, %43,1'i (176 kişi) Gülseren-Anayurt ve %26,2'si (107 kişi) Yatıkmusluk-Altınevler mahallelerinde yaşamışlardır.

Katılımcıların dönüşüm sonrasında yaşadıkları mahallelere ilişkin frekans dağılımları Tablo 10'daki gibidir:

Tablo 10: Dönüşüm Sonrası Yaşanılan Mahalleler

Dönüşümden Sonra Yaşanılan Mahalleler	Frekans	Yüzde
Altınağaç-Karaağaç-Hüseyingazi	125	30,6
Gülseren-Anayurt	180	44,1
Yatıkmusluk-Altınevler	103	25,2
Toplam	408	100

Tablo 10'da görüldüğü üzere, dönüşümden sonra katılımcıların %30,6'sı (125 kişi) Altınağaç-Karaağaç-Hüseyingazi, %44,1'i (180 kişi) Gülseren-Anayurt ve %25,2'si (103 kişi) Yatıkmusluk-Altınevler mahallelerinde yaşamaktadırlar.

Dönüşüm öncesi ve sonrası yaşanılan mahallelerin frekans dağılımlarına bakıldığında yaşanılan mahallelerin değiştiği görülmektedir. Bu durum dönüşüm sonrasında bazı mahallelerden bazılarına geçiş olduğunu göstermektedir.

Dönüşüm öncesinde yaşanan semti seçmede etkili olan nedeni belirlemek üzere, ilgili soruya ait ifadelerin frekans dağılımları incelenmiştir. Analiz sonuçları şu şekildedir:

Tablo 11: Dönüşüm Öncesinde Yaşanılan Semti Seçmede Etkili Olan Neden

Dönüşüm Öncesinde Yaşanılan Semti Seçmede Etkili Olan Neden	Frekans	Yüzde
Yaşam Koşullarının Uygunluğu	64	15,7
Hemşehrlik ve Akrabalara Yakın Olması	43	10,5
İşe Yakın Olması	52	12,7
Ekonomik ve Ailevi Nedenler	117	28,7
Bildiğim Bir Çevre Olması	132	32,4
Toplam	408	100

Tablo 11’de belirtildiği üzere, dönüşüm öncesinde yaşanan semti seçerken katılımcıların %15,7’sinde (64 kişi) yaşam koşullarının uygunluğu, %10,5’inde (43 kişi) hemşehrlik ve akrabalara yakınlık, %12,7’sinde (52 kişi) işe yakın olması, %28,7’sinde (117 kişi) ekonomik ve ailevi nedenler ve %32,4’ünde ise bilinen bir çevre olması etkili olmuştur.

Görüldüğü gibi dönüşüm öncesinde alan seçiminde en etkili nedenlerin ekonomik ve ailevi nedenler ile bilinen bir çevre olmasıdır. Bilinen çevre olmasında rol alan etmenler arasında hemşehrlik ve akrabalara yakınlık yer almaktadır. Bu nedenle dönüşüm öncesinde semti seçmede etkili olan nedenler arasında hemşehrliğin ve akrabalara yakın olmanın da payı oldukça fazladır.

Tablo 12: Dönüşümden Önce Evde Oturma Süresi

Dönüşümden Önce Evde Oturma Süresi	Frekans	Yüzde
5 yıldan az	150	36,8
5-10 yıl	76	18,6
11-15 yıl	16	3,9
16-20 yıl	27	6,6
20 yıldan fazla	139	34,1
Toplam	408	100

Tablo 12’de belirtildiği üzere, katılımcıların %36,8’i (150 kişi) dönüşümden önce evlerinde 5 yıldan az, %18,6’sı (76 kişi) 5-10 yıl arasında, %3,9’u (16 kişi) 11-15 yıl arasında, %6,6’sı (27 kişi) 16-20 yıl arasında, %34,1’i (139 kişi) ise 20 yıldan fazla oturduklarını söylemişlerdir. Dönüşüm öncesindeki evde oturma süreleri katılımcılara göre farklılık göstermekle birlikte büyük bir kesimin 20 yıldan fazla yaşadığı, diğer bir çoğunluğun ise 5 yıldan az yaşadığı görülmüştür.

Tablo 13: Dönüşümden Önce Yaşanılan Evin Alanı (m²)

Dönüşümden Önce Yaşanılan Evin Alanı	Frekans	Yüzde
80 m ² den az	33	8,1
80-100 m ²	137	33,6
101-120 m ²	125	30,6
121-140 m ²	72	17,6
141-160 m ²	20	4,9
160 m ² den fazla	21	5,1
Toplam	408	100

Tablo 13’de görüleceği üzere, katılımcıların %8,1’i (33 kişi) dönüşümden önce 80 m²’den küçük, %33,6’sı (137 kişi) 80-100 m² arasında, %30,6’sı (125 kişi) 101-120 m² arasında, %17,6’sı (72 kişi) 121-140 m² arasında, %4,9’u (20 kişi) 141-160 m² arasında ve %5,1’i (21 kişi) 160 m²’den büyük evlerde yaşadıklarını belirtmişlerdir. Görüldüğü üzere, dönüşüm öncesinde evin alanının katılımcıların çoğu tarafından 80-100 m² ile 101-120 m² arasında olduğu ifade edilmiştir. Bu durum dönüşüm öncesinde yaşanılan evin gecekondular olarak nitelendiği halde çok küçük olmadığını göstermektedir. Yani gecekonduların nitelik olarak farklı özellikler taşıdığını, yaşam kalitesi olarak iyileştirildiğini belirtmek gerekmektedir. Tüm gecekonduları tek katlı, çatısız, tek oda ve küçük yapılar gibi düşünmemek gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu konuyla ilgili derinlemesine görüşmelerde de benzer ifadeler kullanılmış olup yaşanılan yerin dönüşüm öncesinde gecekondular olarak adlandırılabilirse bile yaşam kalitesinin iyi olduğu belirtilmiştir.

Tablo 14: Dönüşümden Sonra Yaşanılan Evin Alanı (m²)

Dönüşümden Sonra Yaşanılan Evin Alanı	Frekans	Yüzde
80 m ² den az	25	6,1
80-100 m ²	173	42,4
101-120 m ²	153	37,5
121-140 m ²	57	14
Toplam	408	100

Tablo 14'den görüleceği üzere, katılımcıların %6,1'i (25 kişi) dönüşümden sonra 80 m²'den küçük, %42,4'ü (173 kişi) 80-100 m² arasında, %37,5'i (153 kişi) 101-120 m² arasında ve %14'ü (57 kişi) 121-140 m² arasında evlerde yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Dönüşümden sonra yaşanılan evin alanı (m²), katılımcıların çoğu 80-100 m² ile 101-120 m² arasında evlerde yaşadıklarını belirtmişlerdir. Dönüşüm öncesi ve sonrası yaşanılan evin büyüklüğü karşılaştırıldığında belirgin bir değişimin olmadığı görülmüştür. Dönüşüm sonrasında yapılan konutların alanının öncesiyle benzerlik gösterdiği, yeni konutların büyük inşa edilmediği görülmektedir. Dönüşüm sonrasında yapılan yeni konut ve konut çevresinin niteliklerinin nasıl olduğu aşağıdaki başlıkta yer almaktadır.

4.4.2.2. Dönüşüm Sonrasında Konut ve Çevresinin Kalitesine İlişkin Bulgular ve Yorumlanması

Konut ve çevresine ilişkin memnuniyet düzeyi, kentsel dönüşüm uygulamalarının konut ve çevresine ilişkin göstergeler, fiziksel çevre kalitesi içerisinde değerlendirilmektedir. Çevre kalitesi içerisinde, konutun nitelikleri (oda sayısı, büyüklüğü, kullanılan malzeme kalitesi), binanın nitelikleri (yüksekliği, estetik görüntüsü, kullanılan malzeme kalitesi), site nitelikleri ve mahalle çevresiyle uyumuna ilişkin unsurlar bulunmaktadır. Bu unsurların bir kısmı dönüşüm öncesiyle karşılaştırılmalı olarak analiz edilmiş bir kısmı ise dönüşümden sonra yeni görülen unsurlar olduğu için sadece dönüşüm sonrası için değerlendirilmiştir. Dönüşüm uygulamaları sonrasında konuya ilişkin anket ve derinlemesine görüşmeler sonucunda fiziksel çevre kalitesinin olumlu yönde etkilenmeyen unsurları olmakla birlikte genel olarak olumlu bir değişim yaşandığı ifade edilmiştir. Katılımcıların çoğunun konut ve çevresine ilişkin bazı niteliklerin daha iyi olabileceği noktasında

eleştirileri olduğu da görülmüştür. Yine de dönüşümle birlikte gecekondü çehresine sahip olan alanın kente özgü konut niteliğine kavuştuğu gözlemlenmiştir. Bu bağlamda ele alınan ifadeler verilen yayınlar şu şekildedir;

Tablo 15: Konut ve Çevresine İlişkin Memnuniyet Düzeyine Dair İfadelere Katılımcıların Verdikleri Cevaplar

Proje ile bölgede yaşayan insanlara daha modern yaşam standartları sağlanmıştır.		
Hiç Katılmıyorum	41	10
Katılmıyorum	50	12,3
Orta Düzeyde Katılıyorum	87	21,3
Katılıyorum	119	29,2
Tamamen Katılıyorum	111	27,2
Oturduğum dairenin büyüklüğünden memnunum.		
Hiç Katılmıyorum	156	38,2
Katılmıyorum	91	22,3
Orta Düzeyde Katılıyorum	61	15
Katılıyorum	64	15,7
Tamamen Katılıyorum	36	8,8
Oturduğum binanın inşaatında kullanılan malzemelerin kalitesinden memnunum.		
Hiç Katılmıyorum	179	43,9
Katılmıyorum	101	24,8
Orta Düzeyde Katılıyorum	87	21,3
Katılıyorum	27	6,6
Tamamen Katılıyorum	14	3,4
Yaşadığım bölgeden, konut ve çevresinden genel olarak memnunum.		
Hiç Katılmıyorum	42	10,3
Katılmıyorum	41	10
Orta Düzeyde Katılıyorum	78	19,1
Katılıyorum	110	27
Tamamen Katılıyorum	137	33,6
Binaların çok yüksek katlı olmasından rahatsızım.		
Hiç Katılmıyorum	110	27
Katılmıyorum	42	10,3
Orta Düzeyde Katılıyorum	69	16,9
Katılıyorum	82	20,1
Tamamen Katılıyorum	105	25,7
Binaların genel görüntüsünü estetik buluyorum.		
Hiç Katılmıyorum	191	46,8
Katılmıyorum	88	21,6
Orta Düzeyde Katılıyorum	78	19,1
Katılıyorum	20	4,9
Tamamen Katılıyorum	31	7,6

Tablo 15'e göre,

- “Proje ile bölgede yaşayan insanlara daha modern yaşam standartları sağlanmıştır” ifadesine katılımcıların %10’u (41 kişi) hiç katılmıyorum, %12,3’ü (50 kişi) katılmıyorum, %21,3’ü (87 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %29,2’si (119 kişi) katılıyorum ve %27,2’si (111 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir. Görüldüğü üzere, **proje ile bölgede yaşayan insanlara daha modern yaşam standartları sağlanmıştır** ifadesine yaklaşık %80’i tarafından dönüşüm sonrasında insanlara daha modern yaşam standartlarının sağlandığı görüşü kabul görmüş olup, bu fiziksel çevre kalitesinin artmasına ve kentsel yaşam kalitesinin olumlu yönde etkilenmesine katkıda bulunmaktadır.
- “Oturduğum dairenin büyüklüğünden memnunuz” ifadesine katılımcıların, %38,2’si (156 kişi) hiç katılmıyorum, %22,3’ü (91 kişi) katılmıyorum, %15’i (61 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %15,7’si (64 kişi) katılıyorum ve %8,8’i (36 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir. **Oturduğum dairenin büyüklüğünden memnunuz** ifadesine katılımcıların çoğunun dönüşüm sonrasında yaşadıkları dairenin büyüklüğünden memnun olmadıkları görülmüştür. Bu durum dönüşüm öncesiyle yukarıda karşılaştırılmış olup yaşanılan evin alanının dönüşümden etkilenmediği, yine aynı büyüklükte olduğu görülmüştür. Sonuç olarak dönüşümle yaşanılan alanın artmadığı yatay bir seyir izlediği görülmüştür.
- “Oturduğum binanın inşaatında kullanılan malzemelerin kalitesinden memnunuz” ifadesine katılımcıların, %43,9’u (179 kişi) hiç katılmıyorum, %24,8’i (101 kişi) katılmıyorum, %21,3’ü (87 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %6,6’sı (27 kişi) katılıyorum ve %3,4’ü (14 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir. Görüldüğü gibi katılımcıların çoğu konutların yapımında kullanılan malzeme kalitesinden memnun değillerdir. Bu durum derinlemesine görüşmelerde de ifade edilmiş olup duvarların ince olduğu, ısı ve ses yalıtımının çok iyi olmadığı şeklinde eleştirilmiştir. Konunun dönüşüm öncesiyle kıyaslandığında eski yapılara göre daha iyi olduğu belirtilmekle birlikte, dönüşüm sonrasında daha iyi yapılabileceği yönünde ifade edilmiştir.

- “Yaşadığım bölgeden, konut ve çevresinden genel olarak memnunum” ifadesine katılımcıların,%10,3’ü (42 kişi) hiç katılmıyorum, %10’u (41 kişi) katılmıyorum, %19,1’i (78 kişi) orta düzeyde katılıyorum,%27’si (110) katılıyorum ve %33,6’sı (137 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir. Görüldüğü gibi **Yaşadığım bölgeden, konut ve çevresinden genel olarak** memnunum ifadesi katılımcılar tarafında %75 oranında kabul görmüştür. Bu durum dönüşüm sonrasında fiziksel çevre kalitesinin artmasına ve kentsel yaşam kalitesinin olumlu yönde etkilenmesine katkıda bulunmaktadır. Derinlemesine mülakatlarda da yaşanan bölgeden konut ve çevresinden genel olarak memnun oldukları sonuçları çıkarılmıştır. Derinlemesine görüşmelerde 30 katılımcının 22’si konut ve çevresine ilişkin kaliteden genel olarak memnun olduklarını belirtmiştir.
- “Binaların çok yüksek katlı olmasından rahatsızım” ifadesine katılımcıların,%27’si (110 kişi) hiç katılmıyorum, %10,3’ü (42 kişi) katılmıyorum, %16,9’u (69 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %20,1’i (82 kişi) katılıyorum ve %25,7’si (105 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir. **Binaların çok yüksek katlı olmasından rahatsızım** ifadesine katılımcıların tarafından kabul görmüştür. Dönüşüm sonrasında yapılan konutlara ilişkin en belirgin eleştirilerden biri konutların çok katlı olmasıdır. Oranlardan da görüldüğü üzere dönüşüm sonrasında binaların çok yüksek katkı olmasından alan kullanıcıları rahatsız olmaktadır. Bu durum memnuniyeti olumsuz olarak etkilemektedir. Derinlemesine görüşmelerde de bu sonuç desteklenmektedir. Binaların yüksek katlı olması 30 katılımcının 25’i tarafından eleştirilmekte ve memnuniyeti azaltan unsurlar arasında yer aldığı görülmektedir.
- “Binaların genel görüntüsünü estetik buluyorum” ifadesine katılımcıların, %46,8’i (191 kişi) hiç katılmıyorum, %21,6’sı (88 kişi) katılmıyorum, %19,1’i (78 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %4,9’u (20 kişi) katılıyorum ve %7,6’sı (31 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir. Görüldüğü gibi **Binaların genel görüntüsünü estetik buluyorum** ifadesi katılımcılar tarafından desteklenmemiştir. Bulgurda olduğu gibi derinlemesine mülakatlardan elde edilen verilerde de katılımcıların çoğu dönüşüm

sonrasında yapılan binaları estetik bulmamaktadır. Derinlemesine mülakatlarda binaların çok düz bir mimariyle yapıldığı ve ayrıntılı olarak düşünülmediği şeklinde ifadeler yer almıştır.

Konut ve çevresine ilişkin memnuniyet düzeyinin ele alındığı derinlemesine mülakatlarda yer alan diğer ifadeler şu şekildedir;

Dönüşüm sonrası yapılan siteler yaşam koşullarına uygun olarak inşa edilmemiş, eve taşınırken kapıların ve pencerelerin çok küçük ve plansız yapılmasından dolayı eşyalar sığmadı, pencereleri söktük ve duvarları kırmak zorunda kaldık.

Binaların hepsi çok düz bir mantıkla yapılmış ve çok yüksek...

Dönüşümden sonra kentsel yaşam kalitemiz fiziksel olarak arttı, evlerimiz güzel yapılı evet ama sosyal çevreye ayak uyduramıyoruz eski sıcaklık yok...

Dönüşüm sonrasında çatımız akıyor yaz kış sıcak oldu evimiz. Herkesin ayrı odası oldu, eskiden 8 kişi bir odada, sobanın olduğu yerde otururduk uyurduk...

Dönüşümden sonra yapılan binalar çok çirkin bu kadar katlı yapılmasına gerek yoktu. Sonuçta burası gecekondu bölgesiydi 2 katlı yapacak halleri yoktu ama bu kadarı da çok fazla yüksek.

Fiziksel çevre kalitesine ilişkin bir başka dikkat çeken veri, kentsel dönüşüm uygulamalarına ilişkin memnuniyet düzeylerini gösteren tablo 16'da katılımcıların %69,6'sı (284 kişi), %30,4'ü (124 kişi) **dönüşümden sonra bölgede fiziksel sorunların çözüldüğünü** belirtmiştir.

Sonuç olarak dönüşüm uygulamaları sonrasında fiziksel çevre kalitesi göstergeleri olan konut ve çevresine ilişkin sonuçlara göre, eleştirilen sorun alanları olmakla birlikte genel olarak memnuniyetin olduğu görülmüştür. Bu durum fiziksel çevreye ilişkin sorunların çözüldüğü ve bu anlamda memnuniyetin arttığını göstermektedir. Kente özgü konut ve çevresinin, gecekondu alanları yerine inşa edilmiş olması kentsel yaşam kalitesine olumlu anlamda etki etmektedir. Bu sonuç tezin H₂'si olan **Gündelik yaşamın sürdürüldüğü çevrenin, kentsel dönüşüm uygulamalarıyla değişen fiziksel sosyal, ekonomik ve çevresel boyutları kentsel yaşam kalitesini etkilemektedir** hipotezini sınamış olup, fiziksel çevre kalitesini olumlu yönde etkilediğini ortaya koymuştur.

4.4.3.Kentsel Dönüşüme İlişkin Genel Değerlendirmelerin Bulguları ve Yorumlanması

Ankette bu soru grubunda, dönüşüm uygulamalarının taşıdığı fiziksel, sosyal ve ekonomik unsurlara ilişkin ifadeler yer almaktadır. Katılımcıların bu ifadeler ilişkin cevaplarının evet- hayır şeklinde belirtmeleri istenmiştir.

Kentsel dönüşüm uygulamalarına ilişkin genel değerlendirmelere yönelik ifadeler ve verilen cevaplar aşağıda yer almaktadır.

Tablo 16: Kentsel Dönüşüm Uygulamalarına İlişkin Genel değerlendirmelerin Frekans Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Dönüşümden sonra bölgede fiziksel sorunlar çözülmüştür.		
Evet	284	69,6
Hayır	124	30,4
Dönüşüm sonrasında bölge sosyal imkanlar açısından yeterli hale gelmiştir.		
Evet	86	21,1
Hayır	322	78,9
Proje kapsamında halkın barınma sorunu büyük oranda çözülmüştür.		
Evet	313	76,7
Hayır	95	23,3
Proje sonrasında dar gelirli insanlar yaşadığı yerlerden başka yerlere taşınmıştır.		
Evet	217	53,2
Hayır	187	45,8
Proje ile dar gelirli insanlar kent yaşamına bütünleşmiştir.		
Evet	252	61,8
Hayır	156	38,2
Proje ile gecekonduda yaşayanların sorunları çözülememiştir.		
Evet	255	62,5
Hayır	150	36,8
Dönüşüm uygulaması ile sosyal sorunlar giderilmiştir.		
Evet	125	30,6
Hayır	272	66,7
Dönüşüm sonrasında gecekonduda yaşayanlar kentin diğer bölgelerine taşınmışlardır.		
Evet	211	51,7
Hayır	197	48,3
Dönüşüm dar gelirlileri gözeterek gerçekleştirilmiştir.		
Evet	109	26,7
Hayır	292	71,6
Dönüşüm sonrasında bölgeye orta ve üst gelir grupları yerleşmiştir.		
Evet	264	64,7
Hayır	144	35,3
Dönüşüm sonrasında bölgede yaşayanlar sosyo-ekonomik durumu daha iyi olan insanlardır.		
Evet	138	33,8
Hayır	270	66,2

Tablo 16'da görüldüğü üzere katılımcıların;

- %69,6'sı (284 kişi) %30,4'ü (124 kişi) dönüşümden sonra bölgede fiziksel sorunların çözüldüğünü, %30,4'ü (124 kişi) fiziksel sorunların çözülmediğini belirtmiştir.
- %21,1'i (86 kişi) dönüşümden sonra bölgenin sosyal imkanlar açısından yeterli hale geldiğini, %78,8 (322 kişi) sosyal imkanlar açısından yeterli hale gelmediğini ifade etmiştir.
- %76,7'si (313 kişi) proje kapsamında halkın barınma sorununun büyük oranda çözüldüğünü,
- %53,2'si (217 kişi) proje sonrasında dar gelirli insanların yaşadığı yerden başka yerlere taşındığını,
- %61,8'i (252 kişi) proje ile dar gelirli insanların kent yaşamına bütünleştiğini,
- %62,5'i (255 kişi) proje ile gecekonduda yaşayanların sorunlarının çözülemediğini,
- %30,6'sı (125 kişi) dönüşüm uygulaması ile sosyal sorunların giderildiğini, %66,7'si (272 kişi) sosyal sorunların giderilmediğini belirtmiştir.
- %51,7'si (211 kişi) dönüşüm sonrasında gecekonduda yaşayanların kentin diğer bölgelerine taşındıklarını, %48,3'ü (197 kişi) taşınmadıklarını belirtmiştir.
- %26,7'si (109 kişi) dönüşümün dar gelirliler gözetilerek gerçekleştirildiğini, %71,6'sı (292) kişi gerçekleştirilmediğini belirtmiştir.
- %64,7'si (264 kişi) dönüşüm sonrası bölgeye orta ve üst gelir gruplarının yerleştiğini,
- %33,8'i (138 kişi) dönüşüm sonrasında bölgede yaşayanların sosyo-ekonomik durumu daha iyi olan insanlar olduklarını, %66,2'si (270 kişi) olmadıklarını belirtmişlerdir.

Kentsel Dönüşüm Uygulamalarına İlişkin Genel Değerlendirmelerin yer aldığı yukarıdaki tablo 16'da görüldüğü üzere;

- %76,7'si (313 kişi) **proje kapsamında halkın barınma sorununun büyük oranda çözüldüğü** belirtilmiş olup bu konuya ilişkin genel değerlendirmenin

olumlu yönde olduğu ve kentsel yaşam kalitesinde olumlu etki ettiği görülmektedir.

- %53,2'si (217 kişi) **proje sonrasında dar gelirli insanların yaşadığı yerden başka yerlere taşındığı** belirtilmiş olup dönüşüm uygulamaları sonrasında gelir durumu az olanların başka yerlere taşındığı ifade edilmiştir. Bu durum dönüşüm uygulamalarının yerel halkı göz önünde bulundurarak yapılmadığını göstermektedir.
- Yine genel değerlendirmeler de yer alan katılımcıların %62,5'i (255 kişi) **proje ile gecekonduda yaşayanların sorunlarının çözülmediğini** ifadesinde bu durumu desteklemektedir. Bu durumu destekleyen bir başka ifadede katılımcıların %71,6'sı (292) kişi **dönüşümün dar gelirli olanların gözetilerek gerçekleştirilmediğini** belirtilmiştir. Dönüşüm uygulamaları sonrasında dar gelirli olanların önemli bir kısmının alanda kalmaya devam ettiği katılımcıların %51,7'si (211 kişi) **dönüşüm sonrasında gecekonduda yaşayanların kentin diğer bölgelerine taşındıklarını, %48,3'ü (197 kişi) taşınmadıklarını** belirtmiştir. Gecekonduda yaşayanların dönüşüm sonrasında alanda yaşamaya devam etmesi dar gelirli olanların kent yaşamıyla bütünleşmesinde anlamlı bir katkısı olduğunu göstermektedir. Bu durumu destekleyen bir değerlendirmede katılımcıların %61,8'i (252 kişi) **proje ile dar gelirli insanların kent yaşamına bütünleştiğini** ifade etmiştir.

Dönüşüm uygulamaları sonrasında alana gelen nüfusun gelir dağılımına bakıldığında katılımcıların, %64,7'si (264 kişi) **dönüşüm sonrası bölgeye orta ve üst gelir gruplarının yerleştiğini** belirtmiştir.

Katılımcıların toplam hane gelirlerine ilişkin frekans dağılımı tablo 43 de gösterilmiştir. Katılımcıların %31,1'i (127 kişi) **2.000 TL'den az, %38,2'si (156 kişi) 2.001-3.000 TL, %23'ü (94 kişi) 3.001-4.000 TL, %3,7'si (15 kişi) 4.001-5.000 TL, %2,9'u (12 kişi) 5.001-6.000 TL ve %1'i (4 kişi) 6.000 TL'den fazla** toplam hane gelirine sahip olduğu görülmüştür. Bu durum dönüşüm öncesi ve sonrası değerlendirildiğinde, alanda yaşayanlarla birlikte dönüşüm sonrasında katılımcıların %66,2'si (270 kişi) desteğiyle **bölgede yaşayanların sosyo-ekonomik durumu daha iyi olan insanlar** olmadıkları görülmüştür. Bu konuya ilişkin belirtilmesi gereken önemli bir ayrıntı, çalışmanın dönüşüm öncesi ve sonrasında alanda

yaşayanlarla yapılmış olmasından kaynaklanan bir etkinin varlığıdır. Çalışmanın amaçları doğrultusunda belirlenen kesim, alanda daha önceden de yaşayanların olmasıdır. Bu nedenle dışardan gelenlerin bu oranları değiştirme olasılığının varlığı unutulmamalıdır.

Sonuç olarak kentsel dönüşüm uygulamaları, dönüşüm öncesinde alanda yaşayanların önemli bir kısmının alandan gitmesine neden olduğu için ve dar gelirliilerin gözetilerek dönüşümün yapılmadığı gerekçeleriyle eleştirilmiştir. Derinlemesine mülakatlarda da katılımcıların çoğu komşularının alanda yaşamakta zorlandığı, alışamadığı ya da dönüşümden kazanç sağlayamadığı gibi gerekçelerle başka yerlere taşındıklarını ifade etmişlerdir.

Dönüşümden sonra komşularımız buradan başka gecekondulu alanlarına gitmek zorunda kaldılar, çünkü burada yaşamaya durumları yetmiyordu...

Dönüşüm buradakileri değil dışardan gelecek nüfusu gözetilerek yapıldı, bizi düşünseler daha uygun ve az katlı binalar yapılırdı...

Dönüşümden sonra burada kaldık ve her geçen gün daha fazla alışıyoruz...

Bu durum alanda kalanlar için dönüşümün bütünleştirici rol oynadığı şeklinde değerlendirilebilirken, gidenler için ise yerinden edildikleri şeklinde değerlendirilebilmektedir. Dönüşüm öncesinde alanda yaşayanların gelir düzeyi oldukça düşüktür. Bu nedenle dönüşüm uygulamalarının alanda yaşayanların durumları göz önünde bulundurularak gerçekleştirilmediği görülmektedir. Bu sonuçlar neticesinde tezin H₇'i-**Kentsel dönüşüm uygulamaları sonrasında alana gelenlerin gelir düzeyi öncesine göre daha yüksektir**'i doğrulamaktadır.

4.4.4.Kentsel Dönüşüm Öncesi ve Sonrasında Kentsel Yaşam Kalitesine İlişkin BulgularınKarşılaştırılmalı Analizi

Kentsel dönüşüm öncesi ve sonrası kentsel yaşam kalitesi ölçeğinde yer alan ifadelere ilişkin frekans dağılımları karşılaştırılmalı olarak analiz edilmiştir. AşağıdaTablo 17'de analiz sonuçları ile bulgular ortaya konulmuştur. Bu analizde dönüşüm öncesi ve sonrasında kentsel yaşama etki eden tüm çevre kalitelerine (ekonomik, sosyal, fiziksel)ilişkin unsurlar tek tek ele alınarak bulgular ortaya konulmuştur. Bulguların ayrıntılı yorumlanması ve çeşitli çevre kalitelerini

oluşturan faktörlerin ortaya konularak hipotezlerin sınanması ise bir sonraki tabloda ele alınmıştır.

Tablo17: Kentsel Dönüşüm Öncesi ve Sonrası Kentsel Yaşam Kalitesi Ölçeğinde Yer Alan İfadelere İlişkin Frekans Dağılımları

	Dönüşüm Öncesi		Dönüşüm Sonrası	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Yaşadığım bölgenin yaşam koşulları iyi.				
Hiç Katılmıyorum	64	15,7	108	26,5
Katılmıyorum	67	16,4	59	14,5
Orta Düzeyde Katılıyorum	53	13,0	60	14,7
Katılıyorum	108	26,5	76	18,6
Tamamen Katılıyorum	116	28,4	105	25,7
Yaşadığım bölge yaşamak için güzel bir yer.				
Hiç Katılmıyorum	62	15,2	102	25,0
Katılmıyorum	55	13,5	67	16,4
Orta Düzeyde Katılıyorum	46	11,3	43	10,5
Katılıyorum	121	29,7	83	20,3
Tamamen Katılıyorum	124	30,4	113	27,7
Yaşadığım bölgede gerçekleştirilecek ekonomik faaliyet çeşitliliği var.				
Hiç Katılmıyorum	104	25,5	130	31,9
Katılmıyorum	77	18,9	86	21,1
Orta Düzeyde Katılıyorum	78	19,1	57	14,0
Katılıyorum	95	23,3	54	13,2
Tamamen Katılıyorum	54	13,2	81	19,9
Yaşadığım bölge çocuk yetiştirmek için iyi bir yer.				
Hiç Katılmıyorum	65	15,9	117	28,7
Katılmıyorum	70	17,2	96	23,5
Orta Düzeyde Katılıyorum	119	29,2	53	13,0
Katılıyorum	82	20,1	66	16,2
Tamamen Katılıyorum	72	17,6	76	18,6
Yaşadığım bölgenin temiz ve sağlıklı bir çevresi var.				
Hiç Katılmıyorum	130	31,9	157	38,5
Katılmıyorum	125	30,6	115	28,2
Orta Düzeyde Katılıyorum	58	14,2	50	12,3
Katılıyorum	55	13,5	36	8,8
Tamamen Katılıyorum	40	9,8	50	12,3
Yaşadığım çevrede trafik yoğunluğu az.				
Hiç Katılmıyorum	53	13,0	90	22,1
Katılmıyorum	68	16,7	65	15,9
Orta Düzeyde Katılıyorum	97	23,8	109	26,7
Katılıyorum	93	22,8	45	11,0
Tamamen Katılıyorum	97	23,8	99	24,3
Yaşadığım çevre sessiz ve sakin.				
Hiç Katılmıyorum	51	12,5	102	25,0
Katılmıyorum	43	10,5	81	19,9
Orta Düzeyde Katılıyorum	96	23,5	69	16,9
Katılıyorum	146	35,8	73	17,9
Tamamen Katılıyorum	72	17,6	83	20,3
Yaşadığım çevrede komşuluk ilişkileri sıcak.				

Hiç Katılmıyorum	37	9,1	108	26,5
Katılmıyorum	33	8,1	118	28,9
Orta Düzeyde Katılıyorum	58	14,2	57	14,0
Katılıyorum	143	35,0	40	9,8
Tamamen Katılıyorum	137	33,6	85	20,8
Yaşadığım çevrede insanlar mahallelerine çok bağlıdır.				
Hiç Katılmıyorum	29	7,1	126	30,9
Katılmıyorum	57	14,0	100	24,5
Orta Düzeyde Katılıyorum	70	17,2	85	20,8
Katılıyorum	106	26,0	56	13,7
Tamamen Katılıyorum	146	35,8	41	10,0
Yaşadığım çevrenin yolları bakımlı.				
Hiç Katılmıyorum	168	41,2	131	32,1
Katılmıyorum	101	24,8	96	23,5
Orta Düzeyde Katılıyorum	71	17,4	92	22,5
Katılıyorum	48	11,8	42	10,3
Tamamen Katılıyorum	20	4,9	47	11,5
Yaşadığım çevre ağaç ve yeşillik açısından zengin.				
Hiç Katılmıyorum	126	30,9	162	39,7
Katılmıyorum	74	18,1	104	25,5
Orta Düzeyde Katılıyorum	65	15,9	72	17,6
Katılıyorum	66	16,2	31	7,6
Tamamen Katılıyorum	77	18,9	39	9,6
Yaşadığım çevrede yolların aydınlatması yeterli.				
Hiç Katılmıyorum	131	32,1	124	30,4
Katılmıyorum	106	26,0	49	12,0
Orta Düzeyde Katılıyorum	98	24,0	87	21,3
Katılıyorum	57	14,0	76	18,6
Tamamen Katılıyorum	16	3,9	72	17,6
Yaşadığım çevrede çöpler düzenli olarak toplanıyor.				
Hiç Katılmıyorum	105	25,7	65	15,9
Katılmıyorum	118	28,9	59	14,5
Orta Düzeyde Katılıyorum	103	25,2	63	15,4
Katılıyorum	58	14,2	116	28,4
Tamamen Katılıyorum	24	5,9	105	25,7
Yaşadığım çevre geceleri dışarıda güvenle yürünecek bir yer.				
Hiç Katılmıyorum	95	23,3	128	31,4
Katılmıyorum	100	24,5	72	17,6
Orta Düzeyde Katılıyorum	105	25,7	88	21,6
Katılıyorum	50	12,3	51	12,5
Tamamen Katılıyorum	58	14,2	69	16,9
Yaşadığım çevrede başıboş gezen gençler veya tinerciler var.				
Hiç Katılmıyorum	65	15,9	63	15,4
Katılmıyorum	78	19,1	45	11,0
Orta Düzeyde Katılıyorum	83	20,3	87	21,3
Katılıyorum	108	26,5	62	15,2
Tamamen Katılıyorum	74	18,1	151	37,0
Yaşadığım çevrede boş binaların ve alanların olmasından rahatsız oluyorum.				
Hiç Katılmıyorum	79	19,4	55	13,5
Katılmıyorum	72	17,6	39	9,6
Orta Düzeyde Katılıyorum	67	16,4	89	21,8
Katılıyorum	101	24,8	64	15,7
Tamamen Katılıyorum	89	21,8	161	39,5
Yaşadığım çevre genel olarak güvenli bir yer.				

Hiç Katılmıyorum	73	17,9	128	31,4
Katılmıyorum	55	13,5	74	18,1
Orta Düzeyde Katılıyorum	126	30,9	105	25,7
Katılıyorum	81	19,9	47	11,5
Tamamen Katılıyorum	73	17,9	54	13,2
Yaşadığım çevrede otopark imkanları yeterli.				
Hiç Katılmıyorum	51	12,5	32	7,8
Katılmıyorum	46	11,3	36	8,8
Orta Düzeyde Katılıyorum	112	27,5	75	18,4
Katılıyorum	97	23,8	94	23,0
Tamamen Katılıyorum	102	25,0	171	41,9
Yaşadığım çevrede yaşam ucuz.				
Hiç Katılmıyorum	31	7,6	102	25,0
Katılmıyorum	44	10,8	79	19,4
Orta Düzeyde Katılıyorum	148	36,3	114	27,9
Katılıyorum	97	23,8	43	10,5
Tamamen Katılıyorum	88	21,6	70	17,2
Kendimi yaşadığım çevreye ait hissediyordum.				
Hiç Katılmıyorum	30	7,4	114	27,9
Katılmıyorum	56	13,7	50	12,3
Orta Düzeyde Katılıyorum	120	29,4	86	21,1
Katılıyorum	112	27,5	57	14,0
Tamamen Katılıyorum	90	22,1	101	24,8
Yaşadığım çevre engellilerin yaşaması için uygun bir yer.				
Hiç Katılmıyorum	83	20,3	98	24,0
Katılmıyorum	88	21,6	66	16,2
Orta Düzeyde Katılıyorum	88	21,6	77	18,9
Katılıyorum	76	18,6	55	13,5
Tamamen Katılıyorum	73	17,9	112	27,5
Yaşadığım çevrenin yaşam şartları beklentilerimi karşılıyor.				
Hiç Katılmıyorum	73	17,9	109	26,7
Katılmıyorum	73	17,9	63	15,4
Orta Düzeyde Katılıyorum	112	27,5	78	19,1
Katılıyorum	72	17,6	60	14,7
Tamamen Katılıyorum	78	19,1	98	24,0
Günlük ihtiyaçlarımı karşıladığım yerlere (fırın, pazar, market vb.) kolayca ulaşabiliyorum.				
Hiç Katılmıyorum	45	11,0	79	19,4
Katılmıyorum	34	8,3	65	15,9
Orta Düzeyde Katılıyorum	94	23,0	46	11,3
Katılıyorum	127	31,1	89	21,8
Tamamen Katılıyorum	108	26,5	129	31,6
Yaşadığım bölgedeki toplu taşıma imkanlarından memnunum.				
Hiç Katılmıyorum	40	9,8	39	9,6
Katılmıyorum	31	7,6	50	12,3
Orta Düzeyde Katılıyorum	97	23,8	70	17,2
Katılıyorum	125	30,6	85	20,8
Tamamen Katılıyorum	115	28,2	164	40,2
Evimden iş yerime kolayca ulaşabiliyorum.				
Hiç Katılmıyorum	19	4,7	27	6,6
Katılmıyorum	65	15,9	52	12,7
Orta Düzeyde Katılıyorum	74	18,1	71	17,4
Katılıyorum	134	32,8	94	23,0
Tamamen Katılıyorum	116	28,4	164	40,2
Sağlık kuruluşlarına (hastane, sağlık ocağı vb.) kolayca				

ulaşabiliyorum.	23	5,6		
Hiç Katılmıyorum	27	6,6	27	6,6
Katılmıyorum	60	14,7	18	4,4
Orta Düzeyde Katılıyorum	148	36,3	42	10,3
Katılıyorum	150	36,8	105	25,7
Tamamen Katılıyorum			216	52,9
Eğitim kurumlarına kolaylıkla erişebiliyorum.				
Hiç Katılmıyorum	27	6,6	32	7,8
Katılmıyorum	33	8,1	20	4,9
Orta Düzeyde Katılıyorum	77	18,9	66	16,2
Katılıyorum	132	32,4	95	23,3
Tamamen Katılıyorum	139	34,1	195	47,8
Spor tesislerine kolayca erişebiliyorum.				
Hiç Katılmıyorum	101	24,8	91	22,3
Katılmıyorum	66	16,2	64	15,7
Orta Düzeyde Katılıyorum	32	7,8	52	12,7
Katılıyorum	103	25,2	58	14,2
Tamamen Katılıyorum	106	26,0	143	35,0
Devlet kurumlarına (kaymakamlık, bakanlıklar vb.) kolayca erişebiliyorum.				
Hiç Katılmıyorum	45	11,0	44	10,8
Katılmıyorum	39	9,6	42	10,3
Orta Düzeyde Katılıyorum	79	19,4	61	15,0
Katılıyorum	107	26,2	97	23,8
Tamamen Katılıyorum	138	33,8	164	40,2
Dini kurumlara kolayca erişebiliyorum.				
Hiç Katılmıyorum	21	5,1	18	4,4
Katılmıyorum	35	8,6	24	5,9
Orta Düzeyde Katılıyorum	47	11,5	51	12,5
Katılıyorum	135	33,1	102	25,0
Tamamen Katılıyorum	170	41,7	213	52,2

“Yaşadığım bölgenin yaşam koşulları iyi” ifadesine katılımcıların,

- %15,7’si (64 kişi) kentsel dönüşüm öncesi hiç katılmıyorum, %16,4’ü (67 kişi) katılmıyorum, %13’ü (53 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %26,5’i (108 kişi) katılıyorum ve %28,4’ü (116 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.
- %26,5’i (108 kişi) kentsel dönüşüm sonrası hiç katılmıyorum, %14,5’i (59 kişi) katılmıyorum, %14,7’si (60 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %18,6’sı (76 kişi) katılıyorum ve %25,7’si (105 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.

“Yaşadığım bölge yaşamak için güzel bir yer” ifadesine katılımcıların,

- %15,2’si (62 kişi) kentsel dönüşüm öncesi hiç katılmıyorum, %13,5’i %55 kişi) katılmıyorum, %11,3’ü (46 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %29,7’si (121 kişi) katılıyorum ve %30,4’ü (124 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.

- %25'i (102 kişi) kentsel dönüşüm sonrası hiç katılmıyorum, %16,4'ü (67 kişi) katılmıyorum, %10,5'i (43 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %20,3'ü (83 kişi) katılıyorum ve %27,7'si (113 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.

“Yaşadığım bölgede gerçekleştirilecek ekonomik faaliyet çeşitliliği var” ifadesine katılımcıların,

- %25,5'i (104 kişi) kentsel dönüşüm öncesi hiç katılmıyorum, %18,9'u (77 kişi) katılmıyorum, %19,1'i (78 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %23,3'ü (95 kişi) katılıyorum ve %13,2'si (54 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.
- %31,9'u (130 kişi) kentsel dönüşüm sonrası hiç katılmıyorum, %21,1'i (86 kişi) katılmıyorum, %14'ü (57 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %13,2'si (54 kişi) katılıyorum ve %19,9'u (81 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.

“Yaşadığım bölge çocuk yetiştirmek için iyi bir yer” ifadesine katılımcıların,

- %15,9'u (65 kişi) kentsel dönüşüm öncesi hiç katılmıyorum, %17,2'si (70 kişi) katılmıyorum, %29,2'si (119 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %20,1'i (82 kişi) katılıyorum ve %17,6'sı (72 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.
- %28,7'si (117 kişi) kentsel dönüşüm sonrası hiç katılmıyorum, %23,5'i (96 kişi) katılmıyorum, %13'ü (53 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %16,2'si (66 kişi) katılıyorum ve %18,6'sı (76 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.

“Yaşadığım bölgenin temiz ve sağlıklı bir çevresi var” ifadesine katılımcıların,

- %31,9'u (130 kişi) kentsel dönüşüm öncesi hiç katılmıyorum, %30,6'sı (125 kişi) katılmıyorum, %14,2'si (58 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %13,5'i (55 kişi) katılıyorum ve %9,8'i (40 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.
- %38,5'i (157 kişi) kentsel dönüşüm sonrası hiç katılmıyorum, %28,2'si (115 kişi) katılmıyorum, %12,3'ü (50 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %8,8'i (36 kişi) katılıyorum ve %12,3'ü (50 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.

“Yaşadığım çevrede trafik yoğunluğu az” ifadesine katılımcıların,

- % 13’ü (53 kişi) kentsel dönüşüm öncesi hiç katılmıyorum, %16,7’si (58 kişi) katılmıyorum, %23,8’i (97 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %22,8’i (93 kişi) katılıyorum ve %23,8’i (97 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.
- %22,1’i (90 kişi) kentsel dönüşüm sonrası hiç katılmıyorum, %15,9’u (65 kişi) katılmıyorum, %26,7’si (109 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %11’i (45 kişi) katılıyorum ve %24,3’ü (99 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.

“Yaşadığım çevre sessiz ve sakin” ifadesine katılımcıların,

- %12,5’i (55 kişi) kentsel dönüşüm öncesi hiç katılmıyorum, %10,5’i (43 kişi) katılmıyorum, %23,5’i (96 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %35,8’i (146 kişi) katılıyorum ve %17,6’sı (72 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.
- %25’i (102 kişi) kentsel dönüşüm sonrası hiç katılmıyorum, %19,9’u (81 kişi) katılmıyorum, %16,9’u (69 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %17,9’u (73 kişi) katılıyorum ve %20,3’ü (83 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.

“Yaşadığım çevrede komşuluk ilişkileri sıcak” ifadesine katılımcıların,

- %9,1’i (37 kişi) kentsel dönüşüm öncesi hiç katılmıyorum, %8,1’i (33 kişi) katılmıyorum, %14,2’si (58 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %35’i (143 kişi) katılıyorum ve %33,6’sı (137 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.
- %26,5’i (108 kişi) kentsel dönüşüm sonrası hiç katılmıyorum, %28,9’u (118 kişi) katılmıyorum, %14’ü (57 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %9,8’i (40 kişi) katılıyorum ve %20,8’i (85 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.

“Yaşadığım çevrede insanlar mahallelerine çok bağlıdır” ifadesine katılımcıların,

- %7,1’i (29 kişi) kentsel dönüşüm öncesi hiç katılmıyorum, %14’ü (57 kişi) katılmıyorum, %17,2’si (70 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %26’sı (106 kişi) katılıyorum ve %35,8’i (146 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.

- %30,9'u (126 kişi) kentsel dönüşüm sonrası hiç katılmıyorum, %24,5'i (100 kişi) katılmıyorum, %20,8'i (85 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %13,7'si (56 kişi) katılıyorum ve %10'u (41 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.

“Yaşadığım çevrenin yolları bakımlı” ifadesine katılımcıların,

- %41,2'si (168 kişi) kentsel dönüşüm öncesi hiç katılmıyorum, %24,8'i (101 kişi) katılmıyorum, %17,4'ü (71 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %11,8'ikişi) katılıyorum ve %4,9'u (20 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.
- %32,1'i (131 kişi) kentsel dönüşüm sonrası hiç katılmıyorum, %23,5'i (96 kişi) katılmıyorum, %22,5'i (92 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %10,3'ü (42 kişi) katılıyorum ve %11,5'i (47 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.

“Yaşadığım çevre ağaç ve yeşillik açısından zengin” ifadesine katılımcıların,

- %30,9'u (126 kişi) kentsel dönüşüm öncesi hiç katılmıyorum, %18,1'i (74 kişi) katılmıyorum, %15,9'u (65 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %16,2'si (66 kişi) katılıyorum ve %18,9'u (77 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.
- %39,7'si (162 kişi) kentsel dönüşüm sonrası hiç katılmıyorum, %25,5'i (104 kişi) katılmıyorum, %17,6'sı (72 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %7,6'sı (31 kişi) katılıyorum ve %9,6'sı (39 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.

“Yaşadığım çevrede yolların aydınlatması yeterli” ifadesine katılımcıların,

- %32,1'i (131 kişi) kentsel dönüşüm öncesi hiç katılmıyorum, %26'sı (106 kişi) katılmıyorum, %24'ü (98 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %14'ü (57 kişi) katılıyorum ve %3,9'u (16 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.
- %30,4'ü (124 kişi) kentsel dönüşüm sonrası hiç katılmıyorum, %12'si (49 kişi) katılmıyorum, %21,3'ü (87 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %18,6'sı (76 kişi) katılıyorum ve %17,6'sı (72 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.

“Yaşadığım çevrede çöpler düzenli olarak toplanıyor” ifadesine katılımcıların,

- %25,7'si (105 kişi) kentsel dönüşüm öncesi hiç katılmıyorum, %28,9'u (118 kişi) katılmıyorum, %25,2'si (103 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %14,2'si (58 kişi) katılıyorum ve %5,9'u (24 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.
- %15,9'u (65 kişi) kentsel dönüşüm sonrası hiç katılmıyorum, %14,5'i (59 kişi) katılmıyorum, %15,4'ü (63 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %28,4'ü (116 kişi) katılıyorum ve %25,7'si (105 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.

“Yaşadığım çevre geceleri dışarıda güvenle yürünecek bir yer” ifadesine katılımcıların,

- %23,3'ü (95 kişi) kentsel dönüşüm öncesi hiç katılmıyorum, %24,5'i (100 kişi) katılmıyorum, %25,7'si (105 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %12,3'ü (50 kişi) katılıyorum ve %14,2'si (58 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.
- %31,4'ü (128 kişi) kentsel dönüşüm sonrası hiç katılmıyorum, %17,6'sı (72 kişi) katılmıyorum, %21,6'sı (88 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %12,5'i (51 kişi) katılıyorum ve %16,9'u (69 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.

“Yaşadığım çevrede başıboş gezen gençler veya tinerçiler var” ifadesine katılımcıların,

- %15,9'u (65 kişi) kentsel dönüşüm öncesi hiç katılmıyorum, %19,1'i (78 kişi) katılmıyorum, %20,3'ü (83 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %26,5'i (108 kişi) katılıyorum ve %18,1'i (74 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.
- %15,4'ü (63 kişi) kentsel dönüşüm sonrası hiç katılmıyorum, %11'i (45 kişi) katılmıyorum, %21,3'ü (87 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %15,2'si (62 kişi) katılıyorum ve %37'si (151 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.

“Yaşadığım çevrede boş binaların ve alanların olmasından rahatsız oluyorum” ifadesine katılımcıların,

- %19,4'ü (79 kişi) kentsel dönüşüm öncesi hiç katılmıyorum, %17,6'sı (72 kişi) katılmıyorum, %16,4'ü (67 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %24,8'i

(101 kişi) katılıyorum ve %21,8'i (89 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.

- %13,5'i (55 kişi) kentsel dönüşüm sonrası hiç katılmıyorum, %9,6'sı (39 kişi) katılmıyorum, %21,8'i (89 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %15,7'si (64 kişi) katılıyorum ve %39,5'i (161 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.

“Yaşadığım çevre genel olarak güvenli bir yer” ifadesine katılımcıların,

- %17,9'u (73 kişi) kentsel dönüşüm öncesi hiç katılmıyorum, %13,5'i (55 kişi) katılmıyorum, %30,9'u (126 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %19,9'u (81 kişi) katılıyorum ve %17,9'u (73 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.
- %31,4'ü (128 kişi) kentsel dönüşüm sonrası hiç katılmıyorum, %18,1'i (74 kişi) katılmıyorum, %25,7'si (105 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %11,5'i (47 kişi) katılıyorum ve %13,2'si (54 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.

“Yaşadığım çevrede otopark imkanları yeterli” ifadesine katılımcıların,

- %12,5'i (51 kişi) kentsel dönüşüm öncesi hiç katılmıyorum, %11,3'ü (46 kişi) katılmıyorum, %27,5'i (112 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %23,8 'i (97 kişi) katılıyorum ve %25'i (102 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.
- %7,8'i (32 kişi) kentsel dönüşüm sonrası hiç katılmıyorum, %8,8'i (36 kişi) katılmıyorum, %18,4'ü (75 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %23'ü (94 kişi) katılıyorum ve %41,9'u (171 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.

“Yaşadığım çevrede yaşam ucuz” ifadesine katılımcıların,

- %7,6'sı (31 kişi) kentsel dönüşüm öncesi hiç katılmıyorum, %10,8'i (44 kişi) katılmıyorum, %36,3'ü (148 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %23,8'i (97 kişi) katılıyorum ve %21,6'sı (88 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.
- %25'i (102 kişi) kentsel dönüşüm sonrası hiç katılmıyorum, %19,4'ü (79 kişi) katılmıyorum, %27,9'u (114 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %10,5'i

(43 kişi) katılıyorum ve %17,2'si (70 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.

“Kendimi yaşadığım çevreye ait hissediyorum” ifadesine katılımcıların,

- %7,4'ü (30 kişi) kentsel dönüşüm öncesi hiç katılmıyorum, %13,7'si (56 kişi) katılmıyorum, %29,4'ü (120 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %27,5'i (112 kişi) katılıyorum ve %22,1'i (90 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.
- %27,9'u (114 kişi) kentsel dönüşüm sonrası hiç katılmıyorum, %12,3'ü (50 kişi) katılmıyorum, %21,1'i (86 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %14'ü (57 kişi) katılıyorum ve %24,8'i (101 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.

“Yaşadığım çevre engellilerin yaşaması için uygun bir yer” ifadesine katılımcıların,

- %20,3'ü (83 kişi) kentsel dönüşüm öncesi hiç katılmıyorum, %21,6'sı (88 kişi) katılmıyorum, %21,6'sı (88 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %18,6'sı (76 kişi) katılıyorum ve %17,9'u (73 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.
- %24'ü (98 kişi) kentsel dönüşüm sonrası hiç katılmıyorum, %16,2'si (66 kişi) katılmıyorum, %18,9'u (77 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %13,5'i (55 kişi) katılıyorum ve %27,5'i (112 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.

“Yaşadığım çevrenin yaşam şartları beklentilerimi karşılıyor” ifadesine katılımcıların,

- %17,9'u (73 kişi) kentsel dönüşüm öncesi hiç katılmıyorum, %17,9'u (73 kişi) katılmıyorum, %27,5'i (112 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %17,6'sı (72 kişi) katılıyorum ve %19,1'i (78 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.
- %26,7'si (109 kişi) kentsel dönüşüm sonrası hiç katılmıyorum, %15,4'ü (63 kişi) katılmıyorum, %19,1'i (78 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %14,7'si (60 kişi) katılıyorum ve %24'ü (98 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.

“Günlük ihtiyaçlarımı karşıladığım yerlere fırın, pazar, market vb. kolayca ulaşabiliyorum” ifadesine katılımcıların,

- %11'i (45 kişi) kentsel dönüşüm öncesi hiç katılmıyorum, %8,3'ü (34 kişi) katılmıyorum, %23'ü (94 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %31,1'i (127 kişi) katılıyorum ve %26,5'i (108 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.
- %19,4'ü (74 kişi) kentsel dönüşüm sonrası hiç katılmıyorum, %15,9'u (65 kişi) katılmıyorum, %11,3'ü (46 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %21,8'i (89 kişi) katılıyorum ve %31,6'sı (129 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.

“Yaşadığım bölgedeki toplu taşıma imkanlarından memnunuz” ifadesine katılımcıların,

- %9,8'i (40 kişi) kentsel dönüşüm öncesi hiç katılmıyorum, %7,6'sı (31 kişi) katılmıyorum, %23,8'i (97 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %30,6'sı (125 kişi) katılıyorum ve %28,2'si (115 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.
- %9,6'sı (39 kişi) kentsel dönüşüm sonrası hiç katılmıyorum, %12,3'ü (50 kişi) katılmıyorum, %17,2'si (70 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %20,8'i (85 kişi) katılıyorum ve %40,2'si (164 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.

“Evimden iş yerime kolayca ulaşabiliyorum” ifadesine katılımcıların,

- %4,7'si (19 kişi) kentsel dönüşüm öncesi hiç katılmıyorum, %15,9'u (65 kişi) katılmıyorum, %18,1'i (74 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %32,8'i (134 kişi) katılıyorum ve %28,4'ü (116 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.
- %6,6'sı (27 kişi) kentsel dönüşüm sonrası hiç katılmıyorum, %12,7'si (52 kişi) katılmıyorum, %17,4'ü (71 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %23'ü (94 kişi) katılıyorum ve %40,2'si (164 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.

“Sağlık kuruluşlarına (hastane, sağlık ocağı vb.) kolayca ulaşabiliyorum” ifadesine katılımcıların,

- %5,6'sı (23 kişi) kentsel dönüşüm öncesi hiç katılmıyorum, %6,6'sı (27 kişi) katılmıyorum, %14,7'si (60 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %36,3'ü (148

kişi) katılıyorum ve %36,8'i (150 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.

- %6,6'sı (27 kişi) kentsel dönüşüm sonrası hiç katılmıyorum, %4,4'ü (18 kişi) katılmıyorum, %10,3'ü (42 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %25,7'si (105 kişi) katılıyorum ve %52,9'u (216 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.

“Eğitim kurumlarına kolaylıkla erişebiliyorum” ifadesine katılımcıların,

- %6,6'sı (27 kişi) kentsel dönüşüm öncesi hiç katılmıyorum, %8,1'i (33 kişi) katılmıyorum, %18,9'u (77 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %32,4'ü (132 kişi) katılıyorum ve %34,1'i (139 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.
- %7,8'i (32 kişi) kentsel dönüşüm sonrası hiç katılmıyorum, %4,9'u (20 kişi) katılmıyorum, %16,2'si (66 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %23,3'ü (95 kişi) katılıyorum ve %47,8'i (195 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.

“Spor tesislerine kolayca erişebiliyorum” ifadesine katılımcıların,

- %24,8'i (101 kişi) kentsel dönüşüm öncesi hiç katılmıyorum, %16,2'si (66 kişi) katılmıyorum, %7,8'i (32 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %25,2'si (103 kişi) katılıyorum ve %26'sı (106 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.
- %22,3'ü (91 kişi) kentsel dönüşüm sonrası hiç katılmıyorum, %15,7'si (64 kişi) katılmıyorum, %12,7'si (52 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %14,2'si (58 kişi) katılıyorum ve %35'i (143 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.

“Devlet kurumlarına (kaymakamlık, bakanlıklar vb.) kolayca erişebiliyorum” ifadesine katılımcıların,

- %11'i (45 kişi) kentsel dönüşüm öncesi hiç katılmıyorum, %9,6'sı (39 kişi) katılmıyorum, %19,4'ü (79 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %26,2'si (107 kişi) katılıyorum ve %33,8'i (138 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.
- %10,8'i (44 kişi) kentsel dönüşüm sonrası hiç katılmıyorum, %10,3'ü (42 kişi) katılmıyorum, %15'i (61 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %23,8'i (97

kişi) katılıyorum ve %40,2'si (164 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.

“Dini kurumlara kolayca erişebiliyorum” ifadesine katılımcıların,

- %5,1'i (21 kişi) kentsel dönüşüm öncesi hiç katılmıyorum, %8,6'sı (35 kişi) katılmıyorum, %11,5'i (47 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %33,1'i (135 kişi) katılıyorum ve %41,7'si (170 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.
- %4,4'ü (18 kişi) kentsel dönüşüm sonrası hiç katılmıyorum, %5,9'u (24 kişi) katılmıyorum, %12,5'i (51 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %25'i (102 kişi) katılıyorum ve %52,2'si (213 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.

4.4.4.1.Kentsel Dönüşüm Öncesi ve Sonrasına Kentsel Yaşam Kalitesine İlişkin Faktörlerin Karşılaştırılmalı Analizinin Geçerlilik ve Güvenirlilik Analizi

Kentsel dönüşüm öncesi ve sonrasına ilişkin kentsel yaşam kalitesinin karşılaştırılmasında ele alınan faktörlerin açımlayıcı faktör analizi ile güvenilirlik analizi gerçekleştirilmiş olup sonuçlar tablo 18 'de ortaya konulmuştur. Araştırmada kentsel dönüşüm uygulamalarının kentsel yaşam kalitesine etkisini tespit etmek için kullanılan ölçeğin ayrıntılı tüm analizleri bir sonraki bölümlümde ortaya konulmuştur.

Tablo 18: Kentsel Yaşam Kalitesi Ölçeğine İlişkin Açımlayıcı Faktör ve Güvenirlilik Analizi Sonuçları

Faktör Adı	Açıklanan Varyans	İfade Sayısı	Güvenirlilik Katsayısı (Cronbach's Alpha)	İfadeler	Faktör Yüğü
Bölgeden Duyulan Memnuniyet İle Ekonomik Çevre Kalitesi (Faktör 1)	29,055	7	0,906	Yaşadığım bölge çocuk yetiştirmek için iyi bir yer.	0,874
				Yaşadığım bölgenin yaşam koşulları iyi.	0,873
				Yaşadığım bölge yaşamak için güzel bir yer.	0,820
				Yaşadığım bölgede gerçekleştirilecek çok çeşitli faaliyet var.	0,787

				Yaşadığım çevre sessiz ve sakin.	0,757
				Yaşadığım çevre engellilerin yaşaması için uygun bir yer.	0,643
				Yaşadığım çevrenin yaşam şartları beklentilerimi karşılıyor.	0,612
Ulaşım ve Kamusal Hizmetlere Erişim (Faktör 2)	25,342	5	0,912	Evimden iş yerime kolayca ulaşabiliyorum.	0,886
				Sağlık kuruluşlarına (hastane, sağlık ocağı vb.) kolayca ulaşabiliyorum.	0,885
				Eğitim kurumlarına kolaylıkla erişebiliyorum.	0,863
				Yaşadığım bölgedeki toplu taşıma imkanlarından memnunum.	0,839
				Devlet kurumlarına (kaymakamlık, bakanlık vb.) kolayca erişebiliyorum	0,751
Çevresel Kalite (Faktör 3)	9,826	2	0,652	Yaşadığım çevrenin yolları bakımlı.	0,850
				Yaşadığım çevrede yolların aydınlatması yeterli.	0,846
Komşuluk İlişkileri ve Bağlılık (Faktör 4)	9,517	2	0,710	Yaşadığım çevrede insanlar mahallelerine çok bağlıdır.	0,925
				Yaşadığım çevrede komşuluk ilişkileri sıcak.	0,670
Toplam Açıklanan Varyans: 73,408 Kaiser Meyer Olkin Ölçek Geçerliliği: 0,825 Bartlett Küresellik Testi Ki-Kare: 9.079,985 sd: 120 p Değeri: 0,000					

Tablo 18’de görüldüğü üzere, araştırmada kullanılan kentsel yaşam kalitesi ölçeği 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Toplam varyansın %73,408’i bu faktörler tarafından açıklanmaktadır. Ölçeklerin güvenilirlik katsayıları incelendiğinde fiziksel çevre kalitesinin güvenilirlik katsayısının 0,70’in altında olduğu görülmüştür. Ancak bilindiği üzere, soru sayısının az olduğu durumlarda Cronbach’s Alpha katsayısı için sınır 0,60 olarak kabul görmektedir (Durmuş, Yurtkoru ve Çinko, 2018).

Araştırmada kullanılan ölçeğin yüksek geçerlilik ve güvenilirlik sağladığı yukarıdaki tabloda ortaya konulmuştur. Tabloda yer alan unsurlar ve unsurların ilişkili oldukları faktörler tespit edilmiştir. Bu faktörlerin etkili olduğu çevre kaliteleri ile nasıl etki

ettiği dönüşüm öncesi ve sonrasına ilişkin bulguların yorumlanması sonucunda aşağıda yer almaktadır. Aşağıda yer alan ifadelere ilişkin bulgular tablo 17 ve tablo 18'egöre değerlendirilmiştir.

4.4.5. Bölgeden Duyulan Memnuniyet ve Ekonomik Çevre Kalitesi (Faktör 1)

Bölgeden duyulan yaşam memnuniyeti, yaşanan çevreye ilişkin bireyin beklentilerinin karşılanma düzeyi olarak ele alınmış olup, bu bağlamda sorulan sorulara yönelik algının değerlendirilmesiyle ölçülmektedir. Dönüşüm uygulamaları sonucunda yaşanan çevreye ilişkin memnuniyet düzeyi yatay bir seyirde devam etmekte olup, bu durumun da dönüşüm sonrasında bölgede değişen farklı çevre kalitelerinin yansımalarının etkisi olduğu gözlemlenmiştir. Dönüşüm sonrasında, yolların yapılmasıyla artan trafik yoğunluğu, konutların artmasıyla birlikte nüfus yoğunluğunun artması ve sosyal ilişkilerin zayıflaması gibi nedenlerden etkilenen memnuniyet düzeyinin, farklı unsurlara göre değişiklik göstermekle birlikte genel olarak olumlu yönde etkilendiği gözlenmiştir.

Bu bağlamda sorulan **Yaşadığım bölgenin yaşam koşulları iyi** ifadesine katılımcıların %14,7'si (60 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %18,6'sı (76 kişi) katılıyorum ve %25,7'si (105 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir. Bu sonuç yaşam koşullarından memnuniyetin katılımcıların yaklaşık %60'ı tarafından olumlu olarak karşılandığını göstermekte ve kentin yaşam kalitesine olumlu yönde bir etkiye neden olduğunu ifade etmektedir. Bu sonuç derinlemesine mülakatlarla da desteklenmiştir.

Derinlemesine mülakatlarda 30 kişinin 20'si dönüşümden sonra bölgenin yaşam koşullarının iyileştiğini ve daha yaşanabilir bir alan olduğunu ifade etmiştir. Bunun yanında dönüşüm öncesi alanın alışkanlıklarının devam etmesi dolayısıyla uyum sağlamada yaşanan sıkıntıların olduğu da dile getirilmiştir. Konuyla ilgili dikkat çeken bazı ifadeler ise şu şekildedir;

Dönüşümden önce köy gibiydik, altyapı hizmetlerimiz çok azdı, kanallar sürekli patlardı. Dönüşümden sonra altyapımız da düzeldi...

Dönüşümden önce yaşadığımız alanın yaşam kalitesi çok iyi değildi bunu biliyorduk ama alışmıştık öyle yaşamaya, sobalı evimize bahçemizdeki yemeklere... Şimdi her şey yeni güzel ama biz alışmakta zorlanıyoruz...

Yaşadığım bölge yaşamak için güzel bir yer ifadesine katılımcıların %10,5'i (43 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %20,3'ü (83 kişi) katılıyorum ve %27,7'si (113 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermiştir. Sonuçta katılımcıların yaklaşık %60'ı yaşanılan bölgeyi güzel olarak değerlendirmekte ve bu durum dönüşüm uygulamalarının kentsel yaşam kalitesini olumlu yönde etkilediğini göstermektedir.

Derinlemesine görüşmelerde yaşanılan bölgenin yaşamak için güzel bir yer olduğu ifadesine ilişkin cevapların katılımcıların çoğu tarafından dönüşüm öncesi ve sonrası içinde aynı olduğu gözlenmiştir. Özellikle hak sahiplerinin yaşanılan bölgeye alışkanlık ve sevgiden dolayı, burada dönüşüm sonrasında da kalmak için etkili bir sebep olduğu belirtilmiştir.

Biz buraya dedelerimiz yaşarken geldik, Burası bizim için çok değerli, ben burada dede oldum burada yaşamak güzel, bazı arkadaşlarım gitti ama ben buradan gitmem.

Dönüşümden sonra eski komşularımın çoğu buradan taşındı, buralar onlara uygun olmadı hayvanları vardı alıp gittiler...

Yaşadığım çevrenin yaşam şartları beklentilerimi karşılıyor ifadesine katılımcıların %26,7'si (109 kişi) hiç katılmıyorum, %15,4'ü (63 kişi) katılmıyorum, %19,1'i (78 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %14,7'si (60 kişi) katılıyorum ve %24'ü (98 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir. Yaşanılan çevrenin yaşam beklentilerinin karşılanmasının ölçüldüğü bu soruya yaklaşık %60 oranında olumsuz yönde cevap verilmiştir. Bu durum yaşam memnuniyetini artmasında olumlu bir etki yaratmadığı ve kentsel yaşam kalitesinin de artmasına katkıda bulunmağı görülmüştür.

Derinlemesine görüşmelerde konuyla ilgili yapılan sohbetlerde 30 katılımcının 22'sinin yaşanılan çevrenin beklentilerini karşıladığını ancak, bazı anlamda sorunlar yaşasalar da genel olarak memnun olduklarını ifade etmişlerdir. Dönüşüm sonrasında öncesinde karşılanmayan ulaşım, kamusal hizmetlere erişim, konut ve

çevresine ilişkin beklentilerin çoğunun giderildiği bunun yanında bazı beklentilerin varlığının devam ettiği de ifade edilmiştir.

Yaşadığım bölge çocuk yetiştirmek için iyi bir yer ifadesine katılımcıların %28,7'si (117 kişi) hiç katılmıyorum, %23,5'i (96 kişi) katılmıyorum, %13'ü (53 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %16,2'si (66 kişi) katılıyorum ve %18,6'sı (76 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.

Dönüşüm uygulamaları sonrasında bölgenin çocuk yetiştirmek için iyi bir yer olma durumu katılımcılara göre çok değişmemekle birlikte, bu duruma ilişkin verilen cevaplarda özellikle çocukların oyun alanlarının azalması artan kalabalıkla birlikte güvensizliğin artması gibi unsurların olumsuz yönde etkili olduğu görülmüştür. Derinlemesine görüşmelerde ise 30 kişinin yaklaşık 20'si okulların yapılması, yeni gelen nüfusun eğitim seviyesinin yüksek olması nedeniyle çocukların bu durumdan olumlu olarak etkilendiğini ifade etmişlerdir.

Dönüşümden sonra eğitimde kalite arttı, yeni okullar yapıldı, dışarıdan insanlar da taşındı sınıfların başarısı arttı. Biz önceden çocukları okula zor gönderiyorduk, çoğu okumuyordu şimdi etraflarına baktılar okuma istekleri arttı.

Dönüşümle çok şey değişti, misal bizim konuşmamız bile, eskiden şive ile konuşurduk çocuklar, gençler argo konuşurdu, şimdi dışarıdan başka bir kültür geldi, konuşurken bile kendimize çeki düzen veriyoruz, kibar konuşuyoruz gençlerde duruma ayak uyduruyor yeni gelen çevreye yakın olmak istiyorsa kendini düzeltmek durumunda kalıyor.

Dönüşüm öncesinde çocuklarımız doğayla iç içeydi, bahçemiz vardı tüm gün dışarıda oynuyordu, şimdi çocuklar dört duvara hapsedi.

“Yaşadığım çevre engellilerin yaşaması için uygun bir yer” ifadesine katılımcıların %18,9'u (77 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %13,5'i (55 kişi) katılıyorum ve %27,5'i (112 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir. Dönüşüm sonrasında yaşanan bölgenin engellilerin yaşam koşullarına daha uygun olduğunu ve bu anlamda yaşam memnuniyetini artırdığını göstermektedir. Bu durum ulaşım ve kamusal hizmetlere erişim faktöründen de anlamlı düzeyde etkilendiği sonucu ile ilişkilendirilebilmektedir. Yolların yapılması ulaşım imkanlarının çeşitlenmesi ve kalitesinin artması, kamusal hizmetlere erişimin kolaylaşması

engelliler açısından yaşamın kolaylaşmasına ve duyulan memnuniyetin olumlu yönde artmasına neden olmaktadır.

Ekonomik çevre kalitesi modelde ele alınan faktörler arasında olup, kentsel yaşamda etkili olan bir unsurdur. Bu bağlamda ankette ve derinlemesine görüşmelerde ele alınan sorularla ölçüm gerçekleştirilmiştir. Ekonomik çevre kalitesine ilişkin ölçümün de, diğer çevre kalitelerinden etkilendiği ve dönüşüm sonrasında yatay bir seyir izlediği görülmektedir. Derinlemesine görüşmelerde katılımcıların çoğunun ekonomik faaliyetlerin artması noktasında hem fikir olduğu, ancak yaşanan ekonomik sorunlar nedeniyle bu durumun dönüşümden bağımsız olarak olumsuz yönde etkilendiği vurgulanmıştır.

Yaşadığım bölgede gerçekleştirilecek ekonomik faaliyet çeşitliliği var ifadesine katılımcıların %31,9'u (130 kişi) hiç katılmıyorum, %21,1'i (86 kişi) katılmıyorum, %14'ü (57 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %13,2'si (54 kişi) katılıyorum ve %19,9'u (81 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir. Dönüşüm öncesinde konuya ilişkin veri %25,5'i (104 kişi) hiç katılmıyorum, %18,9'u (77 kişi) katılmıyorum, %19,1'i (78 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %23,3'ü (95 kişi) katılıyorum ve %13,2'si (54 kişi) şeklinde olup bu konuya ilişkin değişimin yatay bir seyir izlediği görülmüş olup derinlemesine görüşmelerde ise olumlu yönde bir değişimin olmadığı ifade edilmiştir. Konuya ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir;

Dönüşümden önce burada ihtiyaçlarımızı daha uygun karşılıyorduk, şimdi her şey çok pahalı...

Dönüşümden sonra birçok işyeri açıldı buralar çok gelişti gençlerimize burada işe girme fırsatı doğdu.

Dönüşümden önce bir bakkalımız vardı, şimdi tüm zincir marketler yürüme mesafesinde...

Yaşadığım çevrede yaşam ucuz ifadesine dönüşüm sonrasında katılımcıların %25'i (102 kişi) hiç katılmıyorum, %19,4'ü (79 kişi) katılmıyorum, %27,9'u (114 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %10,5'i (43 kişi) katılıyorum ve %17,2'si (70 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir. Dönüşüm öncesinde ise, katılımcıların %7,6'sı (31 kişi) hiç katılmıyorum, %10,8'i (44 kişi) katılmıyorum, %36,3'ü (148 kişi) orta

düzyeyde katılıyorum,%23,8'i (97 kişi) katılıyorum ve %21,6'sı (88 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir. Dönüşüm öncesi ve sonrası yaşamın ucuzluğuna ilişkin karşılaştırmada belirgin bir farklılığın görölmediği söylenebilir. Bunun yanında dönüşüm uygulamalarının ekonomik çevrede olumsuz bir etki yarattığı sonucu ortaya çıkmamaktadır.

Bu soruya ilişkin derinlemesine görüşmelerde 30 katılımcının tamamında yaşamın pahalılığından genel olarak yakınılmış olup, söz konusu durumun dönüşüm uygulamalarından bağımsız olarak değerlendirildiği gözlemlenmiştir. Bu durumun nedenleri arasında ülkede yaşanan ekonomik sorunlar sıralanmıştır. Bu nedenle bu soru faktör analizine dahil edilmemiş olup bağımsız olarak yorumlanmıştır.

4.4.6. Ulaşım ve Kamusal Hizmetlere Erişim

Ulaşımaya ilişkin memnuniyet Düzeyi,toplu taşıma imkanları, günlük ihtiyaçların karşılandığı yerlere kolay ulaşma ve işyerine kolay ulaşma gibi unsurlarla ele alınmıştır. Dönüşüm uygulamaları öncesinde Mamak'ın ulaşım sıkıntısı ciddi bir problem oluşturmaktaydı. Bu anlamda memnuniyetsizlik söz konusuydu. Ulaşım konusuyyla ilgili veriler değerlendirildiğinde oranların dönüşüm öncesiyle karşılaştırıldığında belirgin bir artış gösterdiği görölmüştür. Derinlemesine görüşmelerde de 30 katılımcının tamamı, ulaşımın kolaylaştığı ve bu durumun kentsel yaşam memnuniyetini olumlu yönde etkilediğini belirtmişlerdir. Toplu taşıma çeşitliliğinin (metro, otobüs, dolmuş v.b.) arttığını, şahsi araçlarla da ulaşımın kolay sağlandığı katılımcıların çoğu tarafından ifade edilmiştir. Ulaşım faktörü kentsel yaşam kalitesinin fiziksel, ekonomik, çevresel kalite ile yaşanan bölgeden duyulan memnuniyete ilişkin faktörlerle ilişkili olup bu ilişki, analiz kısmında tablo 46 ve tablo 47'de değerlendirilmiştir. Ulaşımın kentsel yaşamın tüm faktörlerini etkilediği ve bu anlamda kaliteyi artırdığı, kentsel yaşam kalitesinin ulaşım faktörünün dönüşüm sonrasında öznel ve nesnel tüm verilerde arttığı görölmektedir. Kent yaşamının önemli bir göstergesi olan ulaşım unsuru, kentsel dönüşüm sonrasında önemli ölçüde gelişmiş ve kentsel yaşam kalitesinin artmasına katkıda bulunmuştur.

Günlük ihtiyaçlarımı karşıladığım yerlere (fırın, pazar, market vb.) kolayca ulaşabiliyorum” orta düzeyde katılıyorum, %21,8'i (89 kişi) katılıyorum ve

%31,6'sı (129 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir. Katılımcıların yaklaşık %65'i günlük yaşamın geçtiği çevrelere ulaşımın dönüşüm uygulamaları sonrasında arttığını söyleyerek bu anlamda duyulan memnuniyetin olumlu yönde olduğunu belirtmişlerdir.

Yaşadığım bölgedeki toplu taşıma imkanlarından memnunum ifadesine %17,2'si (70 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %20,8'i (85 kişi) katılıyorum ve %40,2'si (164 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir. Kentsel dönüşüm sonrasında toplu taşıma imkanlarının ve kalitesinin arttığını katılımcıların %80'i desteklemiş olup bu anlamda duyulan memnuniyet düzeyinin oldukça yüksek olduğu görülmüştür.

Toplu taşıma araçlarını ne sıklıkla kullanırsınız sorusuna katılımcıların %2,2'si (9 kişi) hiçbir zaman, %18,6'sı (76 kişi) ara sıra, %23,8'i (97 kişi) sık sık ve %55,4'ü (226 kişi) her zaman yanıtını vermişlerdir. Bu durum dönüşümden sonra toplu taşıma kullanımının arttığının katılımcıların yaklaşık%80'i tarafından onaylanmış olduğunu göstermektedir.

Evimden iş yerime kolayca ulaşabiliyorum ifadesine katılımcıların %17,4'ü (71 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %23'ü (94 kişi) katılıyorum ve %40,2'si (164 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir. Dönüşümden sonra çalışanlar açısından büyük bir kolaylık sağlandığı ve iş yerine ulaşımın katılımcıların %80'inden fazlasının olumlu anlamda değiştiği ifade edilmiştir. Bu durum yaşam memnuniyetinin artmasına katkıda bulunmakta ve katılımcıların çoğunun dönüşüm sonrasında bu anlamda memnuniyetinin arttığı görülmüştür.

Derinlemesine görüşmelerde ulaşım ile ilgili sorularda, 30 katılımcının tamamı tarafından dönüşüm sonrasında artış olduğu, bu anlamda beklentilerin karşılandığı ifade edilmiştir. Konuyla ilgili bazı ifadeler şu şekildedir;

Dönüşümden sonra Mamak çok değişti, Toplu ulaşım imkanlarımız arttı ve çeşitlendi her yere daha hızlı gidiyoruz.

Dönüşümden önce bir yere gitmek işkence gibiydi saatlerimiz alırdı şimdi Ankara'nın her yerine kolaylıkla gidebiliyoruz.

İşe gidip gelmek çok zordu tüm gün yolda geçerdi, evim burada olduğu için başka yere de taşınamadım, dönüşümden sonra çok rahatladım...

Dönüşümden önce güzel bir kafede oturmak için hep başka yerlere gitmek durumunda kalırdık, Dönüşümden sonra Mamak'ın bir çok yerinde çok güzel

mekanlar yapıldı, çok da yakın hepsi hatta büyük bir AVM bile yapıldı artık dışardan buraya insanlar geliyor...

Kamusal Hizmetlere Erişim, Kentsel yaşamda kaliteyi etkileyen faktörlerden bir diğeri kamusal hizmetlere erişim imkanları ve kolaylığıdır. Bu kapsamda sağlık, eğitim, spor, devlet kurumları ve dini kurumlara erişime ilişkin unsurlar değerlendirilmiştir. Dönüşüm öncesi ve sonrası karşılaştırıldığında bu anlamda önemli ölçüde bir gelişme olduğu görülmektedir. Anket ve derinlemesine görüşme sorularında bu konuya ilişkin memnuniyetin tüm faktörler arasında en yüksek etkiye sahip olduğu görülmüştür. Özellikle eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimin herkes için önem taşıması, kentin olduğu kadar yaşam kalitesinin de önemli unsurlarından biri olması açısından dikkat çekmektedir. Gündelik yaşamın devam ettirilmesinde kamusal hizmetlerin etkin bir yeri vardır. Bu etki hayatın her alanına yansımakta ve yaşam memnuniyetini şekillendirmektedir. Yaşanılan çevrede kamusal hizmetlerin olması ve bu hizmetlerden herkesin yararlanabilmesi yaşam kalitesini artıran bir göstergedir. Bu göstergenin dönüşüm sonrasında belirgin bir şekilde arttığı görülmüştür. Bu durum diğer faktörleri de etkilemekte ve memnuniyeti olumlu yönde etkileyerek kentsel yaşam kalitesinin artmasına katkı sağlamaktadır.

Sağlık kuruluşlarına (hastane, sağlık ocağı vb.) kolayca ulaşabiliyorum, %10,3'ü (42 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %25,7'si (105 kişi) katılıyorum ve %52,9'u (216 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir. Katılımcıların yaklaşık %90'ı dönüşüm uygulamaları sonrasında sağlık hizmetlerine kolayca ulaşabildiğini belirtmiştir. Görüldüğü üzere sağlık hizmetlerine erişim konusunda güçlü bir fikir birliği söz konusu olup bu anlamda yaşam kalitesinin arttığı ortadadır.

Eğitim kurumlarına kolaylıkla erişebiliyorum ifadesine katılımcıların %16,2'si (66 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %23,3'ü (95 kişi) katılıyorum ve %47,8'i (195 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir. Katılımcıların yaklaşık %90'ının eğitim hizmetlerine ulaşabildiği ve bu anlamda dönüşüm sonrasında önemli ölçüde bir artış olduğu belirtilmiştir. Yaşanılan çevrede eğitim ihtiyacının kolaylıkla karşılanabilmesi bu anlamda duyulan kalitenin artmasına ve aktif kullanımın yaygınlaşmasına zemin hazırlamaktadır.

Devlet kurumlarına (kaymakamlık, belediye, bakanlıklar, vb.) kolayca erişebiliyorum ifadesine katılımcıların, %15'i (61 kişi) orta düzeyde katılıyorum,

%23,8'i (97 kişi) katılıyorum ve %40,2'si (164 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir. Kentsel dönüşüm sonrasında kamu kurumlarına erişimin kolaylaştığı, katılımcıların %80'i tarafından kabul edilmiş olup bu anlamda kentsel yaşam memnuniyetinin arttığı görülmektedir. Halkı ilgilendiren her konuda bir kamusal alan bulunmaktadır. Dolayısıyla erişilmeyen kurumlara katılım sağlamanın anlamlı olmadığı görülmektedir. Bu nedenle dönüşüm sürecinde katılım unsurunun düşük çıkması bu konuyla ilişkilendirilebilmektedir. Dönüşüm sonrasında erişimin kolaylaştığı belirgin olarak ortaya konulmuştur.

Spor tesislerine kolayca erişebiliyorum ifadesine katılımcıların, %12,7'si (52 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %14,2'si (58 kişi) katılıyorum ve %35'i (143 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir. Katılımcıların yaklaşık %65'i dönüşüm sonrasında sağlık hizmetlerinden daha çok yararlanabildiklerini ifade etmişlerdir. Bu anlamda duyulan memnuniyet düzeyinin de kentsel alanda yaşam kalitesinin artmasında etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Dini kurumlara kolayca erişebiliyorum ifadesine katılımcıların, %12,5'i (51 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %25'i (102 kişi) katılıyorum ve %52,2'si (213 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir. Dönüşüm sonrasında dini kurumların sayısında artışın olması ve ulaşımın kolaylaşması nedeniyle bu anlamda sorulan ifadeye katılımcıların neredeyse tamamına yakının artış olduğu şeklinde cevap vermişlerdir. Kentsel dönüşüm öncesi ve sonrasına ilişkin karşılaştırılmalı olarak sorulan 30 soru içerisinde en güçlü cevabın Tablo 52'de görüldüğü gibi dini kurumlara kolayca erişimin olduğu belirtilmiştir.

Derinlemesine görüşmeler de de katılımcıların çoğunun kamusal hizmetlere erişim konusunda hem fikir olduğu görülmüştür. Bu konuda ortak noktanın dönüşümden sonra bu hizmetlerin sayısında artış görüldüğü yani daha çok okul, hastane, cami yapıldığı ulaşımında kolaylaşmasıyla birlikte bu hizmetlere erişimin kolaylaştığı ifade edilmiştir. Bu durumdan da anlaşılacağı üzere ulaşım ve kamusal hizmetlere erişim faktörü fiziksel, çevresel kalite ile katılım ve yaşanılan bölgeden duyulan memnuniyet faktörlerini de etkilemektedir. Bu bağlamda kentsel yaşam kalitesine olumlu yönde bir etkinin olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Derinlemesine mülakatlarda kamusal hizmetlere erişime ilişkin ifadeler şu şekildedir;

Dönüşümden önce çocuklarımız okula çok zor gidebiliyordu, kış aylarında özellikle bu durum daha da zorlaşıyordu, dönüşümden sonra yakınımızda çok iyi bir okul yapıldı artık rahatladık...

Dönüşümden sonra eğitimde kalite arttı, yeni okullar yapıldı, dışarıdan insanlarda taşındı sınıfların başarısı arttı. Biz önceden çocukları okula zor gönderiyorduk çoğu okumuyordu şimdi etraflarına baktılar okuma istekleri arttı.

Dönüşümden sonra Sağlık imkanları da arttı ve daha kolay ulaşabiliyoruz.

Dönüşümden önce hastalarımız çok sıkıntı yaşıyordu, hastane çok uzaktı ve ulaşım imkanları çok kısıtlıydı şimdi çok şükür hem sağlık ocağına hem hastaneye çabuk gidebiliyoruz.

Camilerin yapılması çok iyi oldu, dönüşümden önce uzaktı dizlerim ağrıyordu, her vakitte gitmeyi bırak cumaya zor gidiyordum, şimdi her vakti camide kılıyorum.

4.4.7.Çevresel Kalite

Kentsel dönüşüm uygulamalarının ilk yansıdığı alan çevredir. Dolayısıyla çevrede meydana gelen değişimler en kolay hissedilenlerdendir. Çevresel unsurlara ilişkin verilerle dönüşüm uygulamalarının kentsel yaşamda meydana getirdiği etki ölçülebilmektedir. Bu anlamda anket ve derinlemesine görüşme sorularıyla çevreye ilişkin göstergeler ele alınmış, konuyla ilişkin duyulan memnuniyet düzeyinin kentsel yaşam kalitesine etkisi ifade edilmiştir. Konuyla ilgili olarak yolların bakım durumu yolların ışıklandırılması ve çöplerin toplanması, açık ve yeşil alanların varlığı gibi unsurlar tespit edilmiştir. Yapılan analizlerde çevresel kalite, ulaşım ve hizmetlere erişim faktörü ile komşuluk ilişkileri ve aidiyet faktörleriyle anlamlı düzeyde ilişkili olduğu yaşanan bölgeden duyulan memnuniyet ile ekonomik çevre kalitesine ilişki göstergelerle ise anlamlı bir ilişkisi olmadığı Tablo 46 ve Tablo 47’de görülmüştür.

Yaşadığım çevrenin yolları bakımlı ifadesine katılımcıların %32,1’i (131 kişi) hiç katılmıyorum, %23,5’i (96 kişi) katılmıyorum, %22,5’i (92 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %10,3’ü (42 kişi) katılıyorum ve %11,5’i (47 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.

Kentsel dönüşüm öncesinde ise, “**Yaşadığım çevrenin yolları bakımlı**” ifadesine katılımcıların %41,2’si (168 kişi) hiç katılmıyorum, %24,8’i (101 kişi) katılmıyorum, %17,4’ü (71 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %11,8’i (49 kişi) katılıyorum ve %4,9’u (20 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir. Bu durum dönüşüm öncesine kıyaslandığında yolların daha bakımlı olduğu sonucunu doğurmakla birlikte, bu anlamda yine de eksikliklerin olduğu ifade edilmiştir. Derinlemesine görüşmelerde ise 30 katılımcının 22’si dönüşüm öncesiyle karşılaştırıldığında yolların belirgin bir şekilde iyileştiğini ve bu anlamda duyulan memnuniyetin arttığını ifade etmiştir.

Dönüşüm sonrasında **Yaşadığım çevrede yolların aydınlatması yeterli** ifadesine katılımcıların %30,4’ü (124 kişi) hiç katılmıyorum, %12’si (49 kişi) katılmıyorum, %21,3’ü (87 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %18,6’sı (76 kişi) katılıyorum ve %17,6’sı (72 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.

Dönüşüm öncesinde Yaşadığım çevrede yolların aydınlatması yeterli ifadesine katılımcıların %32,1’i (131 kişi) hiç katılmıyorum, %26’sı (106 kişi) katılmıyorum, %24’ü (98 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %14’ü (57 kişi) katılıyorum ve %3,9’u (16 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.

Dönüşüm öncesi ve sonrası karşılaştırıldığında dönüşüm sonrasında yolların bakımının arttığı ve aydınlatılmasının daha iyi olduğu görülmüştür. Dönüşümün sonrasında tam olarak memnuniyetin sağlanamamasında bu anlamda yapılan çalışmaların devam etmesinin etkisinin yüksek olduğu görülmüştür.

Dönüşüm sonrasında yapılan yollar çok dik yokuşlu ve dolambaçlı, yaşlılara ve yaya yürümesine uygun değil...

Dönüşümden önce doğru düzgün yol bile yoktu, çamurda tozda kalırdık, arabalar mahalle aralarına giremezdi belli bir yerden sonra yürümek zorunda kalırdık, şimdi yollar düz, temiz ve ışıklı...

Yaşadığım çevrede çöpler düzenli olarak toplanıyor ifadesine katılımcıların %15,9’u (65 kişi) hiç katılmıyorum, %14,5’i (59 kişi) katılmıyorum, %15,4’ü (63 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %28,4’ü (116 kişi) katılıyorum ve %25,7’si (105 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir. Dönüşüm sonrasında yaklaşık %70 oranında çöplerin düzenli olarak toplandığı sonucu görülmektedir. Bu durum memnuniyetin artmasına ve kentin çevre kalitesinde artışına katkıda bulunmaktadır.

Dönüşüm sonrasında **Yaşadığım çevre ağaç ve yeşillik açısından zengin** ifadesine katılımcıların %39,7'si (162 kişi) hiç katılmıyorum, %25,5'i (104 kişi) katılmıyorum, %17,6'sı (72 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %7,6'sı (31 kişi) katılıyorum ve %9,6'sı (39 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.

Dönüşüm öncesinde ise, **Yaşadığım çevre ağaç ve yeşillik açısından zengin** ifadesine katılımcıların %30,9'u (126 kişi) hiç katılmıyorum, %18,1'i (74 kişi) katılmıyorum, %15,9'u (65 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %16,2'si (66 kişi) katılıyorum ve %18,9'u (77 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.

Dönüşümden önce her yer yeşildi şimdi hep beton oldu, yüksek yüksek binalar oldu...

Dönüşümden önce Mamak çok yeşilli, ağaçlı bir yerdi ve herkesin bahçesi mutlaka vardı, Şimdi bahçelerimiz yok ve yeşil alanlar, parklar bu kadar nüfus için az...

Ağaç ve yeşil alan zenginliğine ilişkin ifadelerin dönüşüm öncesi ve sonrası karşılaştırıldığında belirgin bir artışın görülmemektedir. Bu durumun dönüşüm öncesindeki gecekondulu yapılaşmaya bağlanabilmektedir. Dönüşüm öncesinde herkesin bahçesi ve ağaçları bulunurken, dönüşüm sonrasında bu alanı bir sitenin ya da apartmanın kullanması, bu anlamda yetersizliğe ve beklenti düşüklüğüne neden olmaktadır.

4.4.8. Sosyal Çevre Kalitesi

Kentsel yaşam kalitesini ortaya koymada etkili olan çevrelerden biri de sosyal çevredir. Sosyal çevre gündelik yaşamın sürdürüldüğü, her alanda bireylerin sosyal bir varlık olmasının doğal yansıması olarak kendini göstermektedir. Bu nedenle yaşanılan alanın sosyal unsurları son derece önem taşımakta ve yaşanılan alanın kalitesini belirlemede de etkin rol oynamaktadır. Sosyal çevre kalitesini oluşturan faktörler, komşuluk ilişkileri ile bağlılık/aidiyet, katılım ve güvenlik şeklinde ele alınmıştır.

4.4.8.1.Komşuluk ilişkileri ve Bağlılık/Aidiyet

Komşuluk ilişkileri kentsel yaşam kalitesi açısından sosyal çevre içerisinde yer almaktadır. Yapılan çalışmada dönüşüm uygulamaları sonrasında bu konuda önemli ölçüde azalma olduğu görülmüştür. Komşuluk ilişkilerinin ölçümü noktasında, komşuluk ilişkilerinin sıcaklığı, komşularla görüşme sıklığı ve komşularla yardımlaşma/dayanışma sıklığı gibi unsurlar dönüşüm öncesi ve sonrası şeklinde ele alınarak analiz edilmiştir.

Tablo 17 ve Tablo 18’de görüldüğü üzere,**Yaşadığım çevrede komşuluk ilişkileri sıcak** ifadesine dönüşümden sonra katılımcıların %26,5’i (108 kişi) hiç katılmıyorum, %28,9’u (118 kişi) katılmıyorum, %14’ü (57 kişi) orta düzeyde katılıyorum cevabını vermişlerdir. Dönüşümden sonra komşuluk ilişkilerinin zayıfladığı katılımcıların yaklaşık %60’ı tarafından kabul görmüştür. **Yaşadığım çevrede komşuluk ilişkileri sıcak** ifadesine dönüşümden önce ise, katılımcıların %14,2’si (58 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %35’i (143 kişi) katılıyorum ve %33,6’sı (137 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir. Dönüşümden önce komşuluk ilişkilerinin daha yakın olduğu katılımcıların %70’i tarafından doğrulanmış olup bu anlamda dönüşüm öncesi ve sonrası karşılaştırıldığında belirgin bir azalmanın olduğu görülmüştür.

Dönüşüm öncesi ve sonrasına ilişkin sosyal ilişkilerde meydana gelen değişimin ölçülmesi noktasında katılımcılara komşuluk ilişkilerine dair ayrıntılı sorular yöneltilmiş olup ifadeler verilen cevaplar şu şekildedir;

Tablo 19: Komşularla Görüşme Sıklığı İlişkin Frekans Dağılımları

	Frekans	Yüzde
Dönüşümden önce komşularınızla ne sıklıkta görüşüyordunuz?		
Hiçbir zaman	29	7,1
Ara sıra	66	16,2
Sık sık	235	57,6
Her zaman	78	19,1
Dönüşümden sonra komşularınızla ne sıklıkla görüşüyorsunuz?		
Hiçbir zaman	133	32,6
Ara sıra	223	54,7
Sık sık	52	12,7
Dönüşümden önce mahallenizdeki komşularınızla hangi sıklıkla		

yardımlaşırdınız? (Çocukları emanet etme, çeşitli malzemeleri ödünç alma, alışveriş konularında yardım vb. gibi)		
Hiçbir zaman		
Ara sıra	40	9,8
Sık sık	93	22,8
Her zaman	215	52,7
	60	14,7
Dönüşüm sonrasında mahallenizdeki tanıdıklarınızla hangi sıklıkla yardımlaşırsınız? (Çocukları emanet etme, çeşitli malzemeleri ödünç alma, alışveriş konularında yardım vb. gibi)		
Hiçbir zaman	198	48,5
Ara sıra	181	44,4
Sık sık	29	7,1

Tablo 19’da görüldüğü üzere,

- “Dönüşümden önce komşularınızla ne sıklıkla görüşüyordunuz” sorusuna katılımcıların,%7,1’i (29 kişi) hiçbir zaman, %16,2’si (66 kişi) ara sıra, %57,6’sı (235 kişi) sık sık %19,1’i (78 kişi) her zaman yanıtını vermişlerdir.
- Dönüşümden sonra komşularınızla ne sıklıkla görüşüyorsunuz” sorusuna katılımcıların %32,6’sı (133 kişi) hiçbir zaman, %54,7’si (223 kişi) ara sıra ve %12,7’si (52 kişi) sık sık cevabını vermişlerdir.

Görüldüğü gibi,**dönüşümden önce komşularınızla ne sıklıkla görüşüyordunuz** sorusuna katılımcıların %57,6’sı (235 kişi) sık sık ve %19,1’i (78 kişi) her zaman yanıtını vermişlerdir. **Dönüşümden sonra komşularınızla ne sıklıkla görüşüyorsunuz”** sorusuna katılımcıların %32,6’sı (133 kişi) hiçbir zaman, %54,7’si (223 kişi) ara sıra cevabını vermişlerdir. Görüşme sıklıkları açısından komşuluk ilişkilerinin dönüşüm öncesi ve sonrası karşılaştırıldığında önemli ölçüde azalma olduğu görülmektedir. İfadelere verilen cevaplarda bile belirgin bir farklılık olduğu görülmüştür. Sık sık ve her zaman olan görüşme aralığı dönüşüm sonrasında yerine hiçbir zaman yada ara sıraya bırakmıştır. Komşuluk ilişkilerinde dönüşüm sonrasında ciddi bir azalmanın ortaya çıkması sosyal çevre kalitesinin olumsuz yönde etkilenmesine neden olmaktadır.

Sosyal ilişkilerin derecesini ölçmede etkili olan bir diğer unsur ise yardımlaşma ve paylaşmadır. Bu konuyla ilgili katılımcılara dönüşüm öncesi ve sonrasına ilişkin sorulan ifadelere verilen cevaplar şu şekildedir;

- “Dönüşümden önce mahallenizdeki komşularınızla hangi sıklıkla yardımlaştınız (Çocukları emanet etme, çeşitli malzemeleri ödünç alma, alışveriş konularında yardım vb. gibi)” sorusuna katılımcıların, %9,8’i (40 kişi) hiçbir zaman, %22,8’i (93 kişi) ara sıra, %52,7’si (215 kişi) sık sık ve %14,7’si (60 kişi) her zaman yanıtını vermişlerdir.
- “Dönüşüm sonrasında mahallenizdeki tanıdıklarınızla hangi sıklıkla yardımlaşırsınız” (Çocukları emanet etme, çeşitli malzemeleri ödünç alma, alışveriş konularında yardım vb. gibi)sorusuna katılımcıların,%48,5’i (198 kişi) hiçbir zaman, %44,4’ü (181 kişi) ara sıra ve %7,1’i (29 kişi) sık sık cevabını vermişlerdir.

Komşuluk ilişkilerinde yardımlaşma unsurunda dönüşüm öncesi ve sonrası karşılaştırıldığında yine ciddi bir azalma olduğu görülmüştür. Dönüşüm öncesinde katılımcıların %70’i çoğu zaman yardımlaştıklarını belirtirken dönüşüm sonrasında ise katılımcıların %90’a yakını hiçbir zaman, ya da arada bir olduğunu ifade etmiştir. Bu sonuç dönüşüm uygulamaları sonrasında komşuluk ilişkilerinin yardımlaşma faktörünü de azalttığını göstermektedir. Komşuluk ilişkilerinin Dönüşüm uygulamaları sonrasında kentsel yaşamı nasıl değiştirdiğine ilişkin derinlemesine mülakatlarda da anket bulgularını destekleyen ifadeler yer verilmiştir. Bu konunun görüşmelerde katılımcıların üzerinde en fazla durduğu konular arasında yer aldığı görülmüştür. Dönüşüm öncesinde yaşanan mahallerde gecekonduların yaygın olmasında kırsal kesimin sosyal davranışlarının etkili olmasının payı büyüktür. Bu sonuç yaşanan bölgeye bağlılığın/aidiyerin dönüşüm öncesinde yüksek olduğu organik ilişkilerin sosyal dayanışmanın yüksek olmasında bir getirisidir. Bu noktada bağlılık/aidiyetin dönüşümden nasıl etkilendiğinin ortaya konulması gerektirmektedir.

Bağlılık/Aidiyet, dönüşüm öncesi sosyal çevre kalitesini ölçen diğer faktörler ise yaşanan alana duyulan bağlılık ve ait hissetme duygusudur. Dönüşüm öncesi ve

sonrasına ilişkin değerlendirmelerde bu faktörlerin olumsuz yönde etkilendiği görülmüştür. Komşuluk ilişkilerin bu faktörleri etkilediği görülmüş olup ve sonuç olarak dönüşüm sonrasında alan kullanıcılarının yaşadıkları çevreye çok bağlı hissetmedikleri aidiyet duygularının zayıf olduğu ifade edilmiştir. Konuyla ilgili yer alan ifadeler verilen yanıtlar şu şekildedir;

Dönüşümden önce, **Yaşadığım çevrede insanlar mahallelerine çok bağlıdır** ifadesine katılımcıların, %17,2'si (70 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %26'sı (106 kişi) katılıyorum ve %35,8'i (146 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir. Dönüşüm öncesi mahalleye bağlılığın %80 oranında kabul gördüğü belirtilmiştir. Dönüşüm sonrasında, **Yaşadığım çevrede insanlar mahallelerine çok bağlıdır** ifadesine katılımcıların %30,9'u (126 kişi) hiç katılmıyorum, %24,5'i (100 kişi) katılmıyorum, %20,8'i (85 kişi) orta düzeyde katılıyorum, cevabını vermişlerdir. Sonuç olarak dönüşüm sonrasında mahalleye bağlılığın %60 oranında olumsuz olarak değerlendirildiği ve bu unsurun uygulamalar sonrasında zayıfladığı görülmüştür.

“Komşuluk ilişkileri” ve “bağlılık/aidiyet” sosyal yaşamın önemli göstergelerinden biri olarak ele alınmış olup, konu çalışmada ayrıntılarıyla analiz edilmiştir. Bulgular neticesinde dönüşüm uygulamaları sonrasında komşuluk ilişkileri, görüşme sıklığı, sıcak ilişkiler ve yardımlaşma/dayanışma unsurlarına göre olumsuz olarak etkilendiği görülmüştür. Bağlılık unsurunun ise mahalleye duyulan bağlılığın ölçülmesi noktasında olumsuz olarak etkilendiği görülmüştür. Derinlemesine görüşmelerde de komşuluk ilişkileri ve bağlılığın dönüşüm sonrasında azaldığı noktası katılımcıların çoğu tarafından kabul görmüştür. Katılımcıların bir kısmı ise sonradan geldikleri için kiracı olmaları dolayısıyla konuyla ilgili olarak sadece dönüşüm sonrası değerlendirilmiş olup ilişkilerin zayıflığına dikkat çekmişlerdir. Derinlemesine görüşmelerde sosyal çevre üzerine yapılan sohbetlerin tümünde Türk toplumunun misafirperverliği, komşularla yakın olma ve bulunduğu yere ait hissetme unsurunun dikkat çektiği, bu anlamda eksikliğin belirgin olarak hissedildiği ve memnuniyetsizlik yarattığı gözlemlenmiştir. Bu durumun en önemli nedeninin dönüşüm öncesinde alanın gecekondulu bölgesi olması, göçle birlikte gelen kültürün yani kırsal kesim kültürünün yaşatılması için uygun ortam oluşturmasıdır. Bölgenin gerek konut ve çevresi, gerekse mahalle ve ilçe ölçeklerinde yaygın olan yaşam

tarzının kentten ziyade kırsal özellikler taşıdığı ve bu durumun dönüşümü gerekli kıldığı da bilinmektedir. Kentsel alan içerisinde kırsala özgü çevresel kalitelerin yer alması toplumun yaşadığı çevreden etkilenmesine ve kırsala özgü tutum ve davranışların benimsenmesine yol açmaktadır. Araştırma yapılan 6 mahallede de derinlemesine görüşmelerde dönüşüm öncesinin kültürü, ilişkileri, alışkanlıkları yaşam tarzların daha yakın buldukları ve bu yüzden dönüşüm sonrasında alışmakta sorun yaşadıkları dille getirilmişlerdir. Anket ve derinlemesine görüşmelerde yaş gruplarına göre sosyal çevreden memnuniyetin yaş arttıkça azaldığı şeklinde analiz edilmiştir. 30 yaş üstü bireylerin dönüşüm uygulamaları sonrasında uyum sorunu yaşadığı gençlerde ise uyumun daha kolay sağlandığı görülmüştür. Özellikle 65 yaş üstü bireylerin dönüşümden sonra en çok etkilendikleri durumun sosyal çevre olduğu komşuluk ilişkilerinin bağlılığın azaldığı dile getirilmiş olup nerde eskiye dair anlatımlarda zaman zaman gözlerin dolduğu ve duygu dolu ifadelerin verildiği gözlemlenmiştir. Dönüşüm öncesinde sosyal ilişkilerden memnuniyetin komşularla yakınlık neticesinde mahallerine daha bağlı oldukları şimdi ise aidiyet hissetmedikleri görülmüştür. Bu konuyla ilgili katılımcılar tarafından belirtilen bazı ifadeler şu şekildedir.

Dönüşümden önce komşularımızla çok yakındık büyük bir aile gibiydik. Çocuklarımız birlikte büyüdü, ama şimdi hiç kimseyi tanımıyorum bile..

Dönüşümden önce komşularımızla hep iç içeydik ve tüm gün birlikte geçerdik. Ramazan ayında sahura kadar birlikteydik, nerde o eski kalabalık içten birliktelikler...

Dönüşüm öncesinde mahallemizin bir kültürü vardı, ayrı bir havası vardı şimdi sanki başka bir yer, daha uyum sağlayamadık...

Dönüşümden sonra eski komşularımın çoğu buradan taşındı, buralar onlara uygun olmadı hayvanları vardı alıp gittiler...

Dönüşüm öncesi komşuluk ilişkilerimiz bağlılığımız çok başkaydı birine bir şey olsa herkes koşar giderdi, Dönüşüm sonrası yapılan binalarda birisi ölse kimsenin umurunda olmaz, herkes çok soğuk ve ilişkiler çok zayıf...

Dönüşüm sonrasında mahalleme uyum sağlayamıyorum bahçem yok, komşuluk ilişkileri yok mahallem sanki burası değil yer aynı ama her şey farklı...

Sosyal çevre kalitesinde etkili olan diğer unsurlar olan bölgenin sosyal imkanları *Kentsel Dönüşüm Uygulamalarına İlişkin Genel Değerlendirmelerin* ele alındığı Tablo 16’da gösterilmiştir. Tabloya göre, dönüşümden sonra katılımcıların %78,9’u (322 kişi) **bölgenin sosyal imkanlar açısından yeterli hale gelmediğini** belirtmişlerdir. Yine aynı tabloda katılımcıların %66,7’si (272 kişi) **dönüşüm uygulaması ile sosyal sorunların giderilmediğini** belirtmiştir.

Dönüşüm uygulamalarından sosyal çevrenin önemli ölçüde etkilendiği ve bu etkinin olumsuz yönde olduğu görülmüştür. Bu kapsamda tezinH₅’i-**Kentsel dönüşüm uygulamaları sonrasında sosyal ilişkiler (komşuluk ilişkileri, bağlılık/aidiyet) azalmaktadır**, yargısının doğruluğu kabul edilmiştir.

4.4.8.2. Dönüşüm Sürecinde Katılım Unsuruna İlişkin Bulgular ve Yorumlanması

Dönüşüm sürecine katılımın nasıl olduğunu belirlemek üzere katılımcılara sorulan ifadeler ve memnuniyet düzeylerine dair verilen cevaplara frekans dağılımları Tablo 20’deki gibidir:

Tablo 20:Kentsel Dönüşüm Sürecine Katılım Düzeyine İlişkin Memnuniyet Düzeyi

İfadeler	Frekans	Yüzde
Dönüşüm sürecinde belediye vatandaşların düşüncelerini önemsemmiştir.	171	41,9
Hiç Katılmıyorum	120	29,4
Katılmıyorum	71	17,4
Orta Düzeyde Katılıyorum	40	9,8
Katılıyorum	6	1,5
Tamamen Katılıyorum		
Bu bölgede yaşayan vatandaşlar dönüşüm sürecinde belediyenin kararlarını etkilemiştir.		
Hiç Katılmıyorum	189	46,3
Katılmıyorum	93	22,8
Orta Düzeyde Katılıyorum	68	16,7
Katılıyorum	43	10,5
Tamamen Katılıyorum	15	3,7
Bu proje sürecinde halkın katılımı gerçekleşmiştir.		
Hiç Katılmıyorum	155	38
Katılmıyorum	111	27,2
Orta Düzeyde Katılıyorum	103	25,2
Katılıyorum	28	6,9
Tamamen Katılıyorum	11	2,7

Proje sürecinde söz hakkının olmaması konut ve çevresinden memnuniyetimi olumsuz olarak etkilemiştir.		
Hiç Katılmıyorum	132	32,4
Katılmıyorum	82	20,1
Orta Düzeyde Katılıyorum	66	16,2
Katılıyorum	55	13,5
Tamamen Katılıyorum	73	17,9

Tablo 20’de görüldüğü üzere,

- “Dönüşüm sürecinde belediye vatandaşların düşüncelerini önemsemmiştir” ifadesine katılımcıların, %41,9’u (171 kişi) hiç katılmıyorum, %29,4’ü (120 kişi) katılmıyorum, %17,4’ü (71 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %9,8’i (40 kişi) katılıyorum ve %1,5’i (6 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir. Dönüşüm sürecinde belediye vatandaşların düşüncelerini önemsemmiştir ifadesine katılımını önemsemediği katılımcıların %70’i tarafından kabul görmüştür.
- “Bu bölgede yaşayan vatandaşlar dönüşüm sürecinde belediyenin kararlarını etkilemiştir” ifadesine katılımcıların, %46,3’ü (189 kişi) hiç katılmıyorum, %22,8’i (93 kişi) katılmıyorum, %16,7’si (68 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %10,5’i (43 kişi) katılıyorum ve %3,7’si (15 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir. Görüldüğü üzere, alan kullanıcılarının dönüşüm sürecinde belediyenin kararlarını etkileyemediği yaklaşık %70 oranında kabul görmüştür
- “Bu proje sürecinde halkın katılımı gerçekleşmiştir” ifadesine katılımcıların, %38’i (155 kişi) hiç katılmıyorum, %27,2’si (111 kişi) katılmıyorum, %25,2’si (103 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %6,9’u (28 kişi) katılıyorum ve %2,7’si (11 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.. Proje sürecine halkın katılımının olmadığı yaklaşık %70 oranıyla kabul görmüştür.
- “Proje sürecinde söz hakkının olmaması konut ve çevresinden memnuniyetimi olumsuz olarak etkilemiştir” ifadesine katılımcıların, %32,4’ü (132 kişi) hiç katılmıyorum, %20,1’i (82 kişi) katılmıyorum, %16,2’si (66 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %13,5’i (55 kişi) katılıyorum ve %17,9’u (73 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir.

Dönüşüm sürecinde katılım unsurunun düzeyinin tespit edilmesinde etkili olan bir diğer unsur ise katılımın sağlanmasında kullanılan yollardır. Bunu ölçmek amacıyla **Dönüşüm süreci boyunca katılıma ilgili gerçekleştirilen eylemlerin neler olduğu** katılımcılara sorulmuştur. Gerçekleştirilen eylemler ile ifadeler verilen cevaplar aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 21: Dönüşüm Süreci Boyunca Gerçekleştirilen Eylemlere İlişkin Frekans Dağılımları

	Frekans	Yüzde
Dönüşüm projenin tasarım aşamasında yetkili kişilerle iletişime geçmek (TOKİ ve belediye ile dilekçe yazarak, telefonla veya yüz yüze görüşerek)		
Evet	68	16,7
Hayır	340	83,3
Dönüşüm aşamasında yetkili mercilerle iletişime geçmek		
Evet	68	16,7
Hayır	340	83,3
Çevredeki diğer hak sahipleri ile görüşerek uygulamayla ilgili sorunları tartışmak		
Evet	102	25
Hayır	306	75
Belediyede düzenlenen toplantılara katılmak		
Evet	24	5,9
Hayır	384	94,1
Muhtarlıkta düzenlenen toplantılara katılmak		
Evet	16	3,9
Hayır	392	96,1

Tablo 16’da görüldüğü üzere;

- Katılımcıların %16,7’si (68 kişi) projenin tasarım aşamasında yetkili kişilerle iletişime geçtiklerini, %83,3’ü (340 kişi) ise geçmediklerini belirtmişlerdir. Görüldüğü üzere katılımcıların çok büyük bir kısmı projenin tasarım aşamasında yetkililerle görüşemediklerini yani sürecin başlangıç aşamasına katılımlarının olmadığını ifade etmişlerdir.
- Katılımcıların %25’i (102 kişi) çevredeki diğer hak sahipleri ile görüşerek uygulamayla ilgili sorunları tartıştıklarını, %75’i (306 kişi) ise tartışmadıklarını belirtmişlerdir. . Bu durum dönüşüm uygulamalarıyla ilgili alan kullanıcılarının bir araya gelip konuyu tartışmadıkları ve bu anlamda bütünlük sağlayamadıkları görülmüştür.

- Katılımcıların, %5,9'u (24 kişi) belediyede düzenlenen toplantılara katıldıklarını, %94,1'i ise (384 kişi) katılmadıklarını ifade etmişlerdir.
- Katılımcıların, %3,9'u (16 kişi) muhtarlıkta düzenlenen toplantılara katıldıklarını, %96,1'i ise (392 kişi) katılmadıklarını belirtmişlerdir.

Belediye ve muhtarlıklarında dönüşüm uygulaması sürecinde halkın katılımının gerçekleşmesine imkan tanımadığı görülmektedir. Katılımcıların %94,1'i ise (384 kişi) **belediyede düzenlenen toplantılara katılmadıklarını** ifade etmişlerdir. Katılımcıların %96,1'i ise (392 kişi) **muhtarlıkta düzenlenen toplantılara katılmadıklarını** belirtmişlerdir.

Sonuç olarak dönüşüm sürecine başlangıçtan bitimine kadar halkın katılımın zayıf olduğu, belediye ve muhtarlıkların bu konuya ilişkin çaba sarf etmediği ifade edilmiştir.

Katılım unsuru demokrasilerde önemli bir yere sahiptir. Katılımın güçlü olduğu yerde halkın kendini daha iyi ifade ettiği ve yaşanan sorunlardan daha az etkilendiği bilinmektedir. Yaşanılan çevreden en çok etkilenen birey aynı zamanda yaşadığı çevreyi etkilemektedir. Bu bağlamda yaşanılan çevrede en etkin ve önemli rol bireylere düşmektedir. Birey günlük yaşamını sürdürdüğü tüm çevrelerde söz hakkına sahiptir. Dolayısıyla kentsel dönüşüm gibi bireyin yaşam alanını bütüncül olarak etkileyecek bir durumda söz hakkına sahip olmalıdır. Ülkemizde yapılan kentsel dönüşüm süreçlerine halkın katılımın zayıf olması noktasında sürekli eleştiri gelmiş olup, tez kapsamında alan araştırması için belirlenen bölgede de bu durumun varlığı tespit edilmiştir. Anket görüşmelerinden elde edilen bulguları, derinlemesine mülakatlarda desteklemiştir.

Derinlemesine mülakatlarda hak sahiplerinin sürece dahil edilmediği üzerinde durulmuş olup, 30 katılımcının 20'si dönüşüm sürecine aktif katılımının olmadığını belirtmiştir. Katılımcılar konunun çok dışında kaldıklarını, belediyede muhatap bulamadıklarını ve her şey olup bitikten sonra öğrendiklerini ifade etmişlerdir. Bunun yanında dönüşüm sürecinde mağdur olmadıklarını kira desteği yapıldığı dile getirilmiştir. Derinlemesine mülakatlarda muhtarlar yapılan sohbetlerde katılımın aktif olduğu her mahalleden kalabalık grupların belediyedeki toplantılara düzenli olarak karıldığını ifade etmişlerdir. Bunun yanında Mamak'ın diğer mahallelerinde

Büyükşehir Belediyesi tarafından yürütülen projelerin çok uzun yıllardır devam ettiği hala sonuçlanmadığı ve bu anlamda ilgili mahallelerin çok mağdur edildiği ifade edilmiştir. Mamak Belediye'sinin yürüttüğü 6 mahallenin (Altağaç, Karağaç, Gülseren, Anayurt, Hüseyin Gazi, Yatık Musluk/Altınevler) dönüşüm sürecinin uzun sürmediği bu anlamda mağduriyetlerin yaşanmadığı ifade edilmiştir. Ancak görüşmelerin çoğunda katılımcılar bilgi edinemedikleri, beklentilerinin karşılanmadığı ve söz haklarının olmadığı gibi ifadelerle eleştiride buldukları görülmüştür. Konuyla ilgili bazı ifadeler şu şekildedir;

Dönüşüm sürecinde Belediyenin toplantılarına çağrılmadık belirli bir kesim, belediyeye yakın olanlar sürekli çağrıldı. Çünkü bizleri çağırırsalar soru sorarız, başlarını ağrıtırız.

Dönüşüm sürecine katılımızı 5 üzerinden değerlendirsem "0" 1 bile değil, çok çabalamamıza rağmen muhatap alınmadık.

Dönüşümü herkes gibi biz de dışardan izledik, her şeyi olup bittikten sonra gördük...

Bizler dönüşüm sürecine etki edebilseydik daha başka olurdu, en azından böyle yüksek katlara izin vermezdik...

Biz burada hak sahibiydik ama dışardan gelenlerden bir farkımız olmadı hepimizi aynı kefeye koydular, hak sahibi olarak süreçte söz hakkım olmalıydı katılımın sağlanmalıydı.

Sonuç olarak dönüşüm uygulamaları sürecine halkın katılımın zayıf olduğu ve bu durumun kentsel yaşam kalitesinde olumsuz etkiye neden olduğu görülmüştür. Bu netice tezin H₄'ü olan **Kentsel dönüşüm sürecine halkın katılımı düşüktür**, ifadesini doğruluğunu ortaya koymuştur.

4.4.8.3. Güvenlik

Güvenlik unsuru, bazı araştırmalarda fiziksel çevre kalitesi içerisinde yer alırken bazılarında ise sosyal çevre kalitesi içinde değerlendirildiği görülmüştür. Bu çalışmada ise sosyal çevre kalitesi içerisinde ele alınmıştır. Konuyla ilgili yapılan

anket ve derinlemesine görüşmelerden de elde edilen verilerin sosyal unsurlarla ilişkilendirilmiş olduğudur. Bu nedenle konu sosyal çevre kalitesi içinde değerlendirilmenin doğru bir yaklaşım olduğunu göstermektedir. Güvenlik unsurunun dönüşüm öncesi ve sonrası karşılaştırıldı tablo 16'da görüldüğü üzeri;

- Dönüşümden önce **Yaşadığım çevre geceleri dışarıda güvenle yürünecek bir yer** ifadesine katılımcıların %23,3'ü (95 kişi) hiç katılmıyorum, %24,5'i (100 kişi) katılmıyorum, %25,7'si (105 kişi) orta düzeyde katılıyorum cevabını vermişlerdir. Dönüşüm öncesinde alanın güvenle yürünecek bir yer olmadığı yaklaşık %75 oranında kabul görmüştür. Dönüşümden sonrasında ise **Yaşadığım çevre geceleri dışarıda güvenle yürünecek bir yer** ifadesine katılımcıların %31,4'ü (128 kişi) hiç katılmıyorum, %17,6'sı (72 kişi) katılmıyorum, %21,6'sı (88 kişi) orta düzeyde katılıyorum cevabını vererek yaklaşık %70 oranında güvenle yürünecek bir yer olmadığı belirtilmiştir. Dönüşüm uygulamalarının yaşanılan olanı güvenle yürünecek bir yer haline getirmediği ancak öncesine göre durumun daha iyileştiği görülmektedir.
- Dönüşüm öncesinde **Yaşadığım çevrede başıboş gezen gençler veya tinerciler var** ifadesine katılımcıların %20,3'ü (83 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %26,5'i (108 kişi) katılıyorum ve %18,1'i (74 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir. Dönüşüm sonrasında ise **Yaşadığım çevrede başıboş gezen gençler veya tinerciler var** ifadesine katılımcıların %21,3'ü (87 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %15,2'si (62 kişi) katılıyorum ve %37'si (151 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir. Görüldüğü gibi dönüşüm uygulamaları sonrasında çevrede başıboş gezen gençlerin ve tinercilerin varlığının arttığı ifade edilmiştir. Derinlemesine görüşmelerde bu durum, Mamak'ın genel bir problemi olduğu ancak herkesin birbirini tanimasından dolayı daha güvenli hissettirmesi ancak dönüşüm sonrasında nüfusun artması ve birbirini tanımamanın güvensizlik yarattığı şeklinde değerlendirilmiştir.
- Dönüşüm öncesinde, **Yaşadığım çevrede boş binaların ve alanların olmasından rahatsız oluyorum** ifadesine katılımcıların %16,4'ü (67 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %24,8'i (101 kişi) katılıyorum ve %21,8'i (89 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir. Dönüşüm sonrasında **Yaşadığım**

çevrede boş binaların ve alanların olmasından rahatsız oluyorum ifadesine katılımcıların, %21,8'i (89 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %15,7'si (64 kişi) katılıyorum ve %39,5'i (161 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir. Sonuç olarak dönüşüm öncesi ve sonrasında yaşanan alanda boş yapı ve alanların olmasının güvensizlik yarattığı görülmektedir. Bu durum güvenlik unsurunun fiziksel çevreyle de ilişkilendirilebilecek bir özeliğidir. Dönüşüm uygulamalarıyla yapılan konutların ve alanların bu anlamda sorunları gideremediği görülmekte ve bu durum kentsel yaşam kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir.

- Dönüşüm öncesinde **Yaşadığım çevre genel olarak güvenli bir yer** ifadesine katılımcıların %30,9'u (126 kişi) orta düzeyde katılıyorum, %19,9'u (81 kişi) katılıyorum ve %17,9'u (73 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir. Dönüşüm sonrasında da **Yaşadığım çevre genel olarak güvenli biryer** ifadesine katılımcıların %31,4'ü (128 kişi) hiç katılmıyorum, %18,1'i (74 kişi) katılmıyorum, %25,7'si (105 kişi) orta düzeyde cevabını vermişlerdir.

Sonuç olarak Dönüşüm öncesi ve sonrası güvenlik unsuru açısından karşılaştırıldığı da belirgin bir değişimin olmadığı benzer durumların devam ettiği görülmüştür. Bu sonuç derinlemesine mülakatlarda da ortaya konulmuş olup 30 katılımcının çoğunluğu Mamak'ın dönüşüm öncesinde de sonrasında da güvenli bir yer olarak değerlendirmemektedir. Bunun yanında yapılan görüşmelerde dönüşüm öncesinde Mamak'a dışardan insanların daha güvensiz yaklaştığını ancak dönüşüm sonrasında bu algının zayıfladığı zaman içerisinde giderek azalacağı belirtilmiştir.

Dönüşümden önce buralar daha güvenliydi gecekonduydu ama kimin girip çıktığını bilirdik şimdi bir binaya 100 kişi girip çıkıyor bana hiç güvenli gelmiyor...

Dönüşüm öncesinde mahallemizin her yerini bilir herkesi tanırdık bu duygu bize güven verirdi. Dönüşüm sonrasında çok şey değişti ve çok kişi mahallemize geldi kimseyi tanımıyoruz ve bir güvensizlik söz konusu...

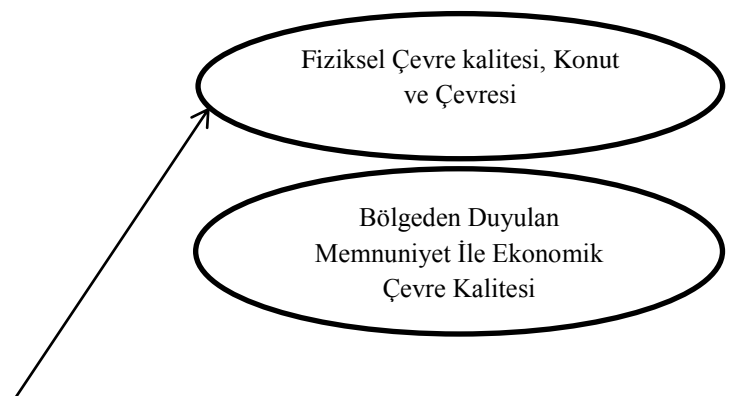
Dönüşümden önce Mamak'a dışardan bir ön yargı vardı herkes rahatlıkla gelemezdi, dönüşüm sonrasında bu değişti zaten buranın nüfusu da arttı, artık daha güvenli bir yer.

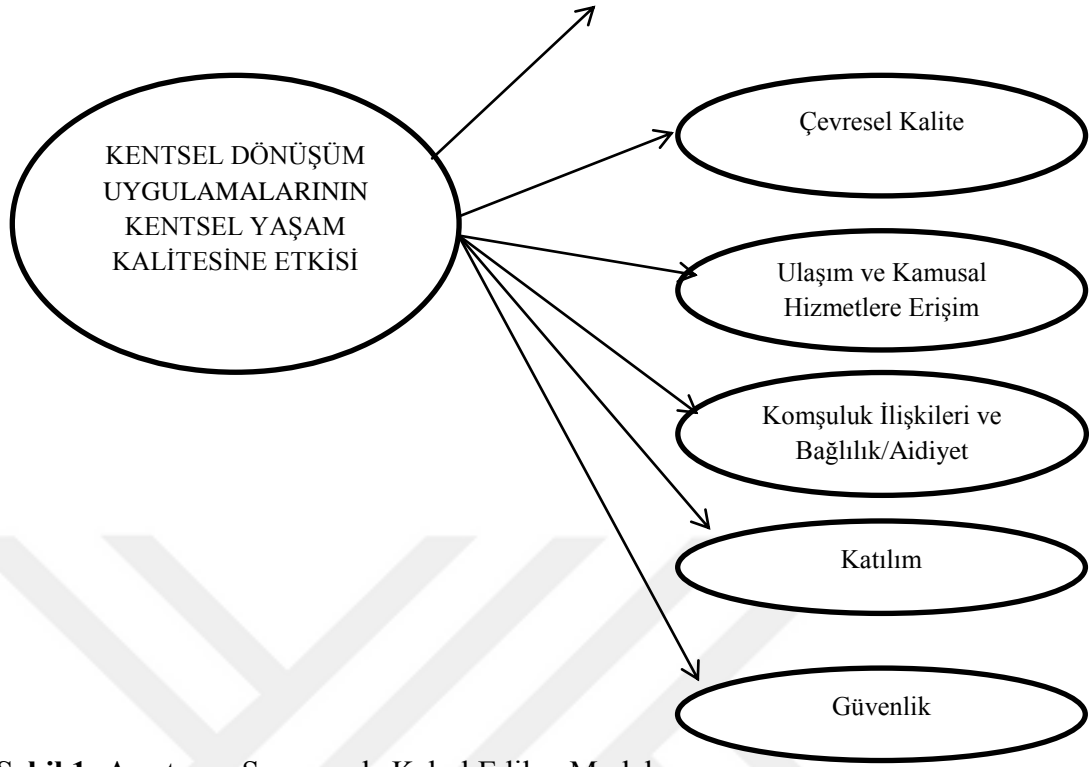
Araştırma sonucunda kentsel dönüşüm uygulamalarının kentsel yaşam kalitesine etki ettiği yukarıda ayrıntılı analizlerle ortaya konulmuştur. Kentsel dönüşüm uygulamalarının yaşam kalitesine olan etkisinin ne yönde olduğunu tespit etmek amacıyla ise, kentsel yaşam fiziksel, ekonomik, sosyal ve çevresel kaliteleri oluşturan unsurlarla gerçekleştirilen analizler ile ortaya konulmuştur. Yukarıda ayrıntılarıyla ortaya konulan sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde kentsel dönüşümün yaşam kalitesine olumlu yönde etki ettiği görülmüştür. Bu sonuç tezin ana hipotezi olan **H¹- kentsel dönüşüm uygulamaları kentsel yaşamkalitesini olumlu yönde etkiler** ifadesi doğrulamıştır.

Dönüşüm uygulamaların kentsel yaşam kalitesini oluşturan fiziksel, sosyal, ekonomik ve çevresel faktörleri etkilediği ve bu etkinin her bir çevre kalitesine göre nasıl farklılık gösterdiği ortaya konulmuştur. Tüm bu faktörlerin kentsel yaşamdan duyulan memnuniyetin şekillenmesinde etkili olduğu ortaya konularak araştırmada kullanılan nitel ve nicel veriler neticesinde bir model belirlenmiştir. Bu model, kentsel dönüşümün kentsel yaşam kalitesine olan etkisinin araştırıldığı alan araştırması ile tezin teorik kısmından elde edilen bulgular sonucunda ortaya konulmuştur. Söz konusu model aşağıda yer almakta olup kentsel yaşam kalitesini oluşturan ve dönüşümden etkilenen tüm faktörler genel olarak belirtilmiştir. Bu faktörlerin başında *fiziksel çevre kalitesini oluşturan konut ve çevresine ilişkin faktörler*, yine hem fiziksel hem de diğer çevre kaliteleriyle de ilişkili olan *bölgeden duyulan memnuniyet ve ekonomik çevre kalitesi* ile *ulaşım ve kamusal hizmetlere erişim* faktörü yer almaktadır. *Çevresel kalite faktörü* ve *sosyal çevre kalitesini oluşturan faktörlerden komşuluk ilişkileri ile bağlılık/aidiyet, katılım ve güvenlik* ortaya konulmuştur.

4.4.9. Araştırma Sonucunda Ortaya Konulan Model

Araştırma sonucunda kabul edilen araştırma modeli Şekil 1'deki gibi belirlenmiştir.

Şekil 1: Araştırma Sonucunda Kabul Edilen Model

4.4.10. Dönüşüm sonrasında Karşılanmayan Beklentilere İlişkin Bulgular

Dönüşüm uygulamaları tamamlanmış olmasına rağmen, alan kullanıcılarının bazı beklentilerinin karşılanmadığı gözlemlenmiştir. Bu konuyla ilgili unsurları tespit etmek için alan kullanıcılarına bazı sorular yöneltilmiştir. Bu ifadelerde dönüşüm sonrasında kentsel yaşam kalitesinin eksik yönlerinin tespit edilmesi de amaçlanmıştır. Karşılanmayan beklentilerin belirlenmesi bundan sonra gerçekleştirilecek olan dönüşüm uygulamalarında dikkat edilmesi gereken unsurlar açısından da önem taşımaktadır. Konuyla ilgili ifadeler ve frekans dağılımları aşağıda yer almaktadır.

Tablo 22: Dönüşüm Sonrasında Karşılanmayan Beklentiler

	Frekans	Yüzde
Yaşadığım çevrenin ve yolların daha bakımlı olması iyi olurdu.		
Evet	392	96,1
Hayır	16	3,9
Yaşadığım çevrenin yeşil alanları daha fazla olsa iyi olurdu.		
Evet	390	95,6
Hayır	18	4,4
Yaşadığım dairede kullanılan inşaat malzemeleri daha iyi olsa iyi olurdu.		

olurdu. Evet Hayır	391 17	95,8 4,2
Yaşadığım evin odaları ve genel büyüklüğü daha fazla olsa iyi olurdu. Evet Hayır	369 39	90,4 9,6
Yaşadığım çevrede binalar daha az katlı olsa iyi olurdu Evet Hayır	322 86	78,9 21,1
Binalar daha seyrek ve benzer yükseklikte olsa iyi olurdu. Evet Hayır	353 55	86,5 13,5
Binalar daha estetik mimariyle yapılsa iyi olurdu. Evet Hayır	396 12	97,1 2,9
Kamusal hizmetlere erişim daha kolay olsa iyi olurdu. Evet Hayır	357 51	87,5 12,5

Tablo 22’de görüldüğü üzere katılımcıların,

- %96,1’i (392 kişi) yaşadıkları çevrenin ve yolların daha bakımlı olmasını,
- %95,6’sı (390 kişi) yaşadıkları çevrenin yeşil alanlarının daha fazla olmasını,
- %95,8’i (391 kişi) yaşadıkları dairede kullanılan inşaat malzemelerinin daha iyi olmasını,
- %90,4’ü (369 kişi) yaşadıkları evin odalarının ve genel büyüklüğünün daha fazla olmasını,
- %78,9’u (322 kişi) yaşadıkları çevrede binaların daha az katlı olmasını,
- %86,5’i (353 kişi) binaların daha seyrek ve benzer yükseklikte olmasını,
- %97,1’i (396 kişi) binaların daha estetik mimariyle yapılmasını ve
- %87,5’i (357 kişi) kamusal hizmetlere erişimin daha kolay olmasını beklemektedir.

Dönüşüm uygulamaları sonrasında yukarıda ele alınan konular katılımcıların hem anket hem de derinlemesine görüşmelerde tamamına yakını karşılanmayan beklentilerinin olduğunu ve bunların giderilmesi noktasında memnuniyetlerinin artacaklarını ifade etmişlerdir. Tablo 22’de yer alan ifadeler, dönüşüm uygulamalarının en çok eleştiri alan unsurları arasında yer almaktadır. Özellikle konut ve çevresine ilişkin nitelikler ile binaların genel görüntüsü bu eleştirileri başında gelmektedir. Bu durum tezin H₃’ü olan **-Kentsel dönüşüm uygulamaları**

bütüncül bir bakış açısıyla gerçekleştirilmemektedir ifadesini doğrulamaktadır. Dönüşüm uygulamaları sadece belirli bir kesimi değil alanda yaşayanları ve sosyal, fiziksel ve çevresel unsurları birlikte ele alarak gerçekleştirilmelidir.

Bu bağlamda bundan sonra yapılacak olan dönüşüm uygulamalarında bu noktaya dikkat edilerek gerçekleştirilmesi memnuniyetin atmasında ve kentsel yaşam kalitesinin olumlu yönde etkilenmesine kaynaklık edecektir.

4.4.11. Demografik Özelliklere İlişkin Bulgular

Katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin frekans dağılımları aşağıdaki tablolarda verilmiştir:

Tablo 23: Katılımcıların Cinsiyet Özelliklerine İlişkin Frekans Dağılımları

Cinsiyet	Frekans	Yüzde
Kadın	245	60
Erkek	163	40

Tablo 23’de görüldüğü üzere, katılımcıların %60’ı (245 kişi) kadın, %40’ı (163 kişi) erkektir. Katılımcıların büyük bir çoğunluğunu kadınlar oluşturmaktadır.

Tablo 24: Katılımcıların Yaş Dağılımları

Yaş	Frekans	Yüzde
16-20	29	7,1
21-30	122	29,9
31-40	107	26,2
41-50	63	15,4
51-60	39	9,6
61-70	19	4,7
71 yaş ve üzeri	8	2

Tablo 24’de görüldüğü üzere, katılımcıların,

- %7,1’i (29 kişi) 16-20 yaş,
- %29,9’u (122 kişi) 21-30 yaş,

- %26,2'si (107 kişi) 31-40 yaş,
- %15,4'ü (63 kişi) 41-50 yaş,
- %9,6'sı (39 kişi) 51-60 yaş ve
- %4,7'si (8 kişi) 61-70 yaş aralığında olup,
- %2'si ise (8 kişi) 71 yaş ve üzerindedir.

Tablo 25: Katılımcıların Eğitim Düzeylerine İlişkin Frekans Dağılımları

Eğitim Düzeyi	Frekans	Yüzde
İlköğretim	103	25,2
Lise	219	53,7
Yüksek okul	34	8,3
Lisans ve Lisans üstü	52	12,7

Tablo 25'de belirtildiği üzere, katılımcıların,

- %25,2'si (103 kişi) ilköğretim,
- %53,7'si (219 kişi) lise,
- %8,3'ü (34 kişi) yüksekokul ve
- %12,7'si (52 kişi) lisans ve lisansüstü eğitim düzeyine sahiptir.

Tablo 26: Katılımcıların Medeni Durum Dağılımları

Medeni Durum	Frekans	Yüzde
Evli	319	78,2
Bekar	77	18,9
Eşinden Ayrı / Eşini Kaybetmiş	12	2,9

Tablo 26'da görüldüğü üzere, katılımcıların,

- %78,2'si (319 kişi) evli,
- %18,9'u (77 kişi) bekar ve
- %2,9'u (12 kişi) eşinden ayrı veya eşini kaybetmiştir.

Tablo 27: Katılımcıların Çocuk Sayılarına İlişkin Frekans Dağılımları

Çocuk Sayısı	Frekans	Yüzde
Çocuğum yok	101	24,8
1 çocuk	75	18,4
2 çocuk	139	34,1
3 ve daha fazla	93	22,8

Tablo 27’de görüldüğü üzere, katılımcıların,

- %24,8’inin (101 kişi) çocuğu olmayıp,
- %18,4’ünün (75 kişi) tek çocuğu,
- %34,1’inin (139 kişi) 2 çocuğu ve
- %22,8’inin (93 kişi) 3 veya daha fazla çocuğu bulunmaktadır.

Tablo 28: Katılımcıların Toplam Hane Gelirlerine İlişkin Frekans Dağılımı

Toplam Hane Geliri	Frekans	Yüzde
2.000 TL den az	127	31,1
2.001-3.000 TL	156	38,2
3.001-4.000 TL	94	23
4.001-5.000 TL	15	3,7
5.001-6.000 TL	12	2,9
6.000 TL den fazla	4	1

Tablo 28’de görüldüğü üzere, katılımcıların,

- %31,1’i (127 kişi) 2.000 TL’den az,
- %38,2’si (156 kişi) 2.001-3.000 TL,
- %23’ü (94 kişi) 3.001-4.000 TL,
- %3,7’si (15 kişi) 4.001-5.000 TL,
- %2,9’u (12 kişi) 5.001-6.000 TL ve
- %1’i (4 kişi) 6.000 TL’den fazla toplam hane gelirine sahiptir.

Alanda yaşayanların gelir düzeyinin çoğunlukla 3.000TL’den az olduğu görülmektedir.

4.4.12. Kentsel dönüşüm Öncesi ve Sonrası Değişen Kentsel Yaşam Kalitesinin Oluşan Faktörlerin Demografik Özelliklere Göre Farklılığı

Araştırmada, kentsel dönüşüm uygulamalarının kentsel yaşam kalitesine olan etkisini ölçmek için kullanılan faktörlerin demografik özelliklerden nasıl etkilendiği ortaya konulmuştur. Kentsel yaşam kalitesini oluşturan faktörlerin demografik özelliklere göre gösterdiği farklılığı tespit etmek amacıyla analizler dönüşüm öncesi ve sonrası olarak gerçekleştirilmiştir. Söz konusu analizler ve elde edile sonuçlar aşağıda yer almaktadır.

4.4.12.1. Cinsiyete Göre Dönüşüm Öncesi ve Sonrası Kentsel Yaşam Kalitesinin Farklılaşması

Kentsel dönüşüm uygulamalarının kentsel yaşam kalitesine etkisinin araştırılması kapsamında gerçekleştirilen çalışmada, demografik özelliklerden olan cinsiyet unsurunun nasıl farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Bu amaçla kentsel dönüşüm öncesi ve sonrası kentsel yaşam kalitesini oluşturan faktörler ayrı ayrı ele alınarak analiz edilmiştir. Bu analizler ve sonuçları aşağıda yer almaktadır.

Kentsel dönüşüm öncesi kentsel yaşam kalitesinin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek üzere bağımsız gruplar t testi uygulanmıştır. Test sonuçları Tablo 29’da verilmiştir:

Tablo 29: Cinsiyete Göre Kentsel Dönüşüm Öncesi Kentsel Yaşam Kalitesi Bağımsız Gruplar t Testi

	Levene's Test for Equality of Variances	t-test for Equality of Means								
		F	Sig.	t	Df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
KDO_FAKTÖR 1	Equal variances assumed	1,509	,220	-1,00	406	,313	-,11209	,11103	-,3303	,10619
	Equal variances not assumed			-1,00	336,904	,318	-,11209	,11199	-,3323	,10821
KDO_FAKTÖR 2	Equal variances assumed	5,357	,021	,387	406	,699	,04063	,10495	-,1656	,24695
	Equal variances not assumed			,375	309,244	,708	,04063	,10830	-,1724	,25373
KDO_FAKTÖR 3	Equal variances assumed	,047	,829	-1,02	406	,305	-,10672	,10393	-,3110	,09758
	Equal variances not assumed			-1,02	350,015	,304	-,10672	,10368	-,3106	,09720
KDO_FAKTÖR 4	Equal variances assumed	,363	,547	1,921	406	,055	,21919	,11412	-,0051	,44354

Equal variances not assumed			1,930	352,747	,054	,21919	,11359	-,0042	,44259
-----------------------------	--	--	-------	---------	------	--------	--------	--------	--------

Tablo 29’da görüldüğü üzere, cinsiyete göre kentsel dönüşüm öncesi kentsel yaşam kalitesinin hiçbir faktöründe istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

Kentsel dönüşüm sonrası kentsel yaşam kalitesinin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek üzere bağımsız gruplar t testi uygulanmıştır. Test sonuçları Tablo 30’da verilmiştir:

Tablo 30: Cinsiyete Göre Kentsel Dönüşüm Sonrası Kentsel Yaşam Kalitesi Bağımsız Gruplar t Testi

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	Df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
KDS_FAKTÖR1	Equal variances assumed	1,455	,228	-2,39	406	,017	-,29289	,12214	-,533	-,052
	Equal variances not assumed			-2,37	336,62	,018	-,29289	,12322	-,535	-,050
KDS_FAKTÖR2	Equal variances assumed	,096	,75	1,45	406	,147	,16334	,11230	-,057	,3841
	Equal variances not assumed			1,42	323,46	,155	,16334	,11453	-,061	,3886
KDS_FAKTÖR3	Equal variances assumed	6,84	,009	1,36	406	,174	,16626	,12218	-,073	,4064

	Equal variance s not assume d			1,40	382,25	,161	,16626	,11830	-,066	,3988
KDS_FAKTÖ R4	Equal variance s assume d	,139	,709	-3,77	406	,000	-,43438	,11516	-,660	-,207
	Equal variance s not assume d			-3,79	354,88	,000	-,43438	,11441	-,659	-,209

Tablo 30’da görüldüğü üzere, cinsiyete göre kentsel dönüşüm sonrası kentsel yaşam kalitesinin 1. Faktör (Bölgeden duyulmuş memnuniyet düzeyi ve ekonomik çevre kalitesi) ile 4. Faktörlerde (Komşuluk ilişkileri ile bağlılık/aidiyet) istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Farklılığın hangi gruplar lehine olduğunu belirlemek üzere aritmetik ortalamalar Tablo 31’de verilmiştir:

Tablo 31: Cinsiyete Göre Farklılığın Aritmetik Ortalamaları

	CİNSİYET	N	Ortalama	Standart Sapma
KDS_FAKTÖR1	Kadın	245	2,7965	1,18687
	Erkek	163	3,0894	1,24004
KDS_FAKTÖR2	Kadın	245	3,9290	1,06603
	Erkek	163	3,7656	1,17559
KDS_FAKTÖR3	Kadın	245	2,7000	1,28149
	Erkek	163	2,5337	1,09026
KDS_FAKTÖR4	Kadın	245	2,4122	1,15387
	Erkek	163	2,8466	1,11711

Tablo 31’de görüldüğü üzere, kadınlarda kentsel dönüşüm sonrası faktör 1(bölgeden duyulan memnuniyet ve ekonomik çevre kalitesi) ve faktör 4 (komşuluk ilişkileri ve bağlılık/aidiyet) erkeklere göre daha yüksek olarak tespit edilmiştir.

4.4.12.2. Yaş Değişkenine Göre Kentsel Dönüşüm Öncesi ve Kentsel Yaşam Kalitesinin Farklılığı

Kentsel dönüşüm uygulamalarının kentsel yaşam kalitesine etkisinin araştırılması kapsamında gerçekleştirilen çalışmada, demografik özelliklerden olan yaş değişkeninin gösterdiği farklılık tespit edilmiştir. Bu amaçla kentsel dönüşüm öncesi ve sonrası kentsel yaşam kalitesini oluşturan faktörler ayrı ayrı ele alınarak analiz edilmiştir. Bu analizler ve sonuçları aşağıda yer almaktadır.

Kentsel dönüşüm öncesi kentsel yaşam kalitesinin yaş değişkenine göre farklılığını test etmek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır.

Tablo 32:Yaş Değişkeninin Kentsel Dönüşüm Öncesi Kentsel Yaşam Kalitesi Farklılığına İlişkin ANOVA

		Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
KDO_FAKTÖR 1	Between Groups	72,286	6	12,048	11,534	,000
	Within Groups	418,875	401	1,045		
	Total	491,161	407			
KDO_FAKTÖR 2	Between Groups	49,647	6	8,274	8,546	,000
	Within Groups	388,259	401	,968		
	Total	437,906	407			
KDO_FAKTÖR 3	Between Groups	43,042	6	7,174	7,427	,000
	Within Groups	387,302	401	,966		
	Total	430,343	407			
KDO_FAKTÖR 4	Between Groups	71,032	6	11,839	10,520	,000
	Within Groups	451,247	401	1,125		
	Total	522,279	407			

ANOVA testinin p değerlerinin 0,05'ten küçük olup sonuçlarına göre, yaş gruplarına göre kentsel dönüşüm öncesi kentsel yaşam kalitesinde farklılıklar söz konusudur. Farklılıkların hangi gruplar lehine olduğunu tespit etmek amacıyla aritmetik ortalamalar Tablo 33'de verilmiştir:

Tablo 33: Yaş Gruplarına Göre Kentsel Dönüşüm Öncesi Kentsel Yaşam Kalitesi Farklılığına İlişkin Aritmetik Ortalamalar

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum	
					Lower Bound	Upper Bound			
KDO_FAKTÖR 1	16-20	29	2,7143	1,28741	,23907	2,2246	3,2040	1,00	5,00
	21-30	122	3,1101	1,12812	,10214	2,9079	3,3123	1,29	5,00

	31-40	107	3,2710	,80117	,07745	3,1175	3,4246	1,00	4,86
	41-50	63	2,4399	1,21335	,15287	2,1343	2,7455	1,00	4,57
	51-60	60	3,6571	,92027	,11881	3,4194	3,8949	2,00	5,00
	61-70	19	4,0902	,70020	,16064	3,7527	4,4277	3,00	5,00
	71 üzeri	8	2,7857	,22908	,08099	2,5942	2,9772	2,57	3,00
	Total	408	3,1404	1,09854	,05439	3,0335	3,2473	1,00	5,00
KDO_FAKTÖR 2	16-20	29	3,5310	1,24473	,23114	3,0576	4,0045	1,00	5,00
	21-30	122	3,7951	1,08497	,09823	3,6006	3,9896	1,00	5,00
	31-40	107	3,4897	1,01321	,09795	3,2955	3,6839	1,00	5,00
	41-50	63	3,6667	,54240	,06834	3,5301	3,8033	2,80	5,00
	51-60	60	4,0900	,88331	,11403	3,8618	4,3182	2,20	5,00
	61-70	19	4,4526	1,08902	,24984	3,9277	4,9775	2,40	5,00
	71 üzeri	8	2,0000	1,06904	,37796	1,1063	2,8937	1,00	3,00
	Total	408	3,7152	1,03727	,05135	3,6142	3,8161	1,00	5,00
KDO_FAKTÖR 3	16-20	29	1,8621	,99010	,18386	1,4855	2,2387	1,00	4,00
	21-30	122	2,2869	,95112	,08611	2,1164	2,4574	1,00	4,50
	31-40	107	2,5047	1,02445	,09904	2,3083	2,7010	1,00	4,50
	41-50	63	1,7857	,95763	,12065	1,5445	2,0269	1,00	4,00
	51-60	60	2,5000	1,11614	,14409	2,2117	2,7883	1,00	4,00
	61-70	19	1,3947	,61416	,14090	1,0987	1,6908		2,50
	71 üzeri	8	2,5000	,53452	,18898	2,0531	2,9469	2,00	3,00
	Total	408	2,2304	1,02828	,05091	2,1303	2,3305	1,00	4,50
KDO_FAKTÖR 4	16-20	29	2,9310	1,17050	,21736	2,4858	3,3763	1,00	4,50
	21-30	122	3,5902	1,14455	,10362	3,3850	3,7953	1,00	5,00
	31-40	107	3,9019	,94029	,09090	3,7216	4,0821	2,00	5,00
	41-50	63	3,2540	1,43649	,18098	2,8922	3,6157	1,00	5,00
	51-60	60	4,1833	,64418	,08316	4,0169	4,3497	3,00	5,00
	61-70	19	4,5263	,65561	,15041	4,2103	4,8423	3,50	5,00
	71 üzeri	8	4,7500	,26726	,09449	4,5266	4,9734	4,50	5,00
	Total	408	3,7267	1,13280	,05608	3,6165	3,8370	1,00	5,00

Tablo 33’de görüldüğü üzere, genel olarak, yaş arttıkça kentsel dönüşüm öncesi kentsel yaşam kalitesi algısının da arttığından söz edilebilir. Bu sonuç dönüşüm öncesi alanda yaşayanların oraya alışmış olmaları ve beklentilerinin az olması nedeniyle yaşam kalitesi algısının yüksek olmasıyla ilişkilendirilebilir. Dönüşüm öncesi alanın yaşam kalitesinin yaşam tarzıyla uygunluğu özellikle 30 yaş üzeri ve yaşlı kesimde algının yüksek olması nedenine bağlanabilir.

Kentsel dönüşüm sonrası kentsel yaşam kalitesi algısının yaş gruplarına göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla ANOVA uygulanmıştır. Analiz sonuçları Tablo 34’de verilmiştir:

Tablo 34:Yaş Gruplarına Göre Kentsel Dönüşüm Sonrası Kentsel Yaşam Kalitesi Farklılığına İlişkin ANOVA

	Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
--	----------------	----	-------------	---	------

KDS_FAKTÖR1	Between Groups	32,238	6	5,373	3,787	,001
	Within Groups	568,976	401	1,419		
	Total	601,214	407			
KDS_FAKTÖR2	Between Groups	21,773	6	3,629	3,019	,007
	Within Groups	482,010	401	1,202		
	Total	503,783	407			
KDS_FAKTÖR3	Between Groups	21,342	6	3,557	2,482	,023
	Within Groups	574,628	401	1,433		
	Total	595,970	407			
KDS_FAKTÖR4	Between Groups	50,960	6	8,493	6,887	,000
	Within Groups	494,538	401	1,233		
	Total	545,498	407			

ANOVA testinin p değeri 0,05'in altında olmakla birlikte, kentsel dönüşüm sonrası kentsel yaşam kalitesi algısında yaş gruplarına göre küçük farklılıklar söz konusudur. Farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere aritmetik ortalamalar Tablo 35'de sunulmuştur:

Tablo 35: Yaş Gruplarına Göre Kentsel Dönüşüm Sonrası Kentsel Yaşam Kalitesi Farklılığına İlişkin Aritmetik Ortalamaları

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum	
					Lower Bound	Upper Bound			
KDS_FAKTÖR 1	16-20	29	3,0640	,99678	,18510	2,6849	3,4432	1,86	5,00
	21-30	122	2,9859	1,27238	,11520	2,7579	3,2140	1,00	5,00
	31-40	107	2,8585	1,17123	,11323	2,6340	3,0830	1,14	5,00
	41-50	63	2,4331	1,10029	,13862	2,1560	2,7102	1,00	4,43
	51-60	60	3,2333	1,28584	,16600	2,9012	3,5655	1,00	4,86
	61-70	19	3,4361	1,19663	,27452	2,8593	4,0128	1,57	4,86
	71 üzeri	8	2,1429	,45816	,16198	1,7598	2,5259	1,71	2,57
	Total	408	2,9135	1,21539	,06017	2,7952	3,0318	1,00	5,00
KDS_FAKTÖR 2	16-20	29	4,0483	1,11311	,20670	3,6249	4,4717	2,20	5,00
	21-30	122	3,9443	1,09944	,09954	3,7472	4,1413	1,00	5,00
	31-40	107	3,6318	1,29619	,12531	3,3833	3,8802	1,00	5,00
	41-50	63	3,7524	,75751	,09544	3,5616	3,9432	2,20	4,80
	51-60	60	3,9867	1,14913	,14835	3,6898	4,2835	1,00	5,00
	61-70	19	4,5895	,55567	,12748	4,3216	4,8573	3,80	5,00
	71 üzeri	8	3,3000	,74833	,26458	2,6744	3,9256	2,60	4,00
	Total	408	3,8637	1,11256	,05508	3,7554	3,9720	1,00	5,00
KDS_FAKTÖR 3	16-20	29	2,8448	1,04457	,19397	2,4475	3,2422	1,00	4,00
	21-30	122	2,3934	1,29881	,11759	2,1606	2,6262	1,00	5,00
	31-40	107	2,5748	1,15089	,11126	2,3542	2,7954	1,00	5,00
	41-50	63	2,7222	1,05409	,13280	2,4568	2,9877	1,00	4,00
	51-60	60	2,7500	1,17351	,15150	2,4469	3,0531	1,00	5,00
	61-70	19	3,3684	1,65699	,38014	2,5698	4,1671	1,00	5,00
	71 üzeri	8	3,0000	,00000	,00000	3,0000	3,0000	3,00	3,00
	Total	408	2,6336	1,21008	,05991	2,5158	2,7513	1,00	5,00
KDS_FAKTÖR	16-20	29	2,5172	,86068	,15982	2,1899	2,8446	1,50	4,50

4	21-30	122	2,4672	1,16018	,10504	2,2593	2,6752	1,00	5,00
	31-40	107	2,5514	1,04596	,10112	2,3509	2,7519	1,00	5,00
	41-50	63	2,1587	,88366	,11133	1,9362	2,3813	1,00	4,00
	51-60	60	3,3000	1,48780	,19207	2,9157	3,6843	1,00	5,00
	61-70	19	3,0526	,66447	,15244	2,7324	3,3729	2,00	4,00
	71 üzeri	8	2,0000	1,06904	,37796	1,1063	2,8937	1,00	3,00
	Total	408	2,5858	1,15771	,05732	2,4731	2,6985	1,00	5,00

Kentsel dönüşüm sonrası kentsel yaşam kalitesi algısının genel olarak 30 yaş üzeri bireylerde düşme eğiliminde olduğu görülmektedir. Yaş arttıkça geleneksel yaşam tarzının daha fazla benimsendiği düşünülerek bu bireylerin kentleşmeye daha geç adapte olacakları söylenebilir. Dönüşüm sonrası değişen kentsel yaşama gençlerin daha çabuk adapte olması 30 yaş üstü ve özellikle yaşlı kesimin ayak uydurmakta zorlandığı gerçeğiyle bağlantı kurulabilir.

4.4.12.3. Eğitim Durumuna Göre Kentsel Dönüşüm Uygulamalarının Kentsel Yaşam Kalitesi Farklılığı

Kentsel dönüşüm uygulamalarının kentsel yaşam kalitesine olan etkisinin demografik özelliklerden olan eğitim durumu unsuruna göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Bu farklılığın ortaya konulmasında kentsel yaşam kalitesini oluşturan faktörler dönüşüm öncesi ve sonrası olarak ele alınarak analiz edilmiştir. Bu analiz aşağıdaki tablolarda yer almaktadır.

Eğitim durumunun kentsel dönüşüm öncesi kentsel yaşam kalitesini oluşturan faktörlerde nasıl farklılaştığını ölçümünü gerçekleştirmek için amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Test sonuçları Tablo 36'da görülmektedir:

Tablo 36: Eğitim Durumuna Göre Kentsel Dönüşüm Öncesi Kentsel Yaşam Kalitesi Farklılığına İlişkin ANOVA

		Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
KDO_FAKTÖ R1	Between Groups	59,091	3	19,697	18,417	,000
	Within Groups	432,070	404	1,069		
	Total	491,161	407			
KDO_FAKTÖ R2	Between Groups	62,074	3	20,691	22,242	,000
	Within Groups	375,832	404	,930		
	Total	437,906	407			
KDO_FAKTÖ	Between Groups	12,809	3	4,270	4,131	,007
	Within Groups	417,534	404	1,034		

R3	Total	430,343	407			
KDO_FAKTÖR	Between Groups	12,026	3	4,009	3,174	,024
	Within Groups	510,253	404	1,263		
R4	Total	522,279	407			

ANOVA tablosunda p değerleri 0,05'in altında olmakla birlikte, gruplar arasında anlamlı bir farklılık söz konusudur. Farklılığın hangi gruplar lehine olduğunu tespit etmek amacıyla aritmetik ortalamalar Tablo 37'de verilmiştir:

Tablo 37:Eğitim Durumuna Göre Kentsel Dönüşüm Öncesi Kentsel Yaşam Kalitesi Farklılığına İlişkin Aritmetik Ortalamaları

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum	
					Lower Bound	Upper Bound			
KDO_FAKTÖR 1	İlköğretim	103	2,93	1,0521	,10367	2,7333	3,1446	1,00	5,00
	lise	219	3,42	1,1337	,07661	3,2789	3,5809	1,00	5,00
	Yüksek okul	34	3,16	,60657	,10403	2,9564	3,3797	1,86	4,00
	Üniversite ve üstü	52	2,30	,72494	,10053	2,1004	2,5040	1,29	3,86
	Total	408	3,14	1,0985	,05439	3,0335	3,2473	1,00	5,00
KDO_FAKTÖR 2	İlköğretim	103	3,89	,98572	,09713	3,7025	4,0878	1,00	5,00
	lise	219	3,89	,99358	,06714	3,7581	4,0227	1,00	5,00
	Yüksek okul	34	3,55	,55439	,09508	3,3654	3,7523	2,60	4,20
	Üniversite ve üstü	52	2,72	1,0036	,13918	2,4437	3,0025	1,00	4,80
	Total	408	3,71	1,0372	,05135	3,6142	3,8161	1,00	5,00
KDO_FAKTÖR 3	İlköğretim	103	2,09	,96697	,09528	1,9032	2,2812	1,00	4,00
	lise	219	2,38	1,0542	,07124	2,2432	2,5240	1,00	4,50
	Yüksek okul	34	2,16	1,2414	,21291	1,7286	2,5949	1,00	4,00
	Üniversite ve üstü	52	1,90	,75432	,10461	1,6938	2,1139	1,00	3,00
	Total	408	2,23	1,0282	,05091	2,1303	2,3305	1,00	4,50
KDO_FAKTÖR 4	İlköğretim	103	3,85	1,0558	,10403	3,6529	4,0656	1,00	5,00
	lise	219	3,63	1,1628	,07858	3,4798	3,7896	1,00	5,00
	Yüksek okul	34	4,17	,66152	,11345	3,9457	4,4073	3,00	5,00
	Üniversite ve üstü	52	3,55	1,3085	,18146	3,1934	3,9220	1,00	5,00
	Total	408	3,72	1,1328	,05608	3,6165	3,8370	1,00	5,00

Tablo 37'de görüldüğü üzere, genel olarak lisans ve lisansüstü mezunlarında kentsel dönüşüm öncesi yaşam kalitesi algısı daha düşüktür. Bu durum eğitim seviyesi yükseldikçe farkındalığın ve beklentinin artmasıyla ilişkilendirilebilir. Eğitim seviyesi yükseldikçe kentsel yaşamdan beklenen kalitenin yüksek olması ve bu durumun farkında olarak yaşam alanını kullanmanın etkili olduğu söylenebilir.

Kentsel dönüşüm sonrası kentsel yaşam kalitesi algısının eğitim durumlarına göre farklılığını test etmek amacıyla uygulanan ANOVA sonuçları Tablo 38'deki gibidir:

Tablo 38: Eğitim Durumuna Göre Kentsel Dönüşüm Sonrası Kentsel Yaşam Kalitesi Farklılığına İlişkin ANOVA

		Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
KDS_FAKTÖR1	Between Groups	26,170	3	8,723	6,129	,000
	Within Groups	575,044	404	1,423		
	Total	601,214	407			
KDS_FAKTÖR2	Between Groups	32,879	3	10,960	9,402	,000
	Within Groups	470,904	404	1,166		
	Total	503,783	407			
KDS_FAKTÖR3	Between Groups	27,958	3	9,319	6,628	,000
	Within Groups	568,012	404	1,406		
	Total	595,970	407			
KDS_FAKTÖR4	Between Groups	14,044	3	4,681	3,559	,014
	Within Groups	531,454	404	1,315		
	Total	545,498	407			

ANOVA testinin p değerleri 0,05'ten küçük olup, kentsel dönüşüm sonrası kentsel yaşam kalitesi algısının eğitim durumuna göre farklılık gösterdiği söylenebilir. Farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını ortaya koymak amacıyla Tablo 39'da aritmetik ortalamalara yer verilmiştir:

Tablo 39:Eğitim durumuna Göre Kentsel Dönüşüm Sonrası Kentsel Yaşam Kalitesi Farklılığına İlişkin Aritmetik Ortalamaları

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum	
					Lower Bound	Upper Bound			
KDS_FAKTÖR 1	İlköğretim	103	3,2427	1,03110	,10160	3,0412	3,4442	1,71	4,86
	lise	219	2,8917	1,29204	,08731	2,7196	3,0638	1,00	5,00
	Yüksek okul	34	2,8739	1,32142	,22662	2,4129	3,3350	1,14	4,43
	Üniversite ve üstü	52	2,3791	,93993	,13034	2,1174	2,6408	1,29	4,57
	Total	408	2,9135	1,21539	,06017	2,7952	3,0318	1,00	5,00
KDS_FAKTÖR 2	İlköğretim	103	3,9515	1,09740	,10813	3,7370	4,1659	1,00	5,00
	lise	219	3,9890	1,07766	,07282	3,8455	4,1326	1,00	5,00
	Yüksek okul	34	3,9235	1,12062	,19219	3,5325	4,3145	1,80	5,00
	Üniversite ve üstü	52	3,1231	1,02376	,14197	2,8381	3,4081	1,00	4,80

	Total	408	3,8637	1,11256	,05508	3,7554	3,9720	1,00	5,00
KDS_FAKTÖR 3	İlköğretim	103	2,6748	1,18551	,11681	2,4431	2,9065	1,00	5,00
	lise	219	2,6301	1,24433	,08408	2,4644	2,7959	1,00	5,00
	Yüksek okul	34	3,2941	1,05254	,18051	2,9269	3,6614	1,50	4,50
	Üniversite ve üstü	52	2,1346	,99565	,13807	1,8574	2,4118	1,00	4,00
	Total	408	2,6336	1,21008	,05991	2,5158	2,7513	1,00	5,00
KDS_FAKTÖR 4	İlköğretim	103	2,8786	1,24748	,12292	2,6348	3,1224	1,00	5,00
	lise	219	2,4543	1,14046	,07707	2,3024	2,6062	1,00	5,00
	Yüksek okul	34	2,4118	,90847	,15580	2,0948	2,7287	1,00	3,50
	Üniversite ve üstü	52	2,6731	1,10207	,15283	2,3663	2,9799	1,00	5,00
	Total	408	2,5858	1,15771	,05732	2,4731	2,6985	1,00	5,00

Tablo 39’da görüldüğü üzere, lisans ve lisansüstü mezunları, diğer gruplara göre, kentsel dönüşüm sonrasında kentsel yaşam kalitesini daha düşük olarak algılamaktadırlar. Bu sonuç, kentsel dönüşüm öncesi kentsel yaşam kalitesinin eğitim durumlarına ilişkin farklılığını gösteren sonuçla örtüşmektedir. Yani bu sonuç eğitim seviyesi yükseldikçe yaşanan çevreye ilişkin farkındalığın artmasıyla açıklanabilir. Eğitim seviyesi yükseldikçe yaşanan çevreden beklenen kalitenin yüksek olması ve kentsel sorunların çözümü noktasında söz hakkı bulunmasıyla ilişkilendirilir.

4.4.12.4. Medeni Duruma Göre Kentsel dönüşüm Uygulamalarının Kentsel Yaşam Kalitesinin Farklılığı

Medeni durumun kentsel dönüşüm uygulamaları sonrasında kentsel yaşam kalitesine ilişkin farklılığı tespit edilmiştir. Bunu gerçekleştirmek için kentsel yaşam kalitesini oluşturan faktörler dönüşüm öncesi ve sonrası şeklinde ele alınarak analize tabi tutulmuştur. Bu analizler ve sonucunda ortaya çıkan bulgular ile yorumlanması aşağıda yer almaktadır.

Kentsel dönüşüm öncesi kentsel yaşam kalitesinin medeni duruma göre farklılığını test etmek amacıyla uygulanan ANOVA testinin sonuçları Tablo 40’deki gibidir:

Tablo 40:Medeni Duruma Göre Kentsel Dönüşüm Öncesi Kentsel Yaşam Kalitesi Farklılığı

		Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
KDO_FAKTÖR1	Between Groups	9,452	2	4,726	3,973	,020
	Within Groups	481,709	405	1,189		
	Total	491,161	407			
KDO_FAKTÖR2	Between Groups	7,848	2	3,924	3,695	,026
	Within Groups	430,058	405	1,062		
	Total	437,906	407			
KDO_FAKTÖR3	Between Groups	6,136	2	3,068	2,929	,055
	Within Groups	424,207	405	1,047		
	Total	430,343	407			
KDO_FAKTÖR4	Between Groups	10,361	2	5,181	4,099	,017
	Within Groups	511,917	405	1,264		
	Total	522,279	407			

Tablo 40’da ANOVA testinin p değerlerinden yalnızca 3. faktöre ait olan değer 0,05,’in üstünde olduğu görülmektedir. Analize devam edildiğinde, gruplar arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Bu farklılıkların nasıl olduğuna ilişkin grup ortalamaları Tablo 41’da görülebilir:

Tablo 41:Medeni Duruma GöreKentsel Dönüşüm Sonrası Kentsel Yaşam Kalitesi Farklılığına İlişkin Aritmetik Ortalamalar

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum	
					Lower Bound	Upper Bound			
KDO_FAKTÖR 1	Evli	31	3,2208	1,0765	,06028	3,1022	3,3394	1,00	5,00
	Bekar	77	2,8553	1,1962	,13632	2,5838	3,1268	1,00	5,00
	Eşinden ayrı eşini kaybetmiş	12	2,8333	,63255	,18260	2,4314	3,2352	2,14	3,57
	Total	40	3,1404	1,0985	,05439	3,0335	3,2473	1,00	5,00
KDO_FAKTÖR 2	Evli	31	3,7712	1,0101	,05655	3,6599	3,8824	1,00	5,00
	Bekar	77	3,4390	1,1598	,13218	3,1757	3,7022	1,00	5,00
	Eşinden yeni ayrı/eşini kaybetmiş	12	4,0000	,55268	,15954	3,6488	4,3512	3,40	4,60
	Total	40	3,7152	1,0372	,05135	3,6142	3,8161	1,00	5,00
KDO_FAKTÖR 3	Evli	31	2,2915	1,0474	,05865	2,1762	2,4069	1,00	4,50
	Bekar	77	2,0455	,96716	,11022	1,8259	2,2650	1,00	4,50
	Eşinden yeni ayrı/eşini kaybetmiş	12	1,7917	,62006	,17899	1,3977	2,1856	1,00	2,50

	Total	40 8	2,2304	1,0282	,05091	2,1303	2,3305	1,00	4,50
KDO_FAKTÖR 4	Evli	31	3,8088	1,0914	,06111	3,6885	3,9290	1,00	5,00
	Bekar	77	3,4026	1,2592	,14351	3,1168	3,6884	1,00	5,00
	Eşinden ayrı eşini kaybetmiş	12	3,6250	1,0686	,30850	2,9460	4,3040	2,50	5,00
	Total	40	3,7267	1,1328	,05608	3,6165	3,8370	1,00	5,00

Tablo 41’de görüldüğü üzere, evli bireylerin kentsel dönüşüm öncesinde kentsel yaşam kalitesi algıları, bekar bireylere göre, daha yüksektir. Bu durum kentsel yaşam kalitesi algısının evli bireylerde yaşam alanından duyulan beklentinin farklılığı ile açıklanabilir. Bunun yanında evli bireylerin çocuk sahibi olmaları, gündelik yaşamın sürdürüldüğü alanı daha sık kullanmaları, sosyal, fiziksel ve ekonomik çevre kalitelerine ilişkin algının yüksek olmasıyla da ilişkilendirilebilir.

Kentsel dönüşüm sonrası kentsel yaşam kalitesi algılarının medeni duruma göre farklılığını test etmek amacıyla uygulanan ANOVA sonuçları Tablo 42’deki gibidir:

Tablo 42:Medeni Duruma Göre Kentsel Dönüşüm Sonrası Kentsel Yaşam Kalitesi Farklılığına İlişkin ANOVA

		Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
KDS_FAKTÖR1	Between Groups	4,366	2	2,183	1,481	,229
	Within Groups	596,848	405	1,474		
	Total	601,214	407			
KDS_FAKTÖR2	Between Groups	1,534	2	,767	,619	,539
	Within Groups	502,249	405	1,240		
	Total	503,783	407			
KDS_FAKTÖR3	Between Groups	6,040	2	3,020	2,073	,127
	Within Groups	589,930	405	1,457		
	Total	595,970	407			
KDS_FAKTÖR4	Between Groups	36,849	2	18,424	14,670	,000
	Within Groups	508,649	405	1,256		
	Total	545,498	407			

Tablo 42’de görüldüğü üzere, ilk 3 faktörde sonuçlar ANOVA’ya uygun çıkmıştır. Yalnızca 4. faktörde (Komşuluk ilişkileri ile bağlılık/aidiyet) gruplar arasında bir farklılık söz konusudur. Grup ortalamaları Tablo 43’deki gibidir:

Tablo 43:Medeni duruma Göre Kentsel Dönüşüm Sonrası Kentsel Yaşam Kalitesi Farklılığına İlişkin Aritmetik Ortalamalar

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum	
					Lower Bound	Upper Bound			
KDO_FAKTÖR 1	Evli	319	3,2208	1,07656	,06028	3,1022	3,3394	1,00	5,00
	Bekar	77	2,8553	1,19624	,13632	2,5838	3,1268	1,00	5,00
	Eşinden yeni ayrı eşini kaybetmiş	12	2,8333	,63255	,18260	2,4314	3,2352	2,14	3,57
	Total	408	3,1404	1,09854	,05439	3,0335	3,2473	1,00	5,00
KDO_FAKTÖR 2	Evli	319	3,7712	1,01010	,05655	3,6599	3,8824	1,00	5,00
	Bekar	77	3,4390	1,15987	,13218	3,1757	3,7022	1,00	5,00
	Eşinden yeni ayrı/eşini kaybetmiş	12	4,0000	,55268	,15954	3,6488	4,3512	3,40	4,60
	Total	408	3,7152	1,03727	,05135	3,6142	3,8161	1,00	5,00
KDO_FAKTÖR 3	Evli	319	2,2915	1,04744	,05865	2,1762	2,4069	1,00	4,50
	Bekar	77	2,0455	,96716	,11022	1,8259	2,2650	1,00	4,50
	Eşinden yeni ayrı/eşini kaybetmiş	12	1,7917	,62006	,17899	1,3977	2,1856	1,00	2,50
	Total	408	2,2304	1,02828	,05091	2,1303	2,3305	1,00	4,50
KDO_FAKTÖR 4	Evli	319	3,8088	1,09147	,06111	3,6885	3,9290	1,00	5,00
	Bekar	77	3,4026	1,25928	,14351	3,1168	3,6884	1,00	5,00
	Eşinden yeni ayrı/eşini kaybetmiş	12	3,6250	1,06867	,30850	2,9460	4,3040	2,50	5,00
	Total	408	3,7267	1,13280	,05608	3,6165	3,8370	1,00	5,00

Tablo 43'e göre, 4. Faktörde (komşuluk ilişkileri ve bağlılık/aidiyet) kentsel dönüşüm sonrası kentsel yaşam kalitesi algısı evli bireylerde daha yüksek olarak tespit edilmiştir. Sonuca göre evli bireylerin dönüşüm sonrasında kentsel yaşam kalitesini oluşturan göstergelerden biri olan faktör 4, yani komşuluk ilişkileri ve bağlılık/aidiyet algısı bekar bireylerden daha yüksek çıkmıştır. Çünkü evli bireyler gündelik yaşamın geçirildiği alanları, özellikle konut ve çevresini bekar bireylere göre daha fazla kullanmaktadır. Bu durum sosyal ilişkilerin evli bireylerde yaşam alanı çevresinde daha yüksek olduğunu göstermektedir. Komşuluk ilişkileri ve bağlılık evli bireyler için bekarlara göre yaşamda daha etkili olan unsurlardır. Evli bireylerde dayanışmanın (komşulardan bir şeyler alıp verme, çocuklarına göz kulak olma v.b. gibi) daha yüksek olduğu, yaşanan çevreyle evli bireylerin özellikle çocuk sahiplerinin daha iç içe olduğu gerçeğinde bu durumu doğrulamaktadır.

4.5. Araştırmanın Betimsel İstatistikleri ile Geçerlilik ve Güvenirlik Testleri

Bu bölümde kentsel dönüşüm uygulamalarının kentsel yaşam kalitesine olan etkisinin ölçümü için kullanılan faktörlerin geçerlilik ve güvenirliliği ile betimsel istatistikleri yer almaktadır. Fiziksel çevre kalitesini oluşturan konut ve çevresine ilişkin analizler ile sosyal çevre içerisinde değerlendirilen katılım unsuruna ilişkin analizler ve testler yapılmıştır. Analizler sonucunda elde edilen bulgular ve yorumlanması aşağıdaki gibidir.

4.5.1. Dönüşüm Sürecine Katılım ile Konut ve Çevresine İlişkin Memnuniyet Düzeylerinin Betimsel İstatistikleri, Geçerlilik ve Güvenirlik Analizleri

Dönüşüm sürecine katılım ve konut ile çevresine ilişkin memnuniyet düzeyleri likert tipi ölçümle yapıldığı için bu iki soru grubunun betimsel istatistikleri ile geçerlilik ve güvenirlik analizleri yapılmıştır.

Tablo 44: Katılım ve Konut ile Çevresine İlişkin Memnuniyet Düzeyine Dair İfadelerin Ortalama Değerleri

	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma
Dönüşüm sürecinde belediye vatandaşların düşüncelerini önemsemiştir.	2,00	1,058
Bu bölgede yaşayan vatandaşlar dönüşüm sürecinde belediyenin kararlarını etkilemiştir.	2,02	1,177
Bu proje sürecinde halkın katılımı gerçekleşmiştir.	2,09	1,070
Proje sürecinde söz hakkının olmaması konut ve çevresinden memnuniyetimi olumsuz olarak etkilemiştir.	2,64	1,492
Proje ile bölgede yaşayan insanlara daha modern yaşam standartları sağlamıştır.	2,49	1,283
Oturduğum dairenin büyüklüğünden memnunum.	2,35	1,356
Oturduğum binanın inşaatında kullanılan malzemelerin kalitesinden memnunum	2,01	1,108
Yaşadığım bölgeden, konut ve çevresinden genel olarak memnunum.	2,37	1,314
Binaların çok yüksek katlı olmasından rahatsızım.	3,07	1,553
Binaların genel görüntüsünü estetik buluyorum.	2,05	1,241

Tablo 18’de belirtildiği üzere, katılımcıların en fazla destekledikleri ifade “binaların çok yüksek katlı olmasından rahatsızım” olmuştur. Yani katılımcıların çoğunun

dönüşüm sonrasında yapılan binaların çok yüksek katlı olmasından memnun olmadıkları görülmektedir. Bu ifadeye ilişkin güçlü bir mütabakat söz konusudur. Konut ve çevresine ilişkin memnuniyet düzeyine dair ifadelerin geçerliliğini ve güvenilirlik düzeyini belirlemek üzere, açımlayıcı faktör analizi ve güvenilirlik analizi uygulanmıştır. Geçerlilik ile ölçüm aracının içerdiği maddelerin kavramsal yapıyı ne ölçüde temsil ettiği belirlenirken güvenilirlik ile geçerliliğin çalışmalarda bir arada irdelendiği görülür (Şencan, 2005).

Geçerlilik, testin bireyin ölçülmek istenen özelliğini ne derece doğru ölçtüğü ile ilgili bir kavramdır (Büyüköztürk, 2016: 182). Bu amaçla uygulanan faktör analizinde KMO testi ölçüm sonucunun 1,000' e yakın, Bartlett küresellik testi sonucunun da istatistiksel olarak anlamlı olması gerekmektedir. KMO katsayısı örneklemin büyüklüğünü test etmek için hesaplanmaktadır.

Tablo 45: KMO İçin Nitelendirmeler

KMO	Örneklem Yeterliliği
0,90-1,00	Çok iyi
0,80-0,89	İyi
0,70- 0,79	Orta
0,60-0,69	Kötü
0,50-0,59	Çok kötü
0,50'nin altı	Kabul edilemez

Kaynak: Alpar, 2013: 294.

Çalışma grubundan elde edilen verilerin açımlayıcı faktör analizine uygun olup olmadığı Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Barlett testi ile açıklanabilir (Çokluk, Şekercioğlu, Büyüköztürk, 2012; Büyüköztürk, 2010; Karagöz ve Kösterelioğlu, 2008). Kaiser-MeyerOlkin değerinin yüksek olması, ölçekteki her bir değişkenin, diğer değişkenler tarafından mükemmel bir şekilde tahmin edilebileceği anlamına gelir. Değerlerin sıfır ya da sıfıra yakın çıkması durumunda, korelasyon dağılımında, bir dağınıklık olduğu için bu değerlere dayalı olarak yorum yapılamaz. Kaiser-Meyer-Olkin testi sonucunda, değer 0,50'den düşük olması halinde faktör analizine devam edilemeyeceği yorumu yapılır (Çokluk ve ark., 2012: 207)

Field (2000) de Kaiser-Meyer-Olkin testi için 0,50 değerinin alt sınır olması gerektiğini ve $KMO \leq 0.50$ için veri kümesinin faktörlenemeyeceğini belirtmiştir. Bu

doğrultuda Barlett Testinin anlamlı ve Kaiser-Meyer-Olkin Testinin ise 0,50'den büyük çıkması beklenmektedir.

Açımlayıcı faktör analizinde Varimax döndürme yöntemi kullanılmış, güvenilirlik analizinde Alpha metodu kullanılmıştır. Birden fazla faktör altında benzer faktör yükü veren, faktör altında tek kalan ve faktör yükü 0,50'nin altında kalan ifadelerle çıkarılması halinde faktörün güvenilirlik katsayısını yükselten ifadeler analizlerden tek tek çıkarılarak analizler her defasında yinelenmiştir. Son durumda konut ve çevresine ilişkin memnuniyet düzeyine ait faktör yapısı ve güvenilirlik katsayısı Tablo 46'daki gibi özetlenmiştir:

Tablo 46: Katılım ve Konut ile Çevresine İlişkin Memnuniyet Düzeyi Ölçeğine İlişkin Açımlayıcı Faktör ve Güvenilirlik Analizi Sonuçları

Faktör Adı	İfade Sayısı	Güvenilirlik Katsayısı (Cronbach's Alpha)	İfadeler
Katılım ve Konut ile Çevresine İlişkin Memnuniyet Düzeyi	6	0,858	Soru 11-1: Dönüşüm sürecinde belediye vatandaşların düşüncelerini önemsemiştir. Soru 11-3: Bu proje sürecinde halkın katılımı gerçekleşmiştir. Soru 11-5: Proje ile bölgede yaşayan insanlara daha modern yaşam standartları sağlanmıştır. Soru 11-6: Oturduğum dairenin büyüklüğünden memnunum. Soru 11-7: Oturduğum binanın inşaatında kullanılan malzemenin kalitesinden memnunum. Soru 11-8: Yaşadığım bölgeden, konut ve çevresinden genel olarak memnunum.
Kaiser Meyer Olkin Ölçek Geçerliliği: 0,847 Bartlett Küresellik Testi Ki-Kare: 1.036,157 sd: 15 p Değeri: 0,000			

Tablo 20'de görüldüğü üzere, konut ve çevresine ilişkin memnuniyet düzeyi, tek bir faktörden oluşmaktadır. Veriler faktör analizine uygundur ($KMO > 0,70$). Faktör analizi sonucu istatistiksel olarak anlamlıdır ($p < 0,05$).

Ölçme aracının önemli teknik özelliklerinden birisi olan güvenilirlik, ölçme aracının ölçtüğü özelliği ya da özellikleri, ne derecede bir kararlılıkla ölçmekte olduğunun göstergesidir (Tavşancıl, 2005).

Konut ve çevresine ilişkin memnuniyet düzeyi ölçeği güvenilirdir (Cronbach's

Alpha=0,858). R_2 ya da α olarak gösterilen alfa katsayısı, çoktan seçmeli ve toplam puanlar üzerine kurulu ölçeklerin güvenilirliğin test edilmesinde sıklıkla başvurulan bir hesaplama. Likert tipi ölçeklerde alfa katsayısı ile güvenilirlik hesaplaması yapılmaktadır (Alpar, 2013: 848). Cronbach's alfa katsayısının 0-1 arasında değiştiği, değerlendirme kriterlerine göre $p < 0,40$ ise ölçek güvenilir değil, 0,40 ile 0,60 aralığında ise ölçek düşük güvenilirlikte, 0,60 ile 0,80 aralığında ise ölçek oldukça güvenilir ve 0,80 ile 1,00 aralığında ise ölçek yüksek derecede güvenilirdir (Tavşancıl, 2005).

4.5.2. Kentsel Dönüşüm Öncesi ve Sonrasına Kentsel Yaşam Kalitesine İlişkin Faktörlerin Karşılaştırılmalı Analizleri

Bu bölümde kentsel dönüşüm öncesi ve sonrası kentsel yaşam kalitesine etki eden faktörlerin karşılaştırılması ve geçerlilik güvenilirliğinin ortaya konulması için çeşitli analiz ve testler yer almaktadır. Bu analizlerin neler olduğu ile analizler sonucunda ortaya çıkan bulgular ve yorumlanması aşağıda yer almaktadır.

Araştırmada kullanılan kentsel yaşam kalitesi ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirliğinin test edilmesi amacıyla açımlayıcı faktör analizi ve güvenilirlik analizi uygulanmıştır.

Analiz sonuçları yukarıdaki bölümde Tablo 18'de gösterilmiştir.

Kentsel dönüşüm uygulamalarının kentsel yaşam kalitesine etki eden faktörlerin arasında korelasyonu belirlemek üzere korelasyon analizi yapılmıştır. Bu analiz dönüşüm öncesi ve sonrası faktörlere ayrı ayrı uygulanmıştır. Kullanılan analiz Pearson korelasyon katsayısı olup aşağıda yer almaktadır.

Kentsel dönüşüm öncesi kentsel yaşam kalitesini oluşturan faktörler arasındaki korelasyon analizi sonuçları Tablo 47'deki gibidir.

Tablo 47: Kentsel Dönüşüm Öncesi Kentsel Yaşam Kalitesi Boyutları Arasındaki Korelasyon Analizi Sonuçları

KDO: Kentsel Dönüşüm Öncesi	KDO_FAKTÖR 1	KDO_FAKTÖR 2	KDO_FAKTÖR 3	KDO_F AKTÖR 4
KDO_FAKTÖR1 Pearson Correlation	1	,438**	,260**	,345**

	Sig. (2-tailed)		,000	,000	,000
	N	408	408	408	408
	Pearson Correlation	,438**	1	,030	,108*
KDO_FAKTÖR2	Sig. (2-tailed)	,000		,541	,029
	N	408	408	408	408
	Pearson Correlation	,260**	,030	1	,158**
KDO_FAKTÖR3	Sig. (2-tailed)	,000	,541		,001
	N	408	408	408	408
	Pearson Correlation	,345**	,108*	,158**	1
KDO_FAKTÖR4	Sig. (2-tailed)	,000	,029	,001	
	N	408	408	408	408

Tablo 47’de görüldüğü üzere, Kentsel dönüşüm öncesi kentsel yaşam kalitesine etki eden faktörlerden, Faktör 2(Ulaşım ve hizmetlere erişim) ve Faktör 3’ün (Çevresel kalite)’ün kendi aralarındaki korelasyonlar dışında tüm korelasyonlar istatistiksel olarak anlamlıdır. Pearson korelasyon katsayıları 0,70’in altında olduğundan, faktörler arası oto korelasyon problemi bulunmamaktadır.

Kentsel dönüşüm sonrası kentsel yaşam kalitesini oluşturan faktörler arasındaki korelasyon analizi sonuçları Tablo 48’deki gibidir:

Tablo 48: Kentsel Dönüşüm Sonrası Kentsel Yaşam Kalitesi Boyutları Arasındaki Korelasyon Analizi Sonuçları

KDS: Kentsel Dönüşüm Sonrası		KDS_FAKTÖR 1	KDS_FAKTÖR 2	KDS_FAKTÖR 3	KDS_FAKTÖR 4
	Pearson Correlation	1	,434**	,051	,535**
KDS_FAKTÖR1	Sig. (2-tailed)		,000	,303	,000
	N	408	408	408	408
	Pearson Correlation	,434**	1	,246**	,204**
KDS_FAKTÖR2	Sig. (2-tailed)	,000		,000	,000
	N	408	408	408	408
	Pearson Correlation	,051	,246**	1	,187**
KDS_FAKTÖR3	Sig. (2-tailed)	,303	,000		,000
	N	408	408	408	408
	Pearson Correlation	,535**	,204**	,187**	1

Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	
N	408	408	408	408

Tablo 48’de görüldüğü üzere, kentsel dönüşüm sonrası kentsel yaşam kalitesine etki eden faktör arasındaki korelasyonlardan Faktör 1(Bölgeden duyulan memnuniyet ve ekonomik çevre kalitesi) ve Faktör 3’ün (Çevresel kalite) kendi aralarındaki korelasyonlar dışında, tüm korelasyonlar istatistiksel olarak anlamlıdır. Pearson korelasyon katsayıları 0,70’in altında olduğundan, faktörler arasında otokorelasyon problemi bulunmamaktadır.

Kentsel dönüşüm öncesi ve sonrası kentsel yaşam kalitesi verilerinin normal dağılıp dağılmadığını belirlemek üzere Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testleri uygulanmıştır.

Tablo 49: Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk Test Sonuçları

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	Df	Sig.	Statistic	Df	Sig.
KDO_FAKTÖR1	,070	408	,000	,967	408	,000
KDO_FAKTÖR2	,118	408	,000	,928	408	,000
KDO_FAKTÖR3	,162	408	,000	,906	408	,000
KDO_FAKTÖR4	,169	408	,000	,894	408	,000
KDS_FAKTÖR1	,126	408	,000	,943	408	,000
KDS_FAKTÖR2	,159	408	,000	,876	408	,000
KDS_FAKTÖR3	,141	408	,000	,931	408	,000
KDS_FAKTÖR4	,154	408	,000	,928	408	,000

Tablo 49’a göre, verinin normal dağılmadığı görülmektedir. Ancak bilindiği üzere, sosyal bilimlerde verinin çarpıklık ve basıklık katsayıları -1,5 ile 1,5 değerleri arasında ise, verinin normal dağıldığı kabul edilmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2013: 79). Çarpıklık ve basıklık analizleri sonuçları Tablo 50’de görülmektedir:

Tablo 50: Çarpıklık ve Basıklık Analizleri Sonuçları

		Statistic	Std. Error
KDO_FAKTÖR1	Mean	3,1404	,05439

	95% Confidence Interval for Mean	Lower Bound	3,0335		
		Upper Bound	3,2473		
	5% Trimmed Mean		3,1533		
	Median		3,1429		
	Variance		1,207		
	Std. Deviation		1,09854		
	Minimum		1,00		
	Maximum		5,00		
	Range		4,00		
	Interquartile Range		1,71		
	Skewness		-,203	,121	
	Kurtosis		-,833	,241	
	KDO_FAKTÖR2	Mean		3,7152	,05135
		95% Confidence Interval for Mean	Lower Bound	3,6142	
		Upper Bound	3,8161		
5% Trimmed Mean			3,7843		
Median			3,8000		
Variance			1,076		
Std. Deviation			1,03727		
Minimum			1,00		
Maximum			5,00		
Range			4,00		
Interquartile Range			1,40		
Skewness			-,673	,121	
Kurtosis			-,057	,241	
KDO_FAKTÖR3		Mean		2,2304	,05091
	95% Confidence Interval for Mean	Lower Bound	2,1303		
		Upper Bound	2,3305		
	5% Trimmed Mean		2,1895		
	Median		2,0000		
	Variance		1,057		
	Std. Deviation		1,02828		
	Minimum		1,00		
	Maximum		4,50		
	Range		3,50		
	Interquartile Range		1,50		
	Skewness		,441	,121	
	Kurtosis		-,944	,241	
	KDO_FAKTÖR4	Mean		3,7267	,05608
95% Confidence Interval for Mean		Lower Bound	3,6165		
		Upper Bound	3,8370		
5% Trimmed Mean			3,8056		
Median			4,0000		
Variance			1,283		
Std. Deviation			1,13280		
Minimum			1,00		
Maximum			5,00		
Range			4,00		
Interquartile Range			2,00		
Skewness			-,756	,121	
Kurtosis			-,175	,241	
KDS_FAKTÖR1		Mean		2,9135	,06017
	95% Confidence Interval for Mean	Lower Bound	2,7952		
		Upper Bound	3,0318		
	5% Trimmed Mean		2,9047		

	Median		2,8571	
	Variance		1,477	
	Std. Deviation		1,21539	
	Minimum		1,00	
	Maximum		5,00	
	Range		4,00	
	Interquartile Range		2,00	
	Skewness		,179	,121
	Kurtosis		-1,193	,241
KDS_FAKTÖR2	Mean		3,8637	,05508
	95% Confidence Interval for	Lower Bound	3,7554	
	Mean	Upper Bound	3,9720	
	5% Trimmed Mean		3,9523	
	Median		4,0000	
	Variance		1,238	
	Std. Deviation		1,11256	
	Minimum		1,00	
	Maximum		5,00	
	Range		4,00	
	Interquartile Range		1,80	
	Skewness		-,834	,121
	Kurtosis		-,109	,241
	KDS_FAKTÖR3	Mean		2,6336
95% Confidence Interval for		Lower Bound	2,5158	
Mean		Upper Bound	2,7513	
5% Trimmed Mean			2,5929	
Median			2,5000	
Variance			1,464	
Std. Deviation			1,21008	
Minimum			1,00	
Maximum			5,00	
Range			4,00	
Interquartile Range			2,00	
Skewness			,234	,121
Kurtosis			-1,034	,241
KDS_FAKTÖR4		Mean		2,5858
	95% Confidence Interval for	Lower Bound	2,4731	
	Mean	Upper Bound	2,6985	
	5% Trimmed Mean		2,5398	
	Median		2,5000	
	Variance		1,340	
	Std. Deviation		1,15771	
	Minimum		1,00	
	Maximum		5,00	
	Range		4,00	
	Interquartile Range		2,00	
	Skewness		,449	,121
	Kurtosis		-,568	,241

Tablo 50'de görüldüğü üzere, kentsel dönüşüm öncesi ve sonrasında kentsel yaşam kalitesi verilerinin çarpıklık ve basıklık katsayıları -1,5 ile 1,5

aralığındadır. Dolayısıyla verinin normal dağıldığı kabul edilmektedir. Bu durumda analizlere istatistiksel gücü daha yüksek olan parametrik testlerle devam edilmiştir. Kentsel dönüşüm uygulamalarının kentsel yaşam kalitesi üzerindeki etkisini ölçmek amacıyla, kentsel yaşam kalitesi ölçeğinin alt boyutlarına kentsel dönüşüm öncesi ve sonrası arasında bağımlı gruplar t testi uygulanmıştır. Testin anlamlılık düzeyi Tablo 51’de görülmektedir:

Tablo 51: Kentsel Yaşam Kalitesi Bağımlı Gruplar t Testi

		Paired Differences				T	df	Sig. (2-tailed)	
		Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	95% Confidence Interval of the Difference				
					Lower				Upper
Pair 1	KDO_Faktör 1 KDS_Faktör 1	,22689	1,3506	,06687	,09544	,35834	3,393	407	.001
Pair 2	KDO_Faktör 2 KDS_Faktör 2	-,1485	,83686	,04143	-,2299	-,0670	-3,585	407	.000
Pair 3	KDO_Faktör 3 KDS_Faktör 3	-,4031	1,3753	,06809	-,5370	-,2693	-5,921	407	.000
Pair 4	KDO_Faktör 4 KDS_Faktör 4	1,1409	1,3955	,06909	1,0051	1,2767	16,514	407	.000

Tablo 51’de görüldüğü üzere, kentsel yaşam kalitesi ölçeğinin 4 alt boyutunun hepsinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark söz konusudur (significance= $p < 0,05$). Farklılığın hangi gruplar lehine olduğunu belirlemek üzere aritmetik ortalamalar Tablo 52’de verilmiştir:

Tablo 52: Kentsel Yaşam Kalitesi Alt Boyutları Dönüşüm Öncesi ve Sonrası Aritmetik Ortalamaları

	Mean	N	Std. Deviation	Std. Error Mean

Pair 1	KDO_FAKTÖR1	3,1404	408	1,09854	,05439
	KDS_FAKTÖR1	2,9135	408	1,21539	,06017
Pair 2	KDO_FAKTÖR2	3,7152	408	1,03727	,05135
	KDS_FAKTÖR2	3,8637	408	1,11256	,05508
Pair 3	KDO_FAKTÖR3	2,2304	408	1,02828	,05091
	KDS_FAKTÖR3	2,6336	408	1,21008	,05991
Pair 4	KDO_FAKTÖR4	3,7267	408	1,13280	,05608
	KDS_FAKTÖR4	2,5858	408	1,15771	,05732

Tablo 52’de görüldüğü üzere, kentsel yaşam kalitesinin Faktör 1(bölgeden duyulan memnuniyet ve ekonomik çevre kalitesi) 3,1404 (5 üzerinden) ortalamadan 2,9135 ortalamaya düşüş gerçekleşmiştir. Faktör 2’de(Ulaşım ve kamusal hizmetlere erişim) 3,7152 ortalamadan 3,8637 ortalamaya doğru bir artış yaşanmıştır. Faktör 3’de (Fiziksel çevre kalitesi) dönüşüm öncesi aritmetik ortalama 2,2304 iken dönüşüm sonrası aritmetik ortalama 2,6336 olmuştur. Faktör 4(Komşuluk ilişkileri ve bağlılık/aidiyet) ise ortalama 3,7267’den 2,5858’e düşmüştür.

Sonuç olarak,kentsel yaşam kalitesinin 4 alt boyutunda da istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edildiğinden, bu etkinin genel olarak olumlu bir seyirde olması, çalışmanın ana hipotezi olan H_1 : **Kentsel dönüşüm uygulamalarının kentsel yaşam kalitesine olumlu yönde etki ettiği kabul edilmiştir.**

Araştırma kapsamında kentsel dönüşüm öncesi ve sonrası kentsel yaşam kalitesini ölçmek üzere kullanılan ifadelerin tümü için anlamlı bir farklılık olup olmadığını test etmek üzere bağımlı gruplar t testi uygulanmıştır. Test sonuçları Tablo 52’de verilmiştir:

Tablo 53:Kentsel Dönüşüm Öncesi Ve Sonrası Kentsel Yaşam Kalitesi Unsurlarının Bağımlı Gruplar T Testi Sonuçları

		Paired Differences					t	Df	Sig. (2-tailed)
		Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	95% Confidence Interval of the Difference				
					Lower	Upper			
Pair 1	KDO_1 - KDS_1	,328	2,089	,103	,125	,532	3,176	407	,002
Pair 2	KDO_2 - KDS_2	,373	1,964	,097	,181	,564	3,832	407	,000
Pair 3	KDO_3 - KDS_3	,118	1,507	,075	-,029	,264	1,577	407	,116

Pair 4	KDO_4 - KDS_4	,338	1,584	,078	,184	,492	4,313	407	,000
Pair 5	KDO_5 - KDS_5	,105	1,978	,098	-,087	,298	1,076	407	,282
Pair 6	KDO_6 - KDS_6	,282	1,354	,067	,150	,414	4,204	407	,000
Pair 7	KDO_7 - KDS_7	,468	1,748	,087	,298	,638	5,410	407	,000
Pair 8	KDO_8 - KDS_8	1,064	1,674	,083	,901	1,227	12,836	407	,000
Pair 9	KDO_9 - KDS_9	1,218	1,462	,072	1,076	1,360	16,833	407	,000
Pair 10	KDO_10 - KDS_10	-,311	1,604	,079	-,467	-,155	-3,919	407	,000
Pair 11	KDO_11 - KDS_11	,522	1,620	,080	,364	,680	6,510	407	,000
Pair 12	KDO_12 - KDS_12	-,495	1,536	,076	-,645	-,346	-6,512	407	,000
Pair 13	KDO_13 - KDS_13	-,880	1,646	,082	-1,040	-,720	-10,79	407	,000
Pair 14	KDO_14 - KDS_14	,037	1,456	,072	-,105	,178	,510	407	,610
Pair 15	KDO_15 - KDS_15	-,355	1,639	,081	-,515	-,196	-4,380	407	,000
Pair 16	KDO_16 - KDS_16	-,461	1,961	,097	-,652	-,270	-4,746	407	,000
Pair 17	KDO_17 - KDS_17	,493	1,710	,085	,326	,659	5,820	407	,000
Pair 18	KDO_18 - KDS_18	-,449	1,711	,085	-,615	-,282	-5,296	407	,000
Pair 19	KDO_19 - KDS_19	,654	1,588	,079	,500	,809	8,324	407	,000
Pair 20	KDO_20 - KDS_20	,478	1,600	,079	,322	,634	6,034	407	,000
Pair 21	KDO_21 - KDS_21	-,120	1,749	,087	-,290	,050	-1,387	407	,166
Pair 22	KDO_22 - KDS_22	,083	1,324	,066	-,045	,212	1,272	407	,204
Pair 23	KDO_23 - KDS_23	,233	1,436	,071	,093	,373	3,276	407	,001
Pair 24	KDO_24 - KDS_24	-,100	1,199	,059	-,217	,016	-1,693	407	,091
Pair 25	KDO_25 - KDS_25	-,130	1,202	,060	-,247	-,013	-2,183	407	,030
Pair 26	KDO_26 - KDS_26	-,221	,901	,045	-,308	-,133	-4,947	407	,000
Pair 27	KDO_27 - KDS_27	-,191	,910	,045	-,280	-,103	-4,243	407	,000
Pair 28	KDO_28 - KDS_28	-,125	1,082	,054	-,230	-,020	-2,333	407	,020
Pair 29	KDO_29 - KDS_29	-,100	1,129	,056	-,210	,009	-1,798	407	,073
Pair 30	KDO_30 - KDS_30	-,172	,917	,045	-,261	-,082	-3,781	407	,000

Tablo 53’de belirtildiği üzere, significance=p değeri 0,05’in altında olan tüm ifadelerde kentsel dönüşüm öncesi ve sonrası arasında anlamlı bir farklılık söz konusudur. Farklılığın hangi gruplar lehine olduğunu tespit etmek amacıyla aritmetik ortalamalar Tablo 54’de sunulmuştur:

Tablo 54:Kentsel Dönüşüm Öncesi Ve Sonrası Kentsel Yaşam Kalitesi Unsurlarının Aritmetik Ortalamaları

		Mean	N	Std. Deviation	Std. Error	Sig.
Pair 1	KDO_1	3,36	408	1,440		,071
	KDS_1	3,03	408	1,557		,077
Pair 2	KDO_2	3,47	408	1,429		,071
	KDS_2	3,09	408	1,573		,078
Pair 3	KDO_3	2,80	408	1,391		,069
	KDS_3	2,68	408	1,522		,075
Pair 4	KDO_4	3,06	408	1,310		,065
	KDS_4	2,73	408	1,490		,074
Pair 5	KDO_5	2,39	408	1,318		,065
	KDS_5	2,28	408	1,374		,068
Pair 6	KDO_6	3,28	408	1,339		,066
	KDS_6	3,00	408	1,459		,072
Pair 7	KDO_7	3,36	408	1,244		,062
	KDS_7	2,89	408	1,478		,073
Pair 8	KDO_8	3,76	408	1,251		,062
	KDS_8	2,70	408	1,481		,073
Pair 9	KDO_9	3,69	408	1,280		,063
	KDS_9	2,48	408	1,322		,065
Pair 10	KDO_10	2,14	408	1,217		,060
	KDS_10	2,46	408	1,339		,066
Pair 11	KDO_11	2,74	408	1,507		,075
	KDS_11	2,22	408	1,302		,064
Pair 12	KDO_12	2,32	408	1,173		,058
	KDS_12	2,81	408	1,482		,073
Pair 13	KDO_13	2,46	408	1,185		,059
	KDS_13	3,34	408	1,410		,070
Pair 14	KDO_14	2,70	408	1,334		,066
	KDS_14	2,66	408	1,457		,072
Pair 15	KDO_15	3,12	408	1,345		,067
	KDS_15	3,47	408	1,463		,072
Pair 16	KDO_16	3,12	408	1,436		,071
	KDS_16	3,58	408	1,427		,071
Pair 17	KDO_17	3,06	408	1,329		,066
	KDS_17	2,57	408	1,379		,068
Pair 18	KDO_18	3,38	408	1,309		,065
	KDS_18	3,82	408	1,279		,063
Pair 19	KDO_19	3,41	408	1,161		,057
	KDS_19	2,75	408	1,389		,069
Pair 20	KDO_20	3,43	408	1,186		,059

	KDS_20	2,95	408	1,541	,076
Pair 21	KDO_21	2,92	408	1,389	,069
	KDS_21	3,04	408	1,536	,076
Pair 22	KDO_22	3,02	408	1,356	,067
	KDS_22	2,94	408	1,527	,076
Pair 23	KDO_23	3,54	408	1,269	,063
	KDS_23	3,30	408	1,526	,076
Pair 24	KDO_24	3,60	408	1,244	,062
	KDS_24	3,70	408	1,356	,067
Pair 25	KDO_25	3,64	408	1,183	,059
	KDS_25	3,77	408	1,278	,063
Pair 26	KDO_26	3,92	408	1,133	,056
	KDS_26	4,14	408	1,178	,058
Pair 27	KDO_27	3,79	408	1,187	,059
	KDS_27	3,98	408	1,243	,062
Pair 28	KDO_28	3,12	408	1,561	,077
	KDS_28	3,24	408	1,594	,079
Pair 29	KDO_29	3,62	408	1,330	,066
	KDS_29	3,72	408	1,364	,068
Pair 30	KDO_30	3,98	408	1,158	,057
	KDS_30	4,15	408	1,123	,056

Tablo 54 incelendiğinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılmaktadır:

- “Yaşadığım bölgenin yaşam koşulları iyi” ifadesinin ortalaması kentsel dönüşüm öncesinde 3,36 (5 üzerinden) iken, kentsel dönüşüm sonrasında 3,03 olarak belirlenmiştir.
- “Yaşadığım bölge yaşamak için güzel bir yer” ifadesinin ortalaması kentsel dönüşüm öncesi 3,47 iken kentsel dönüşüm sonrası 3,09 olarak belirlenmiştir.
- “Yaşadığım bölge çocuk yetiştirmek için iyi bir yer” ifadesinin ortalaması kentsel dönüşüm öncesi 3,06 iken kentsel dönüşüm sonrası 2,73 olarak belirlenmiştir. “Yaşadığım çevrede trafik yoğunluğu az” ifadesinin ortalaması kentsel dönüşüm öncesi 3,28 iken kentsel dönüşüm sonrası 3,00 olarak tespit edilmiştir.
- “Yaşadığım çevre sessiz ve sakin” ifadesinin ortalaması kentsel dönüşüm öncesi 3,36 iken kentsel dönüşüm sonrası 2,89 olarak belirlenmiştir.
- “Yaşadığım çevrede komşuluk ilişkileri sıcak” ifadesinin ortalaması kentsel dönüşüm öncesi 3,76 iken kentsel dönüşüm sonrası 2,70 olarak tespit edilmiştir.

- “Yaşadığım çevrede insanlar mahallelerine çok bağlıdır” ifadesinin ortalaması kentsel dönüşüm öncesi 3,69 iken kentsel dönüşüm sonrası 2,48 olarak tespit edilmiştir.
- “Yaşadığım çevrenin yolları bakımlı” ifadesinin ortalaması kentsel dönüşüm öncesi 2,14 iken kentsel dönüşüm sonrası 2,46 olarak belirlenmiştir.
- “Yaşadığım çevre ağaç ve yeşillik açısından zengin” ifadesinin ortalaması kentsel dönüşüm öncesi 2,74 iken kentsel dönüşüm sonrası 2,22 olarak belirlenmiştir.
- “Yaşadığım çevrede yolların aydınlatması yeterli” ifadesinin ortalaması kentsel dönüşüm öncesinde 2,32 iken kentsel dönüşüm sonrasında 2,81 olarak tespit edilmiştir.
- “Yaşadığım çevrede çöpler düzenli olarak toplanıyor” ifadesinin ortalaması kentsel dönüşüm öncesinde 2,46 iken kentsel dönüşüm sonrasında 3,34 olarak tespit edilmiştir.
- “Yaşadığım çevrede başı boş gezen gençler veya tinerciler var” ifadesinin ortalaması kentsel dönüşüm öncesi 3,12 iken kentsel dönüşüm sonrası 3,47 olarak belirlenmiş, ancak bu ifade ters kodlandığından olumlu yönde bir farklılık olduğu görülmüştür.
- “Yaşadığım çevrede boş binaların ve alanların olmasından rahatsız oluyorum” ifadesinin ortalaması kentsel dönüşüm öncesi 3,12 iken kentsel dönüşüm sonrası 3,58 olarak tespit edilmiş olup bu ifade ters kodlandığından olumlu bir gelişmeden söz edilebilir.
- “Yaşadığım çevre genel olarak güvenli bir yer” ifadesinin ortalaması kentsel dönüşüm öncesi 3,06 iken kentsel dönüşüm sonrası 2,57 olarak belirlenmiştir.
- “Yaşadığım çevrede otopark imkanları yeterli” ifadesinin kentsel dönüşüm öncesi ortalaması 3,38 iken kentsel dönüşüm sonrası 3,82 olduğu görülmektedir.
- “Yaşadığım çevrede yaşam ucuz” ifadesinin ortalaması kentsel dönüşüm öncesi 3,41 iken kentsel dönüşüm sonrası 2,75 olduğu görülmektedir. “kendimi yaşadığım çevreye ait hissediyorum” ifadesinin ortalaması kentsel

dönüşüm öncesi 3,43 iken kentsel dönüşüm sonrası 2,95 olarak belirlenmiştir.

- “Yaşadığım çevre engellilerin yaşaması için uygun bir yer” ifadesinin ortalaması kentsel dönüşüm öncesi 2,92 iken kentsel dönüşüm sonrası 3,04 olarak tespit edilmiştir.
- “Günlük ihtiyaçlarımı karşıladığım yerlere (fırın, Pazar, market vb.) kolayca ulaşabiliyorum ifadesinin ortalaması kentsel dönüşüm öncesinde 3,54 iken kentsel dönüşüm sonrasında 3,30 olarak tespit edilmiştir.
- “Evimden iş yerime kolayca ulaşabiliyorum” ifadesinin ortalaması kentsel dönüşüm öncesi 3,64 iken kentsel dönüşüm sonrası 3,77 olarak belirlenmiştir.
- “Sağlık kuruluşlarına (hastane, sağlık ocağı vb.) kolayca ulaşabiliyorum” ifadesinin ortalaması kentsel dönüşüm öncesi 3,92 iken kentsel dönüşüm sonrası 4,14 olarak tespit edilmiştir.
- “Eğitim kurumlarına kolaylıkla erişebiliyorum” ifadesinin ortalaması kentsel dönüşüm öncesi 3,79 iken kentsel dönüşüm sonrası 3,98 olarak belirlenmiştir.
- “Spor tesislerine kolayca erişebiliyorum” ifadesinin ortalaması kentsel dönüşüm öncesi 3,12 iken kentsel dönüşüm sonrası 3,24 olduğu görülmüştür.
- “Dini kurumlara kolayca erişebiliyorum” ifadesinin ortalaması kentsel dönüşüm öncesi 3,98 iken kentsel dönüşüm sonrası 4,15 olduğu görülmüştür.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kentsel dönüşüm konusu, 2012 yılında çıkarılan 6306 sayılı “Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun” ile birlikte Türkiye’de üst ölçekten yerel ölçüğe uzanan planlama politikalarında önemli yeri olan gündem maddelerinden biri haline gelmiştir. Bu tarihten sonra afet riski taşıyan yapıların ve alanların yenilenmesi ve dönüştürülmesi amacıyla ülkede dönüşüm uygulamalarının

arttığı ve yaygınlaştığı görülmektedir. Bu nedenle afet riski taşıyan alanların dönüştürülmesi kaygısıyla ülkemizin birçok alanında gerçekleştirilen dönüşüm uygulamaları, fiziksel bir iyileştirme ve yenilemeden ziyade alan kullanıcılarının yaşam kalitesinin tümüyle değişmesine neden olmaktadır. Bu durumda dönüşüm uygulamalarından kentsel yaşam kalitesinin nasıl etkilendiğinin belirlenmesi önem kazanmaktadır. Çalışma bu amaçla yola çıkarak, kentsel alanda meydana gelen değişimden kentsel yaşam kalitesinin nasıl etkilendiği ortaya konulmuştur.

Bu kapsamda tez çalışmasında, kentsel dönüşüm uygulamalarının kentsel yaşam kalitesine olan etkisi amaçlanan hipotezler doğrultusunda, bireyin yaşadığı çevreye ilişkin çeşitli göstergelerin ölçümü ile ortaya konulmuştur. Bu amaçla gerçekleştirilen alan araştırmasında çevrenin yaşam kalitesi üzerinde belirleyici bir özellik taşıdığı, bu yüzden dönüşüm uygulamalarının yaşam kalitesine etki ettiği, fiziksel, sosyal, ekonomik ve çevresel faktörlerle ortaya konularak analiz edilmiştir. Gerçekleştirilen analizlerde dönüşüm öncesi ve sonrası kentsel yaşam kalitesini oluşturan faktörler karşılaştırılmalı olarak ele alınarak bulgular değerlendirilmiştir.

Yaşanılan çevrenin kalitesini belirlemede objektif göstergelerin yanında bireyin memnuniyeti ve algısı önem taşıdığı için subjektif göstergelerde ele alınmıştır. Bu sayede alan araştırması bütüncül bakış açısıyla değerlendirilmiş olup, dönüşüm uygulamalarının kentsel ve toplumsal yansımaları tespit edilmiştir. Bu kapsamda, Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm Uygulamasının gerçekleştirildiği altı mahallede (Altağaç, Karaağaç, Gülseren, Anayurt, Hüseyin Gazi, Yatıkmsuluk/Altınevler) yapılan alan çalışması için bir ölçek derlenmiş olup nitel ve nicel veriler bir arada tespit edilmiştir.

Bu kapsamda tezin temel hipotezi, “*kentsel dönüşüm uygulamaları kentsel yaşam kalitesini olumlu önde etkiler*” olup bu etkinin varlığı farklı çevre kaliteleriyle ortaya konulmuştur. Bunun sonucu olarak bireyin yaşadığı çevrenin sosyal, fiziksel, ekonomik unsurlarından etkilendiği ve bu unsurların dönüşüm uygulamalarıyla değiştiği ve her birinin bireyin hayatında belirleyici olduğu görülmüştür. Bu sonuçta araştırmanın yan hipotezlerinden olan H₂, “*Gündelik yaşamın sürdürüldüğü çevrenin, kentsel dönüşüm uygulamalarıyla değişen fiziksel, sosyal, ekonomik ve çevresel boyutları kentsel yaşam kalitesini etkilemektedir*” ifadesi doğrulanmaktadır.

Dönüşüm uygulamalarının birçok boyutunun olduğu ve bu boyutların her birinin kentsel yaşam alanlarında farklılık yarattığı, tezin teori kısmında ayrıntılarıyla ele alınmıştır. Kentsel yaşam kalitesini belirleyen çeşitli faktörlerin ve bunların alt unsurları olduğu da ifade edilmiştir. Tüm bu unsurların birbirleriyle bağlantılı olduğu, bu nedenle yapılacak olan en küçük değişimin her bir unsurda zincirleme etki yarattığı belirtilmiştir. Bu nedenle kentin belirli bir alanında yapılacak olan bir dönüşümün kentin tüm çevrelerinde etki göstermesi beklenmektedir. Bu nedenle her bir boyutun ayrıntılı olarak ele alınarak kapsamlı ve bütüncül bir bakış açısıyla araştırılması gerekmektedir. Çalışmada kentsel yaşam kalitesini oluşturan faktörlerin dönüşüm uygulamalarından farklı oranlarda etkilenmesi bazı unsurların göz ardı edildiği sonucunu doğurmaktadır. Bu sonuç çalışmanın yan hipotezlerinden olan H₃ “*Kentsel dönüşüm uygulamaları bütüncül bir bakış açısıyla gerçekleştirilmemektedir*” ifadesi doğrulamaktadır.

Dönüşüm uygulamalarının kentsel yaşamda farklı çevre kalitelerinde etkili olduğu bu etkinin genel olarak olumlu olduğu belirtilmekle birlikte, bazı çevre kalitelerinde ise olumlu etkinin olmadığı gözlemlenmiştir. Kentsel yaşamda etkili olan ve sosyal ilişkilerin düzenlenmesinde belirleyici rol oynayan sosyal çevre kalitesini oluşturan unsurların (komşuluk ilişkileri ve bağlılık/aidiyet, katılım ve güvenlik) dönüşüm uygulamalarından olumsuz yönde etkilendiği ortaya konulmuştur. Bu sonuç, yan hipotezlerden H₄ “*Kentsel dönüşüm sürecine halkın katılımı düşüktür*” ve H₅ “*Kentsel dönüşüm uygulamaları sonrasında sosyal ilişkiler (komşuluk ilişkileri, bağlılık-aidiyet) azalmaktadır*” ifadelerini doğrulamaktadır.

Kentsel alanda meydana gelen bir değişimden alan kullanıcılarının algısının tespit edilmesi konuya ilişkin değerlendirmenin doğru tespit edilmesini sağlamaktadır. Bu nedenle kentsel dönüşümle değişen yaşam alanları, alan kullanıcılarının hoşnutluğu veya hoşnutsuzluğuyla belirlenebilmektedir. Bu durum hem nicel hem de nitel araştırmalar kapsamında ele alınmış olup ortaya çıkan sonuç araştırmanın yan hipotezlerinden H₆ “*Kentsel dönüşüm uygulamaları, kentsel alanda yaşam memnuniyetini şekillendirir*” ifadesi doğrulanmaktadır.

Dönüşüm uygulamaları sonucunda kentsel alanda meydana gelen değişimler, bu alanda yaşam kalitesini artırmakla birlikte dışardan gelenlere alternatif oluşturmaktadır. Dönüşüm sonrasında alanda yaşanabilirliğin ve farklı çevre

kalitelerinde artışın yaşanması sonucunda alana yeni gelen nüfusun gelir düzeyinin farklılık göstermesine neden olmaktadır. Dönüşüm öncesi ve sonrası alanda yaşayanların gelir düzeyine bakıldığında dönüşümden sonra gelenlerin gelir düzeyinin, dönüşümden önce alanda yaşayanlardan daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu sonuç tezin yan hipotezlerinden olan H_7 “*Kentsel dönüşüm uygulamaları sonrasında alana gelenlerin gelir düzeyi öncesine göre daha yüksektir*” ifadesi doğrulanmaktadır.

Yukarıda belirtilen hipotezlerin sınandığı alan araştırması sonucunda bir model ortaya konulmuştur. Bu modelde yer alan çeşitli çevre kalitelerini oluşturan faktörlerin kentsel dönüşüm uygulamalarından nasıl etkilendiği genel olarak şu şekilde ele alınmıştır:

Fiziksel çevre kalitesi, konut ve çevresine ilişkin nitelikler (konut büyüklüğü, oda sayısı kullanılan malzeme kalitesi), mahalle çevresine ilişkin nitelikler (binaların estetik yapısı, konumlandırılması, malzeme kalitesi) ile alan kullanıcılarının bu faktörlere ilişkin memnuniyet düzeyi şeklinde ele alınmıştır. Dönüşüm sonrasında fiziksel çevre kalitesini belirleyen göstergelerden olan **konut ve çevresine ilişkin niteliklerin kentsel yaşam kalitesi üzerinde etkili** olduğu görülmüştür. Bu sonuç, kentsel dönüşüm sonrasında konut ve çevresine ilişkin niteliklerin memnuniyeti doğrudan etkilediğini ortaya koymuştur. Dönüşüm sonrasında konutun büyüklüğü, kullanılan malzeme kalitesi, oda sayısı gibi niteliklerin dönüşüm sonrasında önemli ölçüde arttığı görülmüştür. Dönüşüm sonrasında mahallenin çehresi, yapılan yeni konutlar ve sitelerle belirgin bir şekilde değişmiş ve fiziksel çevre kalitesi artmıştır. Binaların çok yüksek katlı olmaları ise alan kullanıcıların çoğunun memnuniyetinin düşmesine neden olmuştur.

Kentsel dönüşüm uygulamalarıyla şekillenen bir başka kentsel yaşam kalitesi faktörü ise, **bölgeden duyulan yaşam memnuniyetidir**. Bu faktör yaşanan çevreye ilişkin bireyin beklentilerinin karşılanma düzeyi olarak ele alınmıştır. Dönüşüm uygulamaları sonucunda yaşanan çevreye ilişkin memnuniyet düzeyi yatay bir seyirde devam etmekte olup, bu durumun da dönüşüm sonrasında bölgede değişen farklı çevre kalitelerinin yansımalarının etkisi olduğu gözlemlenmiştir. Dönüşüm sonrasında, yolların yapılmasıyla artan trafik yoğunluğu, konutların artmasıyla birlikte nüfus yoğunluğunun artması ve sosyal ilişkilerin zayıflaması gibi

nedenlerden etkilenen memnuniyet düzeyinin, farklı unsurlara göre değişiklik göstermekle birlikte genel olarak olumlu yönde etkilendiği gözlenmiştir.

Ekonomik çevre kalitesi, ekonomik faaliyet çeşitliliği, istihdam imkanları, yaşam ucuzluğu ve gelir dağılımı şeklinde ele alınmıştır. Dönüşüm sonrasında ekonomik çevreye ilişkin göstergelerin kentsel yaşam kalitesinde etkili olan unsurlar olduğu görülmüştür. Bunun yanında dönüşüm öncesi ve sonrası ekonomik çevre kalitesini oluşturan unsurlar karşılaştırıldığında, değişimler olmakla birlikte belirgin bir artışın olmadığı, yatay bir seyir izlediği ortaya konulmuştur. Dönüşüm sonrasında ekonomik faaliyet çeşitliliğinin artmış olduğu gözlemlenmiş olsa da, bu konuya ilişkin memnuniyetin artmadığı görülmüştür. Bu sonuç ülkenin ekonomik sorunlarıyla bağlantılı olarak değerlendirilerek, dönüşümden bağımsız olarak da ele alınmaktadır. Aynı zamanda dönüşüm sonrasında yaşam ucuzluğuna ilişkin memnuniyet düzeyinin de belirgin oranda azalması da bu konuyla ilişkilendirilebilir. Dönüşüm sonrasında ekonomik çeşitliliğin artması sonucu zincir marketlerin, mağazaların ve alışveriş merkezlerinin yapılması ve bu konuya ilişkin memnuniyet düzeyinde artış görülmesine neden olmaktadır. Bu durum dönüşüm uygulamalarının **ekonomik çevre kalitesinde olumlu bir etki yarattığı ve kentin yaşam kalitesini arttırdığını** göstermektedir.

Çevresel kalite ise, açık ve yeşil alanların varlığı ve bunları kullanma sıklığı, yolların bakımı ve aydınlatılması, çöplerin toplanması, ulaşım (toplu taşıma imkanları ve çeşitliliği, otopark yeterliliği, işe kolay ulaşma), kamu hizmetlerine erişim (eğitim, sağlık, dini, belediye vb.) şeklinde ele alınmıştır. Dönüşüm uygulamalarının çevresel kalitesi kentsel yaşam kalitesinde etkilidir. Çevresel kaliteyi oluşturan göstergelerin her birinde bu etki görülmektedir. **Çevre kalitesini göstergesi olan açık ve yeşil alanlardan duyulan memnuniyet düzeyi dönüşüm uygulamaları sonrasında azalmaktadır.** Bunun sebebi dönüşümden önceki mevcut gecekondular ve yapılarda her evin kendine ait bahçesi ve ağaçları yer alırken dönüşümden sonra bu alanın bir site ile paylaşıldığı, dolayısıyla kişi başına düşen aktif kullanılan açık ve yeşil alanların azaldığı görülmektedir. Bu nedenle bu göstergeden duyulan memnuniyet düzeyi azalmaktadır. Dönüşüm uygulaması kapsamında bu eksikliğin giderilmesi için mahallelere büyük parklar ile ilçede spor ve kültürel faaliyetlerin gerçekleştirilebileceği regreatif alanların yapıldığı

görülmektedir. Bu çalışmaların hala devam ettiği, dolayısıyla tam kullanıma açılmaması bu memnuniyetin azalmasında etkili olmaktadır.

Çevre temizliği de kentsel yaşam kalitesinde etkili olan göstergelerden biridir. Dönüşümden önce alanın en büyük sorunlarından biri çöplerin toplanmasıdır. Mamak'ın adının bu konuyla çok sık anıldığı da bilinmektedir. **Dönüşüm sonrasında Mamak'ın çöp sorununun belirgin bir şekilde giderildiği ve bu anlamda memnuniyetin arttığı görülmektedir.**

Dönüşümle birlikte çevre kalitesinde etkili olan bir diğer gösterge ise yolların bakımı ve aydınlatılmasıdır. **Uygulamalar sonrasında yolların yapılması, ışıklandırılması ve aydınlatılması sonucunda çevresel kalitenin ve memnuniyetin önemli düzeyde arttığı** sonucu görülmektedir. Mamak'ın gecekondü mahallelerinin dönüşüm sonrasında kentsel yaşamda kaliteyi belirleyen temel göstergelerden olan yolların bakımı ve aydınlatılması, diğer faktörlerden duyulan memnuniyetin düzeylerini de etkilemektedir. Ulaşım ve kamusal hizmetlere erişim faktörü bu durumun en belirgin örneği olarak gösterilebilmektedir. Yolların yapılması ve aydınlatılması ulaşım ve kamusal hizmetlere erişim faktörü arasında güçlü bir ilişki doğurmakta ve kentin yaşam kalitesinin iyileşmesine katkı sağlamaktadır.

Dönüşümle birlikte değerlendirilmesi gereken faktörler arasında ulaşım ve kamu hizmetlerine erişim de yer almaktadır. Bu faktörlerden ulaşım, kentsel yaşam kalitesinde etkili olan bir göstergedir. **Ulaşım**, toplu taşıma çeşitliliği, işe gitme ve günlük ihtiyaçlara ulaşma kolaylığı ve otopark yeterliliği gibi unsurlarla değerlendirilmekte ve dönüşümden sonra bu unsurlardan duyulan **memnuniyet düzeyinin arttığı** görülmektedir. Kentte ulaşım imkanlarının artması ve çeşitlenmesi ile günlük ihtiyaçlara ulaşım kolaylığının sağlanması yaşam kalitesinin iyileşmesinde etkin bir rol oynamaktadır. Dönüşümle değişen bir diğer faktör **kamusal hizmetlerine erişimdir**. Bu hizmetler çeşitlilik göstermekle birlikte en önemli olanları eğitim, sağlık, dini, spor ve belediye hizmetlerine erişim şeklinde ele alınabilmektedir. Dönüşümden sonra başta sağlık hizmetlerine erişim olmak üzere kamu hizmetlerine erişim düzeyi katılımcıların büyük bir çoğunluğu tarafından memnuniyet artışı ile karşılanmıştır. Bu durumun nedenleri farklı olmakla birlikte, dönüşüm öncesinde alanın ulaşım imkanlarının kısıtlılığı, kamu kurumlarının yeterli düzeyde olmaması ve hizmet kalitesinin düşük olması şeklinde

değerlendirilmektedir. Dönüşümden sonra **kamu hizmetlerine erişimin kolaylaştığı ve kentsel yaşam kalitesinin bu konuda arttığı** görülmektedir.

Sosyal çevre kalitesi, komşuluk ilişkileri (komşularla görüşme sıklığı), bağlılık ve aidiyet, güvenlik, katılım ve yaşam biçimine uygunluk şeklinde ele alınmıştır. Dönüşüm sonrasında sosyal çevre kalitesi kentin yaşam kalitesini etkileyen önemli unsurlardandır. Sosyal çevre dönüşümden sonra özellikle **komşuluk ilişkileri** açısından değerlendirildiğinde katılımcıların çoğu tarafından ilişkilerin azaldığı belirtilmiştir. Özellikle komşularla görüşme sıklığı unsuru dönüşüm sonrasında **önemli ölçüde azalmıştır**. Komşuluk ilişkilerinin zayıflamasında konut ve mahalle çevresinde meydana gelen nitelik değişikliği etkili olmuştur. Sosyal çevreyi ölçen bir diğer gösterge olan **bağlılık/aidiyet** dönüşüm sonrasında belirgin olarak azaldığı ve bu yöndeki memnuniyet düzeyinin **çok yüksek oranda düştüğü görülmüştür**. Bu durum mahalle kültürünün değişmesi, komşuluk ilişkilerinin azalması sonucu yaşam biçiminde meydana gelen değişiklikler ile açıklanabilmektedir.

Dönüşüm sonrasında sosyal çevre kalitesinin ölçümünde kullanılan bir diğer gösterge ise güvenliktir. **Güvenlik** unsuru kentin yaşam kalitesini etkilemektedir. Güvenlik algısı, dönüşüm öncesinde mahalleye duyulan aidiyet ile komşuluk ilişkilerinin yüksek olması, konutların az katlı olması ve herkesin birbirini tanıması gibi nedenlerle yüksek oranda gerçekleşirken, dönüşüm sonrasında aidiyetin azalması, komşuluk ilişkilerinin azalması, çok katlı yapıların inşasıyla ortamın belirsizleşmesiyle **azalmıştır**. Dönüşüm sonrasında sosyal çevre kalitesi içerisinde değerlendirilen güvenlik göstergesi, çeşitli unsurlardan etkilenmekle birlikte sonuç olarak **güvenlikten duyulan memnuniyet düzeyi azalmıştır**.

Katılım unsuru sosyal çevre kalitesi içerisinde değerlendirilmekte olup yaşam kalitesinde etkilidir. Katılım, dönüşüm uygulamalarının hak sahipleriyle anlaşma süreciyle başlayan konutların dağılımı, inşası ve mahalle çehresinde meydana gelecek tüm değişikliklerden oluşan bilgi edinme ve söz hakkı olma durumudur. Katılıma ilişkin memnuniyet düzeyi, belediyeye iletişim kolaylığı, bilgi edinme hakkı, dönüşümde kararları etkileme imkanı gibi unsurlarla ölçülmüş olup, belediyenin vatandaşların düşüncelerini dikkate almadığı ve alan kullanıcılarının belediyenin kararlarını etkileyemediği sonucuna ulaşılmıştır. Alan araştırmasında katılımcıların çoğu dönüşüm sürecinde **katılım unsurunun önemli ölçüde**

gerçekleşmediğini ifade etmişlerdir. Sonuç olarak, sosyal çevre kalitesinde katılımın önemli bir gösterge olduğu, buna ilişkin memnuniyetin katılımcıların çoğu nezdinde düştüğü ve bu anlamda sosyal çevre kalitesinin olumsuz olarak etkilendiği görülmüştür. Kentsel alanda yapılacak olan değişikliklerde alan kullanıcılarının karar mekanizmalarında aktif rol alması, kentsel yaşam kalitesinin iyileştirilmesinde önemli bir yere sahiptir. Dönüşüm uygulamaları proje aşamasından başlamak üzere ilgili vatandaşların görüşü alınarak beklentiler doğrultusunda gerçekleştirilmelidir. Bu durum memnuniyeti artırmada etkilidir. Ayrıca halkın katılımın sağlandığı bir dönüşüm süreci oluşabilecek sorunların önceden muhakeme edilmesine zemin hazırlayacak ve sorunların oluşmadan giderilmesine katkı sağlayacaktır. Bu sayede alan kullanıcılarının aidiyet ve bağlılık hissi artacak dönüşüme adapte olma süreci hızlanacaktır. Bu yaklaşımlarla gerçekleştirilecek uygulamaların kapsamlı bir şekilde ele alındığı ve sosyal uyumda başarı göstereceği beklenmektedir.

Bu durumda sosyal çevre kalitesini oluşturan göstergelerin hepsinde memnuniyetin önemli düzeyde azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Dönüşüm uygulamalarının bütüncül bakış açısıyla gerçekleştirilmesi gerektiği yargısı bu durumu doğrulamakta olup bu durum iyileştirildikçe kentsel yaşam kalitesinin olumlu yönde etkileneceği ortadadır. Sosyal çevreye ilişkin göstergelerin belirlenmesinde bireylerin yaşam biçimi memnuniyet üzerinde önemli yer tutmaktadır. Dönüşüm öncesi alanın kentsel alan içerisinde yer almasına rağmen, kırsala özgü özellikler taşıması bu durumda etkili olan nedenlerdendir. Gecekondu bölgelerinin yaygın olması, göçle gelen kesimin geldiği yerin kültürünün devam etmesine kolaylık tanımaktadır. Bunun göstergesi olarak kırsalda bağlılık, aidiyet ve komşuluk ilişkileri ile güvenlik unsuru oldukça yüksektir. Kente özgü yaşam tarzıyla birlikte başlayan kentlileşme sürecinde bu unsurlarda zayıflama görülmektedir. Kentlileşme ile kente ait yaşam tarzı hakim olmaya ve sıcak ilişkiler yerini resmiyete, güven duygusu ise yaşanan belirsizlikler sonucunda güvensizliğe bırakılmaktadır. Sonuç olarak dönüşüm uygulamaları sonucunda sosyal çevre kalitesinde meydana gelen azalma, kent kültürünün yaygınlaşması açısından olumlu olarak değerlendirilebilmekte, bu durumda dönüşüm uygulamalarının sosyal çevrede kentsel yaşam kalitesinin artması şeklinde yorumlanabilmektedir.

Dönüşüm uygulamalarını temel amaçları arasında kentin ve bireyin yaşam kalitesini artırmak yer almaktadır. Bu nedenle dönüşüm sonrasında alan kullanıcıların yaşam çevreleri değişmekte ve bu değişimin olumlu bir yönde seyretmesi beklenmektedir. Kişinin yaşam memnuniyeti yaşadığı çevre şartlarına göre şekillenmekte olup, bunu belirleyen ise sosyal, ekonomik, çevresel ve fiziksel çevre kalitelerine ait göstergeler oluşturmaktadır. Bu kapsamda kentsel dönüşüm uygulamaları yalnızca konut yapımı üzerine yoğunlaşmamalı, kentin tüm unsurlarına katkı sağlayacak şekilde gerçekleştirilmelidir. Bu unsurlar tez kapsamında ayrıntılarıyla, kentsel yaşam kalitesine olumlu ve olumsuz yönde etki edenler şeklinde ele alınmıştır. Dönüşüm uygulamalarının kentsel yaşam kalitesine olumlu yönde etkisi olduğu sonucuna ulaşılmakla birlikte, kentsel yaşam kalitesine etki eden birçok unsurun olduğuna ve bu unsurların eleştirel tarafları olduğuna değinilmiştir. Eleştirilerin kaynağında, kentsel dönüşüm uygulamalarının farklı amaçlarla gerçekleştirilmesi, halkın beklentilerinden uzak ve rant kaygılarıyla yapılması gibi unsurlar yer almaktadır. Kentsel dönüşümün sadece fiziksel yenileme ve belirli bir kesimin kazanç sağlamasının ötesinde, kullanıcıların yaşam kalitesini artırması ve ihtiyaçlara cevap verecek nitelikte birçok boyutun bütün olarak değerlendirilerek gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu konuyla ilgili yasal zemin olan 6306 sayılı kanun, dönüşümün yalnızca fiziksel eksenli bir anlayışla yapılmasına kaynaklık etmektedir. Kanunda sosyal boyut dikkate alınmamakta, aynı zamanda katılım unsurunu desteklemeyen durumun varlığı da devam etmektedir. Bu durum Türkiye’de kentsel dönüşüm uygulamalarının sorunlu olmasına ve bütüncül bir bakış açısıyla ele alınmasına engel olmaktadır. Ülkemizin kentsel sorunları riskli alanların yenilenmesi noktasında yaşam kalitesini artıracak amaçlar doğrultusunda gerçekleştirilmelidir. Bu nedenle dönüşüm geleceğe yönelik bir yatırım olup, kentin fiziksel, sosyal ve ekonomik tüm boyutlarının bir arada değerlendirilmesiyle, kapsamlı bir planlamayla gerçekleştirilmelidir. Bu kapsamda kentsel dönüşüm uygulamalarının, kentsel alanın yaşam kalitesinin iyileştirilmesi ve sorunların giderilmesi noktasında önemli bir fırsat olduğu ortadadır.

Kentsel dönüşüm alanının kentin tamamının göz önüne alınarak, toplumu ilgilendiren tüm boyutları ile ele alınması gerekmektedir. Kentin altyapı, ulaşım, kamusal hizmetlere erişim, açık ve yeşil alanlarına ilişkin öngörüler iyi bir şekilde

planlanarak, konut ve çevresi inşa edilmelidir. Konut ve çevresine ilişkin planlamada dikkat edilmesi gereken noktalar ise bölgenin yer aldığı mekana uygun olarak, mahalle ve sokakların oluşturulması ve konut tasarımının buna göre oluşturulmasıdır. Bunlara ek olarak kentsel dönüşümde dikkat edilecek hususlar ve öneriler şu şekilde sıralanabilir.

- Konut ve çevresine ilişkin memnuniyetin artırılması ile kentsel yaşam kalitesinin iyileştirilmesine katkı sağlaması önerilmektedir.
- Dönüşüm süreci tüm ayrıntılarıyla aşamalı şekilde planlanmalıdır.
- Dönüşümde hedeflerin belirlenmesi, bilimsel ve uygulanabilir görüşlerin uzman ve yetkili kişilerden alınarak gerçekleştirilmelidir.
- Dönüşüm için belirlenen hedefler ve eylemler gerçekleştirilebilir ve sürdürülebilir olmalıdır.
- Dönüşüm uygulamaları yasal bir zeminde, bütüncül bir yaklaşımla, tüm unsurların göz önünde bulundurularak ve uzun vadeli katkısı gözetilerek gerçekleştirilmelidir.
- Kentsel dönüşüm, sosyal, ekonomik, yönetsel ve fiziksel yönleri olan çok boyutlu bir süreçtir. Bu süreçlerin planlama kapsamına bütünlük olarak dahil edilmesi gerekmektedir.
- Dönüşüm uygulamaları insan merkezli yapılmalı ve özellikle alan kullanıcıları gözetilerek gerçekleştirilmelidir.
- Dönüşüm sonucunda ekonomik faaliyet çeşitliliği sağlanmalı ve iş imkanları artırılmalıdır.
- Dönüşüm yapılacak alanın kentsel dokusu, çevresiyle uyumu ve taşıdığı unsurlar göz önünde bulundurularak, kentin kimliği dikkate alınmalıdır.
- Dönüşüm uygulamaları kentsel alanın ve alan kullanıcılarının fayda sağlayacağı ve gerek kentin gerek bireyin yaşam kalitesini arttıracak şekilde gerçekleştirilmelidir.
- Dönüşüm uygulamaları başlangıçtan bitimine kadar, alan kullanıcılarının katılımıyla gerçekleştirilmelidir. Halkın gerçekleştirilecek uygulamaya inanması ve güvenmesi gerekmektedir. Bu durum ancak halkın sürece dahil edilmesiyle ve karar mekanizmalarında yer almasıyla sağlanabilir. Bu nedenle belediyeler halkı önemsemeli, dinlemeli, halkın talep ve isteklerini

dikkate alarak planlama yapılmalıdır. Halkın beklentileri ve talepleri doğrultusunda şekillenen bir kentsel dönüşümde meydana gelebilecek anlaşmazlıklar, halkın kabulüyle ve çabasıyla bertaraf edilecektir. Halk sonuca daha çabuk adapte olacak ve memnuniyetsizlikler giderilecektir. Bu sayede, bölgeden duyulan memnuniyetin artması sağlanacak ve yaşam tatmini yüksek olacaktır. Sonuç olarak halkın kentsel dönüşüm sürecinde aktif rol oynaması kentsel yaşam kalitesini oluşturan tüm faktörleri etkilemektedir.

- Dönüşüm uygulamaları sonrasında demografik özelliklerde meydana gelen değişim sosyal yapıda farklılık yaratmaktadır. Bu durum toplumsal ilişkilerin zayıflamasına ve yaşanılan çevreye olan bağlılığın azalmasına neden olarak yaşam kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir. Dönüşüm yapılmadan önce toplumsal yapının tüm özellikleri iyi analiz edilerek planlanmalı, yaşanabilecek sorunlar minimize edilmelidir.

Sonuç olarak, kentsel dönüşüm uygulamaları geleceğe yönelik olarak gerçekleştirilmelidir. Bu nedenle projeler, kısa süreli yapılan planlarla değil, uzun vadeli ve kapsayıcı bir vizyonla gerçekleştirilmelidir. Bu şekilde dönüşümün geri dönüşü daha başarılı olacaktır. Kısa süreli ve tek amaçla gerçekleştirilen dönüşümler, çok geçmeden tekrar dönüşüm sürecine dahil edilme durumunda kalacaktır. Bu nedenle bilimsel yöntemler ve öneriler dikkate alınarak plan ve politikalar geliştirmek olumlu bir etki yaratacaktır. Kentsel alanın başta kullanıcıları olmak üzere, emlak piyasasında bulunan paydaşlar, müteahhitler ve yerel yönetim çalışanlarının konunun tüm süreciyle ilgili bilgilendirilmeli gerekmektedir. Konunun önemine ve uzun sürede sağlayacağı katkıya yönelik farkındalık oluşturulmalıdır. Bu bilinçle, merkezi ve yerel yönetimlerin demokratik tutumuyla ve halkın sürecin tüm aşamalarına dahil edilerek gerçekleştirilen dönüşüm uygulamaları başarıya ulaşacaktır.

KAYNAKÇA

Abbate, Ricardo, Giambalvo, Ornella, Milito, AnnaMaria, “Service and Life Quality: The Case Of Palermo” *Social Indicators Research*, Sayı 54, 2001, 275-308.

Adıgüzel, Şenol, “Yerel düzeyde Yönetime Katılım ve Yerel Yönetim Süreci İşlevleri açısından Yerel gündem 21: Malatya Belediyesi Yerel Gündem 21 Örneği”, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, cilt 12, Ocak, 2003, s.45-63.

Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun, 6306, 16.05.2012, (Erişim) <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6306.pdf>, 22 Ocak 2019.

Akder, Ahmet Halis, “Türkiye’de İnsani Gelişme ya da Yaşam Kalitesi”, *Asomedy*, 2004, s. 40-61.

Akın, Emel, *Kentsel Gelişme ve Kentsel Rantlar: Ankara Örneği*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2007.

Akkar, Müge, “Kentsel Dönüşüm Üzerine Batı’daki Kavramlar, Tanımlar, Süreçler ve Türkiye”, *Planlama*, 2006/2, 2006, s. 29-47.

Alpar, İstiklal ve Yener, Samira, *Gecekondu Araştırması*, Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları, Ankara, 1991.

Alpar, Reha, *Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistiksel Yöntemler*, Detay Yayıncılık, Ankara, 2013.

Altaban, Özcan, *Cumhuriyetin Kent Planlama Politikaları ve Ankara Deneyimi 75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık*, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 1998.

Alver, Köksal, *Kent Sosyolojisi*, Hece Yayınları, İstanbul, 2017.

Amsterdam Antlaşması, “Treaty of Amsterdam Amending The Treaty on European Union, The Treaties Establishing The European Communities And Certain Related Acts”, (Erişim), <http://www.europarl.europa.eu/topics/treaty/pdf/amst-en.pdf>, 22.11.2018.

Ankara Valiliği, “Mamak”, (Erişim) <http://www.ankara.gov.tr/mamak>, 17.10.2018.

Arnstein, Sherry, “A Ladder of Citizen Participation”, *Journal of the American Institute of Planners*, 35, July, 1969, s. 216-24.

Aslan, Şükrü, Yıkılmayı Bekleyen Gecekondu: “Eyüp İlçesi Güzeltepe Mahallesi Bir Gecekondu Bölgesi”, *Planlama Dergisi*, 2006/2, 2006, s.103-109.

Ataöv, Anlı, Sevin Osmay, “Türkiye’de Kentsel Dönüşüme Yöntemsel Bir Yaklaşım”, 2007, (Erişim) http://jfa.arch.metu.edu.tr/archive/0258-5316/2007/cilt24/sayi_2/57-82.pdf, 21.12.2017, s.57-82.

Ateş, Ferhat, Utkan, Tuncer, “İbni-i Haldun’a Göre Toplum ve Şehir”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal of International Social Research*, Cilt 10, Sayı 53, 2017. s. 216-230.

Atkinson, Rob, “The Evidence on The İmpact of Gentrification. New Lessons for the Urban Renaissance”, *European Journal of Urban Policy*, Cilt 4, Sayı 1, 2004, s. 107-131.

Atkinson, Rob, “Kentsel Dönüşüm, Ortaklıklar ve Yerel Katılım İngiltere Deneyimi”, *İstanbul Uluslararası Kentsel Dönüşüm Sempozyumu Kitabı*, 27-30 Kasım 2004, ss.87-98.

Avrupa Birliği Paris Zirvesi, “Statement from the Paris Summit”, 18.12.2003, (Erişim) https://www.cvce.eu/content/publication/1999/1/1/b1dd3d57-5f31-4796-85c3-cfd2210d6901/publishable_en.pdf, 27.11.2018.

Avrupa Kentsel Şartı I, (Erişim) <https://rm.coe.int/168071923d>, 07.11.2018.

Avrupa Kentsel Şartı II, “Manifesto For a New Urbanity”, (Erişim) <https://rm.coe.int/168071a1b5>, 07.11.2018.

Aytaç, Ömer, “Kent, Metropol ve Değişen Yer/Mekân İmajları” *Mukaddime*, Cilt 8, Sayı 1, 2017, s. 1-23.

BADEMLİ, Raci, *ANKARA 1985’den 2015’e*, Ankara Büyükşehir Belediyesi EGO Genel Müdürlüğü, Ankara, 1985.

Bailey, Nick, *Konuta Yönelik Dönüşüm: Glasgow Deneyimi*, Çev. Ş. G. Dünder, T. Koçyan, İstanbul 2004: Uluslararası Kentsel Dönüşüm Uygulamaları Sempozyumu: Küçükçekmece Belediyesi Atölye Çalışması, Küçükçekmece Belediyesi Yayınları, İstanbul, 2004.

Bal, Hüseyin, *Kent Sosyolojisi*, Türhan Kitapevi Yayınları, Ankara, 1999.

Baran, Tülay Alim, *Bir Kentin Yeniden Yapılanması (İzmir1923-1938)*, Arma Yayınları, İstanbul, 2003.

Başaran, İsmail, Kalağan, Gökhan, Çiftçi, Salih, “Kentsel Yenileşme Ve Dönüşüm Politikalarının Sürdürülebilir Kentsel Yaşam Kalitesinin Artırılmasındaki Etkisi, Kamu Yönetiminde Değişimin Yönü ve Etkileri”, *Kayfor 13 Bildiri Kitabı*, 2015, s. 2142- 2161.

Batal, Salih. “Avrupa Birliği Çevre Politikalarının Temel Özellikleri”, *Mevzuat Dergisi*, Yıl 13, Sayı 148, Nisan 2010, s. 1-17.

Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Kentleşme Şurası 2009, Bölgesel Eşitsizlik, Yerel Kalınma ve Rekabet Edebilir Kentler Komisyon Raporu Kitap 8, Ankara, Nisan 2009, (Erişim) http://www.kentges.gov.tr/dosyalar/sura_raporlari/kitap8.pdf, (11.09, 2018).

Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Kentleşme Şurası 2009, Kentlilik Bilinci, Kültür ve Eğitim Komisyonu Raporu Kitap 9, Ankara, Nisan 2009, (Erişim) http://www.kentges.gov.tr/dosyalar/sura_raporlari/kitap9.pdf, (11.12.2018).

Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Kentleşme Şurası 2009, Kentsel Dönüşüm, Konut ve Arsa Politikaları Komisyonu Raporu Kitap 3, Ankara, Nisan2009, (Erişim) http://www.kentges.gov.tr/dosyalar/sura_raporlari/kitap3.pdf, (11.12.2018).

Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Kentleşme Şurası 2009, Kentsel Teknik, Altyapı ve Ulaşım Komisyonu Raporu, Kitap 2, Ankara, Nisan 2009, (Erişim) http://www.kentges.gov.tr/dosyalar/sura_raporlari/kitap2.pdf, (11.12.2018).

Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Kentleşme Şurası 2009, Kentsel Yoksulluk, Göç ve Sosyal Politikalar Komisyonu Raporu Kitap 7, Ankara, Nisan 2009, (Erişim) http://www.kentges.gov.tr/dosyalar/sura_raporlari/kitap7.pdf, (11.12.2016), (10.12.2018).

Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Kentleşme Şurası 2009, Mekânsal Planlama Sistemi ve Kurumsal Yapılanma Komisyonu Raporu Kitap 1, Ankara, Nisan2009, (Erişim) http://www.kentges.gov.tr/dosyalar/sura_raporlari/kitap1.pdf, (10.12.2018).

Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Kentleşme Şurası 2009, Yerel Yönetimler, Katılımcılık ve Kentsel Yönetim Komisyonu Raporu Kitap 10, Ankara, Nisan2009, (Erişim) http://www.kentges.gov.tr/dosyalar/sura_raporlari/kitap10.pdf, (10.12.2018).

Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Kentsel Göstergeler Klavuzu, Teknik Araştırma ve Genel Müdürlüğü Yayını, Hazırlayan: DAMPO Danışmanlık, Araştırma Mimarlık Planlama Ltd. Şti. Ankara, 2008.

Baysal, Çihan, Özlüer, Fevzi, Schechla, Joseph, **Habitat III ve Yeni Kentsel Gündem: Herkes İçin Sürdürülebilir Kentler ve Yerleşimlere İlişkin Quito Deklarasyonu (Quito 17-20 Ekim 2016)**, Habitat III ve Kollektif Haklar, Ekoloji Kollektifi Yayını, Ankara, 2018.

Belediye Kanunu, 5393, 3.7.2005, (Erişim) <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf>, 12.09.2018.

Berköz, Lale, “İstanbul’da Korunaklı Tek-Aile Konutları: Konut Kalitesi ve Kullanıcı Memnuniyetinin Belirlenmesi”, **İTÜ Dergisi/a, Mimarlık Planlama Tasarım**, Cilt 7, Sayı 1, 2008, s. 110-124.

Bilgili, Bayram Cemil (2013), “Çankırı Kenti Kamusal Yeşil Alanlarının Yeterliliğinin Ulaşılabilirlik Yönünden Değerlendirilmesi”, **Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi**, Cilt 10, Sayı 2, 2013, s. 21-25.

Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu, Cairo Declaration on Population and Development, 1994, (Erişim) <https://www.un.org/popin/icpd/conference/bkg/egypt.html>, 17, 02, 2019.

Birleşmiş Milletler İnsani Çevre Konferansı, 1972, (Erişim) https://www.soas.ac.uk/cedep-demos/000_P514_IEL_K3736-Demo/treaties/media/1972%20Stockholm%201972%20-%20Declaration%20of%20the%20United%20Nations%20Conference%20on%20the%20Human%20Environment%20-%20UNEP.pdf, 22.01.2019.

Birleşmiş Milletler İstanbul+5 Deklarasyonu, 2001, (Erişim) <https://www.un.org/ga/Istanbul+5/>, 16, 02, 2019.

Birleşmiş Milletler Rio Sürdürülebilir Kent Konferansı, 1992, (Erişim) <http://environmentandhumanrights.org/resources/Rio%20Declaration.pdf>, 02.11.2018.

Bognar, Greg, “The Concept Of Quality Of Life”, *Social Theory Practise*. Cilt 31, Sayı 4, 2005, s. 561–580.

Bookchin, Murray, *Kentsiz KentleşmeYurttaşlığın Yükselişi ve Çöküşü*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 1999.

Bookchin, Murray, **Urbanization Without Cities The Rise and Decline of Citizenship**, Black Rose Books, New York, 1992.

Bozdayı, Ayşe Müge, *Çağdaş Kent Yaşamında Mekan Sorunları*, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara, 2005.

Brutland Raporu, “Dünya Çevre Kalkınma Komisyonu”, 1987, (Erişim) <https://www.are.admin.ch/are/en/home/sustainable-development/international-cooperation/2030agenda/un--milestones-in-sustainable-development/1987--brundtland-report.html>, (23, 02, 2019).

Büyüköztürk, Şener, Çokluk, Omay, Köklü Nilgün, *Sosyal Bilimler İçin İstatistik*, Pegam Akademi, Ankara, 2015.

Büyüköztürk, Şener, *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*, Pegam Akademi, Ankara, 2016.

Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 5216, 10.7.2004, (Erişim) <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5216.pdf>, 11.03.2018.

Campbell, Angus, Philip, Converse ve Willard. Rodgers, *The Quality of American Life: Perceptions, Evaluations, and Satisfactions*, Russell Sage Foundation, New York, 1976.

Cansever, Turgut, *Bir Şehir Kurmak*, Klasik Yayınlar, İstanbul, 2015.

Ceylan, Mustafa, "Seğmen Ruhu". Mavi Kitap Yayıncılık, Ankara, 2016.

Connen-Huther, Jacques, *Durkheim'i Anlamak*, Çev, Serra Akyüz, İletişim Yay, İstanbul, 2013.

Çakır, Sabri, "Türkiye'de Göç, Kentleşme/Gecekondu Sorunu ve Üretilen Politikalar", *Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 23, Mayıs 2011, s.209-222.

Çam, Nuran, "Şehir Yaşam Kalitesinin Ölçülmesi: Kastamonu Şehir Merkezinde Bir Uygulama", *Business & Management Studies: An International Journal*, Cilt 2, Sayı 3, 2014, s. 286-307.

Çokluk, Ömay, Şekercioğlu, Güçlü, Büyüköztürk, Şener, *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik: SPSS ve Lisrel Uygulamaları*, Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara, 2012.

Das, Daisy, "Urban Quality Of Life: A Case Study Of Guwahati", *Social Indicators Research*, Sayı 88, 2008, s. 297-310.

Daşkiran, Filiz, Ak, Duygu, "6306 Sayılı Kanun Kapsamında Kentsel Dönüşüm", *Yönetim Ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, Cilt 13, Sayı 3, 2015, s. 264-288.

Decarlo, Lawrance, "On the Meaning and Use of Kurtosis", *Psychological Methods*, Cilt 2, Sayı 3, 1997, s. 292-307.

Demirkaya, Yüce, *Çekmeköy'ün Sosyo-Ekonomik Yapısı ve Kentsel Yaam Kalitesi*, İstanbul: Çekmeköy Belediye Başkanlığı, 2010.

Devlet Planlama Teşkilatı, *Plan Nüfus Projeksiyon Yöntemleri*, Ankara, 2002, (Erişim)

http://www3.kalkinma.gov.tr/DocObjects/view/12923/Plan_N%C3%BCfus_Projeksiyon_Y%C3%B6ntemleri.pdf, 22. 06. 2018.

Devlet Planlama Teşkilatı, *Ekonomik ve Sosyal Sektörlerdeki Gelişmeler*, Ankara, 2002, (Erişim) <http://www3.kalkinma.gov.tr/DocObjects/View/769/destek02.pdf>, 05. 08. 2018.

Dökmeci, Vedia, *İstanbul, Ankara ve İzmir’de Yaşam Kalitesinin Karşılaştırılması*, İstanbul 2020 Sempozyumu, İstanbul, 1996.

Duman, Betül, Çoşkun, İsmail, *Neden Nasıl ve Kim İçin Kentsel Dönüşüm*, Derleme, Litera Yayınları, İstanbul, 2015.

Durmuş, Beril, Yurtkoru, E. Serra, Çinko, Murat, *Sosyal Bilimlerde SPSS’le Veri Analizi*, Beta, İstanbul, 2018.

Duru, Bülent, “Avrupa Birliği Kentsel Politikası ve Türkiye Kentleri Üzerine”, *Mülkiye Dergisi*, Cilt 29, Sayı 246, 2005, s. 59-75.

Dünder, Özlem, “Kentsel Dönüşüm Uygulamalarının Sonuçları Üzerine Kavramsal Bir Araştırma”, *Kentsel Dönüşüm Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 2003, s. 65-74.

Dünder, Özlem, *Kentsel Dönüşüm Uygulamalarının Sonuçları Üzerine Kavramsal Bir Araştırma*, Kentsel Dönüşüm Sempozyumu, TMMOB İstanbul Şubesi – Bildiriler, 11–13 Haziran 2003 Yıldız Teknik Üniversitesi Oditoryumu, YTÜ Basım Yayın Merkezi, İstanbul, 2003.

Eke, Feral ve Aysu Uğurlar, “Kentsel Dönüşüm. Başarı mı Hata Mı?”, *8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 28. Kolokyumu*, Ankara, 2005, s. 381–399.

Ekinci, Oktay, *Kaçak Yapılaşma ve Arazi Spekülasyonu 75 Yılda Değişen Mimarlık ve Kent*, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 1998.

Emur, Semih, H., Onsekiz, Dilşen, “Kentsel Yaşam Kalitesi Bileşenleri Arasında Açık Ve Yeşil Alanların Önemi – Kayseri/Kocasinan İlçesi Park Alanları Analizi”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 22, 2007/1, s. 367-396.

Enlil, Zeynep Merey, “Yeniden İşlevlendirme ve Soylulaştırma: Bir Sınıfsal Proje Olarak Eski Kent Merkezlerinin ve Tarihi Konut Dokusunun Yeniden Ele Geçirilmesi”, *Domus M*, No 8, 2000, s. 46-49.

Eraydın, Ayda, *Değişen Mekan*, Dost Kitapevi, Ankara, 2006.

Erçoşkun, Ceren, Yalçiner Erçoşkun, Özge, “İstanbul Kent Merkezinin Dönüşümü ve Finans Merkezlerindeki Ofis Alanlarının Gelişimi: Maslak-Büyükdere Aksı”, **8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 28. Kolokyumu**, Ankara, 2005, s. 651–661.

Erdoğan, Abdulkerim, **Mamak Tarih ve Kültür Atlası**, Mamak Belediyesi Yayınları, Ankara, 2015.

Erdoğan, Abdulkerim., “Mamak Tarih ve Kültür Atlası I” **Mamak Belediyesi Yayınları**, 2015, (Erişim) <http://www.mamak.bel.tr/wp-content/uploads/2017/03/Mamak-Atlas-Cilt-1.pdf>, 2 Şubat 2019.

Erdoğan, Abdulkerim., “Mamak Tarih ve Kültür Atlası II” **Mamak Belediyesi Yayınları**, 2015, (Erişim) <http://www.mamak.bel.tr/wp-content/uploads/2017/03/Mamak-Atlas-Cilt-2.pdf>, 2 Şubat 2019.

Erdoğan, Elmas, Filiz, Aklanoğlu, “Kentsel Dönüşüm Sürecinde Kent Kimliği: Ankara Örneği”, **TMMOB Yerel Yönetimlerde Dönüşüm Sempozyumu**, Ankara, 2007.

Erkök, Fatma, **Kentsel Bileşenleri ve Kıyı Kenti Kimliği Bağlamında İstanbul'un Öznel ve Nesnel Değerlendirmesi**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2002.

Ersoy, Melih, **Kentsel Planlama Kuramları**, İmge Kitabevi, 2016, Ankara.

Ertan, Akkoyunlu, “Kent Hakkı Üzerine Düşünceler”, **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt 1, Sayı 4, s. 125-141.

Ertan, Kıvılcım Akkoyunlu, “Kentli Hakları ve Kente Karşı Suç Bağlamında Kentli Etiği”, **Muğla Üniversitesi SBE Dergisi**, sayı 20, Bahar 2008, s. 1-22.

Ertaş, Mehmet, “Kentsel Dönüşüm Çalışmalarında Sosyal Boyutun İncelenmesi, Ankara Ve Londra Örnekleri”, **Selçuk Üniversitesi Teknik Online Dergisi**, Cilt 10, Sayı 1, 2011, s. 1-18.

Es, Muharrem, **Kent Üzerine Düşünceler**, Plato Danışmanlık, İstanbul, 2007.

Es, Muharrem. Ateş, Hamza, “Kent Yönetimi, Kentleşme ve Göç: Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, sayı 48, 2004, s. 205-248.

Eurostat, Quality of life indicators - measuring quality of life, 2019, (Erişim) https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Quality_of_life_indicators_-_measuring_quality_of_life#B1_dimensions_of_quality_of_life, 04.02.2018.

Evans, David, “Enhancing Quality of Life in the population at large”, *Social Indicators Reserch*, Cilt 33, Sayı 1-3, 1994, s. 47-88.

Field, Andy, *Discovering Statistics using SPSS for Windows*, Sage Publications, London, 2000.

Garvin, David, “What Does Product Quality Really Mean”, *Sloan Management Review*, Cilt 26, Sayı 1, Fall 1984, 1984, s. 25-43.

Gecekondu Kanunu, 775, 20.7.1966, (Erişim) <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.775.pdf>, 24, 09.2018.

Genç, Fatma Nevval, “Türkiye’de Kentsel Dönüşüm: Mevzuat ve Uygulamaların Genel Görünümü”, *Celal Bayar Üniversitesi Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, Cilt: 15, Sayı: 1, 2008, s. 115-130.

Genç, Fatma Nevval, *Kent Yenileme ve Yerel Yönetimler Kamu Yönetimi Perspektifi Yerel ve Kentsel Politikalar*, Çizgi Yayınları, Konya, 2003.

Geray Cevat, “Kentsel Yaşam Kalitesi ve Belediyeler”, *Türk İdare Dergisi*, Yıl 70, Sayı 421, 1998, s. 323-345.

Geray, Cevat, “Şehirciliğimiz ve Ankara”, *Mülkiye Dergisi*, Cilt 32, Sayı 261, 2008, s. 9-26.

Geray, Cevat, *Toplumsal Konut Yöneltileri ve TOKİ’nin Tutum ve Yöneltilerindeki Son Değişiklikler*, Ruşen Keleş’e Armağan, Ankara, 2009.

Giritlioğlu, Cengiz, *İç Göç ve Kentleşme, Kentleşme ve Kentleşme Politikaları*, Der: Hande Suher, TÜSES Vakfı Yayınları, İstanbul, 1991.

Göksu, Faruk, *Kentsel Dönüşüm Projelerine Yenilikçi Yaklaşımlar*, Kentsel Dönüşüm Sempozyumu, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul, 2003.

Göksu, Sezai, “Kentsel Dönüşüm Ya da Yeni Şişede Eski Şarap”, *Ege Mimarlık*, Cilt 2005/1, Sayı 53, 2005, s. 9-12.

Görün, Mustafa, Kara, Mustafa, “Kentsel Dönüşüm ve Sosyal Girişimcilik Bağlamında Türkiye’de Kentsel Yaşam Kalitesinin Arttırılması”, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, Cilt 8, Sayı 2, s. 140-164.

Göz, Ali, C., “Kentsel Dönüşümün Esasları ve İskoçya Whitfield Örneği”, *Yerel Siyaset*, Sayı 31, 2008, s.11-12.

Groeneveld, Richard, Meeden, Glen, “Measuring Skewness and Kurtosis”, *The Statistician*, Sayı 33, 1984, s. 391-399.

Güllüpnar, Fuat, “Kent Sosyolojisi Kuramları Üzerine Bir Literatür Değerlendirmesi”, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Cilt 21, Sayı 3, Temmuz 2012, s. 1-29.

Günay, Baykan, “Kentlerin Yeniden Üretilmesi Süreçleri”, *Mimarlık*, Sayı 249, 1992, s. 111-114.

Gündoğan, Özdemir, “Kentsel Dönüşüm, Tarihsel ve Güncel Bir Kırılma Noktası mı?”, *Planlama*, Ankara, 2006, s. 39-47.

Güneş, Fatime, *Kent Sosyolojisi*, Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi Yayını, No 1932, Eskişehir, 2016.

Gür, Miray, *Kentsel Dönüşüm Uygulamasında Yaşam Kalitesi Araştırması Ve Kavramsal Bir Model Önerisi: Bursa Doğanbey Örneği*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Uludağ üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Bursa, 2014.

Gürler, Ebru, “Kentsel Yeniden Üretim Süreci Üzerine Karşılaştırmalı Çalışma: İstanbul Örneği”, *TMMOB Şehir Plancıları Odası Kentsel Dönüşüm Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Yıldız Teknik Üniversitesi Basım-Yayın Merkezi, İstanbul, 2003, s. 113-158.

Gürler, Ebru, *Kentsel Yeniden Üretim Süreci Üzerinde Karşılaştırmalı Çalışma: İstanbul Örneği*, Kentsel Dönüşüm Sempozyumu Bildirileri, Ankara, 2006.

Ha Mikiyoung, Weber Margaret, “The Determinants of Residential Environmental Qualities and Satisfaction: Effects of Financing, Housing Programs and Housing Regulations”, *Housing and Society*, Cilt 18, Sayı 3, 1991, s. 65-76.

HABİTAT I, “United Nations Conference on Human Settlements”, 1976, (Erişim) <https://unhabitat.org/the-vancouver-declaration-on-human-settlements-from-the-report-of-habitat-united-nations-conference-on-human-settlements-vancouver-canada-31-may-to-11-june-1976/>, 22, 12, 2018.

HABİTAT II, “United Nations Conference on Human Settlements”, 1996, (Erişim) <https://www.un.org/ruleoflaw/wp-content/uploads/2015/10/istanbul-declaration.pdf>, 23.12.2018.

HABİTAT III, “One United Nations For Habitat III” 2016, (Erişim) <http://habitat3.org/wp-content/uploads/One-UN-for-HabitatIII.pdf>, 23.12.2018.

Hacıgökmen, M. Ali, “Ankaralı Ahi Mamak Hakkında Bir Araştırma”, *Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı 5, 2011, s.103-108.

Harvey David, *Kent Deneyimi*, çev. Esin Soğancılar, Sel yayıncılık, İstanbul, 2016.

Harvey David, *Umut Mekanları*, Çev. Zeynep Gambetti, Metis Yayıncılık, İstanbul, 2015.

Harvey, David, “Debates and Developments The Right to the City”, *International Journal of Urban and Regional Research*, Cilt 27, Sayı 4, 2003, s. 939-941.

Harvey, David, *Sermayenin Mekanları*, Çev. Başak Kıcıır, Deniz Koç, Kıvanç Tanrıyar, Sed Yüksel, Sel Yayıncılık, İstanbul, 2015.

Harvey, David. *Justice, Nature and the Geography of Difference*, Blackwell, Oxford, 1996.

Harvey, David. *Sosyal Adalet ve Şehir*, Çev. Mehmet Moralı, Metis Yayıncılık, İstanbul, 2016.

Hoernig, Heidi, Seasons Mark, “Monitoring of Indicators in Local and Regional Planning Practice: Concepts and Issues Planning, “Practice and Research, Cilt 19, Sayı 1, 2004, s. 81–99.

Hopkins, Kenneth, Weeks, Douglas, “Tests for Normality and Measures of Skewness and Kurtosis: Their Place in Research Reporting”, *Educational and Psychological Measurement*, Sayı 50, 1980, s. 717-729.

International Conference For Integrating Urban Knowledge and Practice, 2005, (Erişim) http://bieb.ruaf.org/ruaf_bieb/upload/2356.pdf, 19.01.2019.

Işıkkaya, Ali Devrim, Kentsel Çöküntü Bölgelerinin Örgütlenmesi ve Yeniden Kullanımı, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Yıldız Teknik üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul,2008

İçduygu, Ahmet, Sirkeci, İbrahim, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye’sinde Göç Hareketleri, 75 yılda Köylerden Şehirlere*, Tarih Vakfı Yayını, İstanbul, 1999.

İçli, Gönül, “Kentsel Dönüşüme İlişkin Sosyolojik Bir Değerlendirme”, *Sosyal ve Beşeri İlimler Dergisi*, Cilt:3, No: 1, 2011, s. 43-57.

İmar Kanunu, 3194, 3.5.1985, (Erişim) <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3194.pdf>, 22 Ocak 2019.

İnceoğlu, Mehmet, Aytuğ, Ayfer, “Kentsel Mekanda Kalite Kavramı”, *Megaron*, 2009, Sayı 4, s. 131-146.

İsbir, Eyüp, *Şehirleşme ve Meseleleri*, Ocak Yayınları, Ankara, 1986.

İTO, Kentsel Dönüşümün Sosyal Boyutu Sempozyumu Bildiri Kitabı, ABE Medya Yayıncılık, İstanbul, 2015.

Jean-Christophe Dissart, Steven C. Deller. “Quality of Life in the Planning Literature”, *Journal of Planning Literature*, Cilt 15, Sayı 1, 2016, s. 135 - 161.

Kahraman, Tayfun, “İstanbul Kentinde Kentsel Dönüşüm Projeleri ve Planlama Süreçleri”, *Planlama*, Sayı 2006:2, 2006, s. 93–101.

Kalabalık, Halil, *İmar Hukuku (Planlama, Arsa, Koruma)*, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2005.

Kalkınma Bakanlığı, *Kalkınma Planları*, (Erişim) <http://www3.kalkinma.gov.tr/PortalDesign/PortalControls/WebContentGosterim.aspx?Enc=51C9D1B02086EAFBDCF6B4EA3F896DFD>, 26. 08.2018.

Kamp Ireve Van, Leidelmeijer, Kees, Marsman, Gooitske, Hollander, Augustinus, “Urban Environmental Quality And Human Well-Being Towards A Conceptual Framework And Demarcation Of Concepts; A Literature Study”, *Landscape and Urban Planning*, Sayı 65, 2003, s. 5-18.

Karabıçak, Mevlüt, Özdemir, Müge, “Sürdürülebilir Kalkınmanın Kavramsal Temelleri”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, Cilt 6, Sayı 13, 2015, s. 44-49.

Karaçay Çakmak, “Sen’in Yetenek Yaklaşımı Anaakım İktisada Alternatif Bir Paradigma Sunmakta mıdır”, *Ekonomik Yaklaşım*, Cilt 19, Sayı 68, 2008, s. 1-15.

Karadağ, Arife, Miroğlu, Güldane, “Türkiye’de Kentsel Dönüşüm Politikaları Ve Uygulamaları Üzerine Coğrafi Değerlendirmeler: İzmir Örneği”, *Ege Coğrafya Dergisi*, Sayı 20/2, 2014, s. 41-57.

Karaduman, E. Serdar, *Kent Planlamadan Bağımsızlaşan Kentsel Dönüşüm*, TMMOB Sempozyumu Kitabı, Ankara, 2007.

Karasar, Niyazi, *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Nobel Yayınları, Ankara, 2009.

Kaya, Güzün, *Yaşam Kalitesi ve Planlama*, 5. Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu Kitabı, İstanbul, 1994.

Keleş, Ruşen (2004), “**Kentsel Dönüşümün Tüzel Alt Yapısı**”, Mimar.İst Üç Aylık Mimarlık Kültürü Dergisi, Yıl 4, Sayı 12, 2004, s.73-76.

Keleş, Ruşen, *100 Soruda Türkiye’de KentleşmeKonut ve Gecekondu*, Cem Yayınları, İstanbul, 2014.

Keleş, Ruşen, Duru, Bülent, “Ankara’nın Ülke Kentleşmesine Etkileri Üzerine Tarihsel Bir Bakış”, *Mülkiye Dergisi*, Cilt 32, Sayı 259, 2008, s. 27-44.

Keleş, Ruşen, *Kent ve Siyaset Üzerine Yazılar* (1975-1992), İstanbul, 1993.

Keleş, Ruşen, *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*, İmge Kitabevi, Ankara, 1998.

Keleş, Ruşen, *Kentleşme Politikası*, İmge Kitabevi, Ankara, 2013.

Keleş, Ruşen, *Türkiye’de Konut Kooperatifleri*, Gürsoy Basımevi, Ankara, 1967.

Kellekçi, Ömer Lütfi, Berköz Lale, “Konut ve Çevresel Kalite Memnuniyetini Yükselten Faktörler”, *İTÜ Dergisi/a Mimarlık, Planlama, Tasarım*, Cilt 5, Sayı 2, 2006, s. 165-176.

Kemer, Nedim, “Anadolu’nun Tarihi Yolları ve Ankara için Bir Yeşil Yol Planlama Olanacağı”. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, Cilt 9, Sayı2, 2018, s. 136-143.

Kennedy Maureen, Leonard Paul, *Dealind With Neighborhood Change: A primer Gentrification and Policy Choises*, A Discussion Paper Prepared for the Brockings Institution Center on Urban and Metropolitan Policy, Berkeley, 2001.

Kentleşme Tematik Grubu 1.Raporu, Sürdürülebilir Kentleşme Bakış Açısı ile Türkiye’de Kentleşme Sektörüne İlişkin Tespit ve Değerlendirmeler, Sürdürülebilir Kalkınmanın Sektörel Politikalara Entegrasyonu Projesi, Ankara, 2007.

Kentleşme Tematik Grubu 2. Raporu, Kentleşme Alanında Sürdürülebilirlik Çözümlemesi: Yaklaşımlar, Modeller, Temel Alanlar, Göstergeler, Uygulama Örnekleri, Ankara, 2007

Kerce Elyse. W, Quality of Life: *Meaning, Measurement and Models*, Navy Personnel Research and Development Center, California, 1992.

Kiraz, Ali, *A’dan Z’ye Kentsel Dönüşüm*, Beta Yayınevi, İstanbul, 2016.

Kocabaş, Arzu, *Kentsel Dönüşüm (Yenileş(tir)me): İngiltere Deneyimi ve Türkiye’deki Beklentiler, Literatür* Yayıncılık, İstanbul, 2006.

Koçak, Hüseyin, “Coğrafi Bilgi Sistemlerinin Kentsel Yaşam Kalitesinin Yükseltilmesine Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 25, Aralık 2009, s. 141-148.

Koçak, Hüseyin, “Kent-Kültür İlişkisi Bağlamında Türkiye’de Değişen ve Dönüşen Kentler”, *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, Sayı 2, 2011, s. 259-269.

Kömürcüoğlu, Mustafa, İdari Ve Sosyal Açıdan Türkiye’de Kentsel Dönüşüm, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Sakarya, 2014.

Kurtuluş, Hatice, “Kentsel Dönüşümün Politik Ekonomisi”, *İktisat Dergisi*, Sayı 499, 2008, s. 27-33.

Kurtuluş, Hatice, “Kentsel Dönüşümüne Modern Kent Mitinin Çöküşü Çerçevesinden Bakmak”, *Planlama Dergisi*, Sayı 2006/2, 2006, s. 7-11.

Kurtuluş, Hatice, Türkün, Asuman, *İstanbul’da Kentsel Ayrışma*, Bağlam Yayınları, İstanbul, 2005.

Kuzu, Salih, *Özel Sektör Perspektifinden Kentsel Dönüşüm*, İstanbul Uluslararası Kentsel Dönüşüm Sempozyumu Kitabı, İstanbul, 2004.

Lee, Yung-jaan, “Subjective quality of life measurement in Taipei”, *Building and Environment*, Cilt 43, Sayı 7, 2001, s. 1205 – 1215.

Lefebvre, Henri, *Kentsel Devrim*, Çev. Selim Sezer, Sel yayıncılık, İstanbul, 2017.

Lefebvre, Henri, *Mekanın Üretimi*, Çev. Işık Ergüden, Sel yayıncılık, İstanbul, 2015.

Lever, Joaquina Palomar, “The Development Of An Instrument To Measure, Quality Of Life In Mexico City”, *Social Indicators Research*, Sayı 50, 2000, s. 187–208.

Liu, Ben Cieh, “Quality of Life Indicators in U.S. Metropolitan Areas: A Statistical Analysis”, *Social Indicators Research*, Cilt 4, Sayı 1, 1976, s. 97-117.

Marans, Robert ve Willard, Rodgers, *Toward an Understanding of Community Satisfaction, Metropolitan America in Contemporary Perspective*, Halsted Press, New York, 1975.

Marans, Robert, "Understanding Environmental Quality Through Quality of Life Studies: The 2001 DAS and its use of Subjective and Objective Indicators", *Landscape and Urban Planning*, Sayı 65, 2003, s. 73-83.

Marans, Robert, *The Policy and Research Benefits of Quality Of Urban Life Studies*, International Conference On Quality Of Urban Life, İstanbul,2003.

Marans. R. 2007, "Kentsel Yaşam Kalitesinin Ölçülmesi (çev. Türkoğlu, Handan Dülger)", *Mimarlık Dergisi*, Sayı: 335, (Erişim) <http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=53&RecID=1326>,13, 02.2018.

Marx. Karl, Engels, Friedrich, *Kominist Parti Manifestosu*, Everest yayınevi, İstanbul, 1998.

Maslow, Abraham, *Motivation And Personality*, Harper and Row, Publishers, New York, 1970.

Massam, Bryan, "Quality of Life: Public Planning and Private Living", *Progress in Planning*, No 58, 2002, s. 141-227.

McCall, Storrs, "Quality of life", *Social Indicators Research*, Cilt 2, Sayı 2, 1975, s. 229-248.

Mercer, Vienna Tops Mercer's 20th Quality Of Living Ranking, 2018, (Erişim) <https://www.mercer.com/newsroom/2018-quality-of-living-survey.html>, 28. 07. 2018.

Moroğlu, Nazan, "Avrupa Birliği Antlaşmalarında ve Yönergelerine Kadın Erkek Eşitliği", *Mess – Sicil İş Hukuku Dergisi*, 2006, Sayı 4, s. 209 – 217.

Mumford, Lewis, , *Tarih Boyunca Kent Kökenleri, Geçirdiği Dönüşümler ve Geleceği*, Çev. Güral Koca Tamer Tosun, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2013.

Mumford, Lewis, *What Is a City?*, Richard. T. LeGates, Frederic Stout (Ed.), Routledge, New York, 2000.

Munier, Nolberto, *Introduction to Sustainability: Road to a Better Future*, Springer Science and Business Media, Ottawa, 2005.

Murdie, Robert , Rhyne, Darla, Bates, Judy, *Modeling Quality of Life Indicators in Canada: A Feasibility Analysis*, Institute of Social Research, York University, Toronto, 1992.

Mutlu, Ahmet, Batmaz, Nazlı, *Türkiye’de Kent Hakkı*, Orion Yayınları, Ankara, 2013.

Nolan, Adrian, Smith Jessica, *A Glossary of Regeneration and Local Economic Development*, Centre for Local Economic Strategies, Manchester, 2010.

Noll Heinz Herbert, *Social Indicators and Social Reporting: The International Experience*, Measuring Well-Being & Social Indicators Symposium, Canada, 1996.

Oktay Derya, Rüstemli Ahmet, Marans Robert, “Neighborhood Satisfaction, Sense of Community, and Attachment: Initial Findings from Famagusta Quality of Urban Life Study”, İTÜ Dergisi A/Z, Cilt 6, Sayı 1, 2009, s. 6-20.

Oktay, Derya, Rüstemli Ahmet, “Measuring The Quality of Urban Life And Neighbourhood Satisfaction: Findings From Gazimagusa (Famagusta) Area Study”, *International Journal of Social Sciences and Humanity Studies*, Cilt 2, Sayı 2, 2010, s. 27-37.

Oktay, Derya, “Sürdürülebilirlik, Yaşanabilirlik ve Kentsel Yaşam Kalitesi: Kavramdan Uygulamaya”, *Mimarlık Dergisi*, Sayı 335, Mayıs- Haziran 2007, s. 37-40.

Oktay, Derya, Marans, Robert, “Overall Quality of Urban Life and Neighbourhood Satisfaction: A Household Survey in the Walled City of Famagusta”, *Open House International*, Cilt 35, Sayı 3, 2010, s. 27-36.

Okumuş, Deniz Erdem, Eyüboğlu, Engin Eyüp, “Kentsel Dönüşüm Öncesi Kentsel Yaşam Kalitesi Araştırmasına Yönelik Yöntem Önerisi ve Ataşehir Barbaros Mahallesi Örnekleme”, *Planlama*, Cilt 25, Sayı 2, 2015, s. 93–106.

Ortaylı, İlber, *Osmanlı Toplumunda Aile (8. Baskı)*, Pan Yayıncılık, İstanbul, 2007.

Osmay, Sevim, *1923’ten Bugüne Kent Merkezlerinin Dönüşümü. 75 yılda Köylerden Şehirlere*, Tarih Vakfı Yayını, İstanbul, 1999.

Öngören, Gürsel,- Çolak, N. İlker, *Kentsel Dönüşüm Hukuku Kentsel Dönüşüm Rehberi*, İstanbul, 2013.

Örgen, Uğurlu, Pınarcıoğlu, Şirin, Kanbak, Ayşegül, Şiriner, Makbule, *Türkiye Perspektifinden Kent Sosyolojisi Çalışmaları*, Örgün Yayınları, İstanbul, 2013.

Özaslan, Metin, “Ankara’nın “Kâhtanesi”ydi Kayaş ve Mamak”, *İdealkent Dergisi*, Sayı 11, 2014, s. 288-299.

Özay, Levent Osman,. Demirbaş, Feride, “6306 Sayılı Kanun Bakımından Kentsel Dönüşüm Süreci Ve Tapu Sicil İşlemleri Bakımından Değerlendirilmesi”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 8, Sayı 2, 2017, s. 217-248.

Özdemir, Aydın, “Katılımcı Kentli Kimliğinin Oluşumunda Kamusal Yeşil Alanların Rolü: Ankara Kent Parkları Örneği”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, Sayı: 1, 2009, s. 144-153.

Özden, Pelin, “Kentsel Yenileme Uygulamalarında Yerel Yönetimlerin Rolü Üzerine Düşünceler ve İstanbul Örneği”, *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Sayı 23–24, 2001, s. 255–269.

Özden, Pelin, *Kentsel Yenileme*, İmge Kitapevi Yayınları, İstanbul, 2016.

Özer, Derya Güleç, “Başkurt, Büşra, Kentsel Sürdürülebilirlik: Ankara Kent Planları Örnekleri Üzerinden Bir İnceleme”, *Altınbaş Üniversitesi Mühendislik Sistemleri Ve Mimarlık Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, Bahar 2017, 75-88.

Özer, Serhat, *Uluslararası Modeller ve Uygulamalar Işığında Ankara’nın Kentsel Dönüşüm Sürecinin Hukuki Çerçevesi*, Adalet yayınevi, Ankara, 2012.

Özgür Türkan, Özgür Özcan, “6306 Sayılı Kanun Çerçevesinde Kentsel Dönüşüm Uygulamalarının Mekansal Deneyimi: Ordu İli Örneği”, *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, Cilt 8, Sayı 1, Mart 2018, s. 211-227.

Özyurt, Cevat, “Yirminci Yüzyıl Sosyolojisinde Kentsel Yaşam”, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 10, Sayı 18, 2007, s. 111-126.

Pakdemirli, Ekrem, *Ekonomimizin Sayısal Görünümü 1923'ten Günümüze*, Milliyet Yayınları, İstanbul 1995.

Perloff, Harvey, (Ed.), *The Quality of The Urban Environment*, Resource For The Future, Washington D.C., 1969.

Pirenne, Henri. *Ortaçağ Kentleri*, Çev. Şadan Karadeniz, İletişim Yayınları, İstanbul, 2013.

Polat, Sibel, Dostoğlu, Neslihan, “Kentsel Dönüşüm Kavramı Üzerine: Bursa’da Kükürtlü Ve Mudanya Örnekleri”, *Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi*, Cilt 12, Sayı 1, 2007, s. 61-76.

Punch, Keith, *Sosyal Araştırmalara Giriş Nicel ve Nitel Yaklaşımlar*, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2005.

Pustu, Yusuf. “Küreselleşme sürecinde Kent Antik Site’den Dünya Kentine”, *Sayıştay Dergisi*, 60, <http://www.sayistay.gov.tr/yayin/dergi/icerik/der60m7.pdf> , 28.04.2007, s.129-151.

Robert, Peter, *Kent ve Halk: Kent Üzerine Alternatif Düşünceler*, Ütopya Yayınları, Ankara, 1999.

Roberts, Peter, Hugh Skyes, *Urban Regeneration A Handbook*, Sage Publications, London, 2000.

Rogerson, Robert, Allan, Findlay, Morris, Mike Coombes, “Indicators of Quality of Life: Some Methodological Issues”, *Environment and Planning A*, Cilt 21, Sayı 12, 1989, s. 1655-1666.

Rose, Damaris, *A feminist perspective of employment, restructuring and gentrification: the case of Montreal*, Unwin Hyman, Londra, 1989.

Royuela, Vicente, Moreno, Rosina, Vaya, Esther, "Influence of Quality of Life on Urban Growth: A Case Study of Barcelona, Spain", *Regional Studies*, Cilt 44, Sayı 5, 2010, s. 551-567.

Royuela, Vicente, Surinach, Jordi, Reyes, Monica, "Measuring Quality of Life in Small Areas Over Different Periods of Time", *Social Indicators Research*, Sayı 64, 2003, s. 51-74.

Sahil, Sare, Akçay, Fatih, Çağrı, *Toplumsal Yapının Mekansal Örüntüsü: Ankara Dikmen Vadisi*. %1 İçinde yaşanabilir Kentler, Bursa, 2013.

Sapançalı, Faruk. *Toplumsal Açidan Yaşam Kalitesi*, Altın Nokta Yayınevi, İzmir, 2009.

Sarı, Mehmet, *Kentsel Dönüşüm Rehberi*, Aygan Yayıncılık, İstanbul, 2016.

Sarı, Volkan İdris, Kındap, Ahmet (2018). "Türkiye'de Kentsel Yaşam Kalitesi Göstergelerinin Analizi" *Sayıştay Dergisi*, Sayı 108, Ocak-Mart 2018, s. 39-72.

Sarıkaya, Nilgün, *Toplam Kalite Yönetimi*, Sakarya Kitapevi, Sakarya, 2003.

Schneider, Mark, "The Quality Of Life in Large American Cities: Objective and Subjective Social Indicators", *Social Indicators Research*, Cilt 1, Sayı 4, 1975, s. 495- 509.

Sen, Amartya. (1989). "Development as Capability Expansion", *Journal of Development Planning*, Sayı 19, 1989, s. 41-58.

Sey, Yıldız, *Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Mimarlık ve Yapı Üretimi*, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1998.

Sezal, İhsan, *Şehirleşme*, Ağaç Yayınevi, İstanbul, 1992.

Shookner Malcolm, *A Quality of Life Index for Ontario*, CSLS Conference on the State of Living Standards and the Quality of Life in Canada, Canada, 1998.

Shye, Samuel. “The Systemic Life Quality Model: A Basis for Urban Renewal Evaluation”, *Social Indicators Research*, Cilt 21, Sayı 4, 1989, s. 343-378.

Sirgy, Joseph, Cornwell, Terri, “How Neighborhood Features Affect Quality Of Life”, *Social Indicators Research*, Cilt 59, Sayı 1, 2002, s.79-114.

Smith, Neil, “Towards a theory of gentrification: a back to the city movement by capital not people”, *Journal of American Planning Association*, Cilt 45, Sayı 4, 1979, s. 538-548.

Smith, Neil, “Yeni Küresellik, Yeni Şehircilik: Küresel Kentsel Strateji Olarak Soylulaştırma”, (Çev. İ. Urkun-Bowe-İ. Gündoğdu), *Planlama Dergisi*, 2006/2, Sayı 36, s. 13-27.

Smith, Neil, *The New Urban Frontier: Gentrification and the Revanchist City*, Routledge, London, 1996.

Smith, Tara, Perkins, Nathan, “Quality of an Urban Community: A Framework for Understanding the Relationship Between Quality and Physical Form”, *Landscape and Urban*, Cilt 39, Sayı 23, 1997, s. 229-241.

Somer, Oya, Korkmaz, Mediha, Tatar, Arkun, “Beş faktör Kişilik Envanteri’nin Geliştirilmesi-I: Ölçek ve Alt Ölçeklerin Oluşturulması”, *Türk Psikoloji Dergisi*, Cilt 17, Sayı 49, 2002, s. 21-33.

Sönmez, İpek Özbek. “Kentsel Dönüşüm Süreçlerinde Aktörler Beklentiler Riskler”, *Ege Mimarlık Dergisi*, 2005/1, Sayı 53, 2005, s. 16-21.

Sönmez, Nihan Özdemir, “İslah İmar Planı Uygulamaları İle Oluşan Kentsel Dönüşümün Sosyal Ve Mekansal Sonuçları Üzerine Görgül Bir Değerlendirme”, *TMMOB Şehir Plancıları Odası Kentsel Dönüşüm Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Derleyen Pelin Özden, İlknur Karakaş, Sırma Turgut, Hülya Yakar, Demet Erdem, Neslihan Palaoğlu, Yıldız Teknik Üniversitesi Basım-Yayın Merkezi, İstanbul, 2003.

Sönmez, Özdemir, “Düzensiz Konut Alanlarında Kentsel Dönüşüm Modelleri Üzerine Bir Değerlendirme”, *Planlama Dergisi*, 2006/2, Sayı 36, 2006, s. 121-127.

Sönmezocak, Ezel Buse, (2013) “Kentsel Dönüşüm Kavramı ve 6306 Sayılı Kanunun Yol Açabileceği Hukuki Sorunlar”, (Erişim) https://www.academia.edu/3334658/Kentsel_D%C3%B6n%C3%BC%C5%9F%C3%BCm_Kavram%C4%B1_ve_6306_say%C4%B1%C4%B1_Kanunun_Yol_A%C3%A7abilece%C4%9Fi_Hukuki_Sorunlar, 21.09.2018.

Szalai, Alexander, *The Meaning of Comparative Research on the Quality of Life*, Szalai, A., Andrews, F. (Eds.), Sage, London, 1980.

Şahin Kamil, Yaylı Hasan, *Yaşanabilir Kent Ve Çevre Koşulları Bağlamında Avrupa Kentsel Şartı Uygunluk Düzeyi Ölçeği*, 2. Uluslararası Davraz Kongresi Bildiriler Kitabı, Isparta, 2014.

Şahin, Yusuf, *Kentleşme Politikası*, Ekin Yayınevi, Bursa, 2013.

Şahin, Zafer (2003) İmar Planı Değişiklikleri ve İmar Hakları Aracılığıyla Yanıltıcı (pseudo) Kentsel Dönüşüm Senaryoları: Ankara Altındağ İlçesi Örneği, Kentsel Dönüşüm Sempozyumu Bildiriler Kitabı, İstanbul, 1997.

Şen, Besime, “Ekonomik Gelişmenin Kültürel Stratejileri: İstanbul Kent Merkezleri Ve Tarihi Kentsel Alanların Yeniden Yapılandırılması”, *Planlama*, 2006/2, Cilt 2, Sayı 36, 2006, s. 65- 76.

Şen, Besime, “Kentsel Mekanda Üçlü İttifak: Sanayisizleşme, Soylulaştırma, Yeni Orta Sınıf”, *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Sayı 44, Mart 2011, s. 1-21.

Şen, Besime, *Soylulaştırma: Kentsel Mekanda Yeni Bir Ayrışma Biçimi İstanbul’da Kentsel Ayrışma Mekansal Dönüşümde Farklı Boyutlar*, Bağlam Yayınları, İstanbul, 2005.

Şencan Hüner, *Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Geçerlilik ve Güvenilirlik*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2005.

Şengül, Tarık, *1920’den Günümüze Türkiye’de Toplumsal Yapı ve Değişim, Türkiye’nin Kentleşme Deneyiminin Dönemlenmesi*, (ed. F. Alpkaya ve B. Duru), Phoenix Yayınları, Ankara, 2012.

Şengül, Tarık, ***Kentsel Yeniden Yapılanma ve Yeni Kentleşme Eğilimleri Üzerine Bazı Gözlemler***, 32. Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu, Kentsel Yeniden Yapılanma: Kazananlar, Kaybedenler Bildiriler Kitabı, İstanbul, 2008.

Şenlier, Nhal, Yıldız, Reyhan. ve Aktaş, Diğdem, Kocaeli Kenti Yaşam Kalitesi Değerlendirmesinde Öznel Alguların Belirlenmesi. GYTE Araştırma Projesi (Proje No.2006 A-18), Kocaeli, 2007.

Şenyapılı, Tansu, ***Cumhuriyet'in 75. yılı Gecekonduunun 50. yılı, 75 yılda Değişen Kent ve Mimarlık***, Tarih Vakfı, İstanbul, 1998.

Şenyapılı, Tansu, ***Barakadan Gecekonduya***, İletişim Yayınları, İstanbul, 2004.

Şimşek, Suat, ***Türkiye'de Kentsel Dönüşüm Uygulamaları***, Ankara, 2014.

Tabachnick, Barbara ve Fidell, ***Using Multivariate Statistics (6th Ed.)***, Pearson, Boston, 2013.

Tanguay, Georges, Rajaonson, Juste, Lefebvre, Jean-Francois, Lanoie, Paul, "Measuring the Sustainability of Cities: A Survey-Based Analysis of the Use of Local Indicators", ***Cirano Scientific Publications***, Sayı 2009s-02, 2009, s. 1-29.

Tankut, Gönül, "Cumhuriyet Döneminin İlk Toplu İmar Deneyimi", ***Amme İdaresi Dergisi***, Cilt 14, Sayı 14, 1981, s. 113-119.

Tavşancıl, Ezel, ***Tutumların Ölçülmesi ve SPSS İle Veri Analizi***, Nobel Basımevi, Ankara, 2015.

Tekeli, İlham, ***Türkiye'de Kent Planlamasının Tarihsel Kökleri, Türkiye'de Kent Planlaması***, ODTÜ, Ankara, 1980.

Tekeli, İlhan, "Kentleri Dönüşüm Mekanı Olarak Düşünmek", TMMOB Şehir Plancıları Odası Kentsel Dönüşüm Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Derleyen Pelin Özden, İlknur Karakaş, Sırma Turgut, Hülya Yakar, Demet Erdem, Neslihan Palaoglu, Yıldız Teknik Üniversitesi Basım-Yayın Merkezi, İstanbul, 2003.

Tekeli, İlhan, "Her Geçen gün Geleceği Yeniden Yaratıyor ve Yeniden Kavırıyoruz", ***XXI Mimarlık Kültürü Dergisi***, Sayı.6,Ocak-Şubat 2001, s. 152.157.

Tekeli, İlhan, *Akılcı Planlamadan Bir Demokrasi Projesi Olarak Planlamaya*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2009.

Tekeli, İlhan, *Gündelik Yaşam, Yaşam Kalitesi ve Yerellik Yazıları*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2010.

Tekeli, İlhan, *Kent, Kentli Hakları, Kentleşme ve Kentsel Dönüşüm*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, Ankara, 2011.

Tekeli, İlhan, *Kentleri Dönüşüm Mekânı Olarak Düşünmek*, TMMOB Şehir Plancıları Odası- Yıldız Teknik Üniversitesi Oditoryumu, İstanbul, 2003.

Tekeli, İlhan, *Kentsel Arsa, Altyapı ve Kentsel Hizmetler*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2009.

Tekeli, İlhan, *Modernizm, Modernite ve Türkiye'nin Tarihi Kent Planlama Tarihi*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2009.

Tekeli, İlhan, Ortaylı, İlber, *Türkiye'de Belediyeciliğin Evrimi*, Türk İdareciler Derneği, Ankara, 1978.

Tekeli, İlhan, *Türkiye'de Cumhuriyet Döneminde Kentsel Gelişme ve Kent Planlaması, 75. Yılda Değişen Kent ve Mimarlık*, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1998.

Tekeli, İlhan, *Türkiye'de Kentleşme Yazıları*, Turhan Kitabevi, Ankara, 1982.

Tekeli, İlhan, *Türkiye'de Konut Sunumunun Davranışsal Nitelikleri ve Konut Kesiminde Bunalım*, Kent Koop Yayınları: 20, Ankara, 1982.

Tekeli, İlhan, *Türkiye'de Yaşamda ve Yazınında Konut Sorununun Gelişimi, Konut Araştırmaları Dizisi: 2*, Toplu Konut İdaresi Başkanlığı, Ankara, 1996.

Terhune, Kenneth, *Probing Policy Relevant Questions on the Quality of Life*, Environmental Studies Division, Environmental Protection Agency, A.B.D., 1973,

The World Health Organization Quality of Life assessment (WHOQOL), position paper from the World Health Organization, *Social Science and Medicine*, Cilt 41, Sayı 10, 1403-1409.

Thomas, Sian, *A Glossary of Regeneration and Local Economic Development*, Local Economic Strategy Center, Manchester, 2003.

Topçu, Ümran, *İstanbul'un Değişik Mahallelerinde Kullanıcı Hoşnutluğunun Karşılaştırılması*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2003.

Toprak, Zerrin, *Kent Yönetimi ve Politikası*, Birleşik Yayınları, İzmir, 2008.

Torunoğlu, Ethem, *Kentleşme-Çevre Sorunları ve Kentsel Yaşam Kalitesi, Ve Kirlendi Dünya*, Öteki Yayınevi, Ankara, 1997.

Tosun, Elif Karakurt, *Kentsel Yaşam Kalitesinin Arttırılmasına Yönelik Bir Araç Olarak Kentsel Dönüşüm Projelerinin Eleştirel Bir Bakışla Değerlendirilmesi, 21. Yüzyıl Kentleri*, Ekin yayınları, 2010.

Turgut Yıldız, Hülya, “Kentsel Yaşam Kalitesi: Kuram Politika ve Uygulamalar”, *Mimarlık Dergisi*, sayı, 335, Mayıs Haziran 2007, (Erişim) <http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=53&RecID=1325> 22.01.2019.

Turok, Ivan, *Dönüşümün Mücadelesi: Yoksul Mahalleleri Kent-Bölgesindeki Büyümenin Parçası Haline Getirebilmek*, Çev. D. Özdemir, Kentsel Dönüşümde Politika, Mevzuat, Uygulama: Avrupa Deneyimi, İstanbul Uygulamaları, Der. D. Özdemir, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2010.

Turok, Ivan, *Kentsel Dönüşümde Yeni Eğilimler ve Yönetişim*, Uluslararası Kentsel Dönüşüm Uygulamaları Sempozyumu Bildiri Kitabı, İstanbul, 2004.

Tuzcuoğlu, Ferruh, *Metropoliten Yönetim*, Sakarya Kitabevi, Sakarya, 2003.

TÜİK, “Bölgesel İstatistikler”, (Erişim)
<https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/sorguSayfa.do?target=degisken>,
11.04.2018.

TÜİK, “İllerde Yaşam Endeksi”, 2015, (Erişim)
<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24561>, 22.10.2018.

Tümtaş, M. Sertaç, Ergun, Cem, “Göç ve Yoksulluk Kıskaçında Yıkılan Bir Kent: Van”, *İnönü Üniversitesi Akademik Yaklaşımlar*, Cilt:5, Sayı: 2, 2015, s.1-23.

Türk Dil Kurumu, “Rehabilitasyon”, (Erişim)
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5ce091016f70c4.42552480, 06.11.2017.

Türk Mühendis Ve Mimarlar Odası Birliği Mimarlar Odası, Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun Değerlendirme Raporu, Güncel Hukuk, Sayı 104, Ankara 2012, s. 16.

Türkiye İstatistik Kurumu, Yaşam Memnuniyeti Araştırması, Ankara 2009.

Türkoğlu, Handan Dülger, 1997, Residents Satisfaction of Housing Environments: The Case of Istanbul, Turkey, *Landscape and Urban Planning*, Cilt 39, Sayı 1, 1997, s. 55-67.

Türkoğlu, Handan Dülger, Bölen, Fulin, Baran, Perver Korça, Marans, Robert, 2007. İstanbul’da Konut Alanlarında Yaşam Kalitesinin Ölçülmesi, *İtü Dergisi/A Mimarlık, Planlama, Tasarım*, Cilt 7, Sayı 2, 103-113.

Türkoğlu, Handan Dülger, *Konut Alanlarının Yenilenmesinde Kooperatif Modeli, Ruşen Keleş’e Armağan*, İmge Kitabevi, Ankara, 2009.

Türksever, Nilay Evcil, Atalık Gündüz, “Possibilities And Limitations For The Measurement of The Quality of Life in Urban Areas, *Social Indicators Research*, Cilt 53, Sayı 2, 2001, s. 163–187.

Ulusoy, Ahmet, Vural, Tarık, (2001). “Kentleşmenin Sosyo Ekonomik Etkileri”, *Belediye Dergisi*, Cilt 7, Sayı 12, 2001, s. 8-14.

Urban Audit, “Methodological Handbook”, (Erişim) <https://ec.europa.eu/eurostat/ramon/statmanuals/files/KS-BD-04-002-EN.pdf>, 08.12.2018.

Uzgel, İlhan ve Duru, Bülent, *AKP Kitabı Bir Dönüşümün Bilançosu*, Phoenix, Ankara, 2009.

Uzun, Nil, “Eski Kentte Yeni konut Dokusu: Cihangir ve Kuzguncuk’ta Sosyal ve Mekansal Yenilenme”, *İstanbul Dergisi*, Sayı 35, 2000, s. 55-61.

Uzun, Nil, “Yeni Yasal Düzenlemeler ve Kentsel Dönüşüme Etkileri”, *Planlama*, Sayı 2, 2006, s. 49-52.

Uzun, Nil, “Ankara’da Konut Alanlarının Dönüşümü: Kentsel Dönüşüm Projeleri”, *Cumhuriyet’in Ankara’sı, Derleyen: Tansı Şenyapılı*, ODTÜ Yayıncılık, Ankara, 2005.

Ülengin Burç, Ülengin Füsün, Güvenç Ümit, “A Multidimensional Approach to Urban Quality of Life: The Case of Istanbul”, *European Journal of Operational Research*, Cilt 130, Sayı 2, 2001, s. 361-374.

Ülger, Nihat Enver, *Türkiye’de Arsa Düzenlemeleri ve Kentsel Dönüşüm*, Nobel Yayınları, Ankara, 2010.

Ünal, Yücel, *Türk Şehir Planlama Hukuku*, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2004.

Ünal, Yücel, *Türk Şehir Planlama ve İmar Mevzuatının Kentsel Dönüşüm ve Deprem Ağırlıklı İncelenmesi*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2008.

Üstün Gül, *Kentsel Dönüşüm Hukuku*, On iki Lenha Yayınevi, İstanbul, 2014.

Veenhoven Ruut, “Quality of Life Research., 21st Century Sociology: A Reference Handbook”, *Sage Publications*, Sayı 2, 2006, s. 54-62.

Veenhoven, Ruut, “The Four Qualities Of Life Ordering concepts and measures of the good life”, *Journal of Happiness Studies*, 2000, Sayı 1, s. 1-39.

Velidedeoğlu, Hasibe, *Assessing Subjective Quality of Urban Life at Neighborhood Scale*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Fen Bilimleri Enstitüsü. İzmir, 2014.

Walter- Busch Emil, “Subjective and Objective Indicators of Regional Quality of Life in Switzerland” *Social Indicators Research*, Cilt 12, Sayı 4, 1983, s. 337–391.

Warde, Alan, “Gentrification as Consumption: Issues of Class and Gender”, *Environment and Planning D: Society and Space*, Cilt 9, Sayı 2, 1991, s. 223-232.

Weber, Max, *Şehir: Modern Kentin Oluşumu*, Çev. Musa Ceylan, İstanbul Yayınları, İstanbul, 2012.

Wirth, Louis, “Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentlileşme”, *20. Yüzyıl Kenti İçinde*, Derleyen: Bülent Duru, Ayten Alkan, İmge Yayınları, Ankara 2002, s. 77-106

Wish, Naomi Bailin, “Are We Really Measuring the Quality of Life? Well Being Has Subjective Dimensions, As Well As Objective Ones”, *American Journal of Economics and Sociology*, Cilt 45, Sayı 1, 1986, s. 93-100.

Wolff, Edgard (Ed), *What Has Happened To The Quality of Life in the Advanced Industrialized Nations?*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, 2004.

Worldbank, “Kentsel Çevre Öncelikleri Raporu”, <http://documents.worldbank.org/curated/en/870871468174914969/Urban-environmental-priorities>, 1 ocak 2001.

Yaman, Murat, Kentsel Dönüşüm Uygulamaları Ankara Büyükşehir Belediyesi: Dikmen Vadisi 3. Etap Örneği, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2011.

Yasin, Melikşah, “Kentsel Dönüşüm Uygulamalarının Hukuki Boyutu”, *TBB Dergisi*, Sayı 60, 2005, s. 105-137.

Yavuz, Fehmi, “Başkent Ankara ve Jansen”, *O.D.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Dergisi*, Cilt 7, Sayı 1, Bahar 1981, s. 25-33.

Yavuzçehre Pınar Savaş, Sülün Evinç Torlak, “Kentsel yaşam kalitesi ve belediyeler: Denizli Karşıyaka Mahallesi Örneği”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 2, Sayı 4, Güz 2006, s. 184-207.

Yener, Zerrin, Arapkirlioğlu, Kumru, “Şart mı, Ne Şartı Avrupa Kentsel Şartı”, *Ada Kentliyim*, Yıl 2, Sayı 6, Haziran-Ağustos 1996, s. 100-114.

Yenice, Serhat “Türkiye’nin Kentsel Dönüşüm Deneyiminin Tarihsel Analizi”, *BAÜ Fen Bilimleri. Enstitü Dergisi*, Cilt 16, Sayı 1, s. 76-88.

Yenice, Serhat, (2012), “Kentsel Yeşil Alanlar için Mekânsal Yeterlilik ve Erişebilirlik Analizi; Burdur Örneği”, *SDÜ Orman Fakültesi Dergisi* Sayı 13, 2012, s. 41-47.

Yıldırım, Ege, "Güncel Bir Kent Sorunu: Kentsel Dönüşüm", *Planlama Dergisi*, Sayı 2006/1, 2006, s. 7-24.

Yıldızcı, Ahmet, “Türkiye’de İmar Planları Yapım ve Uygulanmasında Yeşil Alan Sorunları”, *Peyzaj Mimarlığı Dergisi*, Sayı:91/2, 1991, s: 26-28.

Yırtıcı, Hakkı, *Çağdaş Kapitalizmin Mekânsal Örgütlenmesi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2005.

Yirmibeşoğlu, Funda, Yiğiter, Reyhan Genli, *Kentsel Dönüşüm Sürecinde ‘Yerel Gündem 21’in Rolünün Türkiye’deki Uygulamalar ile Değerlendirilmesi*. Kentsel Dönüşüm Sempozyumu Bildiriler Kitabı, İstanbul, 2003.

EKLER

EK-1 YENİ MAMAK KENTSEL DÖNÜŞÜM PROJESİ UYGULAMA ESASLARI

KONUT PROGRAMI ESASLARI

Yalnızca Tapulu veya Tapu Tahsis Belgeli haksahipleri programa katılabilirler. Tapu Tahsis Belgeli haksahiplerine takdir edilen enkaz ve ağaç bedelinin % 10'u ödenir. Tapusu bulunan haksahiplerine ise, gecekondulu parseli üzerinde ise veya Tapu Tahsis Belgesinden dolayı Tapusunu almış haksahipleri takdir edilen enkaz ve ağaç bedelinin % 100'ü ödenir. Eğer gecekondulu, haksahibinin parseli üzerinde kalmıyor ise takdir edilen enkaz ve ağaç bedelinin % 60'ı ödenir.

Haksahipleri, eksik kalan arsa payları için Belediye'ye

- Kadastral (imarsız) parsellerde her 1 m2 için 192,30 TL üzerinden,
- İmarlı parsellerde ise her 1 m2 için 320 TL üzerinden borçlanırlar.

Tapu Tahsis Belgeli haksahipleri borçlarını 72 ayda ödeyebilirken, Tapusu olan haksahipleri tek konut sözleşmesi karşılığında borçlanırlarsa borçlarını 48 ayda, 2 yada daha fazla konut sözleşmesi karşılığında borçlanırlar ise borçlarını peşin öderler.

Haksahiplerine verilecek kira yardımı 2016 yılı için aylık 401 TL'dir. Kira yardımı her yılın Ocak ayında enflasyon oranında güncellenir.

TAPULU ARSA SAHİPLERİ

Proje alanı içerisinde kalan ve üzerinde konutu bulunan tüm tapulu gayrimenkul sahipleri ile arsa miktarına bakılmaksızın konut sözleşmesi yapılacaktır. Onaylı 1/1000 İmar Planına göre

Tapulu imarlı arsası olanlar

- Her 200 metrekare arsa için 80 metrekare Daire
- Her 250 metrekare arsa için 100 metrekare Daire
- Her 300 metrekare arsa için 120 metrekare Daire

Tapulu imarsız Kadastro veya tapulama arsası olanlar;

- Her 333.3 metrekare arsa için 80 metrekare Daire
- Her 416.6 metrekare arsa için 100 metrekare Daire
- Her 500 metrekare arsa için 120 metrekare Daire

İmar Planına göre ticaret -kentsel servis olarak işaretlenmiş arsası olanlar;

Bu grupta bulunan taşınmaz sahiplerinin imar haklarının korunması esas alınarak, ortaya konacak kentsel tasarım modeline uygun ilave sözleşme yapılacaktır. Haksahiplerinin yapmış olduğu sözleşmelere göre artan arsa payları için vatandaşlara yapılacak ödemeler, Mamak Belediyesi'nin hazırlamış olduğu 2016 yılı beyan değerleri üzerinden hesaplanarak yapılacaktır.

2981 SAYILI YASAYA TABİ TAPU TAHSİS BELGELİ GECEKONDU HAK SAHİPLERİ

- Tapu tahsis belgesi bulunan gecekondur hak sahibi ile proje alanı içerisinde üretilecek net 100 metrekarelik konutlardan sözleşme yapılabilmektedir.
- Her 400 metrekare tapu tahsisli gecekondur malikine borçlanmaksızın 100 metrekare konut verilebilmesi için daha önceden Mamak Belediyesine 12 taksit ödeme yapmış olması gerekmektedir.
- Hak sahiplerine verilecek 100 metrekarelik konutlar için 2016 yılı içerisinde 400 metrekareden eksik olan her 1 metrekare için Belediyeye 200 TL'den borçlandırılacaktır. 2981 sayılı yasa kapsamında geriye dönük arsa borcu olanların arsa borçları ödenmeden konut sözleşmesi yapılmaz. Bu borçlar arsa metrekaresi başına 108 TL olarak ödenecektir.

TAPU VE TAPU TAHSİS MÜRACAATI BULUNMAYAN BELGESİZ YAPI SAHİPLERİ

- Proje alanında, 01.01.2000 tarihinden önce yapılan belgesiz kaçak yapı niteliğindeki Gecekondur sahiplerine 5393 sayılı Belediye yasının 69. maddesi

kapsamında talepleri halinde Doğu Kent projesi mülkiyeti Belediyeye ait (A) tipi Konut parsellerinden (200-250 metrekare arası) 1 parsel arsa tahsisi ya da Yeni Mamak Proje alanı içerisinde, TOKİ vb. kurumlarca üretilecek alanlarda konut arzı yapılabilir. Gecekondu sahibinin gecekonduyunun tesis, müstemilat ve ağaçlan, Belediyenin Kıymet Takdir Komisyonunca belirlenecek kıymet taktir bedelinin %10'u enkaz bedeli olarak hesaplanacaktır.

• Gecekonduya ait enkaz bedeli sözleşme ile hak sahibine verilecek arsanın Kıymet Takdir Komisyonunca belirlenecek bedelinden düşülecek, kalan bedel gecekondu sahibi tarafından Belediyeye 120 ayda eşit taksitlerle ödeyecektir.

GENEL HÜKÜMLER

• Proje alanı içerisinde 1-4-5-6-7-8-9-10 ve 11. Etaplar içerisinde tesisi bulunan tapulu arsa maliki ile tapu tahsis belgesi bulunan hak sahipleri ile konut sözleşmesi yapıldıktan sonra gecekonducularını boş olarak Belediyeye teslim ettikleri tarihten itibaren 2016 yılı için aylık 401 – TL kira bedeli alabilirler. Kira yardımı yerine, dileyen haksahipleri Büyükşehir Belediyesinden Lojman Tahsis edilmesi için başvuruda bulunabilirler.

• Konut sözleşmesi yapan Tapulu hak sahipleri, Mamak Tapu Müdürlüğü'nde Tapu Devrini yapıp, Mamak Belediyesi'nde vergi ilişkilerini kapattırdıkları takdirde haksahiplerine alacakları ödenir. Konut sözleşmesi yapan Tapu Tahsis Belgeli hak sahipleri, Mamak Belediyesi'nde vergi ilişkilerini kapattırdıkları takdirde haksahiplerine alacakları ödenir.

• Proje içerisindeki taşınmaz maliklerinin, verilen süre içerisinde uzlaşmaya gelmemeleri veya uzlaşmamaları halinde, bu taşınmazlar, 2942 Sayılı yasayla değişik 4560 sayılı yasa kapsamında kamulaştırılacaktır.

•Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm Projesi alanı içerisinde kalan Belediyemiz ile konut sözleşmesi yapamayan şahıslara ait taşınmazların 4560 sayılı kanunla değiştirilen 2942 sayılı kamulaştırma Kanunu kapsamında kamulaştırılması, Kamu kurum ve Kuruluşlara ait taşınmazların 30. maddeye göre satın alınması esastır.

KAYNAK: <http://eski.mamak.bel.tr/yeni-mamak-kentsel-donusum-projesi-uygulama-esaslari.aspx>

**EK.2. YENİ MAMAK KENTSEL DÖNÜŞÜM UYGULAMASI'NDA
KENTSEL YAŞAM KALİTESİ ARAŞTIRMASI DERİNLEMESİNE
MÜLAKAT SORULARI**

1) Dönüşümden sonra bölgede fiziksel sorunlar çözülmüştür.
2) Dönüşüm sonrasında bölge sosyal imkanlar açısından yeterli hale gelmiştir.
3) Proje kapsamında halkın barınma sorunu büyük oranda çözülmüştür.
4) Proje ile dar gelirli insanlar kent yaşamına bütünleştirmiştir.
5) Proje ile gecekonduda yaşayanların sorunları çözülememiştir.
6) Dönüşüm uygulaması ile sosyal sorunları giderilmiştir.
7) Dönüşüm sonrasında gecekonduda yaşayanlar kentin diğer bölgelerine taşınmışlardır.
8) Dönüşüm dar gelirliyi gözeterek gerçekleştirilmiştir.
9) Dönüşüm sonrasında bölgeye orta ve üst gelir grupları yerleşmiştir.
10) Dönüşüm sonrasında bölgede yaşayanlar sosyo- ekonomik durumu daha iyi olan insanlardır.
11)Dönüşümden önce komşularınızla ne sıklıkla görüşüyordunuz
12)Dönüşümden sonra komşularınızla ne sıklıkla görüşüyorsunuz
13Dönüşüm sürecinde belediye vatandaşların düşüncelerini önemsenmiştir.
14Bu bölgede yaşayan vatandaşlar dönüşüm sürecinde belediyenin kararlarını etkilemiştir.
15)Bu proje sürecinde halkın katılımı gerçekleşmiştir.
16)Proje sürecinde söz hakkının olmaması konut ve çevresinden memnuniyetimi olumsuz olarak etkilemiştir.
17)Proje ile bölgede yaşayan insanlara daha modern yaşam standartları sağlamıştır
18)Oturduğum dairenin büyüklüğünden memnunum.
19)Oturduğum binanın inşaatında kullanılan malzemelerin kalitesinden memnunum.
20)Yaşadığım bölgeden, konut ve çevresinden genel olarak memnunum
21)Binaların çok yüksek katlı olmasından rahatsızım
22)Binaların genel görüntüsünü estetik buluyorum
23)Yaşadığım bölgenin yaşam koşulları iyi
24)Yaşadığım bölge yaşamak için güzel bir yer
25)Yaşadığım bölgede gerçekleştirilecek ekonomik faaliyetler çeşitliliği var
26)Yaşadığım bölge çocuk yetiştirmek için iyi bir yer

27)Yaşadığım bölgenin temiz ve sağlıklı bir çevresi var
28)Yaşadığım çevrede trafik yoğunluğu az
29)Yaşadığım çevrede komşuluk ilişkileri sıcak
30)Yaşadığım çevrede insanlar mahallelerine çok bağlıdır
31)Yaşadığım çevre geceleri dışarda güvenle yürünecek bir yer
32)Yaşadığım çevre genel olarak güvenli bir yer
33)Yaşadığım çevrede yaşam ucuz
34)Kendimi yaşadığım çevreye ait hissediyorum (hissediyordum)
35)Evimden iş yerime kolayca ulaşabiliyorum
36)Kamusal hizmetlere s(ağlık eğitimi,dini)kolayca erişebiliyorum
37)Yaşadığım dairede kullanılan inşaat malzemeleri daha iyi olsa iyi olurdu.
38)Yaşadığım evin odaları ve genel büyüklüğü daha fazla olsa iyi olurdu.
39)Yaşadığım çevrede binalar daha az katlı olsa iyi olurdu,
40)Binalar daha seyrek ve benzer yükseklikte olsa iyi olurdu.
41)Binalar daha estetik mimariyle yapılsa iyi olurdu.

EK.3. YENİ MAMAK KENTSEL DÖNÜŞÜM UYGULAMASI'NDA KENTSEL YAŞAM KALİTESİ ARAŞTIRMASI ANKET FORMU

Değerli katılımcı,

Bu anket çalışması, Kırıkkale üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde hazırlamakta olduğum “Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm Uygulamasının Kentsel Yaşam Kalitesine Etkisi” konulu doktora tezi kapsamında kullanılmak üzere yapılmaktadır. Anket kapsamında düşünceleriniz ve beklentileriniz den elde edilen bilgiler budan sonra yapılacak olan kentsel dönüşüm uygulamalarına katkı sağlamak amacıyla kullanılacaktır. Bu yüzden sizlerden anket sorularını içtenlikle yanıtlamanızı rica ediyorum. Ankette kimlik bilgileriniz ile ilgili soru

bulunmamaktadır. Verdiğiniz bilgiler herhangi bir ortamda paylaşılmayacak, alınan cevaplar toplu olarak değerlendirilecektir. Yardımlarınız ve katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

Öğr. Gör. Fatma ÖKDE

1. Dönüşümden önce alanda ev sahibi miydiniz kiracı mıydınız ?

A- Ev Sahibi B- Kiracı C- Akrabamın evi D- Diğer.....

2. Şuan oturduğunuz Evin Sahibi misiniz Kiracı mısınız?

A- Ev Sahibi B- Kiracı C- Akrabamın evi D- Diğer.....

3. Dönüşümden önce evinizde Oturma Süreniz Nedir?

.....

A- 5 yıldan az B- 5-10 yıl C- 11-15 yıl D- 16-20 yıl E- 20 yıldan fazla

4. Dönüşümden önce Yaşadığınız ev Kaç m2 idi?

A- 80 m² den az B- 80-100 m² C- 101-120 m² D- 121-140 m² E- 140-160 m² F- 160 m² den fazla

5. Dönüşümden sonra Yaşadığınız Ev Kaç m2'dir?

A- 80 m² den az B- 80-100 m² C- 101-120 m² D- 121-140 m² E- 140-160 m² F- 160 m² den fazla

6. Dönüşüm Öncesinde yaşadığınız Mahalleler hangisidir?

.....
.....

7. Dönüşüm Öncesinde yaşadığınız Mahalleler hangisidir?

.....
.....

8. Dönüşüm Öncesinde yaşadığınız semti seçmenizden etkili olan neden aşağıdakilerden hangisidir?

a- Yaşam koşullarının uygunluğu

b- Hemşehrilik ve akrabalara yakın olması

c- İŖe yakın olması

d-Ekonomik ve ailevi nedenler

e- Bildiğim bir çevre olması

9. AŖađıda yer alan bilgiler hakkında grŖlerinizi belirtiniz?

	Evet	Hayır
11) DnŖmden sonra blgede fiziksel sorunlar gzlmŖtir.		
12) DnŖm sonrasında blge sosyal imkanlar aısından yeterli hale gelmiŖtir.		
13) Proje kapsamında halkın barınma sorunu byk oranda gzlmŖtir.		
14) Proje sonrasında dar gelirli insanlar yaŖadıđı yerlerden baŖka yerlere taŖınmıŖtır		
15) Proje ile dar gelirli insanlar kent yaŖamına btnleŖtirmiŖtir.		
16) Proje ile gecekonduda yaŖayanların sorunları gzlememiŖtir.		
17) DnŖm uygulaması ile sosyal sorunları giderilmiŖtir.		
18) DnŖm sonrasında gecekonduda yaŖayanlar kentin diğer blgelerine taŖınmıŖlardır.		
19) DnŖm dar gelirlileri gzeterek gerekleŖtirilmiŖtir.		
20) DnŖm sonrasında blgeye orta ve st gelir grupları yerleŖmiŖtir.		
21) DnŖm sonrasında blgede yaŖayanlar sosyo- ekonomik durumu daha iyi olan insanlardır.		

10. AŖađıda yer alan ifadeler hakkında grŖlerinizi belirtiniz?

	Hibir zaman	Ara sıra	Sık Sık	Her zaman
1) DnŖmden nce komŖularınızla ne sıklıkla grŖyordunuz				
2) DnŖmden sonra komŖularınızla ne sıklıkla grŖyorsunuz				

3) Dönüşümden önce mahallenizdeki komşularınızla hangi sıklıkla yardımlaştınız? (Çocukları emanet etme, çeşitli malzemeleri ödünç alma, alışveriş konularında yardım v.b gibi)				
4) Dönüşüm sonrasında mahallenizdeki tanıdıklarınızla hangi sıklıkla yardımlaşırsınız? (Çocukları emanet etme, çeşitli malzemeleri ödünç alma, alışveriş konularında yardım v.b gibi)				
5) Konut ve çevresinin yer alan yeşil alanlarda spor yapmak, yürüyüş yapmak, bisiklet binmek vb. faaliyetleri hangi sıklıkla yapıyorsunuz)				
6) Çocuklarımız ne sıklıkla dışarıda oyun oynar?				
7) Toplu taşıma araçlarını ne sıklıkla kullanırız?				

11. Aşağıda yer alan ifadeler hakkında görüşlerinizi belirtiniz?

1.Hiç Katılmıyorum 2.Katılmıyorum 3.Orta Düzeyde Katılıyorum 4.Katılıyorum 5.Tamamen Katılıyorum

1) Dönüşüm sürecinde belediye vatandaşların düşüncelerini önemsenmiştir.	1	2	3	4	5
2) Bu bölgede yaşayan vatandaşlar dönüşüm sürecinde belediyenin kararlarını etkilemiştir.	1	2	3	4	5
3) Bu proje sürecinde halkın katılımı gerçekleşmiştir.	1	2	3	4	5
4) Proje sürecinde söz hakkımın olmaması konut ve çevresinden memnuniyetimi olumsuz olarak etkilemiştir.	1	2	3	4	5
5) Proje ile bölgede yaşayan insanlara daha modern yaşam standartları sağlamıştır	1	2	3	4	5
6) Oturduğum dairenin büyüklüğünden memnunuz.	1	2	3	4	5
7) Oturduğum binanın inşaatında kullanılan malzemelerin kalitesinden memnunuz.	1	2	3	4	5
8) Yaşadığım bölgeden, konut ve çevresinden genel olarak memnunuz	1	2	3	4	5
9) Binaların çok yüksek katlı olmasından rahatsızım	1	2	3	4	5

10) Binaların genel görüntüsünü estetik buluyorum	1	2	3	4	5
---	---	---	---	---	---

12. Dönüşüm Öncesi Ve sonrasına İlişkin Aşağıda Yer alan İfadeleri değerlendiriniz

**1.Hiç Katılmıyorum 2.Katılmıyorum 3.Orta Düzeyde Katılıyorum
4.Katılıyorum 5.Tamamen Katılıyorum**

Kentsel Dönüşüm Öncesi İçin Katılım Düzeyi						Kentsel Dönüşüm Sonrası İçin Katılım Düzeyi				
1	2	3	4	5	1) Yaşadığım bölgenin yaşam koşulları iyi	1	2	3	4	5
1	2	3	4	5	2) Yaşadığım bölge yaşamak için güzel bir yer	1	2	3	4	5
1	2	3	4	5	3) Yaşadığım bölgede gerçekleştirilecek ekonomik faaliyetler çeşitliliği var	1	2	3	4	5
1	2	3	4	5	4) Yaşadığım bölge çocuk yetiştirmek için iyi bir yer	1	2	3	4	5
1	2	3	4	5	5) Yaşadığım bölgenin temiz ve sağlıklı bir çevresi var	1	2	3	4	5
1	2	3	4	5	6) Yaşadığım çevrede trafik yoğunluğu az	1	2	3	4	5
1	2	3	4	5	7) Yaşadığım çevre sessiz ve sakin	1	2	3	4	5
1	2	3	4	5	8) Yaşadığım çevrede komşuluk ilişkileri sıcak	1	2	3	4	5
1	2	3	4	5	9) Yaşadığım çevrede insanlar mahallelerine çok bağlıdır	1	2	3	4	5
1	2	3	4	5	10) Yaşadığım çevrenin yolları bakımlı	1	2	3	4	5
1	2	3	4	5	11) Yaşadığım çevre ağaç ve yeşillik açısından zengin	1	2	3	4	5
1	2	3	4	5	12) Yaşadığım çevrede yolların aydınlatması yeterli	1	2	3	4	5
1	2	3	4	5	13) Yaşadığım çevrede çöpler düzenli olarak toplanıyor	1	2	3	4	5
1	2	3	4	5	14) Yaşadığım çevre geceleri dışarda güvenle yürünecek bir yer	1	2	3	4	5
1	2	3	4	5	15) Yaşadığım çevrede başı boş gezen gençler veya tinerciler var	1	2	3	4	5

1	2	3	4	5	16) Yaşadığım çevrede boş binaların ve alanların olmasından rahatsız oluyorum	1	2	3	4	5
1	2	3	4	5	17) Yaşadığım çevre genel olarak güvenli bir yer	1	2	3	4	5
1	2	3	4	5	18) Yaşadığım çevrede otopark imkanları yeterli	1	2	3	4	5
1	2	3	4	5	19) Yaşadığım çevrede yaşam ucuz	1	2	3	4	5
1	2	3	4	5	20) Kendimi yaşadığım çevreye ait hissediyorum (hissediyordum)	1	2	3	4	5
1	2	3	4	5	21) Yaşadığım çevre engellilerin yaşaması için uygun bir yer	1	2	3	4	5
1	2	3	4	5	22) Yaşadığım çevrenin ekonomik imkanları beklentilerimi karşılıyor.	1	2	3	4	5
1	2	3	4	5	23) Günlük ihtiyaçlarımı karşıladığım yerlere (fırın, pazar, market vb.) kolayca ulaşabiliyorum.	1	2	3	4	5
1	2	3	4	5	24) Yaşadığım bölgedeki toplu taşıma imkanlarından memnunum	1	2	3	4	5
1	2	3	4	5	25) Evimden iş yerime kolayca ulaşabiliyorum	1	2	3	4	5
1	2	3	4	5	26) Sağlık kuruluşlarına (hastane, sağlık ocağı vb.) kolayca ulaşabiliyorum	1	2	3	4	5
1	2	3	4	5	27) Eğitim kurumlarına kolaylıkla erişebiliyorum	1	2	3	4	5
1	2	3	4	5	28) Spor tesislerine kolayca erişebiliyorum	1	2	3	4	5
1	2	3	4	5	29) Kamu kurumlarına (kaymakamlık, bakanlıklar vb.) kolayca erişebiliyorum	1	2	3	4	5
1	2	3	4	5	30) Dini kurumlara kolayca erişebiliyorum	1	2	3	4	5

13. Dönüşüm Süreci Boyunca Aşağıda Yer Alan Eylemlerden Hangilerini Gerçekleştirdiniz

	Evet	Hayır
1) Dönüşüm projenin tasarım aşamasında yetkili kişilerle iletişime geçmek (Toki veya Belediye ile dilekçe yazarak, telefonla veya yüz yüze görüşerek)		
2) Dönüşüm aşamasında yetkili mercilerle iletişime geçmek		
3) Çevredeki diğer hak sahipleri ile görüşerek uygulamayla ilgili sorunları tartışmak		

4) Belediyede düzenlenen toplantılara katılmak		
5) Muhtarlıkta düzenlenen toplantılara katılmak		

14. Dönüşüm sonrasında yaşadığımız çevreye ilişkin karşılanmayan beklentileriniz nelerdir.

	Evet	Hayır
1) Yaşadığım çevrenin ve yolların daha bakımlı olması iyi olurdu		
2) Yaşadığım çevrenin yeşil alanları daha fazla olsa iyi olurdu.		
3) Yaşadığım dairede kullanılan inşaat malzemeleri daha iyi olsa iyi olurdu.		
4) Yaşadığım evin odaları ve genel büyüklüğü daha fazla olsa iyi olurdu.		
5) Yaşadığım çevrede binalar daha az katlı olsa iyi olurdu,		
6) Binalar daha seyrek ve benzer yükseklikte olsa iyi olurdu.		
7) Binalar daha estetik mimariyle yapılırsa iyi olurdu.		
8) Kamusal hizmetlerine erişim daha kolay olsa iyi olurdu.		

15. Kentsel Yaşam Kalitesi Hakkında Bilginiz Var mı?

A- Evet B- Hayır

16. Kentsel yaşam kalitesi hakkında hangi yollardan bilgi edindiniz

A- İnternet B- Dergi C- Belediye D- Web Sitesi E- Yerel Ve Ulusal Basın F- Belediye Broşürü

17. Kentsel Yaşam Kalitesi Size Ne İfade Ediyor.

- a- Yaşadığım Çevreden Memnuniyet
- b- Komşuluk İlişkilerinin iyi Olduğu Bir Bölgede Yaşamak
- c- Ulaşımın Kolay Sağlanması
- d- Yaşadığım Konuttan Memnuniyet
- e- Yaşadığım Çevrenin Güvenli Olması

15. Cinsiyetiniz	a- Kadın b- Erkek
16. Yaşınız	
17. Eğitim Durumunuz	a- İlköğretim b- Lise c- Yüksek okul d-Üniversite ve üstü
18. Medeni Durumunuz	a- Evli b- Bekar c- Eşinden ayrı/Eşini kaybetmiş
19. Kaç çocuğunuz var	a- Çocuğum yok b- 1 çocuk c- 2 çocuk d- 3 ve daha fazla
20. Toplam Hane Geliriniz	a- 2000 TL ve altı b- 2001-3000 TL c- 3001-4000 TL d- 4001-5000 TL e-5001-6000 TL f- 6000 TL'den fazla